

J. F. KARAS:

Cena K

(Bez každé další přirážky.)

RUDÝ KALICH

Nakladatelství Emila Šolce spol. s r. o. v Pr

J. F. KARAS:

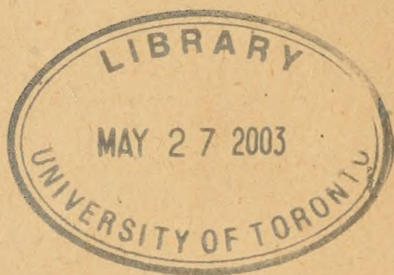
RUDÝ KALICH.

ČTYŘI POVÍDKY HISTORICKÉ.

Nakladatelství EMILA ŠOLCE spol. s r. o.
v Praze-Karlíně.

Tiskem K. Šolce v Hoře Kutné.

MESOPOTAMIE.

Obraz mravů kostnických.

SEDM PAPEŽŮV

žilo v Avignoně; žili zde jako mocná knížata, v rozkoších hlučných, v kruhu ztepilých a krásných žen ... v palácích jejich nenaleznete pobožnosti a víry, nýbrž hýřilství, labužnictví a rozkošnictví; podlec, ničema a dareba nejhorší požívá zde zároveň vážnosti nejvyšší... zde nalezneme ve skutečnosti, co psáno ve starých pověstech a básních o chlípnosti bohů pohanských... Petrarka.

I.

Za onoho času, kdy bradatí, umní trabanti kostnického biskupa, glejtu nedbajíce, odvlekli pobožného mistra Jana Husa na hrad Gottlieben, zavítala do Kostnice Johanna d'Alguerre, paní stepilá, nejvýš dvaadvacetiletá, vzácné krásy, ale mravů lehkých jako pavučina; pocházela z francouzského města Avignonu, jejím otcem byl prý statný německý prelát z města Vormsu a matkou šlechtična, předsedkyně soudu lásky. Existovala také druhá verse o ně-

jakém králi a překrásné krumpléřce ornátů, pak verse o nějakém divochu z Asie a velmi vznešené kněžně. Nikdo nevěděl, co na tom pravdy, snad ani paní Johanna d'Alguerre bezpečně nevěděla, kdo byl jejím otcem a kdo matkou. Byla vychována vzdálenou příbuznou kanovníka Jiřího Brandy, jenž žil v Avignoně na sklonku století. Nevěděla, nalezli-li ji na ulici, nebo byla-li oné příbuzné svěřena nějakou vysoce postavenou osobou. V patnácti letech mladý abbé Geoffroy zavedl ji na cestu hříchu, v loubí, jež tak příjemně šumí osykou i moruší. Pak utekla z domu pěstounčina do Paříže, kdež přijala nom d'guerre, které se jí právě nahodilo. Zářila krásou jako hvězdné nebe a mnohé utěšovala v trýzni pozemského života. Ve vzezření paní Johanny d'Alguerre bylo cosi avignonského, bezpříkladná nenucenost v hovoru a nehledanost výrazů, koketerie vějířem i troufalost německého lancknechta. Byla veselá, až rozpustilá, usměvavá, spanilá jako lilie, okouzlující tisíce mužů jediným pohnutím dlouhých, sametových brv. Nad korál z Hodeidy její rty, z očí smál se lazur sluncem ožehované oblohy. Měkké, nevinné oči dítěte, ale časem sršely z nich jiskry, jako by deset pážat bez ustání ocilkou křesalo v tuhý pazourek. Věží ze slonových kostí — byl by ji nazval král Šalomoun. Kostničtí kramáři pojmenovali paní Johannu d'Alguerre také biblickým slovem: Mesopotamie. A trefně: paní Johanně kořili se hned po příjezdu do Kostnice dva proslulí kardinálové, prostě zvaní Petr od Rýna a Petr od Loiry.

Paní Mesopotamie balancovala mezi oběma úctyhodně starými řekami a často, když byla v dobré náladě, posloužila oběma... Leč každý z těch dvou sršatých milovníků chtěl ji sám ovládat a druhého vytlačit na ulici... Ohromný, tlustý Petr od Rýna, téměř beztvárná kupa masa, rumnolící, až brunátný, podbradek na podbradku, denně posílal jí nejlepší jídla a nápoje, rýnské, uherské, burgundské, i vzácné Lacrimae Christi. Ani kuchyně římského majestátu, císaře Zikmunda, nemohla se rovnat kuchyni paní Mesopotamie. Druhý kardinál, úžasně hubený, dlouhý Petr od Loiry, bělovlasý dědeček s bílou bradkou, třásnitě splývající z pod schlíplého, bezbarvého dolního rtu, nosil jí nejvzácnější poučníky s brabantskými krajkami, šlojíře tak jemné, že každý pohodlně mohl být složen do ořechové skořápky a šperky zřídka vídané krásy. Jeden drancoval sklepy i špižírny a druhý klenotnice, oba vzdychali, oba hořeli jako pochodeň hodně vysmolená a oba v projevy troubadourského roztoužení vplétali četné mravokárné sentence, rozumy starověkých církevních otců. Tlustý, rudý kardinál Petr od Rýna miloval paní Mesopotamii a rázného Origena, kardinál Petr od Loiry zbožňoval Mesopotamii a sladkého Tomáše Aquinského. Avšak první nenásledoval Origena v kastraci a druhý rovněž ve skutcích bohulibých nenásledoval dobrého Tomáše.

Summou slov mnoho a na odiv pěkných, leč skutky potvrzovaly staré pravidlo, že zřídka kdy co na jazyku, to i v srdci. Ale nutno uznat, že oba kardinálové životy svatých i světic znali

dokonale, paní Mesopotamie často byla by nevycházela z údivu, kdyby se vůbec byla něčemu divila. Jak pěkně dovedli mluvit o strádání prvních křesťanů v Římě, o circích Neronově a Diokletiánově, o čistotě světic, raději potupnou smrt volících, nežli tělesné znectění kterýmsi pohanským zhýřilcem. Tisícové byli by je poslouchali nedýchajíce, ale paní Mesopotamie věděla, že tatáž ústa dovedou také vyslovovat slova velmi choulostivá a hrubě nesvatá, horší, nežli jakých užívali snad římští voluptati.

Oba sršatí kardinálové se navzájem proklínali, pomlouvali se, osočovali. Petr od Loiry říkal: jaký duch může být v té hovadské hromadě masa! A soudruh v utrpení Petr od Rýna posměšně bručel: jaký duch může být v té hromádce starých kostí! Ale paní Mesopotamie dovedla oba staré pány aspoň tak držet na uzdě, že se v její přítomnosti nepoprali noži a tulichy. Fascinovala je krásou a chuť vtipem dráždila.

Paní Mesopotamie v Kostnici pohodlně ubytovala se v Kostelní ulici, v domě cínaře Niklase, který za plat ochotně jí celý prostranný dům postoupil. Byt najal před příjezdem paní jeden cizí prelát, malý, hubený, velmi chytrých očí; trochu šišlal, ale vystupoval vážně, jako by mu patřila stolice sv. Petra; později se zjistilo, že tento distinguovaný církevní hodnostář je důvěrníkem arcibiskupa Malatesty de Rimini, důvěrníka papeže Řehoře. Šeptalo se, že chytrý Malatesta nastrčil krásnou paní z Avignonu, aby

její pomocí vypátral všechny tajnosti kostnických arciotců., Malatesta věděl, že krásné paní neodolá ani patriarcha nicomedský a tomu táhlo už přece na dvaadevadesátý rok! Byli tehda tři papežové a papa Řehoř mínil zůstat jediným; tušil, že Jan XXIII. neodolá nátlaku hrozných obžaiob, že padne jako shnilé jablko; pak by zbývali jen dva a otcové by museli se přidržet buď Řehoře, nebo Benedikta, jenž však měl jakous takous oporu pouze v Aragoncích a několika provinciích Sardinských, Korsických a v clanech Skotských. Mohli by sice otcové zvolit jiného papeže, avšak to ať jim raději ani nenapadne! Malatesta de Rimini pracoval obratně a paní Mesopotamie hleděla svým kardinálům nejen do kapes, ale i do svědomí. Před obědem vyprávěl jí Petr od Loiry, co v Kostnici nového a po obědě zpovídal se lalokatý Petr od Rýna, během řeči drobné, alabastrové ručky paní Johanny d'Alguerre pokrývaje horoucnými polibky. Paní Mesopotamie zajímala se o vše, co týkalo se koncilu: o historie papeže Jana, o Letitii Vanessu, nynější milenku jeho nesvaté svatosti, o císaře Zikmunda a jeho zdraví, jež ostříhala nyní proslulá krasavice Blanche d'Aurigny, o preláta Jehana de Aquamarino, tajného komořího perpignanského papeže Benedikta, jemuž útěchu po dnech práce skytala malá, veselá Giacoma, zvaná Lehký Vítr, o kardinály z Německa a jejich milostenky Getrudu Mohučskou, Hildegundu, nazývanou Široká Brána, Mathildu z Donaueschingen, „abatyši" Juditu z Gleichenthalu, Adletu z Vormsu a Mathildu, nazvanou Penízek. Ale

také Francouze a Vlachy strahovala a neušlo jí, co kutí, koho u sebe přijímá přespanilá Impéria d'Ungroy a Mélisanda Partetout, Uherka Meczerény, či ohnivá Neapolitánka, všeobecně zvaná Scirocco.

Stařečkové rádi vyprávěli, co nového v Kostnici, co papež, co koncil, co král Zikmund, co vévodové, markrabata a ostatní velcí páni, co maršálkové a protonotariové hlavních otců; věděli mnoho, neboť druh druha stopoval s bedlivostí, hodnou lepší věci; nitky všech tajemství sbíhaly se v jejich rukou a duch získanou přízi outkem dohadů proplítal, prohazoval. Ženy muže strahovaly a mladí, hezcí kněžkové po hrách lásky opět zvídali tajemství žen a jejich rádců ve věcech duchovních i tělesných. Ženy po nádheře lačněly, po velikých pokladech a mladí kaplánkové po duchovních hodnostech, po tučných prebendách, aby mohli světa užívat jako jejich učitelé, kardinálové, opati a prelátové, kanovníci v rozkošnictví hrubě obeznalí. Stařečkové od Rýna i od Loiry drželi ve svých rukách všechny ty nitky, ale neudrželi je v skrytu, Písmem velebeném, nedovedli být chytrými co hadové, když zavály ženské sukně, naplněné zvláštním, omamným parfumem, rozpovídali se, prozradili vše, co se kde kulo, neboť přespanilá, hrubě milovná paní Mesopotamie se na ně tak mile usmívala, škádlila je, trpěla jejich celování; kdo by jí dovedl odolat? Kdo by za jediný polibek neprodal všecky tajnosti koncilu, papeže i krále Zikmunda? Spanilá Impéria snad se jí vyrovnala krásou, ale Mesopotamie byla milostnější. Scirocco byla ohnivou jako

šťáva révy, pod Vesuvem dozrávající, avšak Mesopotamie předčila ji lahodou, jíž falernské víno nad obyčejné thesalské vynikalo. Blanche d'Aurigny byla jistě velmi roztomilá, než přece sladší jeden pohled krásné paní Mesopotamie, nežli deset pohledů madonny Blanche... Byla nádherná v ranních nedbalkách, jemných, téměř průhledných, podobných závojům, které skrývají vnadu jen napolo, jen tolik, aby oko dráždily, i fantasii; byla nádherná v nedbalkách, v nichž ji obyčejně vídal Petr od Loiry, ale snad ještě skvělejší a vábnější byla v odpoledním hávu z damašku, brokátu, battistu a krajek, v němž ji vídal Petr od Rýna. A její oči slibovaly více, dvě jablka Hesperidek, studni blaha nepřebratelnou, slibovaly pohled ještě vzácnější, ráj na zemi. Kdo by, vida paní Mesopotamii, nezapomínal rád na všechny ostatní ráje?

V Kostnici onoho času nebylo smutno. Byl tu Avignon v malém, Bononie, Řím. Prostopášnost v rytířství a rytířkost v prostopášnosti. Město, do nedávna bezvýznamné, bylo naplněno od poslední chaty pod hradbami až po Kaufhaus a biskupův palác lidem, jakého nikdy bylo nevidělo. Se všech stran světa sjížděli se církevní otcové staří i mladí, dlouhovousí, trudovití i mládenci květ a mléko; z Italie, vonící citrovníky, z Francie, ze Španěl, z Geldrie, z Portugalu, z Velké Britanie, ze Švábska, ze Sas, z Durynk, z Prus, z Čech, z Uher, z Polska, ba i z Cařihradu, z Malé Asie, z Afriky a kdo ví, odkud; bylo jich množství nesčíslné, ohromující, neboť mnozí kněží a mistrové ne-

přijížděli jako údové koncilu, ale z pouhé zvědavosti, nebo se žalobami na spolubratry, nebo jen proto, že soused taky jel. V kostnických ulicích bylo možno vidět všemožné klobouky, birýtky, kvadráty, čepičky všech barev, od prosté černé až po ohnivě šarlatovou a šarlat i na lemu říz, plášťu nebo suknic často zahořel. Pestrá směs lidí, hovořících dvacítipěti jazyky, proplítala se a seznamovala pomocí latiny, ústřední řeči církve i středověkých učenců. Švábské město opanovala řeč Ciceronova a Senecova; den co den přijížděli kardinálové s velkolepým průvodem, všichni na dobrém koni, s postroji a čabrakami, jejichž cena převyšovala cenu desíti monstrancí, nebo v prostorných nosítkách, vystlaných látkami nad pomyšlení hebkými, přivezenými z krajin obzvlášť vzdálených. Za nimi čeleď bohatě vystrojená vezla mramorové stoly, nefrytové pohárky, stříbrné a zlaté nádobí, lužka s koltrami, tkanými v Damašku nebo v Granadě, lesklými jako sněhy Sierry Nevady, nebo zářícími jako zapadající slunce; přepodivná křesla, vykládaná slonovou kostí, perletí, posázené drahokamy všech barev, se sedadly a opěradly měkkými jako perný prach. Kožešiny v Konstancii nikdy nevídané, trofeje z výprav do zemí pohanských, vějíře z pavích a ze pštrosích per. Za kardinály přijížděli vážní patriarchové s průvodem Orientalcu, arcibiskupové, biskupi, opatové, preláti, kanovníci a doktoři Písma. Z Němec přijeli císař Zikmund s četným dvorem, falckrabí Ludvík a vévoda Bedřich, řečený S prázdnou kapsou; se Zikmundem přitáhl květ rytířstva a

fraucimor, jenž oslňoval, jako žhavý oheň oko oslňuje. Přijeli vyslancové přeslavného padišaha Tureckého, jež vedl bej Mohamed ben Kiuprceli v zeleném turbanu prorokových potomků, s bradou až na zem sahající; poslové králů Polského, Českého, Anglického, Francouzského, Španělského, Neapolského a kdo ví kolika jiných, plenipotentores Hansy, křižáckého Řádu; nesčíslný počet knížat, vévodů, milordů, hrabat a baronů, proslulých rytířů, hetmanů vojenských rot, učených licenciátů španělských, bakalářů severských universit, astronomů, lékařů, kupců, panošů, lancknechtů, službu hledajících, sokolníků, cukrářů a paštičkářů, koštéřů vín, učitelů šermu a dobrého chování, příležitostných poetů, klenotníků, malířů a vykladačů snů, komediantů, hazardních hráčů, opilců a lehkých ženek. Byly mezi helmbrechticemi královny krásy i moře necudnosti. Ale nepřicházely jen krásné: byly tu ženiny všelijakých národů, bílé, snědé, hnědé, židovky i cikánky, obyvatelky Jazygie, zotročené Maurky a Numiďanky s koží jakoby kovovou a nesnesitelně páchnoucí.

Šenkovní domy byly ve dne v noci přeplněny; téměř ve všech bez ustání ozývala se kobza nebo dudy, cymbál, oboe, nebo zvonily kastaněty španělských tanečnic, nebo zlaté a stříbrné řetízky snědých Uherek s očima, jež žhnuly jako živý plamen. A v tance mísil se zpěv, tu libý, onde divoký, neartikulovaný, skorem divošský. Zpívaly tu všecky národy, Polák svoje písně, smutné jako nekonečná lada, prostírající se po obou březích široké Visly,

Němec drsné hrdelné a Maďar sykavý a chrčivý beťárský popěvek. Časem také v hudbu kobzařů a dudáků zazvonily meče německých lancknechtů a dlouhé špády italských dobrodruhů, nebo rapíry Provencalu. A pak bývalo ouve těm, kteří neutekli. Kostnice dovedla žít a hýřit a nebylo ve městě pamětníka takových časů. Denně přinášeli do Kostnice ohromné náklady vína z Vlach, z Francouz i z Uher, bedny vzácného koření, drahých mastí, voňavek, nápojů lásky a černých pilulek, jejichž hlavními součástkami byly asa foetida a španělské mušky.

Veselo bylo v Kostnici, jako v době karnevalu, neboť právě zasedal svatý koncil...

II.

— Doslechl jsem onehdy, že tě naleznu v Kostnici, pane Jene. A hledal jsem tě, neboť jsem dosud nezapomenul na službu, kterous' mi ve Furlandsku prokázal — hovořil vysoký, silný, černě oděný rytíř, pán Záviše z Garbova, pravicí na koleno poklepávaje starému, bradatému pánu, jenž hověl si v otřelém, kožešinou vyloženém křesle.

— Ano, jsem tu již kolikátý měsíc.

— Já teprve nedávno přijel s listy polského krále a nevěděl jsem, kde jsi hospodou, ptal jsem se známých, i sekretáře koncilu, nepověděli.

— Ej, tam nemají nás rádi.

— Snad sám's vinen, pane z Chlumu. Neuvažoval jsi o tom?

— Já... vinen? — podivil se Čech.

— Ano, ty a tvoji soudruzi, Lacembok, pan z Dubé, Petr z Mladenovic.

— Dosud nechápu —

— Příliš horlivě se Husa ujímáte, křik skrze vás pošel a to je svatému koncilu zajisté nemilé. On je, pane z Chlumu, nejvyšším soudcem a zatím vy sobě na soudce nad ním hrajete. Toť jako by rytíř poddaný meč na krále tasil! Protestovali jste hrubě ostře, když Husa do žaláře vsadili.

— Vždyť ty jsi, pane Záviše, tehda s námi Čechy protestoval!

— Ano. Avšak záleží na formě. Já pouze žádal, aby otcové císařova listu dbali, aby slovo nerušili.

— A co my chtěli?

— Slyšel jsem, že vy Češi několikráte jste se na církevní otce osopili — řekl statný Polák.

— My? My?

— Kardinál Petr ab Alliaco stěží prý vám ušel. I Zabarellu jste urazili a pařížského Gersona.

— Alliackého. Zabarellu. Lhou!

— Že lhou? Tvrdil to arcibiskup Wallenrod, pane Jene.

— Ten tedy!

— A pasovský děkan Tiem. Lhali?

— Ano! Což neznáš Němce? Wallenrod nezapře svůj původ, ani Tiem. Oba stejně sršatí! Což vás Poláky Křižáci málo osočovali? Já bych nezapomínal, pane z Garbova!

— Ach ano. Křižáci lhali o nás, aby jejich

pře zdála se spravedlivější před tváří vzdělané Evropy. Pohanů láli nám i stupků, ohav —

— A o nás Češích Němci rovněž lhou, aby Husovu při snížili. O něm lhou i o nás. A nectně. Hříz v jejich hrdlo!

— Tak! Tak!

— Němci nemají nás rádi a nebudou nás milovat, příteli, dokud svět světem bude. Ani nás, ani vás Poláky, neboť oba národy jsou jim v cestě. Nadarmo je pokřtili: Němec pouze sebe miluje, svuj prospěch, svůj kapsář, svoje hrdlo. Chtěl by panovat celému světu — horlil Jan z Chlumu.

— Pravda — řekl Záviše.

— A my je milovali. U nás v Čechách vedlo se jim lépe, nežli doma v Němcích. Přišlo k nám holátko a vyrostl z něho jež. Nyní pchá nás, aby nás z Čech vypchal.

— Avšak Hus přece zašel trochu daleko, pane Jene?

— Daleko? Ve kterých kusech?

Pan Záviše se lehce usmál, černý vous popotáhl.

— Nejsem theologem, pane z Chlumu, nevím, ve kterých, leč otcové svorně tvrdí, že zašel, že bloudí. Nuže?

— A ty jim věříš?

— Proč jim nevěřit? — opáčil Polák.

— My Čechové s Husem držíme a neopustíme jej. Jsme špatní?

— Nejste, věru nejste. Vážím si českého národa, ty víš, pane Jene.

— Odsoudila by nás tabule rytířská proto, že Husa bráníme? Pověz na čest!

— Nikoli!

— Proč nám tedy nevěříš?

— Ani vy páni nejste theology, pane z Chlumu. I vy můžete se mýlit. Pověz opět ty: drží všichni Čechové s Husem?

Jan z Chlumu se zasmušil:

— Žel, všichni ne. Jsou mezi nimi, kteří na Husa ostře sočí.

— Že jsou... pravíš?

— Ano. Biskup Joanes Ferreus, znáš-li jej, pak Štěpán Páleč, ten pijanda Michal de Causis, jenž královy doly spravoval kdysi tak vzorně, že se od těch čas v Čechách ukázat nesmí. Ti a jim podobní nastupují proti mistru.

— Tedy ti.

— Ano. Však málo jich.

— Ale jsou mezi nimi také učení doktoři universitní?

— Jsou, žel, jsou.

Polák se lehce usmál:

— Proč tedy těmto také trochu nevěřit, pane Jene? Proč ne mistrům v theologii obeznalým, doktorům —

— Protože hněv je oslepuje — vybuchl Čech.

— Nuže hleď, pane z Chlumu, proč Hus všechny mistry mistruje, všechny bez rozdílu? Je to váš člověk, chápu, že jej bráníte, než nebylo vám dosud zřejmo —

— Co, pane Záviše?

— Nu, že jeho pře je ztracena...

— Myslíš tedy, že Jan Hus neodvratně bude odsouzen?

— Vím to!

— Těžko uvěřit!

— Na šlechtické slovo, pane Jene!

— Eh, takový ortel... českou vírou neotřese. Bude-li Hus v Kostnici odsouzen, doma, v Čechách, dvojnásob k němu přilnou — řekl pan Jan z Chlumu a rameny pokrčil, žilnatou pravicí máchl, jako by chtěl dodat: co nám po lidských řečích, my známe svoji cestu...

Také pan Záviše Černý z Garbova pokrčil rameny. Teprve po hodné chvíli prohodil hlasem hodně přitlumeným:

— Jen vrátí-li se do Čech!

— A proč by se nevrátil, pane z Garbova? Z Kostnice do Čech cesta rovná.

— Nevrací se, kdo na hranici zuhelnatí — řekl Polák, významně hlas pozvednuv.

— Na hranici, pravíš?

— Ano!

Jan z Chlumu se zasmušil, nad sivým obočím vystoupily uzly žil, krví naběhlých. Oči zabodly se v líc páně Závišovu. Ulpěly na ní, jako by se ptaly: neklameš se? Po chvíli řekl:

— Tedy už o Husovi rozhodli?

— Ano!

— Opět těžko uvěřit.

— Na poklad, pane!

— Avšak Hus dosud nebyl slyšen! Dosud se ho na nic neptali. A co král Zikmund! Vždyť by to bylo proti glejtu —

— Král Zikmund už vám slovo nedodržel. Hus v lochu a on mlčí.

— A ty to schvaluješ, pane z Garbova?

— Já? Ne! Neschvaluji! Slovo je slovo a

královo nadevšechna jiná! Zikmund měl dodržet, pravda, měl. Že vás a Husa oklamal, to skvrna veliká —

A my mu věřili, jako jsme kdysi věřívali jeho otci Karlu — zasykl Jen z Chlumu. V očích vzplanul hněv.

— Já byl bych také věřil.

— My ještě Husa lákali do lvího doupěte. Já jej přemlouval, já! Co nyní! Co doma řeknou? A opravdu už rozhodnuto o něm? Slyšels' to bezpečně?

— Já bych tě přece neklamal?

— Leč sám se klamat mužeš.

— Ne. Tentokráte ne. Víš, že mám volný přístup k císaři, k císařovně. Že Hus je obětován, slyšel jsem z úst nad jiné věrohodných a věřím —

Pan z Chlumu vybuchl:

— Že bez soudu možno odsoudit dobrého člověka? Vždyť se to příčí všemu dosavadnímu právu! I lapku, zbojníka, rybničkáře napřed vyslechnou a teprve po výslechu, po svědcích ortelují. A církevní otcové že by po právu šlapali? Vždyť mistru Husovi slíbil veřejné slyšení král Zikmund... ano... dobrým listem. slíbil mu je papež Jan i kardinál Petr Alliacký, Zabarella i jiní. Nám Čechum slibovali, i Husovi, listy máme, dobré pergameny s pečetěmi. A pak: vždyť Hus patří pod inkvisici krále Václava. Pouze náš král muže jej trestat, když universita

Záviše se usmál sarkasticky:

— Vypoví, brachu, váš král otcům vojnu?

Sebere vojsko, přijde si pro Husa do Kostnice? Nuže? Ty mlčíš?

— My bychom i to dokázali... avšak... král Václav... král... rozumíš...

— O Husa příliš nedbá — doložil Polák.

— Pravda, královna Žofie věří Husovi, ale král... dnes ano, zítra ne, pozítří tak napolo. Jak kdy vítr vane v plášť...

— Nediv se mu, nediv. Skrze koho na Prahu interdikt uvalili? A zdá se mi, že klatbou hrozili celým Čechám, králi, pánům, všem, kdož Husa podporují v jeho odporu. Myslíš, pane Jene, že ty spory a hrozby králi byly příjemny? A hle, Zikmund je ve stejném položení: ten Hus je hřebem v jeho lůžku, v jeho křesle; píchá jej ve dne, v noci. Bude-li jej bránit, má proti sobě koncil, nebude-li, pohněvá si Čechy.

— Leč, příteli, nechápu, proč koncil tak hrubě sršatý.

— Nejsem theologem, učencem, ani právníkem, avšak u nás žije kněz, mladý, pyšný, velmi chytrý a ten... Olešnický... šelma... jakmile doslechl, že Hus jde do Kostnice, prorokoval, co se stane... Řekl mi: udusí jej, nemohou jinak jednat. Proč v církvi nepořádek? Protože každý sama sebe dnes považuje za autoritu: Viklif stejně jako Jan třiadvacátý, jako Řehoř, jako Benedikt. Hus bojuje proti autoritě, ale kde vzal právo? Bojuje proti autoritě svojí autoritou. Říká sice: Písmo. Co tam, to základ... Ale co nastane, když každý druhý, třetí kněz bude Písmo jinak vykládat? Jsou tam nejasná místa (povídal mi onen kněz) a je-

den bude tvrdit, že má pravdu, i druhý. Kdo je rozsoudí? Co se stane s onou úžasnou budovou, jež vyrostla z nepatrného základu na písku římského Kolossea, v Mamertině a v katakombách? Co se stane s onou budovou? Rozpadne se. A to vědí otcové, proto budou žádat Husovu hlavu. Aby vlastní zachránili. Zahynuli by pod troskami budovy, kdyby Husa osvobodili, jiné reformátory nepostrašili. Oj, bylo by jich jako máku v žitě a jako hvězd na nebi, kdyby každý odboj proti stávajícímu pořádku hned v zárodku nebyl dusen tvrdou, těžkou rukou. Katové jsou nutni, neboť svět je dost prohnilý a nebýt strachu před žaláři i hranicemi, každý druhý člověk chtěl by něco opravovat.. Řekl jsem mu, nebylo-li by přece lépe opravovat, nežli dusit dobré myšlenky a ten Olešnický, šelma, zasmál se mi do očí: Kdo by se potom vyznal v chaosu myšlenek, názorů, přání? Nechceme se tak příliš namáhat, neboť ten život nestojí za to... Tolik mi děl onen Olešnický. Více nepamatuji, než myslím, že stačí, abys pochopil.

— Hus nechce rozklad. Hus chce záchranu církve — řekl Jan z Chlumu.

— Proč tedy nemlčí?

— Protože mlčení bylo by hříchem. Svědomí Husovi mlčet nedovoluje.

— Nehádejme se o to, příteli. Pravda, ten váš Hus v mnohém zajímavý a rád bych jej lépe, možno-li, poznal —

— To možno. Chceš-li, vyhledáme jej v žaláři, zaraduje se. Je dobrý jako dítě a ra-

duje se, kdykoli uvidí dobrého člověka. Tebe si váží, pane Záviši. Chceš-li tedy —

— Dobře. A kdy?

— Mně lhostejno.

— Tedy zítra, libo-li ti — řekl pan Záviše z Garbova. A když pan Jan z Chlumu hlavou pokývl, řeč zabočila na jiné pole. Slavný Polák vyprávěl o Krakově, o králi Jagiellovi, o nových třenicích s nenasytným křižáckým Řádem.

III.

Mistr Jan Hus byl dlouho vazbou změněn k nepoznání, zhubeněl velmi, pod očima, jež kdysi důvěřivě, směle hleděly v svět, usadily se modré kruhy, líce nepěstěný vous pokrýval a vlas v nepořádku spadal na podlomená ramena. Tu a tam prosvitla stříbrná nitka, nezbělená věkem, ale starostí, trudem, utrpením. Vězení bylo neprostorné, pusté, jako díra, do níž zločince vrhají; massivní, vlhké zdi, chladný vzduch, plísní páchnoucí; jedinou úzkou střílnou padalo dovnitř trochu světla. Hus, na nohou režaté okovy, seděl na kameni, jenž tu židli nahražoval a hlavu dlaní podepřenou, dumal. Myslil na Čechy, jež tak horoucně miloval, myslil na svoji při.

Ještě doufal ve spravedlnost.

Měsíce drželi jej v dusných celách, v železech, jako lotra, avšak po noci den, po utrpení radost. Kolikráte nad Husincem rozzuřila se děsná bouře, blesky sršely s nebe, rudé, klikaté, hrom řval a lidé se chvěli, jako by na-

stával soudný den -- a hle, bouře přešla, slunce opět svítilo, svět zdál se najednou desetkrát krásnějším, nežli prve byl! A v Praze: i tam často šlo do tuhého, nejhuře tehda, když Husa papežští lidé proklelí, když na Prahu uvalili interdikt, když všechny zvony na dlouho umlkly, kněží přestali kázat, svátosti podávat. Tehda kolem Husa bouře zuřila nejprudčeji a přece neuhnul, přece se nepodrobil. Mnozí mu radili, aby couvl, že proti němu stojí moc hrubě veliká, že její klatby blesk a hrom, její řeč že oddychování rozzuřeného obra. Nechápavý lid, rozzuřený zastavením všech obřadů, křtů, pohřbů křesťanských, proti němu poštve: všichni papežští hřměli, že ta bída na Prahu skrze Husa přišla -- a hle, přece bylo líp! Neuhnul od svého, nepodrobil se nenávistné moci, jen odešel, nikoli vítěz, ale také nikoli poražený. Ukázal, že jej nemožno smrtelně zasáhnout, že jsou neochvějné základy jeho přesvědčení. A tam na Lužnici, u pana Jana z Ústí bylo opět dobře, octl se mezi lidmi, kteří naučili se důvěřovat mu jako apoštolu zákona Páně.

Na Kozím bylo tak dobře. A tempi passati, tempi passati...

Mistr Jan ani zde nemohl na ony časy zapomenout. Jako by nějaké milé kouzlo se ho dotklo, kdykoli vzpomenul na jihočeské slunce, na topoly u cest a lípy, košatící se před každým statkem. Některé snad pamatovaly příchod Čechů do oné krajiny. Pod lipami lávky, prosté, sbité z kolů a prken, ale sedělo se na nich lépe, nežli v koží potažené lenošce. A lid

rád mistra pozval, chlebem, solí uctil, řeč zapředl.

Tu a tam tvrz. Prostá, často jen dřevěná, dochem pokrytá.

A všude lid dobrý.

Všichni jej milovali; obyvatelé tvrzí i drobní robotníci, živořící v nízkých chodbách. A on je rovněž miloval.

Byla to chudá šlechta.

Byli to prostí sedláčkové, jejich ženy, jejich děti prací zemdlené.

Kraj kámen a bahno, hlad zde býval častým hostem. A přece lidská srdce tu byla tak přístupná slovu! Věčně chtěl by tam žít, v hovoru se svými knihami a s dobrým lidem, jenž sama sebe nazýval prostáčkem, ale srdcem byl pravým šlechticem. Kolikráte i tu na něj past nastražili papežští a přece nepochodili, museli doznat, že nedovedou zlomit odvážnou mysl. Jeden proti mnohým stál a množství počalo nedůvěřovat ve svoji sílu, ztrácelo chuť k boji. Silný svojí pravdou a přátelstvím těch, kteří pravdu pochopit dovedli, stál Hus prostřed bouře, která ochabovala už, podoben ohromnému dubu, hluboce zakořeněnému, zmítanému vichřicí, ale nepodlomenému.

I zde v Kostnici... Šel vydat svědectví pravdě a vydá je, neboť jistě přijde onen den, kdy bude mu dovoleno mluvit. Jen vytrvat! Otcové jej zkoušejí, i to, co trpí, je svědectvím o Pravdě, ty mříže, ty okovy, chlad, vězeňské kobky. Šel do Kostnice z dobré vůle, aby národ očistil z podezření kacířství, aby tomu, co v srdci

i v mozku nosil, zjednal svobodu, uznání. Když na hradě Krakovci uvažoval, má-li jít do Kostnice, neb nemá-li — krásný sen zatanul před jeho duševním zrakem: Hus viděl novou společnost, obrozenou od základu bytí, od kořene strom zdravý a plný květu i ovoce; viděl společnost mravnou, čistou, ušlechtilou, hrubě omlazenou návratem v myšlenkový svět oněch dávných dob, kdy apoštolé, rybáři boží chodili po světě a kázali nikoli v chrámích, ale také nikoli hluchým uším. Viděl společnost, jež opět přijímá ony ideje, které po tři sta let útisku pohromadě držely křesťanskou obec. Tušil důsledky svého horlení: už neběželo o literu, o ten či onen artikul z Wiklifa Engliše, už neběželo o Thiemovy odpustky, o Čechy a Němce, sporující na pražské radnici a v krčmách; šlo o víc, o podstatu křesťanství, o podstatu života. Hus najednou viděl daleko, hrubě daleko, jako by hrad Krakovec byl náhle až k nebi vyzdvižen, jako by stál na nejvyšších horách, kterých se už ani mraky netknou, ani křídla orlů; s té závratné výše patřil do daleka, do široka, za všechny šlojíře lidského snažení; samo štěstí, každým hledané a nikým nenalezené zřel, tváří v tvář mu patřil a hle, jak prostá k němu cesta, jak snadno lze ho dosíci! Silná víra je podá... viděl společnost ušlechtilých, plamenně věřících, jimž nejde o vlastní já, o jeho prospěch, ale o nesměrnost, o vyšší cíl; viděl společnost, která nevyznává Boha jen ústy, ještě plnými slin hrubé nenávisti, ale také skutkem, dobrým činem, milosrdenstvím, čistým životem. Viděl nové kněze,

kteří poslechnou slov evangelia: neshromažďujte sobě pokladů... Slyšel veselé hlasy vyvolených, kteří ovládli svoje vášně, potlačili nezřízené chtíče, viděl ráj na zemi, ráj, v němž silný slabšího neutiskuje, pán robotěze, korouhevní pán zemana, kanovník plebána. Ráj, v němž všichni lidé jsou především syny božími a dbají slova: cožkolivěk jste učinili jednomu z těchto... mně jste učinili. Viděl ráj, v němž láska přemohla zlobu a poctivost faleš... Ten ráj byl možný. Jen chtít jej...

Bude-li chtít papež...

Budou-li chtít kardinálové a doktoři Písma. Zdaliž koncil proto nebyl svolán, aby stala se náprava v hlavě i v údech? Kdo zná cestu k lepšímu, je povinen ukázat na ni... Hus rozhodl se, že půjde, ačkoliv jej mnozí varovali, že neradno hrát si s jedovatým plazem. Uštkne, ani se nenaděješ... Hus jen se usmíval, nevěřil, že by ve všech prsou sídlila nenávist, že by všichni doktoři toužili po titulech, po mamonu a nikdo z nich po království nebeském. Mužně odhodlal se vejít v doupě lví, doufal, že lépe nežli Zikmundův glejt brání jej spravedlivost jeho pře a poctivost soudců. Teprve když jej v Kostnici neočekávaně jali a uvrhli do žaláře, shledal, že poctivost je i v Kostnici vzácnou květinou. Není všechno, jak by mělo být a jak si to doma, v Čechách, představoval; věděl, že je mnoho shnilého v té společnosti, již chtěl slovem Kristovým vrátit na opuštěnou cestu, ale že by bylo tolik shnilého, kolik v Kostnici viděl, doma vzpíral se uvěřit. Říkal si, že snad vše vidí trochu příliš černě. Te-

prve v Kostnici seznal, že je hůře, nežli myslil; intriky rozvrátily onu společnost, požitkářství otrávilo ducha, touha po bohatství zabila poctivost. A trudil se i doufal, hned starost, hned očekávání, že přece bude líp, vrchu nabývaly. Věděl, že proti němu svědčí bývalý přítel Štěpán Páleč, hanebný Michal de Causis, známý podvodník a biskup Jan Litomyšlský, pasovský děkan Tiem, jenž v Praze odpustky prodával; věděl, že tito lidé neštítí se klamu, lži, pomluvy, ba ani falešné přísahy, když jde o zničení protivníka. Kdykoli na to vzpomenul, ozývala se starost. Ale hned ji dusil přemýšlením o povaze svého učení: Vždyť nechtěl nic jiného, nežli aby kněz i věřící laik, pán i prostáček opravdu šli za Kristem! Za to jej přece nemohou trestat. Ano, bývalo hůře, ale nyní soudí mužové učení; je mezi nimi doktor Gerson z Paříže, sám rebell kdysi, ba i ten kardinál Zabarella... i ten byl odbojníkem...

Venku zazněly kroky.

Mistr Jan Hus zvedl hlavu, nedočkavě pohlédl na dveře. Stále očekával posly koncilu, kteří mu oznámí, že veřejné slyšení bylo mu povoleno, aby se chystal, že čas při zahájit.

V zámku zaskřípěl klíč. Do vězení vešel pan Jan z Chlumu a za ním vysoký, černý rytíř v prostém odění. Pan z Chlumu stiskl mistrovu pravici a řekl srdečným, dobráckým tónem:

— Hle, pan Záviše Černý z Garbova, rytíř převeliké proslulosti. Toužil tě poznat, mistře Jene.

— Vítám tě, rytíři, žel, že v příbytku tebe

nedůstojném. To promiň, snad jednou ukáží se lepší časy a pak —

— Ty promiň, učený mistře, že tě vyrušujeme z myšlenek — řekl Záviše.

— Ach, zde člověk rád, když jednou za čas uvidí něčí tvář. Jen žalářníkovu zde vídám a ta není hrubě přívětivá. A co král Zikmund, pane z Garbova? Dosud mi nevymohl slyšení?"

— Nikoli.

— Král s tím nespěchá a já bych byl raději už v Čechách. Vzkazoval mistr Křišťan z Prachatic, že tam plno práce a dělníků na vinici Páně že tam není.

— Pravda, pravda — vzdychl pan Jan z Chlumu — není jich mnoho, dosud platí dobré bydlo nad dobrou věc. Avšak ty, mistře, ochořels. Vězení tě dusí.

— To nic, to přejde. Jen jakmile se vrátím do Čech. Snad už brzo bude má pře projednána. Ty, pane z Garbova, máš přístup ku dvoru krále Zikmunda: ničeho tam neslyšet o mojí při?

— Málo a to ještě —

— Snad ani by tě nezajímalo, mistře — panu z Garbova rychle do řeči vpadl Jan z Chlumu. A na Poláka zamrkal, aby pamatoval, aby úmluvu dodržel: nic smutného nepovídal mistru Husovi. Je beztak dost sklíčen, proč tedy brát mu všechno doufání?

— Vím, vím. Král Zikmund na mne hrubě zapomíná. Má tu jiné starosti.

— Dobře jsi pověděl, mistře. Starostí dost, nad pomyšlení —

— Ale to mu nevadí, aby stále netočil se kolem své Blanche d'Aurigny — opět vpadl Jan z Chlumu, jenž odsuzoval, že uherský král miliskuje se s kde jakou ženskou. Ženatý král. .

Záviše se usmál: — Což, kdyby jen paní Blanši cukroval o dychtivém milování! Král Zikmund upadá, už se dvoří i pověstné paní Giacorně, zvané Lehký Vítr, i oné neapolské ďáblici, přezvané Scirocco. A krasavice pana krále skvostně oškubou.

— Pěkný život — ironicky, suše poznamenal Jan Hus.

— A ctihodní otcové baví se historkami o spanilé paní Mesopotamii, o Laetitii Vanesse, o Mélisandě Partetout, nebo o Mathildě, zvané Penízek — dodal pan Záviše Černý, na rtech neprobádatelný úsměv.

— Milič z Kroměříže jednou řekl: čeho kněžkové lakotou nabyli, to rozhazují z rozmařilosti. A pravdu tehda děl Milič. Zdá se, že blíží se doba vlády Antikristovy. Víra, toť náš poklad. Ale ustanoví někdo správcem pokladu člověka, jehož prsty jsou poskvrněny mnohými krádežemi? A zde necudní mají ostříhat cudnost, nespravedliví spravedlnost, lhoucí pravdu, lakomcům svěřen poklad, z něhož chudí měli brát svoje beneficium. .

— Toť pravda — řekl Záviše z Garbova.

— Kdo ví o sobě, že věří, je povinen konat to, več věří. Nic není víra beze skutků, nic modlitba bez dobročinění. Nic pěkné kázání, když kazatel dál svátosti prodává a stržený peníz probíjí s lehkými ženštinami. Moje víra toť

dobrý život ve šlépějích Páně, konání toho, co Pán schvaloval a zavrhování toho, co On zavrhoval. Nikoli slovo, ale život člověkův ať ukazuje, jak silnou je jeho víra. Tys' rytířem, pane Záviše: nač byl by váš rytířský zákon, kdyby se rytiři dle něho neřídili? Pohrdáte soudruhem, jenž erb maje, nedbá cti erbovní a hle, tu mnozí mezi námi říkají sobě: služebníci Páně, avšak řád boží v bláto šlapou.

— Pravda. Pravda — řekl pan Záviše. A s údivem pohleděl na mistra Husa. Zaimponoval mu argument tak samozřejmý, právě proto, že byl samozřejmý, že jej každý mohl pochopit.

— První ze všech papež měl by církvi dobrý příklad ukazovat, zase nikoli slovem, ale vlastním životem. A Jan třiadvacátý v hříších žil, beneficia nehodným prodával, chudé obíral a zlato se zlými tovaryši i s ženinami probíjel. Jak možno, aby tělo bylo zdrávo, když taková hlava? Stalo se, že desítiletému chlapci za velký peníz byla udělena hodnost biskupská. Jak takový chlapec může spravovat svoji diecesi? A jiné lidi biskupy jmenovali, aniž číst a psát uměli. I u nás byl arcibiskupem člověk, jenž s abecedou krutě zápolil teprve když dosáhl vysoké hodnosti. Zdaliž poklad svůj svěříš svému nejhoršímu služebníku, zdaliž vy páni učitelem svých dětí jmenujete pustého nevědomce a nehodného bracha?

— Opět pravda!

— Nikdo hradu svého lotru nesvěří. A ty odpustky! Prodávali je jako mřeny a sýrce,

po penízi, po dvou ... Zdaliž to není pustý hřích proti našemu Spasiteli, jenž penízku nebral, všem stejně odpouštěl, chudým i bohatým? Toto jsem kázal a proto stojím před soudem. Není-li pravda na mojí straně?

— A Wiklif? — zeptal se pan Záviše.

— Co bylo po právu zavrženo, ani já nedržím. Ne. Bludum jsem nenadržoval, jen pravdě, očité pravdě, Písmu a rozumu, který Písmo dovede pochopit. Bohda mnozí uznají, že pravda na mojí straně, jen až mne otcové zkoumat počnou. Nechci, aby zlo vítězilo nad dobrem, nehlásám blud, v čem jsem snad pochybil, rád napravím, když mne otcové o lepším poučí. Ale kdyby snad bylo nutno životem spečetit svoje přesvědčení, rád, pane, život oželím ...

IV.

Záviše z Garbova mnoho slyšel o Husovi, nejvíce v okruhu Zikmundových dvořanů, Uhru a Němcu a v okruhu kněží, Husovi nepřátelských; ti haněli mentem;; slyšel také dobré, leč málo a vlastního úsudku si neutvořil; proto šel do Husovy cely s trochou předsudku: očekával, že uvidí fanatického kněze, plamenného kazatele, divokého rhetora, soptícího nenávistí, neunavného žalobce, ukazujícího na vlastní křivdy ... ale čím déle s Husem hovořil, tím více bledl obraz, v mysli narýsovaný pod vlivem lapidárních odsudku Zikmundova kruhu.

Viděl drsné vězení.

A Hus na ně nežaloval!

Viděl, že trpí na těle nedostatkem vzduchu, dobré stravy a pohybu.

Hus o tom slovem se nezmínil.

Zikmund král jej oklamal.

A Hus o tom také mlčel.

Pan Záviše se podivil. Snad se ještě nestalo, aby si člověk nepostěžoval na osobní bědy. A český mistr o tom slova nepronesl. Jako by snášení protivenství bylo mu věcí samozřejmou!

Hus mluvil klidně a věcně. Přesvědčivě. Jeho argumenty více obracely se k rozumu, nežli k srdci. Co řekl, mělo svou váhu a těžko popírat, těžko říci, že to či ono byl by křivě viděl, že upřílišňuje. Pan Záviše už projezdil hodný kus světa, poznal mnoho panovníků, dvořanů, mnoho kněží a tu i tam si povšimnul rozporu mezi jejich životem a Kristovým učením. Neuvažoval o tom hrubě, ale nyní pamět vyvolala několik pozapomenutých drastických obrazů, jež dokazovaly pravdivost slov Husových. Ano, je tu něco nezdravého a zajisté není špatným člověkem, kdo chce, aby nezdravé bylo odstraněno. Pan Záviše znal dobře pruské Křižáky — také Boha ústy vyznávali, kostely mu stavěli na pruských blatech, kříž na pláštích i na štítech nosili, avšak jejich činy mluvily o nepřekonatelném záští, nevraživosti křesťana nedůstojné, o lakomství, o nezřízené pýše. Poznal jejich komtury, starosty, představené různých okrsků, viděl, jak lid utiskují, kterak právo železnou škorní v prach i bláto deptají a trnul, kdykoli přemýšlel o jejich životě. U Grunevaldu svaté ostatky na prsou nesli a přece padli

jako stromy v lese pod sekerou polskou i litevskou. Proč? Ano, proč je tehda neochránily ony přeslavné ostatky? Když vzpomenul na Grunevald, pan Záviše uznal, že Němci a kněží Husovi neprávem ubližují. Není špatným člověkem, kdo volá po obrodě lidské společnosti. Je ovšem nutno, aby život volajícího s voláním byl v harmonii. Leč kdo co špatného mohl povědět o životě Husově? Ani ten drsný Michal de Causis neodvažoval se vinit Husa z lakomství, nebo z pýchy...

Slavný Polák několikráte navštívil mistra Jana v ponurém vězení a rád s ním hovořil, nejčastěji o mistru Jeronýmovi, jenž v Polsku Husovu pravdu šířil, nebo o silném Lacembokovi a panu Janovi z Chlumu, jehož pan Záviše si dávno byl zamiloval pro jeho velikou poctivost. Časem i o králi Václavu hovořili, o jeho tovaryších, o královně, o universitě.

Několikráte pan Záviše chtěl Husovi říci, že jeho pře je ztracena, že král Zikmund jej nadobro opustil, že otcové jej ani nevyslechnou a pakli přece snad mu veřejného slyšení poskytnou, bude pro smích, nedovolí mu promluvit, hájit svůj názor. Chystá si vážné argumenty. Nač? Nevyslechnou je ani a kdyby vyslechli, jen rameny pokrčí. Obroda světa? Ano, myšlenka na pohled pěkná, ale Zbyhněv Olešnický je muž bystrého rozumu a ten řekl, že obrody v duchu Husovu nikdo se nedočká, neboť mocní nesmějí žezlo moci vypustit z rukou. Už by se více nenavrátilo a žezlo jim přece nade všecko. Ne, marno doufáš, český mistře, darmo o lepších cestách přemýšlíš, nikdo po nich netouží, nikdo

po nich nechce jít. Nikdo z těch mocných, vlivných. Šli by pouze chudáci, opuštění, slabí, ale ti nemohou, neboť nebude jim dovoleno jít za pravdou, je-li pravda velkým pánům trnem v oku. Blesky hněvu zaplanou a hromy děsivě zaduní. Nadarmo sníš svoje krásné, světlé sny, český mistře. Otcům nejde o Husovu pravdu, ani o obrodu, jde jim o zachování poslušnosti. Kdo jednou octnul se v té hazuce, nesmí přemýšlet o ničem, leč když mu představení dovolí. Nesmí mít vlastního přesvědčení. Nařídí-li mu něco, nesmí se ptát po důvodech.

Pan Záviše několikrát měl už slovo na jazyku, avšak přece je zadržel.

Bylo mu líto mistra Jana.

Hus neustále těšil se nadějí, že už brzo dojde ku projednávání jeho pře. Snad by ani neuvěřil, kdyby mu řekl, že už o něm roznodnuto. Bez soudu. Bez milosrdenství. S chladnou vypočítavostí...

Neuvěřil by!

Glejt nic, papežovo a kardinálovo slovo nic — takové zprávě člověk opravdu těžko uvěří! Pan Záviše tedy mlčel o Husově při. Stále častěji přicházel do vězení, neboť Hus mu imponoval svojí vírou v úspěch vlastní pře a bystrým úsudkem o všem, co se dělo v Kostnici. O leččems byl dobře zpraven, o jiném dovídal se teprve od pana Záviše, avšak hned všecko posoudil, zvážil na váze rozumu. A nemýlil se ve svých úsudcích. Někdy Hus vyprávěl o Praze, na niž zapomenout nemohl a pan Záviše rád poslouchal, i jemu se Praha líbila nad všechna ostatní dosud poznaná města.

Časem pan z Garbova náhodou sešel se v žaláři s panem Janem z Chlumu, s rytířem Lacembokem, s panem z Dubé, nebo s Petrem z Mladenovic, mladým bakalářem pražské universí. Byli to příjemní lidé, zvláště vážný Chlum a hovorný, prudký Lacembok. Nejednou mistra Jana rozesmáli hovorem o proslulých turnajích a vojnách, i o zápasech západních minnesaengrů. Pan Záviše, rytíř mezi všemi polskými nejproslulejší, otvíral zdroje svých zkušeností s živostí, jež podmaňovala a vtipem, který však nikdy posluchače neurážel.

Mistr Jan aspoň na chvíli zapomínal na tělesné útrapy, na hlad, na vlhký a studený, plísní prosycený vzduch žaláře.

Venku rušně plynuly dny. V Kostnici bylo hlučno stále více a ohlas toho ruchu, spěchu a zápolení vysokých hodnostářů o přednost pronikal i do Husova žaláře. Avšak jednou arcibiskup Wallenrod zakázal všechny návštěvy. Ani pana Záviše z Garbova, ačkoliv sám král Zikmund na jeho slově zámky stavěl, nevpustili už do Husovy smutné cely. Samotou a trudem chtěli otcové zlomit Husova ducha.

V.

Ačkoliv jaro pokročilo a král Zikmund seděl v Kostnici jakoby na trní, koncil dosud nerozřešil ani jednu z aktualních otázek. Papež Jan třiadvacátý byl sice zajat a uvězněn v zámku Gottliebenu, avšak s ostatním otcové nespěchali,

ani nebylo možno, jedny zdržovaly pozemské rozkoše od práce a druhé intriky zbývajících papežů, arcibiskupa Malatesty, preláta Dacosty, Andréa d'Raumeaua i jiných výtečníků, snažících se v potu tváři zmocnit se kormidla vrátké lodě a vesel dědiců rybářů Genesarethských. Plavidlo po staletí už zmítáno bylo proudem nezřízených vášní a kdykoli na okamžik z proudu vyvázlo, uchopil a drtil je vír nesvornosti předních hlav. Zmítáno mezi strašlivou Scyllou a neméně strašlivou Charybdou, bylo nicméně předmětem touhy mnohých a mnohých, kteří rok divoké plavby, rok neklidu nad mnohá a mnohá leta pokojného života kladli. Sbor měl rozřešit na sto palčivých otázek a nebyl ještě úplně hotov s jednou: sesadil Balthasara Cossu z papežství, leč nevěděl, co s ním. Bývalý papež byl sborem uznán za hříšníka, jemuž snad na světě není rovno, za svatokupce i svatokrádce, odsouzen jeho necudný život i jeho lakomství, než co nyní s ním? Nikdo nevěděl, jedni navrhovali, aby byl upálen jako rušitel řádu a kacíř, jiní žádali, aby byl propuštěn, jelikož už církvi škodit nemůže, avšak nikdo svého návrhu vášnivě nehájil a těžko ortelovat člověka, jenž by mohl zvolat, že hadr onuci tresce. Král Zikmund naléhal na pospěch, neboť chtěl být na jaře v Uhrách, na sněmu, leč už byl tu konec měsíce května a otcové dosud na ničem se neusnesli. Pro intriky stran a jejich prelátů nebylo možno hnout se s místa. Proskočily obavy, že koncil s opravami za deset roků nebude hotov a tak dlouho král Zikmund nechtěl by sedět v Konstancii, byť tu byla příroda sebe velko-

lepější, vzduch sebe čistší a helembrechtné „panny“ sebe krásnější. Zatím polykal král hada jak se dalo, bavil se občas důvěrně s paní Blanší d'Aurigny, občas s Laetitií Vanessou, která bývalého papeže Jana v protivenství zrádně opustila, časem naslouchal, jak fouká od břehů jezera Bodamského Lehký Vítr a občas, pro změnu, jak fičí divoký neapolský Scirocco, když se rozdovádí.

Toho času, kdy otcové radili se, co s bývalým papežem Janem, spanilá Mesopotamie vyplenila dvě rýnská opatství a najala si rozkošný letohrádek za městem Kostnicí, na břehu Rýna, jenž tu z Bodamského jezera hrubým poskokem vyletěl, široký, lesknoucí se mezi pahrbky jako tasená ocel. Za letohrádkem prostírala se veliká zahrada, s jedné strany objatá Rýnem a jezerem, s druhé levesskou dolinou a pretským lesíkem. V závětří rostly ohromné duby, lípy a topoly, buky rozkládaly zde svá uzlovitá ramena, tu a tam vyskočila štíhlá bříza jako tanečnice na provaze, nebo zaperlilo se stříbřité listí vrb.

Zahrada zaskvěla se tisícerými světly u vchodu, jenž byl ověnčen guirlandami z růží, přivezených přes hory a doly až z Itálie a féstony pestrých barev, plálo dvanáct ohromných pochodní, napuštěných balsamickou smolou i kadidlem; každá pochodeň byla jako sloup vysoká, jako muž tlustá a hořela velikým, daleko viditelným plamenem, kalně obrážejícím se na bezhvězdné obloze. Těžký pach balsamické pryskyřice a kadidla omamoval smysly. U vchodu stáli dva ozbrojení lancknechti ve vojenských ka-

bátcích skořicové barvy, v pestrých nohavicích, končících ve vysokých, pestrých škorních. Na hlavách kapalíny, v rukou temně blyštící se oštěpy, stáli jako přibití k hrubému kamennému pilíři, zakončenému hlavicí nepříliš vkusně tesanou. Vedle lancknechtů stála čtyři mladá pážata v nabíraných kabátcích, v úzkých nohavicích, posetých velkými, pestrobarevnými kostkami, ve škorních z růžové a žluté dykyty, zakončených loketními zobci; prostovlasí, nakadeření, stála u vchodu, jedno s benátským kalíškem a stříbrnou, vzácně ciselovanou konvicí, naplněnou nejlepším cyperským vínem, druhé se stříbrným tácem, plným čerstvě uříznutých, příjemně vonících růží, přivezených z Italie na křích, prstí obalených; jedno páže nabízelo vstupujícím doušek silně kořeněného vína, druhé růži, třetí nádobu s vzácnou damašskou silicí, čtvrté — plnomocný odpustek, neboť byl právě den přísného, všemu křesťanskému světu slavně uloženého postu a škartice odpustková znamenala, že vstupující nemusí dbát nařízení; může hřešit dnes do alleluja a přece nárok na místo v nebi neztratí. Pozornost paní Mesopotamie zamlouvala se všem a vstupující hlasitě její důvtip chválili.

Krásná Avignonka pořádala zahradní slavnost, podobnou oněm, které pořádali kdysi avignonští papežové. Nic nechybělo, jen vzduch na břehu Rýna byl chladnější, drsnější, nežli onen, jejž dýchal na březích Rhony obyvatel krásné Provence. V zahradě plápolal nesčíslný počet svic v pestrobarevných lampách a pochodní, napuštěných kadidlem; vedle hlavních cest, sytě ozá-

řených vinuly se jiné, diskretně osvětlené jednou, dvěma růžovými lampami, končící v úplně tmavých loubích, v besídkách, opletených horským břečťanem. V prostřed zahrady, pod obrovskými ořešáky, šířícími kol sebe rmutnou, přitrpklou vůni, pod guirlandami z květů, od větve k větvi přehozenými, stály veliké stoly, bohatě pokryté. Kuchtíci a jídlonošové pobíhali sem a tam v bílých, přiléhavých kabátcích podobni světlým, kmitavým skvrnám na tmavém pozadí; opodál stolů trůnil sklepmistr nad amforami vzácného řeckého a cyperského vína i nad lahvemi pravého burgundského a jaspisově opalisujícího uherského z pahorkatin šomlavských. Vzduch byl provanut přitrpklým pachem ořešáků a višní, vůní růží a jasmínu, pachem kadidla a balsamické pryskyřice ze stromu gileadenského, výparem, valícím se v mocných kotoučích z mis, plných bažantů, jeřábků, tetřívků, sluk a pečených pávů, nadívaných rýží s hrozinkami a šafránem, galganthem či muškátovým květem. Zápach koření mísil se se zápachem vosku, hořícího v pestrobarevných lampách nad stoly zavěšených na stříbrných řetízcích s hlazenými puklami, v nichž jas plamenů se zrcadlil.

V zahradě paní Mesopotamie bylo živo jako v úle; ačkoliv byl den postní a kardinál Petr ab Alliaco ráno v dómě hřímal o bezpříkladné zkaženosti křesťanského světa, celá vznešená i padlá Kostnice dala si rendezvous v zahradě paní Mesopotamie, královny oblažující krásy. První ze všech, v nádherných nosítkách, potažených flanderským brokátem, přibyla spanilá paní Impéria d'Ungroy, milenka tří kardinálů

a jednoho biskupa z Němec; s ní přibyl úžasně tlustý prelát z Vormsu, otec Amadeus, v obličeji červený jako uvařený rak a nějaký mladý, silný rytíř, kapitán Zikmundových lučištníků, Enriko Spano z Ozory, bratr pověstného vlašského condotiera Pipa Spana, jenž uherské jízdě velel v poslední výpravě proti Benátčanům. Mnich i nastrojený rytíř hleděli na sebe nevraživě, jako dva psi u jedné mísy, nebo dva kocouři na jedné střeše; očima se probodávali navzájem, hnětla je žárlivost a krásná paní Impéria se královsky bavila. Občas vybuchla jasným, zvonivým, do daleka rozléhajícím se, veselým smíchem, jenž oba rivaly v lásce ještě více podráždil. Prelát hněvem rty vzdouval, sliboval potichu rytíři, že jej zítra vyobcuje z církve, pakli mu dnes neustoupí s cesty a rytíř Spano, očima z pode lbí jako vlk blýskaje, sliboval tučnému prelátovi, že mu ještě dnes dlouhý jízdecký meč až po jílec vrazí do břicha, neuklidí-li se zavčas někam do ústraní. A krásná paní Impéria oběma prstem hrozila, ústy je odháněla, smíchem očí, rozkoš slibujících opět je volala k sobě blíž, aby jí ani slůvko z onoho podařeného žertu neušlo. Ale smrt už chodila kolem a jednomu z dvou žádostivě hleděla v oči.

Paní Mesopotamie v hedvábném růžovém úboru, perlami a drahokamy vzácné krásy posetém, podobna zjevu nadpozemskému, víle ze starodávných bájí, oslňující zrak smrtelníkův, ubírala se rozkošnou zahradou s hlavou vztýčenou, prostovlasou, zdobenou diamantovou čelenkou, hořící v nádheře kadeří jako pléjada hvězd; vyšla vstříc spanilé družce v povolání až

ke vchodu, ale ještě se s ní po burgundsku nepolíbila, již vcházela do vrat ružová a modrá, fialkami navoněná paní Mélisanda Partetout, se svým seladonem, dlouhým jako tyčka hubeným panem Amintem z Malty, vynikajícím sekáčem a loupežníkem, jenž dosud neutratil ani jediného florénu, který by někomu nebyl mocí uzmut. Pak vešla Berta de Kis Beczkerek, těšitelka ostřihomského arcibiskupa, jíž časem také litomyšlský biskup Jan Železný se dvořil, za ní hrnuly se vysoká, hubená Gertruda Mohučská v zelenavém šatě se stříbrnými portami a zavalitá, plavá Hildegunda, nazvaná Široká Brána, obě lačné požitku, jež známá pohostinnost paní Mesopotamie slibovala duchu i tělu. Jim v zápětí šla rusá Mathilda z Donaueschingen, madame Jeanne de Bois Vert a malá, veselá Giacoma, zvaná Lehký Vítr. Mathilda z Donaueschingen, protivně rusá, velkých úst a dlouhých, poněkud hubených páží, v šatech, zdobených několika proužky vzácné kožešiny, hovořila o paní Mesopotamii krátkými, bodavými větami, bez obalu, co v srdci, to na jazyku; Mathilda záviděla jí vše, gracii i bohatství, úspěchy v kruzích nejvlivnějších otců koncilu, drahokamy, perly, kouzlo řeči i bystrý, provencalský vtip a závist hrotila v poznámkách, jež podivně kontrastovaly s úsměvem, jejž vstříc nesla krásné hostitelce; paní Giacoma šla se svým amidorem Johanem de Aquamarino, vysokým, hubeným prelátem krásných, jiskřivých očí; vyprávělo se o něm, že užívá po kapkách odvaru z belladony atrópy, aby zhubeněl a zkrásněl. Po chvíli přišla Judita z Gleichenthalu, zvaná „Abatyše“, jež byla ná-

padně podobna velkookým orientálním židovkám, ohnivá Uherka Meczerény, opálená jako cikánka; za ní kráčely, rozpustile se smějíce, paní Adléta z Vormsu a Mathilda, nazvaná Penízek, oběma nahé hroty prsů svítily z živůtků, vpředu hluboce vystřižených. Přihopkovala i divoká paní Scirocco v bílém šatě, od něhož podivně odrážela se hnědá pleť. Naposledy, na vzácném bělouši, vedeném dvěma nádhernými pážaty, nenepodobnými přestrojeným ženám, přibyla paní Laetitia Vanessa a hned za ní ukázala se přeskvostná nosítka paní Blanche d'Aurigny, jiež doprovázel králův dvořan, proslulý rytíř Guntram z Volfenbüttlu. Blanche, milenka uherského veličenstva, zářila bohatstvím i krásou, nevídanými drahokamy i leskem zoubků i očí.

Přišli také pánové mravů přísnějších, milord Hamilton Worcester, Gunittar z Osterrode, Hans Arnos z Toggenburka, Záviše z Garbova a jiní. Ty nepřivedla do zahrady paní Mesopotamie touha po milostných dobrodružstvích; spíše byla to žádost poznat mravy lehkých hvězd kostnických, vzrušujících svaté otce i laiky, panovníky i obyčejné, avšak bohaté plebejce. Posléze objevilo se i několik mladých, veselých kněží, tajných milovníků, nebo špehounů, poslaných do zahrady neobyčejného veselí kardinálskými žárlivci. Ploužili se od skupiny ke skupině, žádostivě pohlíželi na vnady paní, svoje vděky úzkostlivě neskrývajících a naslouchali každému slovu, každému šelestu. V zahradě byla rozestavena bílá mramorová sousoší, představující nahé dryady, satyry, kosmaté fauny, střapaté, veselé,

syringou vábící svoji kořist. Mramor svítil jako obnažené krásné tělo z poza tmy smrkových a bukových houštin, uzavírajících labyrinth cest roztoužených milenců...

VI.

Když byli snědeni pečení pávi, alpské sněhule, holubi, nadívaní čerstvým tureckým pepřem, koroptve v myrtové omáčce, saláty z oranží, citronů a nakrájených jazyků plameňáků, když pominuly se haldy jemného medového pečiva, plného mandlí, cibule, hrozinek a křehkého jako obláček na nebi, sladkého jako polibky roztoužené milé, když bylo vypito cyperské víno, hodující vstali od stolů a počali se procházet po zahradě, nepřestávajíce obdivovat bohatství i vkus paní Mesopotamie. Vkus byl opravdu její, avšak bohatství náleželo ještě do nedávna dvěma ctihodným, zamilovaným stařečkům, z nichž jednomu říkali v Kostnici Petr od Rýna a druhému Petr od Loiry. Po pravdě, značná jeho část patřila také několika staroněmeckým řeholím, jejichž představení zatoužili užít radostí, dokud světa běh se nějak nepřevrátí. Paní Mesopotamie uměla škubat a otcové vzdychali, že život v Kostnici drahý, jako nikde na světě. Leč paní Mesopotamie peněz lépe dovedla užít, nežli nějaký žebravý německý řád, její letohrádek zářil jako drahokam a oslňoval svými lustry, benátskými zrcadly v těžkých, zlacených rámech, sochami, obrazy, nábytkem, jemuž podobný nalezen byl by snad jen v císařských komnatách. Nejproslu-

lejší řemeslníci pařížští i lyonští dodávali paní Mesopotamii truhly, stoly, postele, křesla, odpočívadla, potažená vzácným sametem onoho fialového odstínu, jaký zahlédneme po západu slunce na alpských ledovcích, když na obloze hasnou poslední růžové terče červánků. Letohrad překvapoval sybarity a zahrada paní Mesopotamie by snad jen s rájem býti mohla srovnána. Ovšem ani svůdní hadové tu nechyběli, ba, tolik jich zde bylo, že kterýkoli Adam byl by žádostivostí z kůže vyletěl.

Ve středu jednoho veselého, skvělého kroužku zářily vzácné drahokamy paní Mesopotamie, šperky, představující tehda cenu několika pěkných panství, jinde vévodila paní Blanche d'Aurigny, jinde jako lasice pružná sukkuba Bernardina del Val, mladice pleti neobyčejně hebké, jakoby prosvětlené nějakou zvláštní září, jinde paní Laetitia Vanessa dělila se o pozornost s paní Impérií d'Ungroy a Melisandou Partetout.

Všude zazníval veselý hovor a smích dobře najedených i napitých lidí, s životem spokojených, nepřipouštějících sobě pražádných starostí, po nichž oči a rty blednou a vrásky čelo osypávají. Nikdo nemyslil na vážnost doby, na výbuchy moralistů, na proroctví, že nadchází vláda Antikristova. Dokud jsou na světě plnomocné odpustky, možno hřešit, života užívat, možno pohroužit se ve sladký vír zhýřilosti; v náručích kostnických Aspasií zapomínal svět na poetickou, nyvou a naivní lásku minnesaengrů, troubadourů, jejichž zpěvy už nevyvolávaly ohlasu v srdcích, láskou přesycených. Svět volal po dráždidle,

vzněcujícím fantasii. Chtěl se opájet propastnou hloubkou necudnosti, poesie hynula v posledních záchvěvech srdcí několika básníku, nikým neslyšených, neoslavovaných. Nebylo třeba lásky, jež prý hory přenáší, když tolik nejruznějších požitku nabízelo se člověku, jenž zlatým zvonkem dovedl zazvonit. Nebylo třeba milování nad smrt silnějšího, když raffinované rozkošnictví převažovalo v očích umdlévajícího světa kouzlo čisté lásky. Nikdo netoužil po nápoji, který nebyl silně okořeněn, po ysopech, jež nerozplameňovaly krev jako zrůdná objetí a nepochopitelné orgie černých mší, rodících se z otce bohatství a matky umdleného citu.

V zahradě paní Mesopotamie zurčel poloveselý, pološtiplavý hovor, jenž byl odrazem všeho, co tanulo v myslích. Lehké dámy posmívaly se nediskretními narážkami svým obstarožným zbožňovatelum v kardinálských kloboucích i v biskupských mitrách, žádostivě při tom pohlížejíce na statné rytíře a dobře živené mladé, veselé mníšky, ružové jako lyonský samet. Nejčastěji oči veselých dam obracely se za panem Závišem z Garbova, jehož vysoká, mohutná postava a krásná tvář všem imponovala stejně jako jeho proslulost. Zvítězilť v lásce nad vítězem v nesčíslných turnajích a soubojích na ostro! Avšak zdálo se, že slavný pan Záviše z Garbova nepozoruje onech žádostivých pohledů.

Hovořilo se volně i o denních událostech, o životě v Kostnici, o cenách potravin a ruzných látek, o kupcích, kteří přibyli z Orientu s brašnami vzácných perel a korálu z Hodeidy, o pro-

slulejších osobnostech, jež Kostnici navštívily v posledních dnech. Neušetřen ani vévoda Bedřich s prázdnou kapsou, jehož hrad Habsburk byl tehda rozmetán kněžími a rytíři, ani bavorský vévoda Ludvík, ba ani král Zikmund a bývalý papež Jan, dnes už jen vězeň Balthasar Cossa. V kruhu, jemuž vévodila spanilá hostitelka, hovor zahájil prelát Jehan de Aquamarino.

— Slyšeli jste již, co o Kostnici pověděl onehdy solothurnský probošt, dominus Felix Hammerlin?

— Který? Ten zbožný?

— Ano, ten.

— Pověz, domine reverendissime!

— Nuže, onen Solothurňan řekl onehdy kardinálu Angelarovi: Hvězdáři, kteří shromáždění otcu v Kostnici jsou přítomni, tvrdí, že Italie podléhá vlivu Marsovu —

— To myslil na expapeže Jana?

— Ano. Avšak poslyšte: Burgund prý podléhá vlivu Saturnovu a Kostnice že úpí pod vládou oplzlé, chlípné Venuše.

— To že řekl?

— Hnusné!

— A nikdo mu do břicha kord nevrazil?

— Dokud byl Solothurňan mladší, sám lepší nebyl a nyní hřímá, starý — — volaly krasavice, shromážděné kolem paní Mesopotamie.

Prelát Jehan se ironicky usmíval:

— Proč se hněváte? Není-li Venuše nejkrásnější ze všech hvězd, co jich na nebi? Je nám dobře, dokud jejímu vlivu podléháme a vám,

přespanilé Venuše, také dobře, dokud zlato v našich měšcích.

— Ale ty svým příliš horlivě netřeseš, páteříku — bodla Široká Brána.

— Jakmile obdržím nějaké biskupství, uvidíte, mes dames. Heslem rodu de Aquamarino je: Damus petimusque vicissim. Není-li to pěkné heslo? Aquamarinové mu dosud nebyli nevěrni!

— Dobré heslo. Avšak jak starý asi je váš rod, ctihodný otče?

Prelát Jehan zlostně pohleděl na tazatele, jednoho ze Sforzů, mladého, přitloustlého kanovníka, jenž už několikráte pokoušel se vyhodit jej ze sedla krásné Giacomy, nazvané Lehký Vítr. Zabručel:

— Dost starý, pane bratře, aby věděl, že dýka se má v ráně obrátit, ale nikoli tak starý, aby váš rod nepřečkal. Sforzové už hloupnou, je to stále patrnější.

— Cože? Přisám! — A Sforza vyskočil s rukou, zdviženou k úhozu.

— Pax! Pax! — volal nějaký opat, veliký, tlustý jako hippopotamus a vskočil mezi rozvaděné bratry v povolání. Také paní Mesopotamie na oba svarlivce přísně pohleděla a zvedla drobný prstík, zdobený velikým rubínem, žhavě svíticím v záři pochodní a lamp. Jehan de Aquamarino sklopil hlavu, také Sforza umlkl. A tlustý opat, aby pozornost jinam obrátil, volal:

— Hahó! Víte už novinu?

— Pověz, otče a neptej se, času nemař — prohodil Guntram z Volfenbüttlu.

— Otcové Husa přece budou soudit veřejně.
— Hus? A kdo je to?
— Nějaký Čech. Prý mistr a kazatel proslulý. Ale kacíř. Viklifista. Uvidíme opět jednou pěknou hranici.
— Tedy jej upálí?
— A jak jinak trestat kacíře?
— O tom Husovi jsem leccos slyšel. Je prý to smělý člověk a výmluvný.
— Ale Čech! — zahřměl prelát z Vormsu.
— Co Čech, to kacíř — přisvědčoval rytíř Guntram z Volfenbüttlu.
— Myslíš to vážně, pane? — ozval se pan Záviše z Garbova, jenž před chvílí vrátil se ke skupině paní Mesopotamie.
— Ano!
— Pak Čechů neznáš, pravím ti!
— Oho! Znám je!
Záviše ostře pohleděl na Němce a jeho rty počaly se vzdouvat, jakoby hněvem. Opáčil:
— Tedy je znáš, pane, a přece tvrdíš dosud, že jsou kacíři?
— Ano. Hus i všichni ostatní — vrčel Němec, po očku na Záviše patře.
— Tedy lžeš. Vědomě lžeš! — zahřměl Polák, z jehož očí počaly sršet blesky.
— Oho! To mně?
— Hus není kacíř! Znám jej! Mlč, dosud nebyl souzen, odsouzen. A kdyby byl, soudcové křivdu spáchají. Tak, ano, tak!
— Ty se o jejich svědomí nestarej, pane Záviše. A za toho lháře se mi zodpovíš se zbraní v ruce! — výhružně křikl Guntram.

— Třeba hned se ti zodpovím... A pan Záviše uhodil na rukojeť dlouhého meče.

— Ne hned. Nerušme zábavu. Libo-li, zítra, o půli orloje, pod Gottliebenem v březovém háji. Souhlasíš?

— Ano — sykl pan Záviše. A obrátiv se k jednomu z pánů, počal s ním hovořit, jakoby se vůbec nic neudálo v zahradě.

Utekla chvíle. Najednou ozval se z poza křoví strašlivý výkřik: — Vražda!

VII.

Všichni vyskočili a spěchali v ona místa, odkud hlas vyšel; proběhli úzkou cestičkou labyrinthu vzdechů i touhy a stanuli před jednou z besídek, zakrytých břečťanem. Na zemi, půl v besídce, půl na trávě před ní, uzřeli veliké, tlusté tělo, nehybné, podobné ohromnému stromu, který dřevorubci v lese podťali. Nad ním sklánělo se jedno z pážat paní Mesopotamie a volalo:

— Je mrtev! Pohleďte, v krvi leží!

— Kdo je to? — ptali se jedni. A druzí volali na služebnictvo:

— Pochodně sem!

— A medika! Rychle nějakého medika! Snad ještě dýchá!

Za okamžik pochodně rudým komíhavým svitem ozářily prostranství. Dva sluhové vytáhli tlustého muže z besídky a všichni poznali masitou, uhrovitou tvář onoho preláta z Vormsu,

jenž přišel s krásnou Impérií a panem Eurikem Spanem z Ozory. Byl již zsinalý, již počínal tuhnout a pan Záviše, jenž ohmatal jeho ruce a tvář, konstatoval, že zemřel asi před osmi, desíti minutami. Byl ze zadu uchvácen za chřtán, asi v okamžiku, kdy vstupoval do besídky, aby se ochladil; vrah mu vrazil dlouhou, trojhrannou dýku přímo do srdce. Přepadený neměl času zavolat o pomoc. Krásná Impéria d'Ungroy pohlédla na preláta a lhostejně pokrčivši rameny, odcházela stranou. Opodál stál Euriko Spano z Ozory; paní Impéria zavolala jej letmým posuňkem a řekla:

— Tys' jej zabil?

Spano zašeptal jí do ucha:

— Ano, avšak mlč!

— A co, nebudu-li mlčet?

— Tedy i tebe zabiji — řekl výhružně. A jeho hlas nepřipouštěl pochyb. Impéria se lehce zachvěla; po chvilce prohodila:

— Měl ještě zlato a perly. Škoda. Čpí tu krev. Půjdu domů. Pojď, Spano, doprovodíš mne...

A odcházeli. Za nimi počali se vytrácet ostatní, všichni plaše ohlížejíce se, jakoby smrt stála jim za zády. Paní Mesopotamie pokoušela se zadržet plaché hosty, kázala přinést cyperského vína se skořicí a muškátem, arelatští hudcové, ukrytí v jednom z loubí, spustili veselou píseň, avšak nikdo už neměl chuti zůstat, bavit se, čelit niterné hrůze, již vyvolává nenadálý pohled na mrtvolu. Ten masitý prelát z Vormsu ještě před chvílí chodil od skupiny k skupině jako ostatní, pil, jedl, veselil se, vzdychal u nohou

paní Impérie a hle, už ani jediné sousto neprojde jeho hrdlem, sám nyní bude chutným soustem červům kostnického hřbitova. S posledními hosty odcházel i pan Záviše z Garbova. Paní Mesopotamie zastavila proslulého rytíře; zašeptala:

— Také se, pane, bojíš?

— Já? Nerozumím ti, paní Johanno.

— Hle, tam ti všichni strach ochutnali; strach je ze zahrady vyhání. Pohleď, jak se třesou, jak spěchají. A ty, pane?

— Já se ničeho nebojím. A také nikomu v milování nepřekážím. Tam toho zabila něčí žárlivost — odpověděl Záviše.

— Nebojíš-li se, pobuď tedy ještě chvíli. Prosím tě... A paní Mesopotamie pohleděla na pana Záviše sametovýma očima tak prosebně a tak vybízivě, že nikdo snad by neodolal. Avšak pan z Garbova odolal. Lehce pokrčil rameny a řekl:

— Žel, paní, očekávají mne ve městě. Tak už jsem hodinu předržel, musím pospíchat. Promiň, krásná paní... A ukloniv se dvorně, odcházel opuštěným vchodem, po cestě, posypané uvadajícími květy. V dálce, nad rozsochatými švýcarskými horami vycházel měsíc...

Paní Mesopotamie osaměla. Poručila sluhům, aby shasli světla, mrtvolu uložili do jedné z besídek. Dva lancknechti měli ji hlídat, aby ji snad čert přes noc neodnesl. Plnomocný odpustek na okrvavělých prsou, ležel tu prelát, ve smrti neobyčejně ošklivý, nevýslovně příšerný; zdálo se, že se na kohosi šklebí odulými, po-

otevřenými rty, z nichž vyhlédaly černé zuby, plné mezer. Paní Mesopotamie odplivla a odcházela, pážaty následovaná, do letohrádku. V ložnici, bohatě ozářené svícemi z vosku, hněteného v růžovém oleji, usedla na tabouret a zabrala se v hluboké myšlenky. Na spánek nebylo ani pomyšlení. Paní Mesopotamie pohroužila hlavu do dlaní.

Krásně začínal večer.

Blýskla se nádherou.

Oslňovala.

A přece jednoho člověka oslnit nedovedla ani bohatstvím, ani krásou.

Nadarmo na něj hleděla, jako dosud na nikoho na světě.

Živý oheň šlehal z její zřítelnic, jako z Etny občas vyšlehává.

Neviděl, nebo stavěl se, jakoby neviděl onoho kouzelného žáru. Jiní by nesmírné poklady k nohám jí snesli za jeden takový pohled... Jiní... Ale o ty nestála, ani o jejich poklady.

Její hlas zvonil, pouze aby on jej slyšel, aby se přiblížil.

A on... on... ani hlasu nedbal.

Ničeho nedbal.

Chodil tu ne jako člověk, ale jako kamenný muž... Škoda... Paní Mesopotamie vzpomínala na pana Záviše z Garbova.

Zamilovala se do něho.

Je jiný, nežli ti ostatní vzdycháikové a roztoužení, chlípní blázni.

Je mužný. Rytíř. Malý král.

Dala by za něj oba svoje kardinály, všechny arcibiskupy a preláty. Mohl by jí pokynout, kdykoli by chtěl, všechny by hnala z domu, ať by ji třeba vyobcovali z církve, nebo dali zavraždit nějakým obratným vlašským banditou. A kdyby takového rytíře byla potkala před čtyřmi lety, och, jistě by dnes nevedla takový život, jaký vede. Ach, ano... tehda byl čas volit mezi cestou ctnosti a stezkami hříchu. Žel, tehda potkávala jen lidi, kteří o ctnost usilovali, kteří slibovali jí za život secundum legem salicam bohatství, šperky, nádheru, jakou mnohá kněžna pochlubiti se nemůže. Tehda... ano... dnes už ne... dnes už tone, oslavovaná a proklínaná mnohými v bahně Kostnice... Dnes pan Záviše má pro ni jen úsměv útrpnosti... A přece byla by šťastnou v jeho blízkosti, i kdyby ní pohrdal, i kdyby ji karabáčem bil jako svého psa...

Kam šel?

Snad k milence... Ale nikoli k takové, jako je ona... Snad...

Zaťala bílé zoubky v jemný korál retů až krev na líc vystřikla. Najednou vzpomenula si na souboj. Ano. Zítra. Pan Záviše z Guntramem z Volfenbüttlu... Snad nemá milenky, snad šel pouze spát, aby se posílnil na zítřejší tuhý zápas. Utká se s mužem, jenž rovněž dosud nikým nebyl přemožen.

Svíce po svíci hasla. Bledé měsíční světlo počalo nakukovat do komnaty paní Mesopotamie. V zahradě ozvaly se kroky, nějaké hlasy... po chvilce mnich počal odříkávat hodinky umrlých. Monotonně, zpěvavě. Znělo to jako neumlkáva-

jící šelest deště, podzimního deště, protivného jako nemoc. Zavřela okno a opět usedla. Myslila stále na polského rytíře i na toho, pro něhož vstupuje v kolbu s Volfenbüttelským. Hned ráno se vyptá známých, kdo je ten Hus a proč se jej pan Záviše ujímá. V pokoji bylo dusno. Dusno k zalknutí.

VIII.

Ačkoliv bylo již hodně pozdě, když rytíř Guntram z Volfenbüttlu doprovodil paní Blanku d'Aurigny k vratům jejího příbytku, přece ještě zaměřil do Kostelní ulice, kdež nalézala se tehda proslulá krčma „u stříbrné labutě". Krčma byla zavřena, avšak okenicemi ještě prokmitala trocha světla a bylo slyšet hlučné, rozjařené hlasy. Guntram třikrát v taktu zaklepal na krajní okno a po chvíli znamení opakoval. Hned ozvaly se kroky, v síni zablýsklo světlo a v zámku zarachotil hrubý klíč. Sám krčmář, veliký, tlustý Michel Sep, v ruce lampu, přišel rytíři otevřít. Usmál se na něho důvěrně, jako člověk, jenž druhému prokázal nejednu úsluhu a zavíraje opět klíčem, prohodil:

— Proč dnes tak pozdě, vzácný rytíři?

Guntram z Volfenbüttlu se zaškaredil, nepotěšila jej důvěrnost krčmářského Macka, avšak vzpomenul si, že mu tlustý Michel Sep nejednou půjčil hodnou hrst zlatých florénů, když se octnul v úzkých. Ano a nikdy nenaléhal příliš na oplátku — s takovým člověkem nutno jednat zdvořile. Odpověděl tedy:

— Byl jsem pozván.

— Pozván. Ach. To je ovšem lepší, nežli sedět u starého Michla. A kde, prosím?

— U paní Mesopotamie, znáš-li ji.

— Kterak bych ji neznal! Říkají, že všechny kardinály pobláznila, taková je. Nu, pěkné zboží. A to věřím, dobře vám u ní bylo, vzácný pane. Jen že —

— A co?

— Je takové vyražení, zdá se, vzácný pane, časem trochu drahé.

— Ty víš?

— Eh, vždyť já také leckdy vyhodil si z kopýtka. Dokud jsem byl svobodný ovšem — dodával krčmář, opatrně se kolem sebe ohlížeje, zda nikdo neslyší. Ale nikde nikoho. Rytíř přitlumiv hlas, řekl:

— Brachu, mám chuť na tvůj kapsář.

— Tedy do hola vás obrala? Aj, hleďme! Nu, takové to umějí. Ale co! Mnoho-li?

— Aspoň třicet florénů, můžeš-li. Potřebuji do hry. Je tu Arvid Flammenberg?

— Je tu, sedí v zadní komnatce s kapitánem Pipou. A florény mám náhodou... Krčmář sáhl do kapsáře a vyhrábl hrst zlatých i stříbrných mincí. Volfenbüttel, když obdržel žádaný počet, vystoupil po několika velikých, kamenných schodech a vešel do malého pokojíku, v němž stály pouze dva stoly, pokryté modrou dykytou se stříbrným ovroubením. To byl útulek nejvzácnějších hostů. Seděl tu vysoký, kostnatý Švéd Arvid Flammenberg chladných, ocelově modrých očí a dlouhého, jako len plavého vlasu, šlechtic,

jenž vstoupil do služeb císaře Zikmunda, aby světa běh poznal, vedle Arvida seděl proslulý condoffier Pipo Spano z Ozory, Florenčan, jenž velel jízdě uherského krále ve vojnách s Benátčany; nebyl veliký, ale pěkně rostlý, pružný, osmahlý, černovlasý, nosil knír nahoru k očím natočený a bradku, jejíž čerň, ostře odrážela se od bělostného ohrdlí. Pipo Spano živě pohnul tělem, když uviděl Volfenbüttelského. Mávl rukou k vedlejšímu stolu, kdež na tabulce pěkně řezané ležely kostky s pozlaceným růžkem vrhacím a zvolal:

— Hraješ?

— Ano. Mám zálusk na tvoje dukáty, ctný Florenčané — zasmál se Němec.

— A kdes' byl tak dlouho?

— U paní Mesopotamie.

— Závidím ti, pane bratře — řekl Vlach.

— Proč?

— Mne nikdy nepozvala. Což jsi zdědil někde tucet hradů a vsí?

— Šel jsem tam pouze s Blanši d'Aurigny, ano, král chtěl —

— Aby ctný rytíř bděl nad pochybnou ctností jeho Sladké Útěchy?

— Ano. Ej, Zikmund! Po čase nám svěří úkoly svých trabantů. Ale nebavil jsem se špatně. Až na maličkost, avšak tu zítra urovnám dobrou ocelí. Přisám Jakub Compostella!

— Pověz!

— A proč ne. Srazil jsem se s panem z Garbova. Už dlouho na něho číhám, nikdy nebylo lze dostat se mu na kůži, král jej miluje a tak . . .

člověk musel mlčet... ale dnes ve mně vzkypěla krev... ani vidět jej nemohu... zabil mi u Grunevaldu bratra... takový hezký to byl hoch, ještě nevinňátko... A on jej rozťal jako bochník sýra... Hoho! Mám tedy souboj s panem Závišem.

— S nepřemožitelným? — podivil se Pipo z Ozory. Také Švéd z pod šivého obrví zvědavě hleděl na Němce, pysky žmoulaje.

— Nepřemožitelný — pohrdlivě zafuněl pan z Volfenbüttlu. A mávl rukou.

— Hm, já bych s ním nechtěl hrát o život.

— Ej, braši, Nepřemožitelný také může být přemožen. To nic. Dosud se nenalezl člověk, jenž by se Poláka nezalekl Ale já se nebojím! Hoho! Uvidíme zítra!

— Záviše je úžasně silný — řekl Pipo.

— A mistr v šermu — dodal Švéd.

— Já také nejsem vrabeček na střeše. Hoho! Pohleďte na moje svaly! Viděli jste už někdy taková ramena? Podkovy lámu jako rákosová stébla. A šerm? Nebyl-li mým učitelem proslavený Adacher z Remeše? Uvidíme, kdo je lepší, zdali Garbovský nebo Volfenbüttel.

— Já bych se nezlobil, kdybys pana Záviše odklidil a zítra půjdu, brachu, podívat se na váš duell. Avšak nyní hrajme — řekl Pipo Spano z Ozory. A vstal, přinesl kostky. Pan z Volfenbüttlu chtivě sáhl po zlacené, pěkně ciselované pušce a vrhl kostky. Dlouho do noci rytíři volali čísla, sázeli nebo shrabovali zlato. A kolem nich točila se plavovlasá, ladná krčmářka, žena tlustého Michela Sepa. Po chvíli přisedla k čer-

nookému Florenčanovi, jenž ji obejmul kolem pasu. A leckdy mezi dvojím zachrastěním kostek mlaskl hlučný polibek.

Pan Záviše z Garbova spal tou dobou ve svojí komnatě jako člověk, se vším na světě spokojený. Slunce už stálo nad Kostnicí, když jej starý jeho sluha Žibřidovský, syn otce Čecha a matky Polky, zatahal za rukáv košile.

— Vstávat, jasněvelkomožný!

Pan Záviše vyskočil jako jelen. Pohleděl oknem na slunce a podivil se:

— Tak vysoko už?

— Ano, pane dobroději.

— Rychle snídani a pak nachystáš milánské brnění. Mám bitvu. Rozumíš?

— Tak, tak, jasněvelkomožný. Však není první, ani poslední. A s kým, smím-li se ptát vaší milosti.

— S Němcem. Z Volfenbüttlu.

— A to jen Němce toporem! Nešetřit, pane dobroději, však oni nás u Grunevaldu také nešetřili.

— Ani my je — zasmál se pan Záviše. Ale v duchu si umiňoval, že Volfenbüttelského příliš nebude šetřit. Pozoroval, že Němec s ním spor hledá, že dráždí, nuže, ať má, co chtěl! Nebude ho škoda!

Kolem poledne stál pan Záviše se sluhou Žibřidovským a panem Laccmbokem v březině za tvrzí Gottliebenem. Byl oděn v nádherné milánské brnění, jež samo představovalo cenu velkého panství. Na přílbici vlál černý chochol, zkadeřený lehkým vánkem. Teprve po chvíli ob-

jevil se jeho sok Guntram z Volfenbüttlu se svým zbrojnošem a Pipou Spanem z Ozory. Také Volfenbüttelský byl pokryt brněním vzácné práce; lesklé jako zrcadlo, zářilo v poledním slunci. Lacembok vyhledal stín a soupeři se přiblížili.

— Koňmo, nebo pěšky? — zeptal se Němce.

— Pěšky a dlouhé meče!

— Dobře, souhlasím.

— Na smrt, anebo do úplné neschopnosti k boji — dodal Volfenbüttelský, zaujímaje obranné postavení, helm na hlavě, meč tasený.

Pan Záviše pokývl opřilbenou hlavou, spustil hledí a vytasil dlouhý, široký meč. Rozkročil se, čekal na znamení k početí boje. Lacembok stranou hovořil s Pipou z Ozory a pan Záviše zatím znovu prohlížel si znalecky svého soupeře. Pan Guntram byl skorem stejně vysoký, ramenatý, pravý obr severský, ramena jako haluze staletého dubu, dlaně jako lopaty, opravdu podkovy jako třtinu lámal. Avšak pan z Garbova ani na okamžik nepochyboval o výsledku souboje.

Lacembok poposel vpřed:

— Pánové... nesmíříte se?

— Byl jsem nazván lhářem — zavrčel Němec. — Ať teče krev! Ať meče mezi námi rozhodnou! Nic jinak, nic jinak! Meče!

— Já souhlasím — řekl pan Záviše.

Lacembok odstoupil a rychle dvakrát zatleskal. Volfenbüttelský divoce zablýštěl očima z pod spuštěného hledí a zvedl meč k ráně. Oba rytířové stáli ve stínu vysokých, oprýskaných bříz,

jejichž koruny, světlým listím pokryté, splývaly k zemi jako chomáče hebkých ženských vlasů, neboť dlouhé, tenké pruty, listovím pokryté, úplně větve zakrývaly. Lesík táhl se na mírném návrší, z něhož bylo do daleka vidět, až k řetězům nebetyčných alpských velikánů. Guntram z Volfenbüttlu zatočil mečem a uhodil — Záviše pouze nastavil štít, kovaný v dílně Zinzippa Buonacelliho a Němcův meč sklouzl po jemně ryté pukli, neboť Polák v okamžiku, kdy meč dopadal, nepatrně pohnul ramenem a ucouvl, aby ránu oslabil. Němec znovu pozvedl meč a uhodil plnou silou — pan z Garbova tentokráte nastavil vlastní ocel, zachytil ránu a odrazil ji s podivuhodnou hravostí. A nyní meče obou vyškolených protivníků občas vzduch prorážely, hvízdajíce jako střela katapultou vymrštěná a děsně zatřeskly, kdykoli se setkaly. Občas, zbraň k útoku připravenou, oba soupeři otvory v hledí na sebe pohlíželi jako dva lvi, kteří chystají se k zápasu o lvici. Najednou ten či onen vymrštil obrovské rameno a ocel příšerně zasvištěla, jako blesk dopadla na odpůrcův štít, nebo sjela po hladkém šaršounu. Žádný se neukvapoval, žádný nesázel vše na jednu kartu. Pan z Volfenbüttlu poznal, že v Závišovi z Garbova se klamal, že Polák opravdu nad něj silou i uměním vyniká, ale přece neztrácel naděje: věřil ve šťastnou náhodu, jež téměř v každém zápasu hraje určitou roli. Vyčíhat vhodný okamžik a pak... děj se co děj... Avšak pan Záviše pochopil, s čím odpůrce počítá a rozhodl se zbytečně neprodlužovat boj. Už vyzkoušel protivníka, poznal jeho sílu i umění a neočekávaně vypadl na něho, po-

čal sršivě, prudce útočit. Příval prudkých, ohromivých ran snesl se na pana Guntrama z Volfenbüttlu a Němec chvílemi nestačil je odrážet.

Ustupoval...

Garbovský, mečem blýskaje nad hlavou, jako hrom za bleskem šel za ním, veliký, strašný, podobný obru, jehož ramena únavy nepoznala. Hravě mával strašnou zbraní.

Pan Lacembok hleděl na bojující, dlouhý knír potahoval, bradu silnými prsty prohraboval, nedočkavě přešlapoval s nohy na nohu, dlaně počaly jej svrbět. Ej, ej, vidět podobný zápas a nemoci se súčastnit! Lacembok žádostivě počal pohlížel na Pipu z Ozory, měl chut plivnout do dlaní, vyzvat jej na burdíře nebo na meče, jen proto, aby tu oba nečinně nestáli, ale včas pochopil, že takové jednání nebylo by rytíře důstojné. Třesk mečů přivábil několik pastevců, kteří opodál, pod lesíkem, stáda svoje pásli; přišli, biče v rukou a hleděli s pootevřenými ústy na nevídané divadlo.

Oba zápasníci již prudce a těžce oddychovali. Němcovu tvář zaléval pot, stružkami po čele se hrnoucí. Pochopil, že je zle, že déle nevydrží; snad pouze útok může jej spasit — pomyslil si v duchu a zaťal zuby, najednou jako dravý pták vrhl se vpřed, štítem udeřil v štít Závišův. Leč Polák ránu ještě silněji opčtoval a hluk úderu bylo slyšet snad až v Kostnici. Jakoby tu dva ohromní kováři ohromnými perlíky v ocel bušili. Záviše srazil Němce zpět a znovu donutil jej ustupovat, posléze vytlačil jej ze zastíněného místa na prostranství, sluncem ozářené. Volfen-

büttelský byl na okamžik oslepen — ten okamžik však stačil panu z Garbova, aby odrazil Němcovu ocel a švihl mečem. Tentokráte Polákův šaršoun ohromnou silou dopadl na drahocenné brnění a proťal kalený náramník, hluboko zaryl se v Němcovo rameno. Volfenbüttelský se zapotácel, upustil meč a padl na tvář. Pipo z Ozory přiběhl k němu a počal řemeny odění rozepínat. Pan Záviše zastrčil meč, dvorně pozdravil Florenčana a provázen Lacembokem, odcházel po cestě k městu. Slunce prahlo a z dálky zaznívalo temné bučení skotu, věštícího bouři.

IX.

Hned po ránu, když strojil se mši číst, od svých licenciátů dověděl se kardinál Petr od Loiry, co se událo v zahradě paní Mesopotamie. Zpráva jej znepokojila, počal se obávat veřejného skandálu. Spěšně odsloužil mši a poslal pro nosítka. Po chvíli již vstupoval do komnaty krásné paní. Dáma celou noc probděla, její zarudlá víčka nasvědčovala, že mnoho plakala. Kardinál Petr udiveně na ni pohlédl, jednou, dvakrát, hlavou zavrtěl, broukl:

— Dcero... Dobře-li vidím?

— A co, nejdůstojnější otče?

— Stopy slzí.

— Nezapírám je, otče.

— To jsi pro toho plakala? — řekl kardinál, přízvukem naznačuje, že myslí na zavražděného preláta z města Vormsu.

— Ne. Ne. Ne. Myslila jsem na ztracenou mladost, na otrávený život.

— Hoho, vždyť jsi stále mladá, diblíku. Jsi jako anděl, potěšení moje, svojí krásou občerstvuješ starcovo srdce jakoby mannou ze země Lotophagů.

— Myslila jsem na onu propast, z níž snad už nikdy nevybřednu.

— Hloupost!

— Jaký to život vedu. Jaký osud. Vám jsem pro radost, pro smích, když jste mezi sebou, avšak kdo poctivý, každý mnou povrhne. Jsem královnou hříšníků, ale půle světa mi zavřena sedmerým zámkem. Nemohu. Nemohu odtud.

— A co se ti přihodilo, kuřátko?

— Nic. Nic. A přece...

— Nadarmo jsi nemyslila na takové hlouposti. Něco bylo. Nová láska?

— Ne... Ne... vydychla.

— Ej, nemluv, nejsem tak hloupý. Uvěřím kocouru, že myší nechytá? Ale hloupost všechno. Vedeš krásný život v bohatství, v pohodlí, jsi obdivována —

— Ale spokojenosti není!

— Tak? Divno. Divno.

— Bahno dusí!

— Nepozoroval jsem, že bys byla příliš úzkostlivou v těchto věcech — řekl kardinál. A v hlavě najednou blýskla myšlenka: brachu, ona už slyšela o těch kupcích s perlami a korály, hraje divadlo, aby hrst perel dostala. Chce dobře prodat tyhle záchvaty ctnosti. Ej, povídej mi, holka, že je mouřenín bílý... A kardinál počal

na paní Mesopotamii vesele hledět, s veselostí dědků, domnívajících se, že uhodili hřebíku na hlavičku. Mrkal očima a pocukával rty, zakrývajícími bezzubé dásně. Po chvíli otočil řeč na zavražděného preláta, radil, kterak předejít veřejnému skandálu. Paní Mesopotamie, zdálo se, pozapomenula na svoji bolest a počala hovořit o včerejší slavnosti, živě malovala jednotlivé scény, zmínila se i o sporu pana Guntrama z Volfenbüttlu se Závišem Sulimčíkem z Garbova. Dnes se asi bijí. A pro nějakého Čecha, mistra, jenž nyní v Kostnici ve vězení sedí.

— Pro Husa? — podivil se kardinál.

— Ano, tak jmenovali onoho mistra. Volfenbüttelský jej nazval kacířem a pan z Garbova to popřel. Je onen Hus kacířem, otče? Co pravda?

— Nu... víš... ale, proč se jen ptáš po takových věcech? Co z toho?

— Zajímají mne. Ten souboj —

— Mh. Mh. Já bych... Husa neodsoudil. Po mém rozumu není kacířem. Jen buřičem je, ale konec konců, dobře to myslí. Jen že... nikdo nikdy za ním nepůjde... Šílenec! Považ, ten člověk chce, aby kněží nestarali se o světské věci, aby se nepletli do vlády, aby neintrikovali, neshrabovali statků, aby žili cudně jako svatí a světice. Hej, kam to myslí! Errare humanum est! I my jsme lidmi a když mi chutnají tvoje polibky, nevím, proč bych se jich měl zřeknout. Já Husovým stoupencem jakživ nebudu.

— To věřím.

— Nepřesvědčí mne, kdyby mluvil jako Chrysostomos. Ne. Teorie je pěkná, ale praxe...

považ, jaký by to byl strašný, pustý život, všude samá ctnost, nikde špetka hříchu. To by i proti dobrému Pánubohu bylo, neboť je psáno, že nebe má větší radost z jednoho hříšníka pokání činícího, nežli z devětadevadesáti spravedlivých. Kdyby nebylo hříšníků, nebylo by možno později činit pokání a nebe mělo by v tom punktu po radosti.

— Ale — —

— Mlč, mlč, ten Hus bude upálen, ačkoliv já pro jeho smrt hlasovat nebudu. Ale Němci chtějí ukázat velkou přísnost, proč, sám nevím. Hoho, cudnost. Pokora. Chudoba. Myslím, že ten Hus nemá zdravého rozumu. Tímhle nás chtěl omráčit? Ale dost o něm, já ještě nesnídal, máš-li tu — —

Paní Mesopotamie počala se vymlouvat, že nic nemá, že všecko včera hosté snědli, ostatek že zničen byl v tom zmatku, nadobro zničen. Kardinál byl příliš hladov a proto spěchal domů, kdež jej očekávala snídaně vpravdě královská.

Kolem polední hodiny přihnal se kardinál Petr od Rýna, jenž dlouho vyspával po důkladné pitce u falckrabího Ludvíka. Také ducatého Rýnu počala se paní Mesopotamie vyptávat na Husa a Rýn hlučel, nadával Husovi i Čechům ve všech tóninách. Paní Mesopotamie poslouchala tlustého kardinála a myslila si svoje. Občas netrpělivě pohlédla na dvěře. Rýn si toho povšiml, zahlučel:

— Čekáš někoho?

— Nikoho. Proč, nejdůstojnější otče?

— Že hledíš na dvéře jako vlk na kozu. Či sobě přeješ, abych už byl pryč?

— Možno — zasmála se.

— Nu, půjdu, půjdu, rovnou do sezení, ale večer přijdu opět. Nu, pá, děťátko...

Paní Mesopotamie očekávala posla, jenž měl jí sdělit, jak dopadl souboj mezi panem Závišem a Němcem. Kardinál Petr od Rýna dávno zmizel za topoly, avšak posel dosud nikde. Teprve podvečer se přihnal, v lijavci a vyprávěl, že pan Záviše posekal rytíře z Volfenbüttlu.

Paní si oddychla.

Záviše z Garbova tou dobou obědval v domě říšského maršálka Pappenheima; vesele hovořil o svojí při s panem Guntramem, o Husovi, o Češích, o mistru Jeronýmovi, jenž v onom čase také úpěl v Kostnici v žaláři, vlhkem, hmyzem a hladem trápen jako nějaký zločinec.

Zábava protáhla se dlouho do noci; byl tu auditor Berchtold z Windungen, jenž v mnohém nesouhlasil s panem Závišem Černým a spor oba zaujal tak, že času nedbali.

Když pan Záviše vyšel na ulici, zpozoroval, že je následován nějakým člověkem v karmazínovém kabátci; v měsíčním světle postřehl rytíř, že onen muž má na tváři černou škrabošku. Snad najatý vrah — pomyslil si a sáhnul na meč, zkoumal, jde-li lehce z pochvy. Avšak onen muž se škraboškou zavolal přidušeným hlasem:

— Pane z Garbova, neboj se mne, přisahám, že nemám u sebe zbraně.

— Ty mne znáš? — podivil se Záviše.

— Kdo by neznal rytíře tak proslaveného! Ostatně, byl jsem k tobě poslán a řekli mi, že jsi v domě maršálka Pappenheima.

— Kdo tě poslal?

— Dáma. Prosí, abys' ji navštívil.

— Nyní?

— Ano. Očekává tě. Neboj se, přísahám, že nejde o léčku. Půjdu před tebou na dosah meče —

— Já se nikdy nebojím úskoku. Avšak pověz, kdo tě poslal. Jméno!

— Mám nařízeno mlčet, pane rytíři.

— Pak rci oné paní, že Záviše z Garbova navštěvuje pouze ony osoby, jejichž jméno může být kdykoli a kdekoli vysloveno. Odejdi v pokoji, cizinče.

— Pane!

— Jdi svojí cestou! Záviše z Garbova nikdy nemění svého rozhodnutí!

Muž s maskou na tváři chvilku rozmýšlel se, posléze odešel. Zmizel za branou, po chvíli zaklepal na vrata letohrádku paní Mesopotamie. Služka ihned jej uvedla k svojí velitelce. Paní Mesopotamie vyskočila s křesla:

— Ty jdeš sám?

— Řekla jste, paní.

— A rytíř Záviše?

— Nalezl jsem jej, avšak nechtěl jít. Prý jedná jen s oněmi osobami, jejichž jméno může být kdykoli a kdekoli vysloveno. A odešel ode mne, paní.

— To řekl?

— Ano, to.

— Jdi tedy. A mlč!

Cizinec s maskou se uklonil a odešel. Paní Mesopotamie klesla zpět do křesla jako člověk, prudkým úhozem sražený a počala usedavě štkát. Odmítnutí ji bolelo. Och, bolelo... Tisícové po ní toužili. Tisícové jí k nohám skládali zlato, drahokamy, drahé látky. Ti, jimiž v hloubí duše pohrdala jako zmetí plazů, kupovali si její úsměv. Draho jej platili, draho... a ten, po němž jedině zatoužila, pohrdl jí, nechtěl ani zadarmo to, zač tisícové nabízeli paláce a nejvzácnější klenoty... Paní Mesopotamie uchopila se za prsa. Bylo jí úzko. Jakoby v ní náhle praskla struna, jež dosud zněla ze všech nejveseleji...

X.

Paní Mesopotamie hodnou chvíli v křesle, rudým sametem potaženém, ležela jako polooudušená, bílý květ na rudém koberci. Po chvíli vyskočila jako šílená a zatleskala několikráte po sobě.

Vběhla ona služka, jež prve cizince s maskou na tváři vpustila. Paní vzkřikla:

— Víno sem!

Služka odběhla čiperně jako lasička a paní najednou počala se smát, divoce, trhaně, příšerně. Byl to hysterický smích, bolestný a krutý, po němž následují výbuchy vzdoru, činy, krve neštítící se, nebo úplná ochablost, jež nezřídka končí věčným šílenstvím. Smích odrážel se od malovaných čalounů, od zrcadel a obrazů, od

stropu, pomalovaného freskami, představujícími Paridův soud. A najednou smísil se s řinkotem skla — paní zahlédla svůj obraz v zrcadle a v návalu bolestného vzteku jediným úhozem svícnu roztříštila drahé benátské zrcadlo.

Přiběhla služka. Nesla stříbrný tác, na něm konvici v ohni zlacenou a pohár, za nějž apulejský prelát Ondřej podával sto dukátů. Byl to pohár starobylý, snad jediný toho druhu. Paní Mesopotamie nalila si dvakrát po sobě ohnivého cyperského, vypila a uhodila pohárem o zem, až se na tisíc kusů rozletěl.

— Přines jiný.

— Škoda ho — odvážila se poznamenat služka, střepiny sbírající.

Mlč! Mlč! Pil z něho jednou pan Záviše. Nechci jej!

Služka odešla. Nechápala, co se to děje, proč paní tak zuří. Když se vrátila s novým pohárem, paní Mesopotamie znovu nalila si vína, pila chtivě, hltavě, jako člověk, jemuž v útrobách prahne už drahnou chvíli. Najednou odstrčila číši a křikla:

— Je doma Jacopo?

— Ano. Dosud neodešel.

— Zavolej ho. Ihned! Skoč!

Služka odběhla a paní očekávajíc Jacopa, číši za číší prázdnila. Posléze vešel mladý Vlach, jako úhoř mrštný, neveliký, avšak svalnatý, hladkých lící, tmavých, velikých očí, z nichž hledělo cosi nedefinovatelného, půl cynismu, půl oddanosti na smrt. Cynism platil společnosti lidské, oddanost paní Mesopotamii. Jacopo byl sluhou, při-

jala jej teprve před krátkým časem, avšak brzo postřehla, že je do ní po uši zamilován, že líbá i stopy, jež na koberci zůstavily její růžové pantoflíčky. Jacopo stál, ruce na prsou skřížené, hlavu skloněnou; tento postoj viděl u sluhů tureckých vyslanců a zdálo se mu, že beze slov vyjadřuje nejvyšší možnou oddanost. Paní Mesopotamie chvilku na něj hleděla očima, jež přímo žhnuly. Po chvíli promluvila; její hlas zněl chraplavě, jako puklý zvon a trhavě, jako když člověk mluví v horečce:

— Jacopo... máš mne trochu rád?

Neodvážil se pozvednout očí. Sklonil hlavu ještě hlouběji a řekl:

— Och, madame, ano. Ruku ať mi utnou, madonna mia, ruku...

— A dýkou umíš vládnout?

— V celém Římě se mi nikdo nevyrovnal. A tam přece bravů k nespočtení, jako tu v Kostnici mníšků a kanovníků. V celém Římě madonna mia...

— A zabil by's, kdybych ti poručila?

Teprve nyní pozvedl oči. Ale hned zase je sklopil a zašeptal:

— Ano, ano, madonna mia. Zabiji...

— Když nechtěl patřit mně, ať nepatří žádné jiné. Ať více žádné ženy neobejme. Rána dýkou stačí, vlašský stilet zdolá i největšího rytíře. Znenadání bodnout...

— Nerozumím! Nerozumím! Ale zabiji...

— Já šílím! Počkej! Co jsem to chtěla učinit! Odejdi. Odejdi. Zavolám tě později. Ne teď. Nemohu... Och, co jsem to chtěla učinit!

Jacopo, velmi udivený, vyšel ven a paní vrhla se na koberec, vzdychala, hladkým čelem prudce bila v podlahu. A venku služka s Jacopem šeptali: Naše paní sešílela... co činit? Zavolat medika?

Nevěděli. Stáli za dveřmi a naslouchali neartikulovaným stenům, nesrozumitelným výkřikům.

Krise trvala chvíli. Posléze paní Mesopotamie se trochu vzpamatovala, vstala, strhala s těla nádherné, bílé roucho a vrhla se na lože, navoněné vzácnou violkovou essencí. Víno počalo působit.

Usnula.

XI.

V sobotu šestého července ráno, když zmizely páry, větrem srážené s alpských hřbetů, paní Mesopotamie vyšla ze svého příbytku v Kostelní ulici, kdež ztrávila noc; chtěla se pěšky vrátit do letohrádku za městem — pěšky, jelikož potřebovala tělesného osvěžení a rozptýlení mysli, příliš sevřené několika posledními událostmi.

Když ubírala se kolem velikého biskupského kostela, jehož střecha, teprve nedávno plechem pobitá, oslnivě leskla se v ranním slunci, zpozorovala veliký zástup lidí, stojících před zavřeným vchodem. Bylo tu nejvíce žen a výrostků, jež biskupovi lancknechti sudlicemi odháněli od hrubých dveří, pobitých bronzovými ozdobami v podobě dračích hlav. Tu a tam stál nějaký osmahlý řemeslník v hrubé zástěře, nesoucí

zřejmé signum jeho povolání, nebo venkovan v krátkých kožených spodkách a v lněné košili se širokými rukávy, lemovanými zelenou stužkou. Ale nebyli tu jen prostí, plebs misera contribuens, také pestřily se tu barety slovutných mistrů, kteří se už do kostela nevešli, čepičky švýcarských a jihošvábských kněží, točenice a klobouky urozených pánů rytířů, Vlachů, Španělů, Francouzů, Nizozemců a ryšavých, vlasatých Němců, mandlookých Uhrů, snědých jako obyvatelé severního Egypta. Bylo tu možno zahlédnout i jednoho vážného, bradatého Turka, agu z tureckého poselstva, jenž s mullou šel kolem kostela; šedobradý mullah udiveně patřil na zástup a cosi agovi šeptal; také ohromný, ramenatý černoch, úžasně černý a lesklý, s velikýma, bílýma očima a hrubými rty zde stál v tlačenici, vesele rozšklebený. Ale ani černoch jistě nevěděl, oč jde, stál a šklebil se, protože tu druzí stáli. Bylo vidět, že vznešení rytířové a učení mistři neradi mísí se v dav, že opatrně vyhybají, aby jejich skvělý kabátec nebo zánovní talár z pravého nizozemského sukna nevešel ve styk s ošumělou selskou halinou, nebo městskou kajdou. Šlechticové dvořili se hezkým ženám, po nichž i mníškové zálibně pokukovali. Tu a tam padlo dvojsmyslné slovo, obhroublý výraz. I písnička tu zazněla, veselá, píštivá, jako když sobě svišťové hrají.

Zástup hlučel, tlačil se kolem několika licenciátů nižšího svěcení, kteří horlivě cosi lidu vypráděli. Než pro šum a hluk vzdálenější nerozuměli a docházelo k srážkám. Tu a tam i nějaký rytíř vmísil se v dav; lid před ním neochotně

ustupoval, za ním házel poznámky, ostře karakterisující jeho zvyky, nebo zevnějšek.

Paní Mesopotamii, když uviděla ten dav, jindy před kostelem vzácný, posedla náhle zvědavost. Obrátila se k jednomu z licenciátu s otázkou, co se tu událo.

— Kacíře soudí otcové, madame — řekl jí mladý člověk v sutaně a hluboce se uklonil. Poznal v ní milenku dvou kardinálu, mocnou osobnost.

— Kacíře? — podivila se.

— Toho Čecha... Husa... ano, Husa ortelují, o němž se tu v Konstancii dlouho mluví. Smělý to člověk a hořký nápoj pro otce koncilu. Od podzimu seděl v okovech v tuhém lochu, na řetěze, aby poznal svoji nicotnost, ale je dosud sršatý a kouše. Otcové soud nad ním dlouho odkládali, ve svojí dobrotě předpokládali, že kacíř vstoupne na cestu pokání, ale ďábel pýchy jej patrně posedl a on se otcum nepodrobil, neodvolal. Proto zemře na hranici, za městem. Hle, tamto, madame, katovi holomci už vezou plný vůz dříví, to pro Husa, pro kacíře. Bude hořet!

— Ty se raduješ? — podivila se paní.

— Ano, kdo by se neradoval, když padl člověk, jenž na staletý řád útočil? Jaká to smělost a hle, už je po ní!

— Jisto, že jej odsoudí?

— Jisto. Jisto. Vždyť to usneseno již velmi dávno.

— A dnes bude upálen?

— Hned, jakmile jej z chrámu vyvedou. Bez průtahu, madame. Vždyť už dříví vezli trabanti. Ano, dříví.

— Tedy upálen bude —

— Není jiné možnosti —

Opakovala po licenciátovi: není jiné možnosti. Není. A najednou řekla:

— Ale slyš, ten... Hus... prý dokonce člověk spravedlivý? Proč jej tedy na hranici ortelují? Proč? Jaký v tom smysl?

Mladý muž zarděl se rozpakem:

— Snad je spravedlivý —

— Proč tedy mučivá smrt?

Rozpak se ještě stupňoval. Sklopil oči a teprve po chvilce řekl:

— Já nevím, madame, já nevím, to věc otců. Oni jedině dost moudří... Ale já myslím, že ten Čech kacíř a že není škoda onoho dříví na hranici. Leč nechci tě, paní, přesvědčovat. Nemohu ani, krásné dámy i krásný rozum mají — řekl a uklonil se velmi hluboko. Vždyť paní byla andělem strážným dvou veleproslulých kardinálů. Zde trocha zdvořilosti nemohla být na škodu. A kdo ví, proč o tom českém kacíři mluví. Kdo poví. Vždyť jej znát nemůže. Snad jen proto, aby jej, ano, jej licenciáta mohla oslovit; snad se v něm zhlédla... Každý mladý muž je trochu domýšlivý na svoje duševní nebo tělesné vlastnosti. Licenciát mžikal očima jako holub na střeše.

Teprve po chvíli paní Mesopotamie znovu promluvila:

— A co se v kostele děje? Proč jsou dvéře zavřeny a hlídány lancknechty?

— Svatý koncil zasedá, madame, soudí Viklifovy spisy a s Husa otcové snímají kněžské posvěcení. Tam uvnitř jasný císař Zikmund s dvorem a s vyslanci jiných panovníků, anglického, polského, českého, francouzského i španělského.

— To uvnitř zajisté i pan Záviše z Garbova, onen proslulý polský rytíř, víš-li pane abbé — řekla paní Johanna d'Alguerre.

— Vím, vím. I pan z Garbova je v chrámě, viděl jsem jej, přišel s Čechy a s Poláky, ti jiný kroj nosí a každý je pozná. Je tam uvnitř také falckrabí Ludvík, norimberský Fridrich a bavorský vévoda Jindřich, ti všichni před císařem říšské odznaky nesou na znamení jeho moci. Slavný sněm, slavný, mnoho se o něm bude mluvit. Kardinál de Brogni předsedá v ornátě, jakého jsme dosud neviděli. Dar císařovny, madame, samé perly a tyrkysky velmi pěkné — hovořil mladík, jemuž bylo příjemno v pobliží krásné kurtisány, milenky dvou kardinálů; bylo příjemno hledět na její příslovečnou krásu, jež přitahovala muže jako světlo noční můry. A ostatně... kdož ví... zda paní po změně nezatoužila... kardinálský chléb se také přejí... vlivná je... kdyby... mohl by to být začátek skvělé dráhy... A licenciát pohlédl na paní Mesopotamii očima, z nichž vyzíral obdiv, promísený kněžskou vypočítavostí. Nepostřehla. Zamyšleně patřila na chrám. Teprve po hodné chvíli řekla:

— A co se nyní děje?

— Hnězdenský arcibiskup slavnou mši přečetl a lodenský biskup nyní káže. Pak s onoho Jana Husa kněžská roucha sejmou a odvedou jej na hranici. Však hle, už se otvírají dvéře chrámu...

V té chvíli, kdy paní Johanna d'Alguerre stanula před kostelem, Jan Hus klečel na chladné dlažbě, střežen biřici. Tvář vousem zarostlá k dlažbě schýlená, tělo utrpením zlomené. Auditor Berchtold z Wildungen suchým, jednotvárným hlasem četl žalobu — všecky ty výmysly Štěpána Pálče, Michala de Causis, Jana Železného a děkana Tiema, lži, překroucené citáty, vše, co lidská nenávist mohla snést, aby zničila přímého a spravedlivého odpůrce. A Hus poslouchal, s počátku jakoby se jednalo o nějakou cizí, velmi vzdálenou při, o osobu, již ani nezná. Ale smělý duch počal se vracet do těla žalářováním ničeného; zvedl najednou hlavu a pohleděl na žalobce, stojící opodál. Štěpán Páleč, kdysi nejlepší přítel a spolubojovník, hleděl na něho tvrdě svýma šedýma, ocelovýma očima, z krvavě zanícených zraků Michala de Causis hleděl pekelný výsměch, z očí Tiemových dědičná nevraživost Němce, pohrdajícího každým Čechem bez rozdílu, jen proto, že se nenarodil Němcem. Hus otočil tvář, pohlédl na Zikmunda, sedícího na svém trůnu, prostřed vysokých říšských hodnostářů. Hleděl na něj dlouho a Zikmund nevydržel, sklonil hlavu, obrátil se k říšskému maršálku Pappenheimovi a počal s ním šeptat, na rtech úšklebek, jakým lidé v chybě postižení snaží se zakrýt svoje rozpaky... A Berchtold z Wildungen četl stále, vyslovuje latinu tvrdě po německu, jakoby meč brousil.

Když dočetl, mnozí si oddechli, neboť drsný a jednotvárný přednes nervy ubíjel. Mnozí hleděli na Husa, jenž počal proti žalobě protestovat, že nepravda, že všecko hrubá lež a obmysl, že výroky z jeho spisu jsou zfalšovány sršatým nepřítelem. Hus Boha za svědka ve svojí při volal, k Zikmundovi se s výčitkou obracel, že na jeho slovo a glejt sem přišel a že mu zde sluchu nepopřáli, ačkoliv slyšení slíbili, císař, papež i kardinálové, slibovali, však slovo jim dýmem. Zikmund se zarděl a opět počal šeptat s Pappenheimem, leč kardinál Brogni pokynul trabantům a ti mistra Jana strhli na zem, umlčeli jej hrubou pohrůžkou. Pak vystoupil biskup Kondordienský v těžkém ornátě a počal číst rozsudek... Kacíř ať je sesazen s kněžství, zbaven svěcení a odevzdán světské moci k potrestání, neb církev nic více s ním nemá činiti... A již milánský arcibiskup přísným posuňkem zval Husa, aby vystoupil na připravené lešení. Počali jej obláčet v mešní roucho a Hus hleděl kolem sebe; kam pohleděl, viděl ostré, nepřátelské zraky, podobné očím hladových vlků, slídících po kořisti. Jen z jednoho koutku chrámu hleděli naň s výrazem oddanosti i smutku pánové čeští, bakalář Mladenovic a přeslavný polský rytíř Záviše z Garbova. Naposledy kardinál Zabarella ptal se Husa:

— Odvoláš?

A Hus, ačkoliv smrt viděl před sebou, mužně zvedl hlavu a prohlásil:

— Nemohu. Nepoučili jste mne o lepším!

— Zhyneš tedy!

— Milejší je mi zákon Páně a život věčný!

A tu biskupové jako dravci na beránka vrhli se na českého mistra a s hněvem, prudce gestikulujíce, počali s něho rvát roucha, jež byla symbolem jeho kněžské hodnosti. I bylo slyšet jen praskot rouch, ničených diakony a zlořečení biskupů ve jménu Toho, jenž řekl o sobě kdysi: Já jsem Láska...

XII.

Paní Mesopotamie zahlédla Husa prostřed biřiců, kteří jej z chrámu vyváděli. Stanul na nejvyšším schodu, jakoby oslněn denním světlem a pohledem na množství, jež jej strašlivým, nenávistným křikem vítalo. Stál, na hlavě vysokou čepici, pomalovanou ohyzdnými čerty a nápisem: Hic est haeresiarcha... pobledlý, trochu v bedrech schýlený, jako člověk, jenž nese obrovskou tíži na svých ramenech, rty se zachvěly, jakoby chtěl promluvit, avšak náčelník biřiců hrubě uhodil jej v bok a hnal se schodů, za okamžik Hus zmizel v zástupu trabantů a jen vysoká, pomalovaná čepice, kývající se prostřed lesa oštěpů a dlouhých, obnažených mečů. Zástup, hluče jako Rýn v době povodní, počal se valit na západ, k bráně Gottliebenské, kolem hřbitova, na němž právě kostničtí trabanti pálili Husovy spisy. Okolo biřiců, střehoucích českého mistra, ježilo se moře hlav do nedohledna; byli tu mladí, hubení licenciátové, baňatí mniši v kapucích i bez nich, plebs všeho druhu, kněžstvem poštvaný, tu a tam na koni urozený rytíř klusal

v smutném průvodu. Paní Mesopotamie zahlédla vysokou postavu a zachmuřenou tvář pana Záviše z Garbova a mimoděčně vykročila za ním, jako satelit za tělesem, k němuž nebeským zákonem přilnul. Šla drobným krokem, avšak posléze lidská vlna ji uchvátila a poskokem nesla za biřici, za jádrem průvodu. Odtrhla ji od přeslavného Poláka a přivlékla na prostranství proti zámku Gottliebenu. Zde týčil se vysoký, dřevěný sloup a k němu právě kat Husa těžkým řetězem přivazoval. Čech šel na smrt pevným krokem, žalmy zpívaje a paní Mesopotamii překvapila tato odvaha; mnoho dobrého slyšela o českém mistru, ale více nežli to, co o něm byla slyšela, imponovala jí jeho veliká neohroženost; byl podoben oněm svatým mučedníkum, kteří v Neronově a Diokletiánově cirku klidně očekávali útok divokých bestií, když zástupy řvaly svoje: Christianos ad leones. V její mysli počalo se opět cosi dít, bylo jí, jakoby se řítila do hluboké propasti, ale div, z té prchlubně nehleděla jí vstříc hrůza smrti!

Mistr Jan stanul před sloupem, politým smolou a pokoušel se promluvit k zástupům, leč kněží a mnichové spustili pokřik a Husova slova zanikla, jako zaniká šelest luční trávy v hukotu aequinoctialní bouře. Po chvíli vzplanul vysoký, rudý, jako stvol na větru komíhající se plamen. To kat podpálil hranici. Oheň se bleskem šířil, přeskakoval od dřeva k dřevu a od hranice valil se hustý dým, jehož stín padl na lesklou plochu luk, vroubících břeh prudkého Rýnu.

Paní Mesopotamie náhle uviděla vedle sebe statnou postavu pana Záviše z Garbova. Nehle-

děl na ni, neviděl ji, oči, plné slzí, obracel k oné hranici, na níž umíral veliký horlitel. Mimoděčně dotkla se rytíře a zašeptala:

— Ty truchlíš, pane?

— Ano. Truchlím pro spravedlivého. Hle, město bezbožné, nevěstka ďáblova... Plesá, že na ohni pekou onoho, jenž byl čist jako lilie v poli. Vidíš, jak se radují? Fi. Odporno — — A pan Záviše protlačil se davem, odkvapil. Vystoupila na pařez, v dálce zahlédla jeho černý chochol. Veliký smutek dotkl se jí náhle a jakoby ji v půli zlomil. Sklesla na kolena a počala se hlasitě modlit, poprve za dlouhý čas, který ztrávila v Kostnici. Hranice dohořela a lid počal se rozcházet.

Nedaleko městské brány potkala kardinála Petra od Rýna. Tlustý staroch valil se, funě jako hroch, od města, pot s čela i rumných lící hedvábnou rouškou stíraje a lid uctivě ustupoval mu s cesty. Mnozí, poznávajíce kardinálský odznak, vrhali se v prach silnice, posuňky naznačujíce, že prosí o požehnání. A ducatý kardinál mlčky a netrpělivě vztahoval krátké, zpocené ruce a zástup žehnal znamením kříže. Avšak jakmile zahlédl paní Johannu d'Alguerre, otočil se na opatku, spěchal k ní, zřejmě rozradostněn a rouškou jako praporcem před sebou mávaje, volal:

— Holubičko... ty's byla tam?... Kardinál pohybem hlavy naznačil, že míní popraviště. Mluvil špatnou franštinou, promísenou latinskými slovy.

— Ano, byla jsem tam — odpověděla. A zamračila se na něho.

— Aj! Aj! A pěkně hořel ten kacíř? Škoda, nemohl jsem se spíše vytratit, byl bych neopomenul jít... Ano, šel bych. Musel to být požitek, milá dušinko.

— Už sezení koncilu skončeno?

— Kdež! Ještě rokují. Vytratil jsem se, řekl jsem, že mi nevolno. A je. Hořím touhou. Spěchal jsem k tobě, paní přespanilá, hledám tě — —

Nedomluvil. Ostře na něho pohlédla, nenávistně a řekla:

— Byl v Kostnici jeden člověk spravedlivý, toho jste dnes upálili.

Zasmál se očima i širokými ústy:

— Co škodí! Byl-li opravdu spravedlivý, bude andělem v nebi a nám promine, anoť errare humanum est. Ale já nemyslím, že byl spravedlivý a ty o podobných věcech nehloubej, mohlo by to skončit exkomunikací z církve. A bylo by škoda takové krasavice... Sáhl po její ruce. Vytrhla mu ji, odplivla před ním a odkvapila. Co nohy stačily, spěchala ku svému letohrádku. Šel za ní, překvapený a promrzelý, ale když dovalil se k vratům, už vycházela z domu, v prostém šatě, tmavém, soukenném, s kápí, spíše bekyni, nežli kněžce lásky podobna. Kardinál Petr od Rýna otevřel ústa dokořán, udiveně hleděl na ni drahnou chvíli. Nechápal ji. Co se událo? Proč ta změna? Když jej míjela, rozpažil ruce a zastoupil jí cestu.

— Kam, holubičko?

— Pryč!

— Na dostaveníčko někam? Cože?

— Nikoli! Nikoli!

— A kam tedy, anděle?

— Tam! — mávla rukou před sebe kamsi do neurčitelna.

— Aj! Aj! Přinesl jsem ti, holubičko, nové perly, jakých ani králova Kleopatra neměla. Celou šňůru, pohleď —

— Nechci je! I ty ostatní dary nalezneš v mém pokoji, v kované truhlici. Vezmi si je, vezmi, co není tvého, dej tomu druhému Petru. Rozdělte se o klenoty, o peníze, oč chcete. Nic nechci, nic, ďáblové!

Znovu oči vytřeštil:

— Šílíš?

— Šílela jsem, ano, ano, avšak už jsem opět rozumu nabyla. Jdu pryč. Pryč z města hříchu. Více se v životě neuvidíme, kardinále, neboť já dnes unikám z objetí bahna, jež mne dusilo a ty v něm zahyneš...

Petr od Rýna uchopil ji za ruku, ale vytrhla se mu opět a odkvapila po pěšině, jež stoupala do vrchu, za nímž daleko, daleko čeřily se mocné hřbety Alp. Svižně stoupala výš a výše, mizela mezi březovím a hložím, zmizela, aniž jednou zpět ohlédla se na město, kde zlato proudem teklo kolem růžových podušek světské rozkoše. A Petr od Rýna kousal rty, hleděl za ní dlouho, s pocitem zklamané chlípnosti i rodícího se hněvu. Posléze se otočil a odcházel, pobroukávaje nějakou drsnou německou písničku. Chrčel a vrčel a pot lil se po sádelnatém obličeji, po šíji téměř neznatelné. Pojednou

vzpomenul na šňůru perel. Rozprostřel ji na dlani, pozoroval, jak se lesknou, jak srší. Bavilo jej to. Zasmál se drsně a zabručel:

— Impéria d'Ungroy je také hezká. Mh. Jako z růže květ. A takovýchto perel jistě nemá. Pojďme tedy k Impérii...

XIII.

V Douvainu, poblíže velkého jezera Ženevského usadila se v oněch časích dáma, jejíž tváře po mnoho let nikdo nespatřil. Obláčela se v černé roucho bez ozdob, tvář zakrývala i doma černým, hustým šlojířem. Žila úplně osaměle v malém domku na okraji strmých savojských Alp, stravovala se prostě, jako poustevnice Amadea v Garganské sluji.

Konala milosrdenství v krajině, kde laviny řádily a věčná bída sídlila. Navštěvovala chudé horaly, ošetřovala nemocné, podporovala trpící. Odmítala díky, říkala, že koná toliko povinnost. Lidé žasli, s počátku hleděli na černou dámu trochu nedůvěřivě; každý jim ubližoval, s kým do styku přišli. Nemohli pochopit, že by někdo pro nic za nic mohl činit opak. Později zvykli na svoji dobroditelku a běhali za ní jako alpští svišťové za savojskými hochy. Jelikož neznali jejího jména, říkali jí: zastřený anděl. A nikdo nikdy jí neublížil.

Dáma žila v horách řadu let. Jednou, když vracela se z vycházky, utrhl se na hřbetu Rossalpy rozpryskiý balvan a zasypal ji. Zemřela pod haldou kamení, pouze obličej zůstal

úplně neporušen. Byl to obličej smutný, ale nevýslovně krásný.

Když ji nalezli, šel onou cestou, na níž neštěstí se přihodilo, kněz, jenž v době koncilu žil v městě Kostnici. Onen kněz tvrdil, že v zastřeném andělu poznává paní Johannu d'Alguerre, nazvanou Mesopotamie.

ZNOJEMSKÁ HRANICE.

Povídka z oněch dob.

Plamen, jenž roku 1415 v Kostnici sžehl tělo mistra Jana Husa blahé paměti, daleko široko zazářil, „pozdrav" otců i krále Zikmunda věrným Čechům. — A jiskry z Kostnické hranice vyšlehující přeletěly mnohé doliny i hory, německé zámky i pevně hrazená města, zakroužily nad švábskou zemí a zaletěly až za Šumavu, do Čech, ba i na Moravu; pánové z Kravař, vedení proslulým Lackem, tehda starostou země moravské, z Pernštýna, z Cimburka, z Lomnice, z Kunštátu, z Ostrova a mnozí jiní, mezi nimi také někteří v křesťanském rytířstvu velmi proslulí, ochotně přivěsili svoje pečetě na stížné listy do Kostnice, sboru i králi Zikmundovi zasílané a když po smrti krále Václava v Čechách propukla veliká bouře, Evropou otřásající, bouřilo i na Moravě, neboť i zde bila srdce neohrožená, pro boží pravdu horující. I zde rozléhala se v těch letech od hory k hoře hlaholná píseň „Kdo jste boží bojovníci"; zpívali ji na žďárské pahorkatině, pod zasmušilými Jeseníky, v oderských horách i pod Bezkydem, na polanách, kdež bačové svoje ovce popásali, kolem Nedakunic i v širokém okolí

Strážnice a Ostrohu. I zde rolník svůj pluh opouštěl a chápal se okovaného cepu, spěchal hájit práv svědomí, krutě potlačovaného, i práv národa, králem Zikmundem a Němci potupeného. Pro to nové učení rozcházely se rody, dřív úzce zpřátelené, avšak ono také spojovalo k obraně mnohaleté osobní nepřátely, jimiž věc národní byla nad věc, rodu, nebo osoby týkající se. Bylo v těch letech rušno na všech zámcích a ve všech dědinách a udála se tehda, kdy argumenty slova nahraženy argumentem kuše, meče i cepu, nejedna příhoda, hodná vypravění.

I.

Leta Páně 1420, po deštivém létě, jež všechny cesty na Znojemsku proměnilo v kaluže hnědého nepropustného bláta, následoval příjemný a neočekávaně suchý podzimek, jeden z těch, na které se tak snadno ani po mnohých rocích nezapomíná; podzimek sluncem zahýřil i pestrými barvami; v sadech, dosahujících takměř až ku znojemským zdem, voněla dozrávající jablka červená, pruhovaná i zlativě žlutá, po celé Moravě proslulá, v Brně draho placená; vinice, táhnoucí se po hřbetech nevelikých úvalů, byly den co den obletovány houfy nezbedných vrabčáků, nedbajících řehtaček, střepů i slaměných strašáků; v polích za pluhy vykračovali sedláci, půdu orající; následkem horka do košile a konopných hací svlečení, bělavé skvrny pohybovaly se za strakatými skvrna-

mi, ramenatí sedláci za červenobílými volky, zvolna vláčejícími pluh v půdě, následkem sucha i horka jako by zpečené.

V zahradách sadaři rozveselenýma očima prohlíželi úrodu, na vinicích vinaři pilně pracovali, všude, kam oko dohlédlo, bylo rušno, pouze na rozsochaté pražské baště, ve stínu neohozeného cimbuří panoval idyllický, svatý klid.

Dva osmahlí zbrojnoši z městského houfu seděli na hoře na ploché baště, ve stínu ochranné četnými střílnami provrtané zdi a téměř beze slova hráli v kostky, nekvapili, chovali se jako lidé, kterým hra je pouze vhodným prostředkem k zabití dlouhé chvíle. Hrstka denárů ležela před každým a po každém součtu ok putovaly dva, tři penízky buď k tomu, nebo k onomu z hráčů; mlčky byly dány, mlčky přijaty a kostky opět zaharašily v růžku. Třetí žoldnéř, o zeď opřen širokým, býčím hřbetem, stál nad hráči a rovněž beze slova přihlížel k nezajímavé hře. Jen občas vousem cukl, pysky zamlel, jakoby chtěl něco říci, už ústa pootvíral, ale sklapl je zas a skloniv hlavu, hleděl, jak tomu nebo onomu kostky padají. Zdálo se, že pouhé dívání se na hru jej už omrzuje, že by rád zapředl řeč, ale že neví, kterak začít, aby nebyl tvrdým lancknechtským pohledem umlčen.

Občas dlaní prohrábl dlouhý rusý vous, občas odplivl do žlábku, vinoucího se dole kolem cimbuří, mrskl okem na soudruhy v povolání, ale mlčel; rudovousý zbrojnoš Rotgamb ve městě byl nováčkem, přišel z daleka, od alpských

jezer; teprve před třemi dny jej přijal velitel městské posádky Henzlin de Gnest. Nováček, ačkoliv už dost letitý, nejméně třicátník, netroufal si zahájit rozhovor, zdálo se mu stále, že starší a zkušenější pancéřníci hledí na něho úkosem, jako hledí se obyčejně na člověka z Nemanic a Odnikud. Než městští trabanti řeči nezačínali a Rotgamb, od přirozenosti velmi hovorný, čím dál tvářil se mrzutěji. Najednou mu napadlo vyhlédnout střílnou do kraje: zježil vous. Zabručel:

— Hle, hle! Pan hejtman.

— A co? Jde k nám? — ozval se mrzutě jeden ze zbrojnošů, kostky metajících, obstarožný, ale ještě tuhý Vacek, řečený Pivo.

Rotgamb se zaradoval, že konečně může si pohovořit. A schýliv se, aby druzí lépe slyšeli, ochotně začal vypravět:

— Nikoli, k nám nejde co by tu také v tom parnu hledal. To jinam pan hejtman. Hle, tamtou bránou na svém ryzáku v širý kraj vyjíždí. včera též vyjel v této chvíli, i předevčírem. A vrátil se pozdě v noci, unavený a kůň byl pěnou poházený.

— Tak? Ty tedy našeho hejtmana špehuješ? — zavrčel druhý zbrojnoš, opět po kostkách i po kupce sahaje chlupatou, šlachovitou rukou.

Rotgamb se ulekl. Otřel zapocené čelo a vyhrkl rychle:

— Probůh, to ne, to nemyslete, páni soudruzi! Kdo by se odvážil urozeného pana hejtmana znepokojovat, či dokonce šlakovat! Náhodou

jsem jej viděl odjíždět a náhodou jsem jej potkal, když se vracel. Duší se klnu, páni soudruzi — —

— To za nevěstou jezdí — neochotně řekl Vacek Pivo.

— Za nevěstou?

— Ano, ale z toho mračna pršet nebude.

— Aj, aj! Vždyť je pan hejtman mladý a hezký jako panenka. Statný pán a zdá se, dokonalý kavalír — divil se Rotgamb.

— Ale panna jej přece nechce, ne a ne, onť je Němec a ona Češka sršitá a to víš, brachu, dva národy se obyčejně nesnesou. Ano, ano, rvou se na potkání, hryzou jako —

— Nás Češi nemají rádi, toť pravda svatá, pravda očitá — vpadl Rotgamb.

— A už jsi také poznal?

— Ovšem. Ovšem!

— To proto, Rotgambe, že Němec Čecha, kdykoli mohl, v zuby praštil. Ano, proto Čech na Němce dnes jako vlk na ovci hledí.

— A přece Němcům za žold sloužíš, Pivo — řekl Vackův spoluhráč.

Sloužím, když musím. Co dělat? Kdo se narodil služebníkem, sloužit musí tomu, nebo onomu, v pánech si nevybereš, každý tě dře jako ras bez kudly, buď rád, když máš kus chleba, ale abych pravdu řekl, dvakráte mi ten německý nechutná. Avšak co namudruješ. Osm ok? Devět?

— Osm. Plať!

— A daleko pan Henzlin hledá nevěstu? — ptal se zbrojnoš Rotgamb.

— Na Jevišovicích a tam jsou lidé nepoddajní, tam panuje Sezima Zajímač s dcerou Ludiší, hejá, brachu, krasavice je to, ale tvrdohlavá, co si smyslí, prosadí, kdyby třeba sám čert jí opponoval. Henzlin de Gnest ji neobměkčí, kdyby třeba denně kolem hradu kroužil a sladce vrkal. Och, brachu, s Jevišovskými neradno co začínat, jsou tam lidé ze školy Suchého Čerta. Tvrdí lidé, pevní jako skály.

— Suchý Čert? Kdo je to? — ptal se Rotgamb, na plošinu vedle Vacka usedaje.

— A tys' o něm neslyšel?

— Jakživ ne! Na mou milovanou! Kdo je to? Čert nějaký skutečný?

— Kdepak čert! Rytíř! Znamenitý, brachu, rytíř, ale čert na lidi, kteří mu vběhli do rány; už není, oběsili jej, prý v Brně, ale kdož ví, já tehda byl daleko v Rakousích, co jsem slyšel, prodávám. Než onoho Suchého Čerta jsem znal, nejednou jsem se rval s jeho tlupou. Byl to rytíř hubený jako louč, sluncem opálený, avšak z tmavých jiskrných očí hleděla odvaha, jakou se každý nemůže pochlubit. Na Jevišovicích seděl jako nějaký vladař a Němce napadal, kdykoli se na blízku ukázali, časem i do Rakous vpadl a města i dědiny hubil ohněm, zámků dobýval, Rakušané báli se jej, čerta zlostného, jako ohně a raději výkupné posílali, nežli by s ním sílu měřili. Jednou i Znojma dobyl a odtud Rakušany zištně napadal, jeden proti desíti a přece mu nemohli na kobylku. Posléze celé vojsko proti němu vytáhlo, obklíčilo Znojmo a počalo města dobývat; přitáhl vévoda Albrecht

Rakouský s vybranými rytíři, přitáhl král Zikmund s obávanými rotami uherskými... ej, bylo jich jako hvězd na nebi... avšak Suchý Čert se jim všem s hradeb jen posmíval a po zajatých Němcích jim vzkazoval, aby jej měli rádi. Jednou dokonce z města vypadl, zpeřil se vítězně se Zikmundovými Uhry a nepřátelům pokazil všechny obléhací stroje. To byl kousek, jaký snad nikdo před ním nedokázal. Och, ano, Suchý Čert byl hrdina a vojevůdce nad všechny uherské i německé, jen škoda, že na konec dal se mezi sprosté loupežníky. Na stará kolena, rytíř, po způsobu lapků a rybníčkářů, stupků nekolných, na silnici kupce přepadal i obíral je do nítě, nejvíce brněnské a jihlavské; tam nejeden kupec na něho s kletbou vzpomíná. Och, bratři, bývaly tu jinaké časy, ocel chřestila, člověk na výjezdách uhnal si nejednu bouli a nebylo téměř noci, abys neuhlédl na obzoru zář požáru, zvěstujicího, že smělí čerti přepadli některou obec nebo tvrz. Ano. Byly vojny mezi Prokopem a Joštem, lidé se navzájem pobíjeli, protože se markrabata nemohla spolu dohodnout. Ale myslím, že ty časy opět se vrátí, že něco uhlídáme.

— Že by se vrátily? Hm.

— Ano, věřte zkušenému člověku.

— Nevím. Nevím.

— Tomáši!

— Vždyť je všude pokojno!

Vacek Pivo se rozhorlil.

— Nic nevíš, brachu, nic, protože se pouze o hrdlo staráš a nevidíš dále, nežli na dosah

ruky. Na Jevišovicích cosi kutí. Chodí tu všelijaký podezřelý, divný lid, myslím Husité, nu, něco chystají a nejspíše na nás. My jsme tu na ráně. Ať se hned v žábu proměním, není-li to pravda pravdoucí. A co se ošklíbáš, Rotgambe?

— Já?

— Mlč, viděl jsem!

— Nic to. Myslím.... nám neublíží, nemohou, marné strachy.

— A proč by neublížili?

— Přece nelekneme se lecjakého zemana a hrstky sedláků v kožiších. Ať jdou raději hrách mlátit. Zuby si o naše zdi vylámou.

— Nemel na prázdno. Odkud jsi přišel, že nic nevíš o Husitech? Nu, pověz!

— Ze Solnohrad jsem přišel, pane soudruhu, od slaných jezer a to mohu říci, tam se Husitům kde kdo smál. Biskup, rytíři, plebáni. Je prý to sebranka všelijaká, nevojenská. Jako vrabci v poli. Křičí —

— A což nevíš, brachu, že ten lid nevojenský u Prahy krutě potřel uherského krále a všechny jeho proslavené rytíře Němce, Kumány, Jazygy, Poláky a kdo ví koho ještě? Byla to řež! — volal Pivo.

— Nic nevím. Vyprávělo se u nás v Solnohradech, že král odtáhl od Prahy, jelikož v ležení hlad vypukl a nemoce, ale že se po žních vrátí a pak že zpupnou Prahu srovná se zemí. To jsem slyšel, nic víc.

— A nepravdu ti pověděli, v hrdlo lhali, ti

sedláčkové a měšťánkové se ubránili, pobili Křižáky v železném odění. Nuže?

— A ty mluvíš jako Husita, Vacku — broukl druhý žoldnéř.

— Husita nehusita, dnes jím chléb znojemský a městu Znojmu sloužím, když mi Henzlin de Gnest poroučí bít Husity, co navzdoruji, budu je bít, než to je pravda, raději bych s Žižkou tepal Němce a Uhry, čert je vem všechny. Čech jsem, brachu, a třeba jím cizí chléb, přece to člověku nedá. Ale Jevišovští něco začnou, na to vezmu jed v té chvíli. Odtud hrom uhodí.

— Eh, ať bouchne! Nemluv a pojď hrát, co z těch řečí, dokud nám nikdo na krku nesedí. Bude-li vojna, bude, starý rozumbrado.

Starý zbrojnoš mávl rukou, jako by odháněl nějakou obzvlášť dotěrnou myšlenku a opět přisedl k soudruhovi, kupkou potřásajícímu. Kostky po chvilce chřestily na kamenné desce a zbrojnoši potichu oka počítali. Rotgamb, vida, že se už ničeho nedoví, zvedl se, vystoupil na cimbuří a hleděl kamsi do daleka, za pahorky a rybníky, v tu stranu, kde tušil jevišovský hrad. Henzlin de Gnest už zmizel kdesi v dálku.

II.

V Ješovicích bylo rušno jako o svatbě nebožce pana Mikšíka z Kunina města, kdy se na Jevišovicích sešla dobrá čtvrtina jihomoravských zemanů i pánů. Jako by ji po kraji roznesl prudký vítr, rozletěla se zpráva, že na hrad za-

vítal rytíř, který súčastnil se boju před Prahou a páni sousedé se všech stran kvapem přijížděli, chtěli zvědět, co nového ve světě. Přijel Mikuláš Zajímač, synovec páně Sezimův, přijel Rokštýnský, zvaný S prázdnou kapsou, byli tu rytíř Talafús z Plavče, Mikšík z Plenkovic, Odolen z Přímětic, Matouš Yáca z Čep, Habart z Končin, Vacek Trus z Osedlice, Matěj Štěkna Vířický a dva či tři jiní, po novinkách dychtící. Někteří přijechali o jednom koni, jiní o dvou, o třech, bohatší okázaleji, chudý Štěkna Vířický přišel po svých, neboť koně neměl.

Seděli u pohárů v prostorné rytířské síni, roztodivnou zbrojí vyzdobené, popíjeli, občas některý netrpělivě pohlédl na dveře. Všichni očekávali onoho rytíře, jenž na vlastní oči viděl ukrutnou porážku vojsk Zikmundových, ale pan Sezima Jevišovský vyprávěl, že rytíř Čas z Černína, onen svědek, je po cestě unaven, přijel z Bítova a spí nyní v komoře.

Řeč točila se kolem všelikých místních událostí, kolem úrody a poddaných. Hradní pán pobízel pány bratry, aby pili, však že vína letos všude dost, hrozny jsou veliké, živně nalité, jaká tedy nouze o doušek! Vacek Trus z Osedlice posteskl si, že mu lijavce v létě všechnu pšenici utopily, víno bude, pravda, ale koláčů málo, i chleba málo, snad hlad, nedej Bože. Rytíř Talafús z Plavče, vysoký, hubený, šlachovitý čtyřicátník s mohutným, svislým knírem a bradou, krátce zastřiženou, ostrou jako struhadlo, horšil se na kláštery, že mnoho půdy zabraly a nyní zemanům, kde mohou, poddané přebírají; nic jim zákon, nic sněmovní zákazy,

mniši dělají si co chtějí. Druzí mu přisvědčovali, neboť tato bolest všecky trápila.

— Ano, ano, Talafúse, pravda svatá, my dva — tři i čtyři na jedné tvrzce a v jedné vsi se krčíme a oni mají vsí i dvorů do nespočetna — bručel Matouš Váca z Čep.

— Třeba loucký klášter.

— Ano. Ano. Jaká tam půda! Ta by dukáty mohla rodit — broukl Příměticky.

— Nebo Křížovníci v Hradišti!

— Nebo Minorité ve Znojmě!

— A co Dominikáni?

— Také sestry Klarisky pěkné zboží drží a hřivny stříbra střádají.

— I proboštví Olbramkostelské!

— Ba, ano, pravda, ten Olbramkostel pěkné panství. Kdybych je měl, hned bych dcery mohl vybavit — zabručel Habart z Končin, jenž měl čtyři dcery, avšak bez věna.

— A co ty ostatní řády! Zle, braši, zle! Kláštery jsou zde bohaté a my chudí jako myš, nám zle o kousek živné půdy a tam hrubé lesy, pastviny, rybníky, lány země takměř nepřehledné. Dobře se pánům klášterníkům daří, když mají takové hříšné majetky — přisvědčoval Bavor z Přímětic, neveliký, zavalitý rytíř, v obličeji tmavohnědým vousem zarostlý jako medvěd. Jen chytré oči a nos bylo vidět, ostatek sám vlas a vous. Vacek Trus z Osedlice pohlédl na Bavora Přímětického a hlavou zakýval:

— Ba, pravda, dobře se jim daří, jedí a pijí nejvzácnější věci, šafránem nešetří, muškátem ani galgantem, víte-li —

— Pánaboha dobrým bydlem pokoušejí.

— A nám chudákům se vysmívají, nás dobrých šlechticů více si neváží, nežli čeledě z Němec doběhlé, nežli jakýchsi hladomorů. Co? Za podnož máme jim být, na kostely dávat a oni ze svého nedají. Co? Kristus chudobu přikazoval —

— A mistr Jan Hus, dokud v Betlémě horlil pro pravdu, dobře jim pověděl, že na špatné jsou cestě, světle dokázal, že v peklo jdou, k Luciferovi. Či nedokázal?

— Ano! Ano!

— Hus nezřízenost v požitcích káral a proto na něho sočili velcí i malí, proto mu kacířství vytýkali. Ale pravdu mluvil Hus a tu pravdu všichni vidíme. Takové majetky! A nač? Jakým právem je drží?

— Vymámili je na našich otcích!

— Tak! Tak! Peklem je strašili, znepokojili ty, kdo se na věčnost chystali.

— Dej, nebo tě čert vezme, říkali. A člověk se bál čerta...

— I nás, braši, znepokojují. Na nás procesy vymýšlejí, nejraději by nám vyrvali i to poslední, co ještě máme. Či není pravda, milá bratr? — horlil Talafús.

— Ano! Jakoby už dost země neměli!

— Do hrobu ji nevezmou! Stydno mi, vidím-li takové lakomství. A dobrou čeleď nám kněží svádí. Co si počneme? Tuhle oprátku nepřehryznem!

— Bývali u nás knězkové jinačí. Dobří, po-

kojní. Ale tihle... škoda o nich mluvit. A hle, pan Čas už se prospal. Nu, vítej, brachu!

Rytíř Čas z Černína, mladý, vysoký, osmahlé tváře, zastíněné krátkým, hustým vousem, právě vyšel ze sousední komnatky, v karmazínovém kabátci, v hnědé, nedlouhé suknici, rudě lemované, v bílých, přiléhavých nohavicích a ve škorních z rudě obarvené kůže. Pozdravil se se známými a zasedl za dlouhý, ořechový stůl.

— Douškem nepohrdnu — řekl. A chopil se podávané číše, pil dlouho, jevišovská medovina mu zachutnala. Pan Sezima kázal opět donést vína a host i vínu po rytířsku vzdal čest upřímným douškem i bodrým slovem. Čas z Černína pocházel z krajiny znojemské, narodil se na tvrzi Černíně u Jevišovic, ale když jeho otec prodal svůj podíl na hrádku i na vsi pánum z Jevišovic a odstěhoval se na Hrotovsko, mladý Ondřej s ním jel a zvykal na jiné bydlo, avšak úplně zvyknout nemohl, často se mu zastesklo, vracel se na tiché Znojemško, jako pták bukáč i po mnohých letech k rodnému hnízdu se vrací, pobyl tu u známého, pobyl onde, ale nejčastěji seděl v Jevišovicích, tam lákala jej krasavice nevyrovnatelná, panna Ludiše, dcera Sezimy Zajímače z proslulého domu Kunštátů. Než jednou rytíř Čas z Černína ztratil se, jako by se na velký pátek v zem propadl a rok nebylo o něm slechu; ani panna Ludiše nevěděla, kam zajel. Už myslila, že zahynul v nějaké silniční putce, v oněch nepokojných časích nezřídka udávající se — už zvykala, tesknit přestávala. Až nyní roznesla se po

kraji zpráva, že s proslulým trocnovským zemanem Janem Žižkou po Čechách jezdil a s Pražany i Táborci proti uherskému králi bojoval.

O těch vojnách, jež nad Čechami zabouřily jako hrom a vichřice, znojemská šlechta byla už všelicos divného zaslechla, ale pokaždé jinak zprávy zněly; něco pověděli vojáci, kteří krajem táhli na pomoc Uhrům a Němcům, něco klášterníci ze Znojma i z okolí, něco kupec Šmul, jenž ode vsi ke vsi jezdil s popelavým koníkem, avšak ony zprávy byly zmatené, protismyslné, kněz tvrdil, že Husité jsou pobiti jako mouchy a vinař Hovorka, snad zakuklený Husita, opět vedl svou, že králi Zikmundovi dařilo se v Čechách jako nahému v trní. Kupec Šmul sděloval, že do Jihlavy přijelo nějaké rytířstvo, hrubě pošramocené. Tedy každý chtěl slyšet očitého svědka, rytíře, o němž bylo známo, že lhát neumí. Proto zemané žádostivě na mladého rytíře pohlíželi: čekali, co o těch vojnách poví, koho ze lži usvědčí.

III.

Čas z Černína popíjel, vousky nakrucoval, dlouhý, lehce zkadeřený vlas dlaní hladil, ale k řeči se dvakrát neměl. Zeman zemana loktem v bok šťouchal, posléze dlouhý Talafús, ze všech nejsmělejší, černýma očima pomžikávaje, dotkl se Černínova ramene a řekl:

— Nu, bratře Ondřeji, pohleď, všichni tě okukují, s nebe jako by jsi spadl. A víš proč?

— Nevím, bratře Talafúse.

— Nu, chtějí, abys o Praze vyprávěl. Dočkat se už nemohou a já, hm, já též bych rád slyšel, kterak jste se pod Žižkou prali s Němci a Kumány. Že to nebyla práce snadná, dá rozum, já je, psiny, znám, poznal jsem je, když na Suchého Čerta uhodili. Ho, ho, tehda jsme si zadováděli! Nu, člověk byl mladý a křepký. Nejednomu Kumánovi jsem rozkřísl plechovou točenici i lebku, ani jsem neřekl requiescat in pace... A Talafús z Plavče se drsně zasmál. Také Čas z Černína se usmál a řekl:

— Když chcete poslouchat —

— Chceme! Chceme! — ozvalo se sborem.

— Nic nového nepovím. Kdo z vás, páni bratři, dosud neslyšel o proslulé bitvě na hoře Vítkově, kdo neví o Špitálském poli?

— Slyšeli jsme, pravda, slyšeli, než praví nám naši páteři, to že nic nebylo, jen žertík, vojenský šprým, nic víc, milá bratr. A co ty o tom povíš? — řekl pan Talafús.

— Pěkný šprým... Vždyť jsme potloukli Němců a Uhrů... neuvěřili byste ani... jako žitní klasové na požatém poli Němci leželi a jen ruce zdvihali a vzdychali: erbarme, erbarme, erbarme... když uviděli cep anebo palcát. Ale my lidských proseb nedbali a bili jsme Němce jako žito.

— Dostali tedy?

— A jak by ne! Kdo mohl, jako zajíc v poli utekl před námi.

— Tedy páteři lhali?

— Lhali! V hrdlo!

— Tak! Tak! Tak Němcům! Kyjem sršatcům do hlavy. Dobře se jim stalo — bručel ramenatý pan Bavor z Přímětic. A rytíř Talafús, pravicí krátký vous čechraje, dodal:

— Netrap nás, od gruntu pověz.

— A což na tom, povím, však dnes pilnější práce není. To víte, proč ta vojna: že Čechové nechtějí uznat uherského Zikmunda za krále v Čechách a na Moravě; nejvíce mu vytýkají, že Husa nechal upálit, ačkoliv mu dal gleit, slovo, mocné slovo, že se bezpečně z Konstancie do Čech vrátí. A Hus nevrátil se, nemohl, protože ho upálili: co tedy platí královo slovo? I žebrák má čest i pohuda, když na čest a svědomí řekne, že učiní to či ono, jde a učiní to, ale král slova nedodržuje ani tehda, když celý národ na něho hledí: Čechové nechtějí takového krále věrolomce.

— Ani já bych takového nechtěl!

— Opřeli se rytíři i měšťané i prostí sedláci, kteří pod Žižkou a Mikulášem z Husi bojují. Král Zikmund prý slíbil římskému papeži jednou, že Husity vyplení mečem, jen jakmile na trůn dosedne a proto mnozí a mnozí po zbrani sáhli. Nedáme se zaskočit! A uherský král sbíral vojsko kde mohl, nechce opustit korunu, kterou se ctí nosili jeho otec Karel i bratr Václav.

— Česká koruna přece nad všecky jiné!

— Ano, je, braši, jednou z nejpřednějších na světě, proto o ni vždycky Němci usilovali. A král Zikmund je duchem Němec, proto nepoleví, dokud mu Čechové hlavy nerozbijí. Svobodu

svědomí hájí i právo národa, Němci už dost dlouho utiskovaného.

— Ano, ano, i nás tu utiskují. Co kněz na klášterním, to Němec, i ve Znojmě Němci po svém vládnou a my už poznali, bratří, jak těžká je německá pěst. Není u nás boží spravedlnosti! Hyneme! Hyneme!

— A nebylo jí, bratře Vacku, kde Němci vládli. Náš lid utiskovali v Praze, v Brně, v Jihlavě, tu ve Znojmě i jinde — broukl Talafús.

— Pravda...

— Nyní však, braši, přece bude jinak! Mění se časové! Pobili jsme Němce, nepřítele pravdy boží i národa. Se všech světa koutů slízali se, přišli ze Švábska, z Durynk, z Míšně, z Branibor, z Lucemburku, z Geldrie, z Pruska Řád, který u Grunevaldu Poláci tak slavně porazili, od Rýna, sám nevím odkud. Mnoho je Němců na světě, ale všichni stejně sršatí. A přišli Uhři, Kumáni, Jazygové, Sekelové, lid z Moldavie, Chorvaté, Vlaši, Francouzi, nespočetná řada národů, jejich vojska několika proudy vtáhla do Čech a rozlila se po krajinách jako řeky po průtrži mračen. Tisíce a tisíce obrněných jezdců, provázených vozy, pacholky, panošíky, kuchaři, nepřehledná spousta lučištníků a lehké uherské jízdy a veškerá ta moc, snad nikdy nevídaná, ohromným proudem valila se na Prahu. Města i vsi drancovala i pálila, Čechy v oheň metala, Uhři i malé nevinné děti na kůly napichovali a nad ohněm opékali.

— Nemožno!

— Co to pravíš, milá bratr!

— Uhři že by! Vždyť to hovadstvo —

— Bohem se klnu! Na vlastní oči jsem viděl mrtvoly opálených dětí! A vesničané, jimž podařilo se utéci do lesů, do hor, vypravovali hrůzné věci. Vlasy na hlavě vstávaly. Ale právě to ukrutenství Uhrů i Křižáků velmi zatvrdilo česká srdce. Hříz v ty mrchy!

— Hříz! Hříz v ně! — volali zemané.

— Viděli jsme, že Zikmundovi divoši nedávají pardonu a že nám nic jiného nezbývá, leč bojovat, bít se do poslední krůpěje krve. Jednooký Žižka jako bouře přikvapil ku Praze s Tábory, opevnil se na hoře Vítkově, Pražané chopili se zbraní. Mladí, staří, nikdo nezůstal za pecí. Nikdo necenil vlastního života. A nastal zápas, jakého u nás nikdo nepamatuje. Král Zikmund s hrubým vojskem postoupil ku Praze a počal města dobývat, napřed hrozbami, pak i mečem a praky. Na Letné hoře ležely nepřehledné zástupy jeho rytířů a najatých pancéřníků, pod kopcem rozestavena byla hrubá střelba, vedle děl i švihovek praky a totachy nevídaně veliké. A veškerá ta moc počala obkličovat Prahu železným pásem, než, ačkoliv nepřátel bylo množství nespočetné, na řádné obležení nestačili, vysoko nad jejich válečné umění vynikl důmysl jednookého bratra Jana Žižky. Nevelel Křižákům ledakdo, ale bratr Jan z Trocnova nad jejich vůdce Pipu Spana z Ozory vynikal jako hora nad pahrbek. Nebýt Žižky, upřímno pravím, nevím, zdali by Praha byla odolala Němcům a Uhrům. Bratr Jan udržel jí spojení se světem, Jan rozrazil onen železný kruh, jímž chtěl Zikmund Prahu udusit.

— Takový je ten Žižka?

— Takový. Pravím: všichni se mu obdivovali. Bylo v Praze neveselo, když ohromný zástup Křižáků ulehl na Letné. Denně se lidu ukazovali, strašili.... a v mnohém zajisté až krev stydla, když pomyslil, jaký boj s takovou přemocí. Avšak Žižka jen hlavou pohodil a rukou mávl: s pomocí boží poradíme si s Němci i s Uhry...

— Pane! Žižku chtěl bych vidět.

— Němci pochopili, že Prahy nedostanou, dokud nedobudou hory Vítkovy a proto jednoho dne proslulý vůdce Míšňanů hrabě z Isenburka v čele pětadvaceti tisíců obrněných jezdců udeřil na Žižkovy tvrze. Tam jen hrstka lidí, ale Žižka, podoben velikému orlu, bděl nad bitvou a nic neušlo jeho oku; poznav, oč jde Isenburkovým Němcům, ruče přispěchal se svými cepníky na vrch a prudkým úderem v čelo i v bok odbil Míšňany od srubů, již skorem ztracených. Byl to strašlivý zápas, jakého jsem dosud neviděl. Žižkovi sedláci bojovali s železnými pány jako lvové, cepy a řemdihy sráželi obrněné Křižáky s koní, opěšalé zasypávali střelami a kamením, povalené dobíjeli sudlicemi a palcáty, přemnohé pány rytíře zatlačili na skalnatý sráz a smetli dolů do hlubiny, trámy a skálami je drtili jako hlemýždě pečlivý zahradník hubí. Němci znovu pokoušeli se opřít, sešikovat, hnali novým útokem, osypali sruby, doráželi na ně jako zběsilí, než marno všechno namáhání. V rozhodné chvíli my ostatní s vojskem Táborským i s Pra-

žany vytrhli z Prahy a napadli jsme hurtem německou zálohu na Špitálském poli; po tuhém díle zahnali jsme ji za řeku, do ležení. A s velikou škodou na lidech i na koních. Nešanovali jsme je, přisám Bůh, nešanovali. V třeskot zbraní a ponuré ržání komoňů se mísilo sténání raněných, ale všecky tyto zvuky bitvy přehlušoval chvílemi hlahol pražských zvonů. Na konec všichni Míšňané i Maďaři s pole utekli, za řekou, v bezpečí, nadávkami hněvu ulevovali, naši jásali a zpívali, objímali se, zplesali všichni, neboť Pán dal vítězství v naše ruce. Byl to veliký, slavný den. A podvečer vjel Žižka do Prahy, všemi obdivován, chválen ústy nesčetnými. Veškerá Praha stála na ulicích, pohlížela s odvahou a radostí v oku na prapory, Němcům pobrané. Och, byl to veliký den! Ještě jeden takový chtěl bych vidět, bratři, a pak bych... pak bych umřít chtěl...

Rytíři poslouchali, ani nedutali. Posléze řekl pan Talafús z Plavče:

— A co Zikmund?

— Uherský král? Co by! Hleděl s kopce na ukrutnou porážku svého nejlepšího lidu a zuřil, vlasy škubal, než co platna všechna zloba! Nic, nic, když je na druhé straně pevná víra v sebe, ve svoji věc. Za krátko musel Zikmund s nepořízenou od Prahy odejít, ale bezuzdný hněv Němců a jejich spolubratří z uherského království nejvíce pocítil bezbranný lid venkovský. Téměř denně chytali Křižáci sedláky, muže i ženy, starce i děti a před našimi zraky je za řekou upalovali na hranicích, při tom

potupně na nás volali, abychom vodu přebředli, posuňkovali, hrozili, šelmy. Než na konec zvedli se a odtáhli, aniž Praze ublížili. Nadarmo se také pokoušeli o Tábor i o Hradec, nikde se jim dobře nevedlo.

— A kněží přece tvrdili, že Husité jsou na hlavu poraženi, že na ně přece došlo — zabručel pan Odolan z Přímětic, pomenší, ryšavý člověk v tváři poďubaný.

— Lhali kněží!

— Že tedy přece lhali?

— Ano, ano! Už jednou jsem řekl! Proč Němci tedy utekli od Prahy? Proč mentem utíkali z Čech? Oj, zvedl se český národ a setřásl Křižáky jako hmyz!

— Pravda!

— Svatá pravda, bratří!

— I my se zvedneme, neboť nelze jinak, i my tu počneme bít Němce. Také nás tlačí přeukrutně, chléb nám od úst berou, klidu nepopřejí, lží nás krmí. Celou Moravu by zabrali pro sebe, kdybychom byli ticho. I my, braši, sáhneme po meči a hajdy v pole — zahoukl pan Sezima Jevišovský.

— Dobře mluvíš!

— Moravu škrtí jako Čechy škrtili.

— Cepem je v týl!

— Ano, jinak nelze! Jen cepem — přisvědčovali osmahlí rytíři panu Talafúsovi a Sezimovi Zajímači, pánu na pevných Jevišovicích. A dlouho do noci, při korbílku poctivé medoviny radili se, co tedy dělat, kdy povstat a

koho napřed napadnout. Protivenství vzbudilo odpor, jeden po druhém zapřisahal se, že povstane s veškerým lidem, jakmile vůdcové zavolají...

IV.

Pannu Ludiši Jevišovskou poznal Henzlin de Gnest, hejtman veškeré branné moci žnojemských měšťanů jednou ve Znojmě, v kostele, viděl ji a od té doby nepřestával na ni myslit, oslnila jej svojí nevyrovnatelnou krásou, půvabem, jenž k smělým výjezdám dráždil fantasii; rusý, hubený Němec hned počal se na pannu Ludiši vyptávat; když mu řekli, že je dcerou v kraji proslulého pana Sezimy Zajímače, Kunštáta, zakabonil se, mrzutě přešlapoval s nohy na nohu jako medvěd v kleci. S panem Sezimou kdysi měl spor v šenku U zlatého erbu, spor, který lehce mohl skončit řinkotem tasené ocele; přátelé je sice tehda roztrhli, Henzlina odvedli stranou, avšak od oné doby s rytířem Sezimou nemluvil. Když se náhodou potkali, jen očima hněvně po sobě zaloupli. Nyní, když Henzlin de Gnest poznal Zajímačovu hezkou dceru, když byl upoután jejími vzrušivými pohledy, smířil by se rád, za jakýchkoli podmínek, ale nevěděl, jak začít, na Jevišovice si netroufal, ani se ctí tam nemohl, dokud nebylo vhodné záminky; pouze den co den kolem hradu objížděl, doufal, že se jako by náhodou setká s panem Sezimou Zajímačem, že jej pozdraví a začne hovořit, jako by

se mezi nimi nikdy nic neudálo. Podaří-li se první styk, už nalezne příležitost i odvahu k dalšímu. Než pan Sezima jako by zúmyslně Henzlinovi vyhýbal. Uplynuly týdny a nesetkali se ani na silnici, ani ve městě.

Ludiše do kostela přestala chodit.

Proskočily zprávy, že na Jevišovicích zdržuje se nějaký bradatý husitský kněz, jenž slouží Bohu bez ornátu, ale kazatel, jemuž prý se ve Znojmě ani jeden z kněží a mnichů nevyrovná.

Vyjížďky pana Henzlina de Gnest brzo staly se veřejným tajemstvím; lidé postřehli, že hejtman stále jedním směrem z města vyjíždí a bádali, proč. Nadarmo jistě nejezdí. Někteří lidé zahlédli jej v okolí Jevišovic a hned si domyslili, že po Sezimově spanilé dceři zatoužil. Je mladý, vznětlivý, ano, panna Ludiše mu zavoněla. A trefa pro něj, kdyby z onoho mračna byl déšť, neboť na Jevišovicích bylo všelijakého bohatství, ej, to by si chudý Němec pomohl! Česká šlechta pověděla o tom, co doslechla v piternách, i panu Sezimovi i rytíři Časovi z Černína. Sezima jen lhostejno rukou mávl a zabručel, že nestane se, aby Češka bradatého Němce si vzala; rytíř Čas po meči sahal a sliboval na erb i heslo, že Henzlinovi hlavu rozbije, pakli jej někde na blízku potká. A panna Ludiše se hurtem smála. Němec byl hezký hoch, ale Němec a na Znojemsku ode dávna panovalo nepřátelství mezi Čechy a Germány, jedni druhými pohrdali, tento pocit ssálo v sebe nové pokolení s mlékem mateřským. Čechové nemlčeli ku poněmčování Znojma, ozvali se,

když německá pýcha příliš dráždila; leckdy docházelo k soubojům mezi předáky obou stran a nesmířená krev ležela mezi Čechy a Němci. Ostatně, Ludiše dávno postřehla, že není lhostejnou rytíři Časovi a statný Čas líbil se jí daleko více, nežli znojemský hejtman. A nyní Čas vrátil se ze světa, slávou velikého bojovníka ozářený. Ludiše, vychovaná v tradicích rytířského domu, velmi si vážila síly, odvahy, opravdové rytířskosti, kterou pan Čas z Černína proslul. Byly tehda takové doby: nikdo nevěděl, kdy meče bude potřebovat, kdy pancíře: meč byl posledním útočištěm ve sporech; kdo měl silná ramena, pevný pohled a uměl šaršounem dobře mávat, více platil ve společnosti, nežli slabý a bojázlivý. Silný byl útočištěm slabých — Ludiše počala obdivovat pana Ondřeje z Černína a obdiv — vlivem zvyku — ponenáhlu změnil se v lásku. Denně vídala nyní mladého rytíře a denně objevovala u něho nové a nové dobré vlastnosti.

Němci se smála.

Na Čechu ulpívala pohledy, z nichž bystrý pozorovatel vyčetl by utajovanou náklonnost.

Když dorůstala v pannu, snívala o životě, o manželství, neboť ono bylo konečným cílem všech žen, jež raději nechtěly volit samotu kláštera. Zjev pana Ondřeje z Černína nebyl ve zřejmém rozporu s obrazy, jež vídala tehda na čisté hlati mysli.

Pan Sezima Kunštátský pozoroval, že dcera návidí pana Ondřeje, avšak ničeho proti tomu nenamítal. Rytíř Čas byl chudý, jeho stateček na

Hrotovsku nebyl o mnoho větší pořádného selského gruntu, tvrzka byla dřevěná a šindelem krytá, v oknech jen blány z rohoviny, ale to nevadilo, proč by, však leckdo nic neměl, když vlastní rodinný krb zakládal a přece dětem odkazoval pořádné díly. Jen když má rytíř silnou pěst a k tomu trochu štěstí, ostatní samo přijde. Nyní nastává ukrutná vojna s králem Zikmundem, vojna rytíře pojídá jako pohanský bůh Saturnus děti svoje, ale koho nepozřela, tomu dobře, vrací se po letech domů s náklady zlata i stříbra i drahého odění, s nevolníky, statek zvelebí, v proslulosti a blahobytu žije, zlí sousedé se ho jako ohně bojí, neboť dobrý voják i před právem přednost drží. Také panu Sezimovi líbilo se, že rytíř Čas doma za pecí nesedí, neschovává se, ale že na vojnu jel a proslulostí, ač mladý, už se pokryl jako šarlatem.

V.

Jednoho podzimního dne Henzlin de Gnest, jehož touha po sličné panně Ludiši přemáhala, dodal si odvahy, svátečně se ustrojil v kment i aksamit, připjal k boku ozdobný kordík na širokém, bitém pásu, jehož přaska byla velkými amethysty posázena, a zajel přímo na Jevišovice. Starý hradník Ovsiha byl nemálo překvapen, když uzřel Němce před branou a stejně byl překvapen pan Sezima, když mu řekli, kdo žádá za vpuštění. Co asi de Gnest přinesl? Co chce na Jevišovicích? Snad nepřijel na námluvy? — přemítal v duchu pan

Sezima Zajímač, když Ovsihovi nařídil, aby Němce vpustil do hradu.

— Ale pozor, ať tu mnoho neokouní — ještě houkl za Ovsihou.

De Gnest dlouho v duchu bojoval, nežli odhodlal se navštívit pana Sezimu. Ale krásné oči panny Ludiše zářily před ním jako veliké démanty svatého Graalu a pan Henzlin odhodlal se spolknout vše, jen aby jim byl aspoň na chvíli blízko.

De Gnest vešel v rytířskou síň v suknici, pestré jako duha, v bílém, aksamitovém, kabátci, u krku sepiatém pozlacenou šňůrou — dvorně se uklonil panu Sezimovi, jenž po rytířském zvyku vyšel mu několik kroků vstříc, uklonil se také panu z Černína, jenž seděl u stolu a za pozdrav děkoval němým, ledabylým pohybem hlavy a hned začal svoji oraci: aby si pan Sezima návštěvu ve zlé nevykládal, aby zapomenul, že spolu jednou spor měli, to tehda víno krev pobuřovalo, ne zlý úmysl, on, de Gnest von Trautdorf und Gunnenwald, že sobě pana Sezimu z Jevišovic váží jako rytíře znamenitého i jako dobrého souseda... A Němec, očima na pravo i na levo střileje, zda snad někde panny Ludiše neuhlédne, dlouho mlel svou. Pan Sezima hlavou vážně pokyvoval, v duchu si myslil: na jazyku ti, Němče, dobrý Pánbůh požehnal, máš jej hodně dlouhý a ohebný — a když de Gnest ustal v řeči, aby dechu nabral, řekl mu, že se naň už dávno nezlobí a pozval nenadálého pana hosta ke stolu, na pohářík medoviny.

— Po staru častujeme, po skrovnu, milý pane, jen medem, ale vyleželým, na víno peněz není, časy jsou zlé a snad budou ještě horší, kdo ví, co Pán Bůh dá, kdo ví, co bude...

Henzlin pomyslil si svoje, neboť slyšel, že pan Sezima schovává truhly, plné peněz, ale dvakrát nedal se ke stolu pobízet, už seděl proti panu z Černína, na něhož po očku hleděl nějak nemile, nebyl rád, že má o svých privátních záležitostech hovořit před nějakým mladíkem. Ještě doufal, že pan Čas postřehne, že je tu zbytečný, že čas, aby se vzdálil a odejde, jak slušno člověku diskretnímu, začal o počasí, o úrodě, o rybnících a lovech, ale Čas nehýbal se z jizby, seděl jako doma, popíjel z velikého korbele, na němž byla ozdobně vyřezána jelení hlava, na rtech mu pohrával šelmovský úsměv. Po chvíli vmísil se v hovor a počal Němci vyprávět o vojně se Zikmundem, o tom, jak byli Míšňané, Švábové, Duryňkové a jiní královi Němci biti pod Vítkovem i na Vítkově, jak je ztepali Žižka i Krušina z Lichtemburka, jak utíkali za řeku — pan Čas vyprávěl živě, břitkými slovy, doprovázenými živou mimikou — a de Gnest seděl jako na žhavém uhlí, stále poposedával, tato řeč nebyla mu příjemnou, styděl se za zbabělost svých krajanů a hrubě se hněval, že jej Čech na první pozdravpánbů takto častuje. Jakoby naschvál mluví o Němcích. Začal na něho nevraživě hleděti a pan Čas, když postřehl, že trefil do živého, ještě obšírněji rozhovořil se o veliké porážce Němců. De Guest v obličeji barvy měnil, nejraději byl by mladého rytíře pohárem praštil mezi oči, ale vzpomenul, že je hostem v cizím do-

mě, opanoval se, vstal a prosil pana Sezimu o krátkou rozmluvu v soukromí. Jevišovský pohlédl na Černína, ale mladý rytíř už povstal a ledabyle ukloniv se Němci, odcházel z paláce. Když osaměli, pan de Gnest slovy předem dobře uváženými přednesl svoji žádost.

Jevišovský pozvedl obočí, cukal knírem, zatvářil se jako člověk, jenž je něčím hrubě překvapen. Teprve po hodné chvíli prohodil:

— Ty že by jsi chtěl, pane hejtmane —

— Ano. Ano.

— Hm, nevím, pane, věc těžká.

— Velmi se mi poctivá slečna Ludiše zalíbila. Jsem pouze hejtmanem vojska znojemského, ale rodem šlechtic z domu poctivého, vlastník slušné tvrzky a dvou vesnic ne právě nejhorších. De Gnestové nejsou žebráci — chlubil se Němec, vousek popotahuje.

— A co Ludiše? Co dcera řekne?

— Nevím, pane, s ní jsem nemluvil dosud, prvně jsem k otci přijel a jeho uctivě o succurs ku dobytí této vzácné pevnosti prosím. Opakuji, jsem ze vzácného rodu —

— Hm, hm ... To je pěkné od tebe, milý pane hejtmane. Pěkné, repeto, ale nevím, nevím, co Ludiše poví. Doopravdy nevím. Chceš-li, zavolám ji, optáme se. Ano? Ať ona rozhodne.

— Prosím tě o to.

— Já dceři nechci ani poroučet, ani bránit. Nic po tom, pane, co je vnuceno.

Henzlin se rozpačitě usmál. Pan Sezima zavolal dceru, panna přišla, poslechla oč jde (ale nemusela ani poslouchat, věděla, kolik uhodilo,

hned jak Ovsiha Němce ohlašoval) — a hlavou zavrtěla. Ne, nelze. Pohlédla na Němce, jenž v obličeji zčervenal jako kohoutí hřebínek, přeměřila jej od hlavy k patě a z očí vyšlehl úsměšek, rty se mimoděčně sešklebily. De Gnest zachytil tento pohled, v duchu zahořel hněvem. Vysmívají se ti — řekl si v duchu a kousl se ve rty, až krev šplichla na zbrunátnělou tvář. Zablekotal:

— Nedáváte mi tedy, krásná slečno, žádné naděje? Pražádné?

— Ne. Marně byste čekal.

Němě se uklonil, vzal birýt s volavčím pérem a spěšně odcházel z paláce, skákal po schodech dolů, na nádvoří, jakoby psy měl v patách. Nežli dvéře za sebou zavřel, zaslechl přidušený dívčí smích a zaťal pěstě, zahrozil směrem k paláci. Na dvoře vyšvihl se na koně a odjížděl z Jevišovic jako bouře.

VI.

Král Zikmund nespokojil se porážkou u Prahy, pod Vítkovem; odešel ze země s úmyslem vrátit se, jakmile bude možno; příliš toužil po české koruně a nemínil ustoupit před „hrstkou vzpurných sedláků", vedených tím „bezzemkem" Janem Žižkou z Trocnova. Král i po porážce u Prahy o Husitech veřejně hovořil s velikým pohrdáním, ale když někdy podvečer sám s sebou v duchu hovořil, tvář nápadně pobledla a oko plaše hledělo kamsi v kout, jakoby tam hledalo Baltasarovo ohnivé znamení. Zikmund

počal chápat d u c h a, jenž tu hrstku Žižkových sedláků vedl od vítězství k vítězství a počal se toho ducha bát. Nelekal se zbraní, vozů, jízdných houfů a práčat, proti zbraním přece možno bránit se mečem i štítem, proti vozům je vždy možno postavit vozy, proti jízdě koněberků zástupy železem obrněných pánů a kumánské houfy — Zikmund věděl, že v této válce, kterou podniká o dědictví po bratru, je číselná převaha na jeho straně — ale husitského ducha se bál, ducha, jenž nekompromisuje s Petrem i s Pavlem, jenž jde rovně za svým cílem přes jakékoliv překážky, bez ohledu na nutné oběti; ducha se bál Zikmund, to bylo to, čeho se jeho rotám nedostávalo.

Nemohl zapomenout na bitvu pod horou Vítkovou: tam hrstka lidí ubránila se ohromnému zástupu Křižáků lépe ozbrojených, obrněných a vedených proslulým vojevůdcem. Měšťánkové, ševci, kožišníci, platnéři a řezníci vítězili nad proslavenými rytíři, sedláci v kožených krznech poráželi výkvět jeho vojska. To bylo něco... co se dosud ve světě neudálo. To nebyl Grunevald, kde polskolitevská přesila porazila pruský řád Křižácký po ohromném napětí sil! U Prahy byla německá přesila sbita hrstkou špatně vyzbrojených bojovníků husitských... a to nutilo k přemýšlení. Co bude dál?

Král Zikmund proklínal chvíli, kdy v Kostnici veřejně opustil Husa a vydal jej bezbranného v moc koncilu. Tehda myslil, že smrtí jedné osoby udusí celé hnutí, že stačí jedna hranice, aby Čechové ustoupili diktátu Říma.

A nestačila ani druhá hranice, na které zemřel slavný mistr Jeroným z Prahy, věrný Husův druh: Čechy hleděly na ty dvě hranice, ale nepodrobily se násilí, nedbaly ohně, smály se papežovým klatbám. Tehda král Zikmund hrubě zazlíval králi Václavu obojetnost, slabost; radil mu, aby novému hnutí šlápl na hlavu, aby vyvolal občanskou válku a husitství utopil v krvi a plamenech. Dnes teprve chápal, že ony rady byly nerozumné, že hnutí tak životné, opravdové, bylo by nezaniklo, ani kdyby všechny čelnější osoby upálili. Dnes král Zikmund litoval, že došlo ku sporu mezi posledním Lucemburkem a českým národem — ale spor byl tu, Čechové nechtěli smlouvat, nechtěli ustoupit, nemohli zapomenout na dvě hranice. Nezbývalo, nežli zkusit válečného štěstí. Audaces fortuna invat. Snad přece na konec hrubá síla zvítězí nad oním duchem, jenž z prostého selského cepu činí zbraň tak strašlivou, nezdolatelnou.

Snad...

To bylo málo.

To bylo vše, več směl uherský král doufat. A proto bylo mu stále nevolno, proto hlava bolela. Nadarmo doktoři strojili různá vzácná arcana. Jen česká koruna mohla uzdravit...

Král Zikmund počal na Moravě sbírat nové vojsko, chystal se vyprostit Vyšehrad, oblehaný Pražany a lidem pana Mikuláše z Husi. Král kázal udeřit v bubny a mnoho moravských pánů ochotně následovalo příkladu pana Jindřicha z Plumlova, jenž sám jediný postavil do

pole 2000 mužů. Ale také Husité psali o pomoc a nejeden Moravan spěchal do Čech, bojovat proti Zikmundovi, utlačovateli pravdy boží i poctivého národa. Mezi těmi, kteří táhli posílit šik husitský, byl i pan Čas z Černína, jenž s těžkým srdcem loučil se s pannou Ludiší, ale přece jel, neboť zájem veřejný kladl nad zájmy osobní.

Pod Vyšehradem setkala se obě vojska a sveden boj z nejukrutnějších v celé válce. Král Zikmund svoje Moravany poslal na místo nejnebezpečnější, kde smrt lid kosila po stech každým rozmachem a Moravané, vedení hetmanem Jindřichem z Plumlova, bojovali proti Čechům velmi statečně, leč marny byly jejich útoky: Čechové po krutém boji zahnali krále Zikmunda s bojiště, hustě pokrytého mrtvolami. Nadarmo tekla tehda moravská krev, tekla za cizí zájmy a pro věc, hodnou zavržení. Z těch moravských pánů, kteří s králem Zikmundem přitáhli pod Vyšehrad, málo který vrátil se do vlasti a kdo se vrátil, hořce litoval, že kdy proti bratřím Čechům šel bojovat. Nebylo na Moravě rodu, který by neoplakával několik padlých členů. V celé zemi uhostil se veliký smutek.

VII.

Druhá veliká porážka krále Zikmunda posílila česká srdce; valem rostly houfy božích bojovníků a nejen v Čechách, i na Moravě počalo být neobvykle rušno. Kdo měl nějakou zbraň, čistil

ji a brousil. Šlechta, s Husity sympatisující, počala se zvedat, sjíždět, srážet v bratrstva, stojící pod velením význačnějších osob.

Na Znojemsku pozvedla se drobná šlechta, jakmile z hodnověrných úst doslechla o bitvě pod Vyšehradem; pan Sezima Zajímač z rodu Kunštátského byl jejím přirozeným vůdcem, byl ze všech nejvážnější, nejzámožnější a udatenstvím i rozumem vynikl již v bojích s Rakušany, v dobách Suchého Čerta.

Na Jevišovice přijel pan Talafús z Plavče, v šalíři a v dobrém brnění, ozbrojený ohromným, obouručním šaršounem, jistě pamatujícím vojny s Kumány, přijel v kapalínu a předním plechu pan Mikšík z Plenkovic, Odolen, dictus Poskočsobě z Říš, přijel vlasatý Bavor z Přímětic s bratrem Odolenem Smahou, přijeli Matouš Váca z Čep v staré brni, ještě tu a tam rezem postřiknuté, Habart z Končin, Vacek Trus z Osedlice; Matěj Štěkna Vířický přihnal se po svýcli, neboť koně neměl, ale šaršoun hrubě těžký nesl na rameni a z očí blýskala odvaha. Posléze přijel z Čech, v průvodu několika Husitů, pan Čas z Černína, jenž drobnou šlechtou hned byl povýšen na spoluhejtmana krajské oposice.

Kupci donesli zprávy, že i jinde to vře, na panstvích pánů z Kravař, z Pernštýna, z Lomnice a z Kunštátu kněží svobodně kalich nosí, po husitsku kážou i mše slouží, jinde také lid se rotit počíná, ba i ve městech, Němci opanovaných, v Brně, v Jihlavě nepokojno.

Rytířové o nejnovějších událostech hovořili a

hrubě kasali se na Znojemské, nejvíce na Henzlina de Gnest, jenž od nepodařených námluv na Jevišovicích velmi na Čechy zanevřel a sršatě je napadal, kde mohl, na některé i právně nastupoval. Také na pány klášterníky se chystali, mnichum lenost, obžerství a faleš vyčítali, všechny utrpěné křivdy si zopakovali, aby k odboji ducha ještě více posílili.

— Nedáme se!

— Nesmíme se dát!

— Zatopíme Němcům i mnichům po pražsku, po táborsku.

— Teď, jedině teď je možno něčeho docílit — povzbuzoval všechny pan Sezima Zajímač. A povzbuzovala i panna Ludiše, sebevědomá Husitka. Než pobídek ani nebylo třeba, staletá příkoří ozývala se ve všech myslích a ze všech úst.

Že Čechové cosi chystají, Němci brzo postřehli a rovněž se připravovali, zvláště ve Znojmě: vojenský lid najímali a do Uher i do Rakous psali o succurs, o děla i o prach. Při tom pilně strahovali kolem Jevišovic, hlídali pana Sezimu a jeho soudruhy, šlakovali je svými nejlepšími lidmi, aby znenadání nebyli napadeni.

Napětí na obou stranách rostlo.

Tu i tam bylo nakupeno mnoho zápalných látek; ve Znojmě i na Jevišovicích; události, jež světem hýbaly, ani zde nezustaly bez ohlasu, boje v Čechách svedené v hořlaviny vrhly první jiskru. A pak už křesaly obě strany o překot.

Vladyka Ctibor Hrdlo z Plenkovic brzo po schuzi na Jevišovicích zajel do Znojma a v krčmě

pan Hunt z Florštetu, jeden z předních měšťanů, počal si jej dobírat, že Čechové nyní jako sysli z děr vylézají, ale že opět brzo do děr zalezou a všem že pardus patří, také jej dostanou, žebráci, nemánci, voškrtové potvorní. Ctibor Hrdlo, synovec pana Mikšíka z Plenkovic, nadul ústa, cosi odpověděl, Němec ještě něco hrubě potupného řekl a najednou dostal pěstí v nos, hned na zem padl jako podťatý klas, Čech rozpřáhl se pořádně. A strhla se bitka, neboť ostatní Němci spěchali na pomoc Huntovi z Florštetu, vladyka Ctibor Hrdlo tasil, protloukl se z krčmy a ujel, avšak Němci v noci napadli Plenkovice; tvrze nedobyli, než přece se Čechům pomstili: zapálili obilní špýchar pod samou tvrzí vystavěný a všechno obilí shořelo. Oheň zachvátil i několik selských chalup — záře daleko viditelná zvěstovala počátek bojů.

Útok na Plenkovice vyvolal odezvu; hned následujícího dne Čechové zajali několik znojemských kupců, vracejících se se zbožím z Brna, zboží jim pobrali a ještě žádali výkupné jako náhradu škody, vzniklé spálením Plenkovic.

Znojemští, když viděli, že jde do tuhého, počali vyjednávat; požádali Mikšíka Plenkovského Otrubu, strýce Mikšíka z Plenkovic, purkrabího na Cornštýně, aby přijel a byl rozhodčím v jejich sporu, jako spolurozhodčího přidali mu tvrdého Němce Puchheima. Mikšík Otruba z Plenkovic, purkrabí Cornštýnský, držel s králem Zikmundem proti vlastnímu rodu, s nímž o dědictví sporoval, přijal tedy úřad rozhodčího s ochotou, ale nepořídil. Pan Sezima Jevišovský jménem Čechů žádal úplnou náhradu škody a

o náhradě protivná strana nechtěla slyšet. Lípali tedy rytíři a vladykové odpovědné listy na znojemské brány. Znojmo se ohražovalo a chystalo k boji.

Neuplynul den, aby někde nedošlo k boji; Němci spálili druhou část Plenkovic; Čechové poškodili znojemské vinohrady a vypustili rybník, náležející luckému klášteru; aspoň se jednou chudí robotězové do syta najedli kaprů a štik. Často utkaly se dvě výjezdy; v šarvátce jednou Němci byli biti, po druhé Češi.

Nejvíce do vojny štval znojemské hejtman Henzlin de Gnest, jenž měšťanům stále sliboval, že Jevišovic dobude a hada v jeho vlastním doupěti potře. Než síly Henzlinovy nestačily na větší výpravu a Jevišovice nebylo možno přikrýt kloboukem. Teprve když do Znojma přijel s vybraným komonstvem uherský král Zikmund, podniknuta větší výprava proti Sezimovi Jevišovskému, ale zatím již celý kraj byl v ohni a vojsku, jež oblehlo Jevišovice, den co den v týl vpadaly ozbrojené houfy husitské; oblehatelé museli od hradu odtáhnout s nepořízenou, neboť nedostávalo se jim praků, beranů a hrubé střelby; jediným úspěchem bylo příměří, jež mezi oběma stranami mělo trvat plné tři měsíce.

VIII.

V té době, kdy na Znojemsku na čas umlkl hluk zbraní a pokřik houfů, vzájemně se napadajících, pan Čas z Černína plně oddal se po-

citům sladké milosti, jež naplnila jeho srdce teplem dosud nepoznaným, sladkým, omamujícím jako silné víno. Nadešel čas hovoru srdce se srdcem.

Čím déle žil v poblíží panny Ludiše Sezimovny, tím lépe ji poznával a tím více miloval, bylať Ludiše nejen vzácnou krasavicí, ale i vzácnou povahou a milovala to, co pan Čas miloval: upřímným srdcem přilnula k učení Husovu i k české věci.

Ludiše nebyla podobnou oněm pannám a ženám, jež nejčastěji zalidňovaly německé zámky i města. Nebyla sentimentální vzdychalkou po nesměrném, ani rozmarnou vládkyní potulných rytířů. Nehleděla na život jako na jediné a nepřeberné utrpení, jemuž nikdo neujde, kdo z lidské matky zrozený, ani jako na jedinou a nepřetržitou rozkoš. Nezastírala očí před stíny života, avšak též dovedla hodnotit jeho jasy. Milovala národ, z něhož pošla, i prostředí, v němž žila, byla spokojenou se svým osudem a netoužila po mlhovinách. Lov, práce v domácnosti, udržovaly ve zdravém těle zdravého ducha. Opravdovost ve slovech i skutcích, to bylo to, co ji karakterisovalo. Ač truhly v komorách jevišovského hradu nebyly prázdny, panna Ludiše neobláčela se s obvyklou nádherou a nenosila drahých šperků, průhledných, vzácných šlojířů, po nichž jiné urozené panny mnohdy jako po spasení dychtily.

Když Kunštátský rod, jeden z nejprvnějších v Čechách i na Moravě, povstal na obranu české věci a kalicha, Ludiše pohrdla bezpečím, vytrvala po boku otce, bratří a ženicha, nevzdy-

chala v ústraní, šla v ruch zápasu, připravovala cupaninu i balsámy hrubě hojivé, ošetřovala raněné bojovníky, těšila trpící, ba jednou, když pan Sezima Zajímač s lidem odtáhl a Znojemští pod Henzlinem de Gnest a Huntem z Florštetu napadli Jevišovice v tom domnění, že zámku, většinou obránců opuštěného, šturmem snadno dobudou, Ludiše v čele zbytku posádky skočila na hradby s kuší v ruce a řídila obranu jako rytíř, mužně odrazila německý útok. Nadarmo Němci osypali baštu Skalku a přilehli k bráně; proud kamení a horké vody zahnal je do uctivé vzdálenosti a panna Ludiše triumfovala nad zkušenými bojovníky. Tehda mnoho se hovořilo na zámcích i ve vsích kolem Jevišovky o její odvaze a pan Čas, když se vrátil z výpravy, ruce jí zlíbal a pro statečnost miloval ji dvojnásob více, nežli dosud. Mnozí a mnozí pánové mu záviděli takové nevěsty, hodné rytíře bez bázně i hany.

V době příměří mladí lidé cele oddali se pocitům lásky, snili o lepších časích. Až nadobro kolem Jevišovky a Dyje umlkne válečná vřava, až moc krále Zikmunda, slova rušitele, bude zlomena, spojí v hradní kapli jejich ruce starý poctivý kněz bratr Ambrož Nebesa z tovaryšstva Táborského, přítel páně Časův a nyní jeho druh na Jevišovicích. A pak štěstí je bude hřát jako májové slunce dlouho a dlouho. Oba mladí lidé velmi toužili po oné době, vřelá krev tepny rozpalovala, jako by tekutým kovem byla. Nad smrt prý mocnější je milování, jas poledního slunce, v němž obráží se nový život, nový svět, ráje krásnější...

IX.

Pana de Gnest hrubě mrzela porážka, již mu panna způsobila; když se rozneslo, že před ženskou sukní vzal nohy na ramena, smáli se mu páni měšťané i rytíři, kteří s Němci drželi. Bylo ve Znojmě několik dolnorakouských zemánků, lidí, pojídajících znojemský měšťanský chléb, ale při tom velmi pyšných a ti Henzlinovi nejvíce krev pili. Nejednou, když vstoupil v piternu u zlatého erbu, zaznělo mu vstříc:

— Pane Hanzline! Panna z Jevišovic tě tu hledala! Pospěš si!

Lidé se smáli, neboť kdo v nouzi, o posměch se nikdy starat nemusí. A de Gnest zuřil, avšak musel mlčet. Dolnorakouské nadutce nemohl vyzvat na souboj, neboť byli chráněni městskou radou a s domácími posměváčky nechtěl se zbytečně potýkat jazykem nebo korduléřem. Nejvíce se hněval na pannu Ludiši, že jej odbyla, když na námluvy přišel, že se mu vysmála a že jej dokonce porazila. Všechna touha proměnila se v nevraživost, jež pod vlivem posledních událostí vzrostla v nezměrný vztek, jenž volal po pomstě.

Henzlin celé dny a noci o ní přemýšlel. Dlouho mu nic kalého nenapadlo.

Jednou potkal zbrojnoše Rotgamba. Úlisný Němec Solnohraďan hluboko sklonil hlavu, pozdravil... a hejtman oči vytřeštil. Najednou mu cosi napadlo. Zvolal:

— Rotgambe!

Žoldnéř se uctivě přiblížil.

— Ty jsi tu teprve krátký čas?

— Ano, urozený pane hejtmane. Teprve od podzimku zde sloužím.

— A jsi spokojen?

— Jsem, o jsem! — Němec roztáhl svoje široká ústa a pokoušel se o úsměv úplné spokojenosti, hrubé poslušnosti.

— Neznají tě tu?

Rotgamb nevěděl, proč se hejtman táže. Po chvilce odpověděl:

— Myslím, že málo.

— A pár dukátů chtěl bys' sobě vydělat? Pověz upřímně.

— Kdo by nechtěl dukátů!

— Pojď tedy se mnou! A Henzlin de Gnest zavedl Rotgamba do svého bytu, kdež dlouho mu něco vyprávěl. Žoldnéř oči poulil, rusý vous popotahoval, na konec kývl, že souhlasí. A hejtman vtiskl mu nějaký peníz do dlaně.

X.

Ještě jednou spěchal pan Čas z Černína do Čech; jel co koně stačily, neboť došla zpráva, že veliké vojsko křižácké z Němec valí se do Čech. Byli se opět pohnuli Míšňané s mnohými jinými knížaty a hrabaty, církevními pány a lidem z nesčíslných klášterů. Křižáci v počtu asi dvou set tisíců hlav obrátili se od českého pomezí k Žatci, jejž počali obléhat, chlapsky udeřili na město, v jednom dni šestkrát útočili a

speřili se s obhájci na samých zdech žateckých, ale vždycky byli prudce odbiti. Pak jen pokoušeli se město zapálit smolnými šípy, hořícími věnci, provazy, smolou napuštěnými, ba i holubům v poli do pastí pochytaným uvazovali na ocasy hořící víchy, v síře smočené, v tom domnění, že holubi, ohněm poděšení, vletí do vikýřů a zapálí střechy, než i tato naděje Němcům selhala.

Žatec bránil se mužně, sílu sílou a lest lstí překonával.

Čechové zatím svolávali ozbrojený lid, vytáhli vstříc Němcům, hotovi podstoupit je bojem. Než Křižáci, jakmile doslechli, že nejen Praha, ale i jednooký Žižka s Táborem na ně táhne, nevytrvali pod městem, strach je posedl, korouhev za korouhví obracela se pryč, k německým horám; utekli s hanbou a na útěku mnoho jich bylo od Čechů pobito. Hasla německá sláva. A pan Čas z Černína, když největší nebezpečí bylo zažehnáno, vracel se opět na Jevišovice, neboť tam srdce volalo, tam i silného ramene bylo zapotřebí: král Zikmund byl zatím vydal Znojmo rakouskému vévodovi Albrechtu a proslýchalo se, že Albrecht vojsko sbírá a Husity chce vyprat z kraje.

Opět sjížděli se rytířové na Jevišovice a uším věřit nechtěli, když pan Čas vyprávěl, kterak dvě stě tisíc obrněných Němců běželo před hrstkou Čechů.

— Aj, to bych vidět chtěl! — volal pan Talafús z Plavče a velikým šaršounem výhrůžně potřásal, jakoby chtěl dodat, že by ovšem na Němce

pouze nehleděl, že by ochotně pomáhal honit je a bít.

— I já!

— I já, já! — volali druzí.

— Nu, brzo se Němců i zde dočekáte. Vévoda Albrecht již ve Znojmě lid cvičí a soudím, brzo nás napadne — řekl pan z Černína, knírek potahuje.

— Albrecht nás, anebo my jeho.

— Nevím. Zavře-li se ve Znojmě, neublížíme mu. Znojemští hradby opravili a dobrými puškami opatřili. Henzlin de Guest se tužil, zdá se, že vojenskému řemeslu přece drobet rozumí, ačkoliv jej panna porazila. O znojemské hradby možno si zuby vylámat.

— O jevišovské také — zabručel pan Sezima Zajímač.

— My Němcům posvítime na cestu do Rakous! Pojedou, ale neslavně! — zahlučel pan Ctibor Hrdlo z Plenkovic.

— Nechval dne před večerem a s živého medvěda kůži neprodávej. Němců přijde jako much a komárů, celý roj, osypou nás a co svedeš? — řekl jeden z bratří zemanů, věčný pochybovač, Topka z Lípy.

— Jiní nám pomohou!

— A kdo? Na Hradišťsku leží Pipo z Ozory s Uhry i Kumány, na Olomoucku řádí biskup Jan Železný, Brno zbrojí proti Husitům, na Židlochovsku lid sbírají Hasenburští. Cornštýnský drží s Albrechtem. Kdo nám pomůže? Leda by Žižka vtrhl na Moravu. Ale Žižka chystá se na Slezany, kteří proti všemu zvyku i právu onehdy

přepadli české posly, ubírající se k polskému králi, pobili jejich služebnictvo a posly vydali králi Zikmundovi. Nic platno, musíme si pomoci sami. Jak dovedeme.

— A pomůžeme si! Hola, kdo chce tvrdit, že si nepomůžeme? — křičel plenkovský pan Ctibor Hrdlo, co hrdlo stačilo.

— Nic jiného nezbývá, musíme vydržet. Na nás mnoho záleží. Uhájíme-li se, jiné k odporu povzbudíme a snad celou Moravu — řekl pan Čas z Černína.

— Tak! Tak!

— Morava se musí ozvat. Konec všemu nemužnému rozpakování se!

— Já mám tři sta dobře vycvičených sedláků na Jevišovicích a nebojím se ani čerta — prohodil pan Sezima Zajímač.

— My všichni tobě pomůžeme. Jeden za všechny a všichni s tebou, pane Sezimo! Přitáhneme se svým lidem na hrad! Naše meče také za něco stojí!

— Pravda, Jevišovice budou napřed napadeny, ale, braši, přece se všichni v zámku zavřít nemůžeme. Nelze —

— A proč ne?

— Proč bychom nemohli, he?

— Máme dost chleba i masa pro tolik žaludků? I když vojna, lidé jíst musejí, o hladu těžko bojovat. Jen hloupý hejtman vojnu začíná, když dost chleba pro lid nemá. Takovému namrskat, nebo jeho vinou lid slábne a hyne. Čím četnější posádka, tím spíše spotřebuje zásoby. Já navrhuji, aby z Jevišovic byly pryč odeslány

ženy a všechen lid, jehož nutně právě zde netřeba. Skryjeme šik ozbrojenců za řekou a odtud budeme oblehatele znepokojovat, odtud udržíme spojení se světem, i s Žižkou, až se ze Slezska vrátí — navrhoval pan Čas z Černína.

— To není špatná myšlenka — broukl pan Talafús z Plavče.

— Přisám... dobrá je! — ochotně svědčil Matouš Váca z Čep.

— Tedy myslíte, páni bratři, že Jevišovice první budou oblehnuty?

— Ano, pane Sezimo, ano, proč by vévoda Albrecht vojsko sbíral? Napadne nás, to je jisté, neboť jsme tu na ráně, v cestě.

— A kdo by velel onomu houfu v lesích?

— Kdo jiný, nežli náš Čas z Černína? Je sice mladý počtem let, ale má školu Žižkovu, nedá se zaskočit ani odehnat.

— Ano, ano, Čas! On ať naším hejtmanem v poli! Proženeme Němce! Ať v Čechách slyší, že my Moravané také něco umíme — hlučel plenkovický Ctibor Hrdlo.

— Žel, větší část moravských pánů dosud se Zikmundem věrolomcem drží. Och, kdybychom všichni počali bít Němce, za krátko ani jeden by se u nás neukázal.

— Pravda!

— Ano, tak, tak!

— Na mou věru, pravda!

— Naše země byla —

— A dnes v ní Němec poroučí.

— Proč my nedovedeme všichni držet za jeden provaz, všichni k sobě a proti společnému nepříteli? Jdou se Zikmundem a olomouckým

biskupem Janem i takoví, kteří stěžovali si v Kostnici do upálení mistra Husa. Ej, povahy! Včera Husovi přisvědčovali a dnes kývají onomu proradnému biskupovi, jenž více vojákem, nežli božím knězem. Jdou se Zikmundem ze zvyku? Jdou z bázně? Jdou z nerozumu? Kdož ví! Němcům, Uhrům, knežím proti vlastní krvi slouží a jaký vděk za to sklidí? Už sklízeli pod Vyšehradem, kdež je Zikmund nazval zbabělci, ačkoliv si odvážně proti našim počínali. Čiň čertu dobře, peklem se ti odslouží!

— Ba, ano...

— A naši jakoby oslepli, ohluchli...

— Alespoň my budeme lid burcovat!

Dlouho do noci rokovali zemané, shromáždění na Jevišovicích. Když domů odjeli, pan Sezima začal připravovat se na vojnu; bašty a zdě byly prohlédnuty, velké pušky a praky vyčištěny, se všech stran sváženy potraviny a honěn dobytek, černý i rohatý. Lid v zámku nepotřebný pan Čas vyvedl za Jevišovice, za vodu, skryl jej po lesích; jen rodina páně Sezimova nechtěla z hradu vyjít, nejvíce vzpírala se tomu panna Ludiše. Na konec otec i rytíř Čas panně ustoupili, Jevišovice zdály se jim býti dosti bezpečnými a o potraviny dosud nouze nebylo.

XI.

Vévoda Albrecht nenechal na sebe dlouho čekat; sebral ku třem tisícům vlastního lidu a něco Uhrů, jež mu od Hradiště poslal Pipo Spano z Ozory, jednoho dne s puškami, praky

a totachy vytáhl k Jevišovicím; předvoj vedl znojemský hejtman Henzlin de Gnest, valnému houfu poroučel sám vévoda, provázený do pole výkvětem dolnorakouské šlechty, již hnala do boje touha vyznamenat se, nabrat slávy i kořisti. Vyprávělo se, že v Jevišovském zámku je kulatá věž a v ní plno pokladů, zlata i stříbra, na kolik vozů, všechno kořist, již v bojích pobral kdysi proslulý Suchý Čert. Nevědělo se, kdo pustil zprávu o pokladech do světa, ale všichni ji věřili více nežli bibli. Také vévoda Albrecht chtěl se vyznamenat velkým vojenským činem. Netrpělivě pohlížel do dálky, hledal zdi a valy jevišovského zámku.

V předvoji klusal Henzlin de Gnest s panem Jiřím z Puchheimu a Huntem z Florštetu, všichni v plné zbroji a na vysokých, dobrých koních moravského plemene. Jeli ostře, posléze minuli Příčník, přebředli plenkovský potok a stanuli na pahrbku, s něhož celý kraj bylo možno přehlédnout jako v nějakém divadle.

— Ejhle, tamo Jevišovice! — řekl jeden.

— Zdali pak nás očekávají?

— Snad.

— Zajímač je opatrný, pravda!

— Je to had a bojím se jeho záludů.

— Na hostinu, brachu, nás nepozvou.

— Tedy pozveme se k nim sami — zasmál se Henzlin de Gnest.

— Houfnice mají, koulemi na šťutrobu nás počastují, děkuji pěkně, nemám chuti na takové sousto — vrčel Jiří Puchheim.

— Zdali pak Ješovice dobudeme?

— A proč ne? Lidu má vévoda hojně — řekl de Gnest vesele.

— I pušky má dobré.

— Avšak Jevišovice nejsou tvrz ledabylá. A páni Husité umějí se rvát!

— Pravda. Okusili jsme.

— Nerad bych se vracel s novou ostudou. To by ti Moravci jásali!

— Zítra či pozítří sedíme v zámku — řekl rytíř Henzlin de Gnest.

— Jakže? Ty myslíš, hejtmane, že jediným náběhem je možno dobýt Jevišovic? Taková pevnost se nepoddá po prvním útoku, to si, brachu, nemysli. Načekáme se, naležíme, než se poddá.

— Nemusí-li ovšem.

— A což bude muset?

— Ano, přátelé, ano, tentokráte bude muset. Měl jsem s Jevišovskými nějaký spor, nějaké staré, nevyrovnané účty.

— Vím, vím! Panenka tě nechtěla a jednou tě dokonce porazila.

— Nepřipomínej, Florštete! Však já se pomstím, však já panence tu porážku oplatím! Ano! I tomu jejímu amantovi na cestu v peklo posvítím — vykřikl rytíř Henzlin a zasvítil očima jako rozdrážděný kanec, jenž loveckou smečku v patách cítí.

— Neuškodí, však jsou Husité, kacíři, do pekla patří. Ale že by po jednom náběhu Jevišovice padly nám do klína, ej, nevím — vrtěl hlavou mladý Puchheim.

Henzlin de Gnest zatvářil se tajúplně jako orakulum. Po chvíli řekl:

— Postaral jsem se, aby padly. Otevře-li nám někdo hlavní bránu —

— Oni ji neotevrou, dokud nebudou muset.

— Ale můj člověk otevře. Měl jsem jednoho chytrého Němce, Rotgamba, však jste jej znali, pálenou lišku: toho jsem navedl, aby se na Jevišovicích o službu hlásil; namluvil Sezimovi, že je sice Němec, ale že Němci se mu protiví, že mnoho o Husovi slyšel a jeho učení chce poznat od gruntu, proto k Čechům jde.

— A Jevišovský uvěřil?

— Leda hlupák by uvěřil!

— Kůň má čtyři nohy a přece někdy brkne. Jak začneš o víře, hned máš Husitu jako cvrčalu na vějičce. Sezima napřed hrubě kroutil hlavou, nešlo mu na rozum, že by Němec chtěl proti Němcům bojovat, ale na konec se přece zmátl a Rotgamba přijal. Dnes ráno jsem od něho obdržel zprávu, že všechno provede jak jsem nařídil: buď nám v noci bránu otevře, nebo ji prachem do vzduchu vyhodí. Nu a my pak —

— Brachu, to byl nápad znamenitý a stojí za rytířský statek. Jen jestli Němce neprokouknou. Ten Sezima je liška a tu želez těžko dostat. A snad někdo z Jevišovských či okolních zná Rotgamba, téměř rok byl u nás ve službě, pozná jej a je zle. Měl jsi raději nějakého Čecha poslat. Slíbit mu dobrý žold —

— Čechům jsem nedůvěřoval. Ti Husité mají takovou moc: kdo mezi ně přijde, každého na svou stranu převrátí. Čech by mohl poddat se, prozradit náš plán —

— Ovšem. Ovšem. Na to jsem nemyslil.

— A pak, i kdyby Rotgamba, šelmu, poznali, nebude zle. Na všechno jsem myslil, tuhle kličku jsem týdny vymýšlel. Bude-li zle, Rotgamb poví, že byl v našich službách, ale že se s námi nepohodl o žold, že od nás utekl, že po něm ostře paseme. Což chodí po světě málo sběhů? Dnes slouží tomu pánu, zítra onomu a třeba včerejšímu protivníkovi. Ten Rotgamb je chytrý, bude-li zle, padne na kolena a začne plakat, prosit, aby jej Němcům nevydali. Ale Jevišovskému nic nenapadne, když už nenapadlo, nezbude mu na přemýšlení o nějakém sběhu času, vévoda Albrecht chce ještě dnes na hrad šturmem udeřit.

— Vévoda?

— Toho ať nechá! Odbijí nás. Či ten tvůj —

— Rotgamb za dne nic neučiní, nemůže, všichni by jej viděli a to by hlavu stálo. Až v noci. Já myslím, že nic jiného mu nezbude, nežli trochu prachu dát do hlásnice a prach doutnákem zapálit, v uzavřené místnosti vybuchne jako v pušce a roztrhne věž, která bránu drží. Slyšel jsem, že před rokem v Prešpurku na Dunaji celá bašta, v níž byly prachy uloženy, tak vyletěla do vzduchu i se strážnými. A co bylo možno v Prešpurku pouhou náhodou, zde bude také možno. Vznikne otvor, tudy my potom vnikneme do hradu.

— A co druhá brána?

— Ta je slabší. Rotgamb s ní podobně naloží, bude-li moci a nebude-li, nuže, rozstřílíme ji, nebo rozbijeme beranem. A hle! Už nás páni Jevišovští zpozorovali, už most zvedají a troubí

na poplach. Ten starý sup Sezima Zajímač má ještě dobré oči. Heja, už se Husové rojí na zdech.

Skutečně — Jevišovští chystali se k boji. Na hradbách ukazovala se hlava vedle hlavy, tu a tam zablýskla se zbraň. Na hlavní věži vyvěsili veliký černý prapor s rudým kalichem na znamení, že bitvu přijímají, že nepříteli neuhnou.

Spytáci vyrazili v před a počali obkličovat Jevišovice. Za nimi, pomalu, do široka rozlité řece podobno, lilo se vojsko rakouského vévody Albrechta. Tisíce kopyt těžkých válečných koní deptalo moravskou půdu, z tisíců hrdel zaznívalo posměšné či zlostné: ha, kacer, kacer... Pohled na rudý kalich Němce podráždil až k nepříčetnosti. Vévoda Albrecht nařídil, aby vojsko sstoupilo s koní a neprodleně podniklo útok na hrad.

XII.

Nadarmo Albrechtovi Němci třikrát po sobě udeřili na tvrdé ješovické zdi; nadarmo drali se po žebřících a kladách nahoru, k cimbuří, hájenému udatnou posádkou, jíž sám pan Zajímač velel. Dvakrát je odbili zbrojnoši páně Sezimovi, jako silný kanec odbíjí smečku loveckých psu, po třetí vypadl na Němce z lesů pan Čas z Černína se svým lidem a způsobil jim krutou porážku; rozbil celý jeden houf a druhý donutil odstoupit od Jevišovic. Teprve když překvapení Němci sebrali se v kupu a přemocí chtěli Černína udusit, prozíravý voják opět

ustoupil do lesa, kdež jej těžké rytířstvo nemohlo stíhat.

Několik set Němců zůstalo na bojišti.

Vévoda Albrecht zuřil, pěstí Jevišovicím hrozil, strašnou pomstu sliboval, ale pouhým hněvem zdí neprorazil, bašt nesbořil.

Němci vztek vylili si na městečku, napadli selské chalupy, stodoly, kolny, počali je drancovat, po chvíli na jedné doškové střeše zazpíval červený kohout a nežli se úplně setmělo, celé Jevišovice lehly popelem, ani jedné chalupy v obci nezbylo, neboť doch byl suchý a povíval mírný vítr, jenž oheň hnal na městečko. Čtyři sedláky, jež kdesi na blízku polapili, Němci hodili do plamenů; kdo Čech, má prý hořet zde i v pekle.

Pan Sezima, pozoruje, kterak na bezbranné lidi Němci dotírají, počal se hněvat a kázal bíť v jejich ležení ze všech kusů. Také Čas z Černína vypadl znovu z lesů a kolem Jevišovky dlouho přes půlnoc zápoleno. K ránu pan Čas znovu ustoupil, když Němci osypali jej přesilou. Avšak sám vévoda Albrecht, když mrtvé a raněné přehlížel, povzdechl si, že ještě tři, čtyři takové dny a bude po rakouském vojsku.

Henzlin de Gnest se svým lidem okopal se nedaleko brány, dával pozor, zda Rotgamb dá umluvené znamení, ale Němec toho dne nic nemohl podniknout, v hlásnici stále bylo plno lidí a na noc přišel tam sám pan Sezima, jenž soudil, že vévoda Albrecht pokusí se o noční útok. Než Rakušané byli unaveni bojem s lidem páně Čer-

nínovým a více na spánek myslili, nežli na šturm. Teprve po ránu vzchopil se jeden houf a s žebři i kládami spěchal k hradním zdem, leč ani k příkopu nepodařilo se mu dorazit; byl v půli cesty zastaven několika koulemi a mrakem kalených střel. Odpoledne podnikli Němci druhý, generální útok, opět s nezdarem. Nyní teprve počali pomýšlet na pravidelné obléhání; kopali náspy pro houfnice i praky a počali zuřivě střílet na hrad, avšak jejich koule odrážely se ode zdí, valných škod nezpůsobivše. Občas vystřelili z hradu k ležení a vždycky koule někoho zasáhla.

Zatím bylo urputně bojováno v lesích; pan Čas z Černína rozdělil svůj houf na tři menší houfce, jimž veleli pan Talafús z Plavče a Ctibor Hrdlo z Plenkovic; opanovali všechny hory a lesy od Svaté Hory u Pavlic až po Střelice a Černín, ale jejich předvoje sestupovaly až k Hostěhrádkám, k Bojanovicům a za mlýn Korečník. Tak Albrechtovo vojsko ocitalo se jakoby v račích klepetech. Také v okolí Mikulovic byly zpozorovány selské houfy, jež kolem Jezera postupovaly na Koráb a usadily se pod Němčičkami, v lese Březovci. Velel jim onen Matěj Štěkna, jenž do bitvy vždycky opěšalý chodil, protože koně neměl.

Zdálo se, že vévoda Albrecht s nepořízenou odejde od Jevišovic. Nadarmo střílel na hrad, obležení se mu smáli a vzkazovali, aby svoje střelce poslal hrách mlátit. Avšak Henzlin de Gnest sdělil vévodovi svůj plán a nyní oba netrpělivě čekali na Rotgambovo znamení.

XIII.

Teprve čtvrtého dne po obležení Jevišovic podařilo se Rotgambovi nanosit prachu do hlásnice a zapálit jej doutnákem v malé, psí boudě podobné komůrce, do níž obyčejně nikdo nepřišel. Rotgamb, jakmile provazec sírou napuštěný počal hořet, zdrhl, utekl do vnitřního hradu, tvářil se, jakoby měl tam nějakou práci. Pojednou děsný výbuch otřásl zámeckými zdmi, prach, zapálený v nízké, klenuté místnosti, rozhodil ji, hlásnice se rozstoupila, jakoby ji někdo v půli ohromným šaršounem rozťal a jedna půle, jež bránu držela, sřítila se jako papírový domeček, na nějž vítr foukl.

Němci, jakmile zaslechli jekot a pekelný třesk výbuchu, ruče udeřili na hradby — Jevišovští sice seskupili se kolem trhliny a chlapsky se bránili, než přece na konec přesilou byli zatlačeni do vnitřního zámku. Pan Sezima čekal, že Čas z Černína vyrazí z lesů a Němcům v týl vpadne, avšak Čas dlel jinde, právě doslechl, že vojsko biskupa Salcburského počtem 800 mužů táhne na pomoc Albrechtovi a chtěl pobít tento succurs. Ve chvíli, kdy rytíř Čas utkal se s vojskem Solnohradským, Němci napadli Jevišovice, stiskli je ohromnou přemocí, na rozvaliny hlásnice vytáhli svoje pušky a počali bořit druhou bránu — nad níž po chvíli zahoupala se mrtvola Rotgambova. Pan Sezima vyšetřoval, jak se do baštv prach dostal i proč se vzňal a někteří zbrojnoši prozradili, že kolem hlásnice nejčastěji Němec Rotgamb se ometal. Krátký soud, zpověď a konopná oprátka. Rotgamb s počátku zapíral, poz-

ději změnil taktiku, přiznal se, ale hrozil pomstou ostatních Němců, bude-li mu sáhnuto na hrdlo. Než pan Zajímač nedbal hrozeb a zrádce po chvíli houpal se nad bránou jako příšerné jakés kyvadlo. Pod ním kamenné koule v dřevo i zeď bily po celý den.

Také praky a totachy nezahálely. Vévoda Albrecht přisahal, že Jevišovice musí dostat, i kdyby zde měl polovici svého lidu pohřbit. Neuhne, ať se děje co děje.

De Gnest točil se kolem vévody a utvrzoval jej v tomto úmyslu. Také znojemští měšťané prohlašovali, že nemohou klidně spát, dokud Jevišovice nejsou se zemí srovnány. Tam odtud stále by nebezpečí hrozilo.

— Nebojte se, já neustoupím — říkal vévoda den po dni. A střelcům kázal, aby v hradby z kusů bili, dokud prach stačí.

Děla hučela neustále a občas zvedl se houf Němců s kládami, s žebři, pokoušel se o útok na pobořenou zeď. V hukot střelby mísil se divoký křik útočníků a pokřik obránců, odbíjejících německé dotěry. Jednou je spražili vařící smolou, po druhé kládami, se zdí shazovanými, ale Němci se jen otřepali a udeřili na jevišovské zdi po třetí i po čtvrté.

XIV.

Panna Ludiše občas vystupovala na hradní věž a upjatě patřila do dálky, k lesům, prostírajícím se za kněžskými rybníky.

Vyhlížela pomocný sbor.

Nešel.

Bylo jí úzko, pobledla, nespala už kolikátý den. Zazdálo se jí, že rytíř Čas stal se obětí nějaké nehody. Že jej Němci překvapili, zajali, nebo zabili. Trápila ji nějaká předtucha, nejraději byla by tam venku, v lesích, tam by snad o rytíři z Černína spíše něco doslechla.

Také pan Sezima Zajímač občas na věž vystupoval. I on hleděl do dálky s patrnou hrubou netrpělivostí. Cukal vousem a mhoural očima. Kdo jej znal, věděl by, že pan Sezima je s čímsi krajně nespokojen. Vlas rozcuchaný, tvář od prachu zčernalá, stál na věži a hleděl do daleka, za Albrechtův tábor, za luka i rybníky.

Obhájcům Jevišovic počalo se špatně dařit, neboť Rotgambovou zradou ztratili většinu pušek i praku a velikou zásobu střel. Pan Sezima ještě nějaký den vzdoroval, ale posléze, když hrad počal hořet, nezbývalo, nežli poddat se na akord. Vévoda Albrecht triumfoval — proslulý Sezima Zajímač s celou rodinou a vší čeledí upadl v jeho ruce.

Čas z Černína doslechl, že Jevišovicím se vede zle, že hynou, ale hned nemohl pomoci, neboť byl zapleten do kruté seče; po celodenní námaze poraziv Solnohradské nedaleko Olbramkostela, soustředil svůj voj značně prořídlý, hurtem spěchal k Jevišovicím a napadl Rakušany ve chvíli, kdy již hrad byl úplně v jejich moci. Pod Jevišovicemi rozpoutala se ukrutná bitva. Čas z Černína přihnal se jako bouře, napadl lid pana Waldecka z Untersee, jenž vyšel mu vstříc a rozehnal jej, jako když v hejno vrabců kámen

dopadne, ale rytíři Waldeckovi přispěchal na pomoc Géza Ornálffy, kapitán hordy kumánské a lid Viléma z Hasenburka. Čas bojoval jako lev, než Rakušané počali jej obcházet s obou boků, napadli jej ukrutnou přesilou a obklíčili. Ještě mohl spojit se s panem Talafúsem z Plavče, jenž snažil se k němu protepat, ale rozhněvaný rytíř nechtěl opustit nevěsty. Jako hrom vrhal se na nepřátele, drtil je ohromnými údery šaršounu i palcátu, dobře okovaného, pobíjel nejstatečnější, pokryt jejich i vlastní krví. A kolem něho bránil se přesile zástup sedláků jihomoravských; bojovali tiše, zamlkle, avšak zarputile, neprosili o pardon, ale též pardonu Němcům a Uhrům nedávali. Cepy a řemdihy duněly, rozbíjejice šalíře i kapaliny německých žoldnéřů, štíty, pancíře, náramenníky; bylo slyšet jen těžké oddychování bojujících a křik raněných a ty dunivé údery, jež dopadaly na železo s toutéž pravidelností, s jakou v dobách pokoje na žitné klasy dopadají.

Hrdinsky bránili se jihomoravští sedláci, avšak posléze jeden po druhém pouštěl cep; jednoho kalená střela probodla, jiného srazil rytířský oštěp, nebo lancknechtův tesák.

Pan Čas z Černína bojoval do posledního dechu; po boji nalezli jej polomrtvého na kupě strašlivě rozsekaných trupů a odvezli jej do Znojma. Henzlin de Gnest, jenž poznal mladého rytíře, naléhal, aby byl vyléčen a pak veřejně souzen jako loupežník, buřič a kacíř.

Vévoda Albrecht souhlasil.

Na hlavním znojemském rynku po několika

týdnech budovali hrubé lešení; potáhli je rudým a černým suknem, jakoby na posměch barvám Husitů. Na něm, v pozlacené křeslo, zasedl vévoda Albrecht rakouský v kruhu předních pánů, purkmistra, rady královského města Znojma. Zazněly trouby a bubny, rakouské vojsko naplnilo náměstí i přilehlé ulice, Němci sbíhali se se všech stran. Posléze městští biřicové vyvedli ze žaláře těžkými řetězy spoutaného rytíře z Černína a ty z jeho lidí, které podařilo se jim zajmout. A počal soud, v němž obviněnému nedovoleno ani promluvit, posměch na právo i spravedlnost. Jen soudcové mluvili — jakoby odříkávali svoje úlohy z nějaké komedie. Rytíř Čas jako lupič a kacíř odsouzen k upálení i se svým lidem.

Trabanti hned počali snášet dříví na hranici, zatloukali kůly na náměstí, k nim po čtyřech přivazovali zajatce, na předním místě rytíře z Černína a jeho druha Ctibora Hrdlo z Plenkovic. Aby pomsta byla úplná, Henzlin de Gnest kázal vyvést zajatou rodinu páně Sezimovu na pavlán radnice. Ludiše hleděla na dav, nechápala, co se zde děje. Pojednou vykřikla — poznala ženicha, řetězem ke kůlu přivázaného. Byl bledý jako smrt a smutně na ni hleděl. Chtěla seběhnout dolů, padnout před vévodou na kolena, ale surový biřicové ji uchopili za ruce a nepustili. Musela hledět na smutné divadlo — a Henzlin de Gnest, jenž stál opodál, s pošklebkem na rtu hleděl na ni, pásl se na mukách, jež se zobrazily na její krásné tváři. Purkmistr pokynul rukou a v okamžiku mihly se krvavé pochodně, vzplály čtyři veliké hranice a pak ještě

dvě — prostřed rudých ohňů a jisker, v dýmu tančících svíjelo se přes dvacet lidských těl. Čoud, promísený zápachem škvařícího se masa, zaplavil náměstí a hustou clonou obestřel strašlivé divadlo. Ludiše znovu pronikavě vzkřikla a padla v mdloby. Dlouho ležela na kamenných dlaždicích radničního pavlánu jako mrtvola. Když se probudila k životu, nevěděla, co se událo. Jen ženicha volala a divila se, že nejde. Sešílela...

* * *

Kalich byl na Znojemsku poražen, neboť i pan Talafús z Plavče posléze upadl do rukou Albrechtových a s Talafúsem i Matouš Váca z Čep, Habart z Končin a Matěj Štěkna Vižický, ten, který pěšky v boj chodíval. Po čase celá Morava dostala se pode jho tří krvavých mužů: Král Zikmund věrolomec, vévoda Albrecht a biskup Jan Železný pacifikovali Moravu, krví ulévali požáry, než neulili je nadobro, tisíce lidí umučili, spálili, ale duch zůstal, žil na Moravě dlouhá a dlouhá leta, i na Znojemsko se vrátil. Prolitou krví a požáry měst i vesnic nezlomena touha po pravdě, po svobodě duchovní i národní.

HUSITSKÁ NEVĚSTA.

POVĚST.

...... A nebylo v nich milosrdenství, ani bázně boží. Po hrubě kolik let Němci a Uhři sužovali nebohou zem; pálíce a vraždíce napořád, běhali od dědiny k dědině, statky urozeného pana Václava z Mezříče ukrutně splundrovali, také u nás činili hrubě veliké zádavy a my té invasí hrozné zapomenouti nemůžeme... O ty ubohý selský lide, co jsi už pro pravdu boží přetrpěl! Když pánům běda, tobě třikrát běda. A neznámo, zda utrpení konec, zdali jinak a lépe bude v naší zemi...... Z poznámek na deskách jedné z bratrských postil.

I.

Byl teplý den, překrásný, teprve počátek dubna, ale slunce svítilo a hřálo jako někdy v druhé polovině měsíce máje; nebe bylo vysoké, čisté, jasně modré, nikde ani obláčku, ani beránkovy vlny; sluncem do zlatova ožehnuté, svítilo se radostně jako hladina velkého kněžského rybníka, když do ní slunce pere; teplo, již třetí den zaplavující pohraničí moravské Sibiře, roz-

topilo kde jaký starý sníh, slehlý v úvalinách, v zápačí, pod Křibem i pod Strážnicí, pokrytou hustým borem. Zdálo se, že slyšet svištění mízy, proudící pod korou haluzí a snětí, nalévající se v pupeny, již již praskající. A tráva na návsí, kolem rybníčku a před chalupami, v kruhu téměř pravidelném návsí objímajícími, vlivem světla i tepla počala se zelenat svěže, mile.

Téměř všichni lidé pracovali v polích, kolem dědiny měřínských kněží Netína rozložených v podobě velkého, na jenom konci trochu smrsknutého vějíře; chtěli využít pohody, jindy tak vzácné v této roční době, udělat, co možno udělat, nežli opět přijdou siholky, vítr a pršky, jež zem na podolech mění v nepropustnou kaši, ulpívající na nohou jako železné piliny na magnetové tyčince. Orali, zasévali, jedni kopáči rozbíjeli veliké, spečené hroudy, jiní, na úbočích, ze sypčejší půdy vybírali kaménčí i drobný štěrk a skládali na hromady kolem svých polí. Bylo ho tu už dost a dost a přece lidé nové a nové kaménčí v brázdách nacházeli. Avšak práce je těšila, neboť pohoda věc na horách hrubě vzácná a když je, každého rozveselí. Tu a tam ozvala se i píseň, tichá, přitlumená, jakoby nechtíc vydychlá z prsou, citem přetékajících, nehrubě veselá, ale melodická, na poslech velmi příjemná. Nebylo v ní ohně a živosti i žáru, často ozývaly se z ní temné, nízké mollové tóny, neboť zrodila se v pohnutých dobách a na pohraničí moravské Sibíře, kdež zápas o skyvu chleba těžší, nežli tam dole, u Brna, nebo na Slovači.

Ačkoliv téměř všichni lidé byli v poli, Netín

přece nepůsobil dojem prázdnoty a opuštěnosti; cokoli žilo v kurnících a na dvorech, vybatolilo se ven, před statky, na náves odpoledním sluncem zatopenou; kde jaký starý kocour mour, kdejaký vořech, trpík, lišák a drbka, s štěkotem vesele znějícím vyskočil před chalupu, pozdravil rousnaté soudruhy a několikráte ocasem zavrtěv na důkaz radosti, vyhlédl si pěkné, výslunné místo. Také husy vybatolily se před vrata, zaštěbetaly, rozhlédly se po dědině, jedny mentem pustily se k rybníčku; druhé počaly šibrat mladou, teprve rašící trávu. Nad jedním statkem zakroužil dlouhonohý pan čáp u usedl u komína, v teple, na závětrné straně. Tu a tam vyhlédl kokeš, za ním drobnější slepice. I dva štětinatí vepři na krátkých nožkách přeběhli náves a zahnuli v uličku, vedoucí k cestě do Blízkova.

Nebyla zvěř jediným obyvatelem netínského návsí. I člověk ukázal se na dědině, vysoký, jako tyčka v plotě suchý staroch na prohnutých nohách, vězících v širokých, huněných bačkorách, ovázaných koudelným motouzem, šedovlasý, oholený, suchých, žlutých lící, ostrých rysů. Nos byl podoben zobáku dravého ptáka a brada sůžena do špice, podobné zobci panské škorně. Také oči, malé, šedé, vyhlížející z pod okrvavělých víček, pichlavé, hodily se k tváři jako mastnota ku kaši. Celkový dojem odpudivý, obličej prozrazoval zlobu i lakomství příliš očité.

Staroch, Jíra Vích, řečený Čumák, vyšel z největšího statku, rozhlédl se po návsi, několikráte ji přeměřil očima dokola kolem, od chalupy k chalupě a když nikde nepozoroval tvora, člo-

věku podobného, dobelhal se na lávku, stojící pod košatou, avšak dosud bezlistou hrušní, usedl na sluníčku, natáhl dlouhé nohy i ruce a počal se spokojeně vyhřívat. Sluníčko bylo tak příjemné, jakoby se člověk napil vína. A co hlavního, hřálo zadarmo.

Jíra Vích jaro viděl aspoň už šedesátkrát; narodil se v největším selském statku netínském a držel jej stále, ačkoliv už nemohl hrubě pracovat. Syn Janek, třicetiletý, ramenatý klacek široké, kouli podobné hlavy, tupě hledící před sebe, už několikrát otci nadhodil, aby mu statek předal, ale starý o tom nechtěl ani slyšet. Dokud bude živ ne a ne, kdo ví, jak by synek hospodařil, až by mu otec nemohl poroučet. Staroch s velikou houževnatostí ulpíval na každé hroudě, na každém věchýtku slámy i sena, i na každém zrnu. Toto ulpění bylo jednostranné a chorobné, temenilo v bezmezné lakomosti. Od hodiny, kdy Jíra Vích statek od otce převzal, u Víchů neobživil se ani jeden žebrák, čeládka utíkala, neboť starý jí hrách i kroupy odpočítával a nad každým zrnkem jakoby se rozmýšlel, má-li je pustit do hrnce. Jakoby ho litoval pro tu čelední verbeř, která jen postává za větrem a nepracuje, když na ni hospodář neřve. Skorem všichni sousedé v Netíně chovali holuby, meziříčské rousňáky, avšak u Víchů holub nesměl se ani ukázat, starý hned po něm kyjem nebo dřevákem. Sám holubů nechoval, považoval to za veliký a drahý přepych, mnoho sežerou a nic na nich není, leda hromádka peří. Také slepice, kachny a husy považoval za zbytečnost, která mnoho stojí a nic nenese. Vejce koledníci vyplají, mrskáči mrskut-

ní, darmochlebové, těch koled a koledníků mnoho, hrubě mnoho a ty, sedláče, syp, jakoby tobě někdo sypal z plného měchu. Když slepice jsou v domě, něco vajec i domácí veleba Popek shltne... a sedlák Vích nepřál nikomu, ani místnímu knězi faráři nepřál malých dárků, ačkoliv na kněze držel, ovšem, dokud to nic nestálo. Ale drůbež jen zlost v domě, škoda na statku a zlost se sousedy. Holá zbytečnost, přepych, panská choutka, hřích — bručíval sedlák, oči na šťopkách. Hospodyně pouze po velikém křiku směla si chovat nějakého toho kuřence, ale drůbeži musela sypat úkradkou, aby starý neviděl, byl by krvavými slzami oplakal každé zrnko ječmene i ovsa, byl by celý den o tom hučel jako o vrcholu marnotratnictví, o hříchu proti Pánubohu.

Jediným trochu drahým přepychem Víchovým byl zlý, chundelatý hafan Štěk, ale toho sedlák potřeboval, aby od statku ve dne v noci odháněl všelijakou nekolnou čeládku, jež se bez práce světem smýčí, všechny voškrdy, aby je hříz pral, martínky, také rybníčkáře, potulné kramáře a hudce, kteří beztak každého sedláka okradou a ještě chalupu si prohlédnou, čijí-li kde co, snad v noci s ještě horšími přijdou. Vích Čumák hrubě bál se zlodějů a lidí potulných. Znal všechny historie krádeží a stupkovské zvůle, jež se v kraji během padesáti let udály a zaslechl-li, že někde v kraji byl viděn „apoštol", hned na psa volal, aby byl po ruce. Štěk byl na všechny potulné lidi ras, žebrák nebo kramář, všecko jedno, každého hned chytil za nohu a co urval, to urval.

Ještě jedno přepychové zvíře choval Vích Čumák, velikého, mourovatého kocoura s ocasem v polovině uťatým, ale toho mezi přepychová zvířata nepočítal: předně kocour chytal na sýpce myši, na dvoře vrabce, kteří sedláka vyžírají, cizí holuby a zajíce v poli, za druhé, doma nikdy žrát nedostal. Měl-li chuť na trochu mléka, musel k sousedům, jako zloděj, známým okénkem do sklepa a palicí shodit pokličku. Kocour doma nesežral ani za otřelý denár, avšak Štěk musel žrát a Vích stále hlavu mučil vymýšlením, jak psa naučit, aby také chodil krást k sousedům, když má hlad.

Ale sedlák nebyl nějakým očitě známým bezbožníkem; do kostela chodil pravidelně, přišel vždy první a odcházel poslední, o suchých dnech předzpěvoval, procesí vodil. I doma měl Boha stále na jazyku, ale kdyby mu Pánbů po svých andělích vzkázal, aby mu svěřil korec žita, to ne, to by byl Vích přece neposlechl. Jaká pak tu záruka . . .

Vích Čumák měl dvě děti, syna Janka, klecatého, skorem třicetiletého a dceru Ludu, o osm let mladší, silnou, ramenatou pěkničku tváří zdravě červených jako míšeňské jablíčko, očí temnohnědých, plných ohně, jenž leckomu srdce zapálil.

Obě děti od mlada musely do úpadu pracovat, neboť starému bylo hrozně líto každé prozahálené vteřiny; dokud mohl, sám pracoval za dva chlapy, od kuropění do tmy, kdy člověk očima nerozeznal, kolik má prstů na ruce. Také žena a děti museli pracovat každý za dva, protože statek byl veliký, po dvořákovu ve vsi vůbec

největší a čeládka Víchovi jako čert kříži vyhýbala, jakmile se rozneslo, že jí i hrách a kroupy do hrnce odpočítává a chléb krájí po tenku, že skrze skyvku vidět až na rynk do Meziříčí. Když nebylo čeládky, musel všechnu práci strhnout s domácími. A strhl ji vždycky, až lidé se mu divili.

Sousedů neměl rád a sousedé mu nelásku oppláceli i s úroky. O nikom pěkně nemluvil a nikdo o něm slůvka chvály nepronesl. Měli jej v podezření, že donáší vrchnosti, proboštovi a páteru Anselmovi, jenž bděl nad klášterními poddanými, zda služebnost zachovávají. Nejvíce měl Vích s kopce na dvořáka Vacka Roha — předně proto, že Vacek byl svobodný dvořák, že nepodléhal měřínské kněžské vrchnosti jako ostatní sedláci v Netíně, pak proto, že Vackův statek byl ještě o něco větší nežli jeho a les hustší, pole trochu lepší, i luka ze všech první. Rohův dvůr stál opodál, mezi rybníkem a lesem, kolem dokola obrovská zahrada. Jíra Vích kdysi chtěl dvůr zakoupit pro sebe, ale zdálo se mu, že pan Zbečan Radostínský, jemuž náležel, žádá za něj příliš mnoho; šestkrát jej obešel dokola kolem, prohlédl každou hrudku, každou chvoj v borovině, uvažoval o dvorci dlouho, lačněl po něm jako štvaná laň po krůpěji vody, dychtivě jej obhlížel s úbočí Strážnice, ale s nastřádanými groši nemohl a nemohl se rozloučit. A pojednou přišel otec Vackův, nabídl Radostínskému více a koupil dvorec Víchovi před nosem. Od těch dob Vích byl by na všechny ze dvora nejraději psí hlavu strčil. Tak mu rybník vypálit — kdo by mlčel! Avšak . . . jednou se s dvoreckými vy-

pořádá, jednou i na pyšného dvořáka dojde. Jsou nyní takové časy, že i velkým pánům hlavy na ramenou nepevně sedí. I na Václava z Kravař došlo a jaký to byl pán! Tak tak že hlavu zachránil, ale statky mu pobrali, jen to z nich má, co Husité obsadili. A ten Roh, zdá se, také s těmi novotáři drží... Kdo ví, nehraje-li také o statek i o vlastní hlavu... Ponaučená by mu, páníku, neškodila...

Slunce svítilo stále vesele a na lávce bylo teplo, jako doma na peci.

II.

Chundelatý Štěk zvedl hlavu, zahleděl se kamsi a krátce, nevraživě zavrčel, ale hned zase hlavu svěsil a ocas natáhl: co se blížilo od severního konce dědiny, nijak nepodobalo se martínkovi, jenž světem brousí, nebo dokonce nějakému stupkovi, jenž na lotrovinu smýšlí. Z uličky vybatolil se neveliký, tlustý pes krátké, hnědé srsti, jednouchý válec na krátkých, silných nohách; druhé ucho mu psi v pračce urvali, podle toho Štěk poznal Oharce zdejšího velebáčka Popka — proč psu říkali Oharec, když k loveckým ohařům měl právě tak daleko, jako polospadlá chalupa k meziříčskému zámku, nikdo nevěděl, volal jej tak velebáček a volali jej ostatní. Štěk věděl, že na Oharce nesmí štěkat a vrčet, že by dostal kopanec, neboť co souviselo s farou a kostelem, bylo nedotknutelné. A věděl, že za Oharcem valí se sám pan farář, hle, už se objevil za rohem, ohromný, tlustý, ducatých, rum-

ných lící, z nichž vystupoval připlesklý nos, jehož konec očitě svědčil, že velebа Popek nelekne se nějakého korbele piva, nebo medoviny, ba ani páleného, když jiného truňku není v piterně.

Popek byl z oněch kněží, kteří nabyvše povrchního vzdělání, odcházejí někam na dědinu, jisti, že se odtud nadosmrti nehnou, že nemohou nahoru, kdyby dělali co dělali, kdyby se i proslavili zbožností, nebo kazatelským uměním; nic platno všechno šilhání po světě, jsou přikováni ku svojí štaci jako Prometeus a nehnou se, dokud je smrt nevysvobodí. Nemohou jinam, neboť protekce a měšec rozhodují. Kdo má peníze, koupí si lepší faru, nebo děkanství, kanovnický úřad, za peníze všecko, jako slanečkové u kupce, za malý penízek horší, za velký peníz hrubý herink a jikrnáč. Popek neměl ani kloudné sukně, když přišel na dědinu, faru nalezl spustošenou, o nic lepší, nežli pastouška, zahrádku ohlodali vepři, plot zmizel a do ložnice farářovy crčkem pršelo. Hned první noc připadal si býti rybákem, začalo siholit a pak lilo jako z konve — střechou a stropem rovně na farářovo lůžko; mladý kněz nadarmo vláčel je z kouta do kouta, nadarmo brouzdal se v kalužinách na podlaze. Ráno vylezl na střechu a hrubší díry mezi šindelem ucpal slamou, trávou, děravý stropec pobil několika vyžebranými prkny. A začal hospodařit jak to šlo, plot opravil, zahrádku pokopal a osázel křovím, osadil tam i nějakou jabloň, u farníků vyptanou a trochu květin. V práci čas ubíhal, ale brzo nadešla zima a pak bylo mu v Netíně hrozně. Do města daleko, hned v prosinci napadlo sněhu nad hlavu a ležel do po-

čátku dubna. Dny v zpustlé faře byly strašné a noci ještě strašnější; malá okénka, uzavřená blánami z rohu vysoustruhovanými, propouštěla světlo velmi sporé, kněz žil jako v doupěti, v polotemnu a v dusnu, neboť stavení na podzim navlhlo; všude ukazovala se plíseň, již nadarmo vyháněl pálenou smolou. A následující zima byla stejně zlá. Jezevec má se lépe — říkal.

Tři roky žil farář Popek v Netíně, na pokraji moravské Sibíře; v létě si liboval, neboť se Strážnice bylo možno přehlédnout celý ten překrásný kraj na březích Oslavy, ba i dál do kraje bylo vidět, k horám, jež týčí se nad Žďárem a u Jihlavy. Vystoupit na Strážnici a hledět po celé hodiny do dálky, to bývalo jediným požitkem farářovým. Jedinou radostí na světě.

Po té dálce toužil.

Po životě, po rušných vlnách.

Zde pouze živořil, ale trpělivě snášel svůj osud, v důvěře, že po dnech podmračných jasné slunce vyjde, zaplápolá.

Tři leta čekal.

A slunce nevycházelo...

Nadarmo posílal biskupovi list za listem. Nadarmo úpěnlivě prosil patrona, aby jej posadil jinam, kde aspoň blíž k vzdělaným lidem, že hyne a zhyne: probošt neměl pro cizí hynutí smyslu a biskup mu neodpovídal. Avšak Popek ještě nezoufal, ještě očekával spásu, jež přijde třeba v poslední hodině, jako mocný svatý Petr z báje. Snil o světě, o tom, že se jednou přece někam dostane, kde nebude tak smutno a pusto, jako zde. A opět chodil na Strážnici, obhlížel

krásný boží svět, v mysli všelijaké plány snoval. Než jednou dověděl se, že mladší soudruh a hlava nevtipná dostal bohatou faru ve městě, faru, o niž se Popek nadarmo ucházel; a zvěděl, že peníze tu pomohly, že ona fara stála hezkých pár kop, ale stála za ně! Jiný soudruh, asi v jeho letech, koupil si už titul děkanský a před ostatními chodí jako páv. I třetí zklamání přišlo — všude ty nešťastné peníze rozhodovaly, tomu v církvi dobrý úřad, kdo třeba rozumu vrátkého, mohl v kapsář uhodit se, sáhnout v mošnu a sypat zlato strážcům beneficií.

Popek viděl, jak zlato, jehož neměl, světa dobývá; nikoli zásluha, nikoli křesťanská pokora, ale zlato je klíčem ke všemu, co lidské srdce oblažuje. Už poznal, že nadarmo klepal na lidská svědomí a darmo lásky se dovolával. Uvázne tu nadosmrti mezi lidem, jenž mu nerozuměl a s nímž těžko se smířit. Nevysvobodí se, nic platno, musí se učit poznávat jejich řeč, jejich způsoby přijat.

Přizpůsoboval se.

Zapomínal všeho, čemu ve školách učili. S prostými lidmi nemohl o tom hovořit a hovory sama se sebou unavovaly. Po několika měsících přizpůsobil se už hodně, zesedlačil, dovedl s farníky vysedávat o svatbách, křtinách i pohřbech a pít do němoty, jako oni pili. Jenže sedláci pili pouze občas a farář Popek, aby lítost a hněv ulil, pil od onoho času, kdy poslední špetka naděje umřela, neustále, doma i v kocandě, jež stávala na konci dědiny, pod zelenou chvojí. V pití nacházel jakés takés upokojení, ale po

čase musel dávky nápoje stupňovat. A stávalo se, že prostřed pitky posedla jej ukrutná tesknota, veliká zoufalost; pak počal plakat i zuřit, někdy se i s farníky popral. Jednoho v opilství hodil do rybníka, neboť vynikal ukrutnou sílou, povídalo se o něm, že podkovy v prstech láme jako borové či bukové dráčky. Jindy celou svatbu rozehnal v opilství, avšak lidé mu prominuli, neboť byl knězem a co kněz činí, všecko dobré. Ostatně, kdož ví, nepřišel-li by ještě horší.

Z Popka stával se na konec vlivem opuštěnosti, beznáděje i vlivem hojně požívaných nápojů hrubý a mstivý člověk. Sesprostěl nadobro, v hovoru užíval drsných, ošklivých výrazů, klnul jako šerha. Často rovnou z hospody šel k oltáři a od oltáře opět rovnou do hospody, kdež s vozky vysedal i s dřevorubci, nebo s panskými lovci, napadlo-li jim někdy lesy obhlížet. Na kocandě bylo mu volněji nežli doma i nežli kdekoli jinde; vábila jej tam dobrá medovina i hezká, mladá krčmářka, jejíž obstarožný manžel stále naříkal si, že má červy v nohách, brablence, či jakou chamraď. Šenkýř s ohledem na ty nohy rád si poležel a páter pomáhal pěkné šenkýřce Evě hospodařit. Ale ani to všechnu tesknotu nezahnalo za devátou horu...

III.

Oharec mrzutě capal kolem okrouhlého návsí, rovnou k lávce, na níž starý Vích údy vyhříval a tlustý veleba Popek, zarudlou, potem zalitou

líc dlaní otíraje, valil se za psem. Staroch vyskočil téměř jako mladík a zdaleka faráře vítal.

— Jen seď, jen seď, jsi už starý a starému lávka příjemna — řekl Popek, zastavuje se před Víchem, třaslavě rozkročeným.

— Je, je, velebáčku. A kam namířeno, smím-li se ptát — řekl staroch.

— Eh, nikam. Tak jsem vyšel. Všude je pusto, i na kocandě.

— Lidé jsou v poli, jářku.

— Jsou.

— A na kocandě že nikoho?

— I Eva je v poli — řekl kněz a vzdychl, či lítostivě, či následkem horka, v těchto dnech neočekávaného, staroch nevěděl.

— Ba, pravda, když takové počasí, každý musí ven. A já nemohu, já tu na lávce zahálím, ej, ej, už nohy neslouží a ruce pluhu i oprati neudrží. Takový chlapík jsem býval: Strážnici byl bych o základ přeskočil a dnes už nedovedu za pluhem chodit.

— A kolik je ti? Šedesát?

— Přes šedesát, velebáčku, přes šedesát, jářku. Narodil jsem se ještě za vlády nebožce císaře Karla, dej mu Pánbů nebesa.

— Ba dej. Po jeho smrti přišly na nás horší časy. Ba, ano — řekl kněz a opět vzdychl, opět líc drhl chlupatou rukou.

— Nepřisedneš si na chvíli, velebáčku?

— Mh. Mohl bych.

Staroch rychle poposedl na druhou půlku lavice. Kněz ještě jednou protřel oči masitými prsty a pokročil, na ráz spustil se na lavku, až

pod jeho tíhou zapraskala, jakoby se chtěla rozpadnout.

— Nic, to... vydrží — řekl staroch, očima na lavku ukazuje. A zasmál se.

— Vydrží — přisvědčoval kněz, tmavou, otřelou sukni rozhrnuje.

— A teplo je neslýchané.

— Teplo, hrome.

— Avšak takový čas, jářku, nám sedlákům hrubě milý. Takový —

— Na vlastní pandera jen stále myslíte — zabručel farář Popek.

— Ba, co dělat. Je takový náš osud; jářku, chléb děláme a na chléb myslíme. Nelze jinak. Osud. Co naděláš. A co, velebáčku, ve světě nového? Pověz...

— Nic, brachu, co by za řeč stálo.

— Že nic?

— Mh. Nevím, co bych ti řekl.

— Všecko staré? — třesavě zasmál se Vích.

— Všecko staré, brachu.

— A vojna?

— Té dosud konce není, ani nebude. Císař Zikmund na ty Husity nějak slabý. Ani vévoda Albrecht je nepřemůže. Není Gideonem.

— Ba, ba, divné časy. V Třebíči jsou ještě?

— Ještě, brachu, ještě tam jsou. A začínají se po krajině rozlézat.

— My nechceme kalich, my jsme věrní tomu, v čem jsme vyrostli — rychle řekl sedlák.

— Vím, vím. Ale jsou mnozí —

— Ba jsou, velebáčku, jsou. Mnozí! Ó!

— Novota, víš-li, někoho láká. A ti Husité

jako had v ráji: okus, jen okus... a je pak běda.

— Je, je. Bože, jaké to časy. Toho jejich mistra upálili, jistě ne pro nic za nic, to si myslím, třeba jsem hloupý člověk, jen sedlák.

— Ale já bych ty novotáře prohnal, kdyby se tu někdy ukázali. Já bych —

— Že by sis' na ně troufal? Jářku, nevím!

— Pověděl bych jim. A třeba některému pěstí do hlavy. Rota! Voslíci jedni!

Staroch se zamyslil. Po chvíli zabručel:

— Zdá se mi, že se i tady plouží.

— Že by? Nevím. Neslyšel jsem.

— Hm, já také nevím, ale —

— Jen pověz, co si myslíš — dotíral farář.

— Slyšel jsem ... ale nevím, co na tom ..

— Však já poznám, já kněz, jen řekni —

— Dvorecký prý se schází s jakousi podivnou čeládkou. Ale nevím, arci —

— Vacek Roh?

— Ano, Roh. Něco snad na tom je.

— Ten Vacek je tichý člověk.

— Hm, tichý... Ano... zabručel sedlák takovým tónem, jakoby chtěl nadhodit: bracháčku, mohl bych ti o tom vyprávět věci, jen kdybych chtěl. Ano... poslouchal bys...

— Ty nemyslíš?

— Eh, ano. Proč bych já... co mi do toho... já se držím starého, v čem jsem vyrostl a už nebudu jiný, já nebudu pít z kalicha, to ne, dokud jazykem třepat mohu. Ale jiní —

— Pravda, tiché vody břehy ryjí.

— Ba, ba. Právě's řekl, velebáčku. Tiché vody, však je známe taky.

— Na toho Roha dám si pozor.

— Dej, dej, radím ti, panáčku.

— Je dvořák, ale já si dovedu houknout i na dvořáky. Víra, to není hadr. Není a kdo by chtěl říci, že je, hrome, tomu hnáty zpřerážím. Húsky tu netrpím a dost.

— Na Roha pozor —

— Víš-li něco —

— Nic nevím, řekl bych. Ale myslím, on i proti tobě ryje, velebáčku.

— Roh?

— A ovšem. Onehdy jsem jej slyšel, mluvil se sousedy a o tobě: že prý jsi divný kněz, víc v hospodě, nežli v kostele, víc u korbele, nežli nad biblí, že jen kocandu znáš a tam ohavnost, Sodoma.

Knězova tvář zahořela hněvem.

— To že říkal?

— To a ještě více. Ryl. Ryl.

— Mrcha člověk. A co mu po tom?

— Nevím, velebáčku, nevím.

— Či je mým patronem?

— To není.

— Pravda! A proč tedy ryje? Ďáble!

— Já myslím, to všecko že mu Husité nakukali. Ti jejich páteříci, bezornátci. Nemyslíš? Sám ze sebe to nemá, řekl bych. Vždyť my ostatní farníci, však sám víš, slovem se tě nedotkneme, ty's kněz, náš a víme, jaká ti čest. Ale jářku, ta čeládka nekolná po světě se roztahuje a všude ovečky boží popouzí.

— Bíti budou pastýře, aby rozprchlo se boží stádečko. Oni i kněze upalují. Ale tak daleko u nás ještě nejsme. Já jim povím, bít pastýře! Po hubě takovému nikňasovi!

— Pravda. Po hubě!

— Ještě se s nimi mazlili. Ještě s nimi smlouvali! Hříz je! A ten Roh. Tedy že u korbele sedím? A což pak jiní nepijí? Což pak to zlá věc, ohavnost nějaká? Biskupi i kanovníci a páni korouhevní střebají, ba ani sám král douškem dobrého truňku nepohrdne. Ani papež ne, hlava nás křesťanu, ten prý Lachrimae Christi pije a to víno obzvlášť vzácné, jen pro něho a pro vzácné kardinály tlačené. A já, chudý sluha boží, nějaký ten korbelík medoviny -

— Co komu po tom? Nic nikomu. Však své konáš dobře, velebáčku.

— Arci! Tak! Co komu po tom, piji-li! Ale počkej, Roha si podám! Zasolit mu třeba, aby dal pokoj. Kocanda mu krev pije? Ej, bracháčku, promluvíme si o tom.

— Ale mne, velebáčku, neprozrazuj!

— Proč bych! Však on se mne ani ptát nebude, nezbude času. Já jej chytnu... Dám ti kocandu, ohavo jedna! Přes nos!

— Jen nic netrp!

— A nebudu! Nebudu! Já za sebe! To by bylo pěkné, mlčet jim, Húskům!

— Ty za sebe. A druzí ať mlčí. Však i Kocourek a Poledňa na tebe nějak úkosem hledí; s Rohem se slízají. Ale on ze všech nejhorší, nádoba hříchu!

— Naučím je mlčet! Všecky! Ten Roh ať mi dnes v cestu nechodí, nebo —

— Od té doby, co Husité obsadili Třebíč, všelijaká čeládka se po krajině toulá. Slyšel jsem, že v Uhřínově, víš-li, na dědině jeden takový martínek lidu kázal, že už brzo bude soudný den, že Antikrist jde, s římskými kněžími že jde, v pluviálu, s velebáčky ruka v ruce. A čemu takový martínek rozumí!

— To jsi dobře uhodil. Ničemu nerozumí, jen lid svádí, mate.

— Avšak, jářku, lidé jej přece poslouchali, jako... Do kostela nejdou dokud nemusí, leč takového nickalce poslouchat, pane, to ano, to by poslouchali od rána do rána.

— Po hubě jim dát! Jen kdyby mi sem takový přilezl! Já bych mu pověděl kázat. Kázal bych mu sám, ale kyjem po hřbetě.

— Než kdyby jich přišlo tak s dvacet? Jako onehdy do Osoví? Aha?

— A co tam?

— Jářku, tam, velebáčku, se jich přihnalo ke dvěma tuctum a tropili tam všelijakou neplechu; s nimi nějaký bradatý kněz, ten jejich, z Třebíče. Naparovali se a chlubili, voškrtové, že ještě dále pujdou, za Medříč, to všecko, co je kolem, že bude jejich. I na Měřín, že si troufnou. Na Křižanově už jsou, velebáčku, to víš a jsou hrubě smělí, neboť pan Jan Lomnický nad nimi stráž drží. Jářku, že i takoví páni jdou s Húsky.

— A kdyby jich k nám třeba dvacet přišlo, i víc, já se neleknu. Však by mi také někdo přiběhl na pomoc, myslím. Či nikoli?

— To ano. Pravda svatá, Nedáme tě!

— Ej, kdyby jen přišli! Rád bych —

— Přijdou! —

— Tedy myslíš, sedláče?

— Myslím, že je Roh dovede. Nic nevím, jářku, nic, ale uvidíš, ba, ano. Trvám, že přijdou, že i na kostel nám sáhnou, na faru —

— Hnal bych je! Hnal! Jako svině! Nic naplat, musím zítra do Měřína. Bude-li tak, jako dnes, nerad bych... Dusno...

— Bude tak.

— Aj? To bych věru nerad. V takovém horku špatně jde se, milá brachu.

— Na obloze ani mráčku a vítr se nehne. Ani měsíc kola neměl, díval jsem se, to, zdá se mi, počasí potrvá. Bude horko, bude, velebáčku. A do Měřína půldruhé hodiny. Co jsem na světě, takového počasí nepamatuji. Mráz a sníh touto dobou, to ano, to často, ale teplo ne. To jakoby se už konec světa blížil. Jářku —

— Hlouposti. Ale brachu, abychom ty Húsky nezamluvili. Dávej po nich pozor a kdybys něco učul, pověz mi, však ti toho vrchnost nezapomene, kdo s námi, s tím opět my. Přijdeš mezi lidi, ledaco zaslechneš a mohl bys třeba i sám řeč začít.

— Ano. Ano. Však víš, velebáčku, že jsem věrný jak ta skála na Křibech. Jak něco zaslechnu, povím. Panenko Maria, stůj při nás! Takové časy!

— Měj se tu dobře. Zatracený Roh! Ta tvoje zpráva do mne žluče nalila, musím ji zapít. A je mi tu horko. Pojď, Oharec, mrcho líná...

Veleba Popek sedlákovi podal ruku a zvolna odcházel nahoru, cestou, kterou byl přišel, bezuchý pes krok před ním. A sedlák hleděl za oběma, usmívať se jako člověk, jemuž se nějaký čin hrubě podařil.

IV.

Vacek Roh, mladý, asi pětadvacítiletý muž atletické postavy, pěkného líce, obrostlého hustým, kadeřavým vousem tmavokaštanové barvy, tou dobou, kdy Vích s knězem pikle kul, stál na poli, dohlížel na čeleď, zem orající; jedni popoháněli strakaté volky a silné, krátkonohé koně, druzí s rozsívkami popocházeli za oráči, třetí brány chystali a Vacek Roh, oči všude, radil, pobízel, napomínal. Když viděl, že vše se děje po jeho rozumu, obrátil se a zvolna odcházel ke vsi.

Vacek Roh pouze náhodou stal se rolníkem. Byli dva bratři, starší Martin, měl po otci převzít dvorec a byl od malička veden k hospodářské práci, mladší, Vacek, protože byl hlava otevřená, poslán do Brna, do latinských škol, když mu medříčský plebán Justus trochu nejnutnějších vědomostí do hlavy vpravil. Učení nebylo mu proti mysli, trochu se mu stýskalo po domově, po horách, ale nový svět podával tolik nového, zajímavého, že Vacek Roh ani neměl mnoho času vzpomínat na Strážnici, na Křib, na Dědkovskou horu.

V době, kdy měl odjet do Prahy, na vysoké učení, přijel pro něho otec; byl smutný a zvě-

stoval smutnou novinu: bratra Vackova roztrhal medvěd. Matka ochořela, přitížilo se jí a selští medikové radili medvědí sádlo, pít je, to prý člověka postaví na nohy. V lesích za Křibem bylo dost medvědů. Martin jednou vzal sekeru a hrnec medu, šel na čekanou; usadil se na medvědí stezce a čekal do noci — ráno jej nalezli roztrhaného, u něho zkrvavělou sekeru. To matce dodalo, umřela žalem a Vacek nyní musí domů, hospodařit, aby dvorec nehynul. Místo knihy pluh.

Těšil se na Prahu, na ten nový ruch, o němž i v Brně mnoho slyšel. Bylo to krátce po upálení mistra Jeronýma a o obou kostnických mučednících mluvilo se všude, kde zazníval český hovor. Byl tehda starostou země moravské proslulý pan Lacek z Kravař, starý pán, ale ducha mladého a horlivý přívrženec Husova učení. Pan Lacek z Kravař mnohé jiné pány získal na svoji stranu, za korouhevními šli ochotně rytíři, zemané, ba i měšťanstvo, tu a tam i selský lid. Nové myšlenky jiskřily v českém vzduchu, jako když ocílkou v pazourek tepeš a neustálé křesání zapalovalo ohýnky osobní obětavosti; přívrženci nového učení nedbali prospěchu nebo škody, nestarali se, kým budou napadeni; ani kostnické klatby je nelekaly, naopak, čím více hněvu na jedné straně, tím více nadšení na druhé.

Vacek Roh, student, pochytil z těch nových myšlenek jen něco málo, ale to, co poznal, zamlouvalo se mu a toužil po hlubším zdroji. Ten tam daleko, za horami v Praze, tam celá

pravda tomu, kdo ji hledá. A Vacek chtěl hledat, avšak jinak osud. Když otec řekl, že musí domů, jel. Byl zdrcen zprávou, že bratr mrtev, i milovaná matka, že umřeli, aniž se s nimi rozloučit mohl. Pod dojmem truchlivé zprávy zapomínal na všechno ostatní. Na osobní touhy, na plány, jimiž se dříve obíral.

Doma na studia brzo pozamenul; i na ten nový ruch v českém národu zapomínal, neboť od přemýšlení odváděla jej tuhá polní práce; byl špatný rok a sedlák zvýšenou přičinlivostí musel zachraňovat, co se dalo zachránit. Vacek pracoval jako kůň, neboť otec nemohl, dvojí ztráta nenadálá také jej shroutila, na lože upoutala. Tíha práce spočívala nyní na hochu, práci odvyklému, Vacek dvakrát cítil každou únavu, avšak nedbal. Od žní do jara stále hrubá práce, tu na poli, tu na mlatech, nebo kolem dobytka; oračky, setí ozimu, rozvážení hnoje na pole, jež až na jaře měla být oseta, nebo na louky, rubání lesa, zkrátka nebylo téměř hodiny oddechu. Vacek brzo smířil se s novými povinnostmi a byl rád, že je doma, u otce, v rodné chalupě a v kraji, který nade vše miloval. Také on, kdykoli v čas nedělní práce odpočívala, vystupoval na Strážnici a kraj obhlížel, ale s jinými pocity, nežli farář Popek. „Veleba" hleděl na kraj s pocity vězně, jenž marně po svobodě volá a sedlák Vacek s pocity člověka, jenž je úžasně hrdý na svoji domovinu. Kde jinde mají tak pěkné hory, tak hluboké lesy, rybníky, leskuoucí se v slunečním svitu jako opály a živě zelená luka! Vacek neuviděl veliký světa kus, byl nejdále v Brně a

v Třebíči a v Jihlavě, avšak byl by neměnil s nikým na světě.

Časem pocítil jakousi zvědavost: co je s těmi novými proudy... Ale nic nevěděl, Netín ležel stranou obvyklých cest a kromě žebráka z kraje a hudce, jenž o ničem nevěděl, nebo kramáře, jenž zúmyslně nechtěl vědět, aby si neuškodil u té či u oné strany, nikdo do Netína nezabloudil. Bylo ticho a dusno jako před bouří. Pan Lacek z Kravař, starosta země moravské, zemřel a jeho dědicové v hodnosti už nevystupovali tak rozhodně, ani neměli jeho talentu spojovat strany k rozhodnému útoku na cíl. Pan Lacek z Kravař byl velikou osobností, bystrým duchem a získával právě tou svou velikostí, věhlasem, oblibou ve všech vrstvách národa. Když zemřel, mnozí jeho tábor počali opouštět, napřed jeden, pak druhý, třetí, pod všelijakými záminkami. Jednomu z pánů to nové učení zdálo se příliš selským a novotářským, to tak, aby svým sedlákům robotězům říkal bratře a pil s nimi z jednoho kalicha. Druhý čil bouři a myslil si, že nemusí právě on stát tam, kde rány budou nejhustěji padat, jiný myslil na svoje příbuzenstvo, na možná dědictví, na příští svazky manželské. Rozhodovalo i to, že Husitům na Moravě vůdce odešel a římským přišel - bojovný Joanes Ferreus, biskupec litomyšlský byl jmenován biskupem v Olomouci. A biskup Jan hned začal s Němci puntovat, založil Bund německých měst, sbíral vojsko, hrozil, že spolu s Němci Moravu ohněm i mečem zkruší tak, že ani k poznání nebude. Konečně i to bylo: z Uher, kde nejčastěji sídlil příští český král, bylo na Moravu blíže, nežli do

Prahy, Morava ležela Uhrům na cestě. Také z Albrechtovy Vídně na Moravu jen skok a každý věděl, že císař Zikmund je zapřisáhlým nepřítelem Husitů a že vévoda Albrecht rakouský je, možno-li ještě horším nepřítelem. Albrecht po Čechách i po Moravě dychtil, chtěl je dostat věnem s císařovou dcerou.

Moravské panstvo uvažovalo: v případu přímého boje mělo by nepřítele hned na krku, Morava byla špatně chráněna proti Uhrám i proti Rakousím. Nejen to: kdo by s Maďary neb s Albrechtem se potýkal, měl by v zádech olomouckého biskupa a houfy bojovných moravských Němců. Pouze někteří pánové nedbali opatrnosti ani osobního prospěchu i po Lackově smrti. Ale chyběl jim silný vůdce, který ostatní strhuje, blesk, jenž by tisíce k odboji rozněcoval.

Když v Praze vypukly bouře a král Václav zemřel, Vacek dovídal se novin teprve po měsících; až se valila ohromná vojska na Prahu. Meziříčí bylo tehda obsazeno Němci, pan Václav z Kravař vyhnán, protože s Husity držel. Sněm na popud Zikmundův zbavil jej veškerého majetku — ty konfiskace měly se později trpce vymstít na Němcích a na katolických pánech, jimž Husité za Václava z Kravař opláceli. Vacek po měsících dověděl se, že králi Zikmundovi se u Prahy dobře nevedlo, že bitvu ztratil, slyšel o přeslavném Janu Žižkovi a měl radost, že se Uhrům, Němcům vede zle, ale celkem o tom ani mnoho nepřemýšlel. Přijal zprávu s jistým niterným zadostučiněním, „že se naši Němcům nedali,“ ale to bylo všecko. Tichá radost nevybíjivá.

V oněch dnech, kdy Husité pod Vyšehradem Zikmundův lid zbrojný tepali, Vacek Roh zamiloval se do panny Elšky, dcery olešského mlynáře, byla to panna hrubě vzácné krásy, něžná plavovláska s chrpovýma očima, útlý kvíteček vedle obrovského dubu; uzřel ji v oněch podzimních dnech u potoka, když do mlýna obilí vezl a hned po ní zatoužil. Mladé srdce ozvalo se hlasem, jakého dosud nepoznal — bylo mu nějak divně a chápal, že příčinou jen ta panna může být. Měsíce nosil její obraz v mysli, nežli o ni požádal. Chtěl sobě být jist, že onen pocit není planý, okamihový, ale když nepomíjel, prohlásil otci, že od Elšky neupustí. A otec souhlasil, olešský mlynář se mu líbil, dobrý hospodář, proč by jeho dcera nemohla býti dvoračkou.

Elška souhlasila.

Také jí se líbil statný dvořák. Široko daleko nebylo takového junáka. Silný, že by skály mohl drtit a hovorný, i tanečník hrubě dobrý, i zpěvák. Když zapěl na kruchtě, kostelík se třásl.

Na jaře byli svoji. A dařilo se jim v manželství. Už synek s dcerkou batolili se kolem nich. I majetku přibývalo a lidé záviděli mu štěstí, jakého leckde málo.

V oněch dobách Vacek, prožívaje prvé, krásné, omamující dny štěstí, úplně zapomenul na všechno ostatní. Ani po nových zprávách o vojně hrubě nepátral, nebylo kde, neboť v Meziříčí vládli Němci, kteří lidu pravdy nepověděli, v Měříně kněží a v Křižanově bylo pusto: nikdo nevěděl, kde je křižanovský pán, lid, vida

Uhry, bál se mluvit. Až po čase, když Táboři pod Žižkou a Bočkem Kunštátským z Poděbrad přivalili se na Moravu, Vacek Roh opět počal přemýšlet o nových proudech. Tehda do rukou padl mu opis Husovy postily a Roh četl pilně, shledával, že mnohé je očité, že Hus pravdu kázal. Tak, ano, tak svět před se jde, faleš vládne a pokrytectví.

Vacek Roh od oné chvíle, kdy světle pochopil smysl Husova učení, byl nesvůj, chodil jako člověk na duchu podlomený; vtírala se mu stále jedna otázka: co dělat, když to všechno je pravda?

Přijat nové učení?

Odejít mezi Táborce s cepem a širokou pavezou na rameni? Hájit pravdu, jako ostatní prozřevší ji hájí v obci polem pracující?

Ale co žena? Co děti? Co domov? Kdyby přijal to nové učení, udusili by jej sousedé, spálili by jeho majetek, neboť jsou tu mnozí a mnozí, kteří neprohlédnou. Jeho děti by umořili, neboť smrt a nenávist je mezi těmi, kdož pravdu pochopili a mezi oněmi, kteří ji nechtějí pochopit, aneb nedovedou.

V.

Vacek Roh zastavil se na Kocandě, chtěl něco dojednat s krčmářem Brňákem, věděl, že je sám doma, neboť šenkýřku Evu zahlédl na poli. Vešel a vstříc mu zazněl veselý hlas:

— Vítej, dvořáku!

A osmahlý, asi padesátiletý sedlák vstal od stolu, podával mu ruku.

— Co ty zde, Poledňo?

— Už mám dnes po práci, už si mohu odpočinout, však jsem se nadřel, div ruce nepopraskaly. Ale spíš bych se mohl divit, že ty na Řocandu, ty přece do krčem nechodíváš. Heja, brachu, to aby člověk zapsal!

Mám tu nějaké pořízení. A kde Brňák?

— Šel do sklepa pro pintu chmelného a to víš, nežli se dolů doškrábe a zase nahoru... Je na ty nožičky chybný... A Poledňa vyběhl do síně, zakřikl jako na lesy: — Brňáku! Dones naráz dvě pinty. Slyšíš? Dvě!

Odkadsi z hluboka zaznělo: — Slyším.

Vacek Roh pohlédl na osmahlého sedláka:

— Nač potřebuješ dvě pinty?

— Nu, tu druhou pro tebe. Však v tom teple člověk si zaslouží nějaký doušek.

— Já nepiji, brachu.

— Ale mně přece košem nedáš? Musíš, to by bylo pěkné, jít do hospody a nenapít se! Já se také neopíjím, ale korbílek nebo dva zdolám, na posilněnou. Proč by si člověk docela nic nepopřál. Byl's v poli?

— Byl.

— Nádherný rok. Říká se: nechval dne před večerem, ale když takhle jaro začíná, to už člověk se neudrží. Já měl chuť letos i úhory zorat, ale pak jsem si to přece rozmyslil. Však i kus úhoru dobrý, popaseš na něm dobytek a nepotřebuješ tolik hnoje.

— Však loňský rok byl hrubě špatný — řekl dvořák Roh.

— Byl. Byl. Což tobě bylo hej, tobě tolik nepotlouklo, avšak mně a Světlíkovi nejvíc, šlo to jaksi šourem, jakživ jsem neviděl takového krupobití. Světlíkovi to zničilo všechnu úrodu na poli ve Stožcích, co má najaté od měřínských kněží. A považ, velebáčkové celý nájem požadovali, když Světlík prosil, aby mu ulevili, že má velkou škodu, řekli mu: co je nám do krupobití. A musel jim obnos vysadit do posledního denáru.

— Vím o tom, vím, neboť jsem tehda půjčil mu, kolik potřeboval.

— Takhle by sedláka nemuseli utiskovat, však mají dost všeho a do hrobu nikdo nic nevezme. Ale oni všecko na dřevo a peníz do truhly. To je jejich svědomí.

— A jejich Bůh — dodal dvořák. Chtěl ještě něco říci, ale odmlčel se, neboť venku ozvalo se strašlivé hekání a krčmář Brňák šoural se do hostěnice, v každé ruce pintu chmeloviny, nad níž vršila se nažloutlá pěna, hustá, vábná.

— Vítej, Rohu, je pěkné, že jsi také jednou trefil na kocandu. Však sem nechodí stupkové a zbojníci, nemusíš se ostýchat. Či jsi tak zpyšněl, že jsi byl nějaký rok na školách? Náš velebáček taky studoval a přece se za nás, prosté lidi nestydí.

— Já také ne, Brňáku.

— A proč tedy nepřijdeš? Či nemáš peněz? U dvořáku aby neměli! Tam všeho jako na pan-

ských sýpkách. A jaký máš dobytek! Vacku, ty nejsi chudák, bědný sedláček.

— Nepravím, že jsem bědný.

— Tak proč nepřijdeš?

— Mnoho práce, příteli, mnoho starostí. A my tak s ženou doma posedíme.

— Vím, sukní se držíš. Ale to hanba, vždyť jste spolu už na pátý rok. A pořád jen doma, u ženské. Ale abys nemyslil, že já tě svádím! Nejde mně o výdělek, co jsem řekl, řekl jsem jen proto, abys věděl, brachu milá, co sousedé o tobě soudí.

— Pravda, Vacku, krčmář nelže — prohodil soused Poledňa. — Ale nic to, pij, bratře, chmelné vypadá jako... pij přece, nenech se nutit jako chlapec — zamlouval Poledňa nedostatek vhodného přirovnání. A přirazil svoji pintu k Vackově.

Dvořák se mírně napil a pochválil nápoj, že je dobrý, chladný, hrubě vyleželý. Brňák se zaradoval nad pochvalou, vždycky se radoval, když někdo jeho nápoj pochválil a dvořák byl ve světě, taková pochvala za něco stojí. Hned byl veselejší a úslužnější.

Pivo oběma zachutnalo, dopili a nyní Vacek Roh poroučel krčmářovi, aby nového načepoval. Ale Brňák ještě nevyšel do síně, když venku zaskřípěly na písku, před hospodou rozhozeném, těžké čísi kroky a ve dveřích ukázal se pes Oharec o jednom uchu zdravém, druhém utrženém; hned za ním valil se ducatý veleba Popek.

— Pochválen — zabručel mezi dveřmi a na odpověď nečekaje, křikl na Brňáka: — Dones

mi půl pinty hořkého páleného a korbel chmeloviny. Cito, čili ouprkem!

— Ano, kdybych mohl cito — zabručel šenkýř, jenž už dávno znal oblíbené slovo páterovo. A šoural se z jizby jako hlemýžď.

Kněz usedl stranou. Poledňa počal jej zvát, aby přisedl, ale veleba Popek jen očima blýskl na dvořáka Roha a cosi nesrozumitelného zasykl. Nenadál se, že tu dvořáka uzří, vždyť ten husitský poťouchlec do šenku nechodí, po letech až dnes.. to něco znamená... ano... to snad, čert, lidské duše hledá, jde mezi sedláky, aby je snáze mohl svádět. A jemu, knězi, do pijandů laje! Mocný hněv zalomcoval Popkovým nitrem, kněz poskakoval na tvrdé židli jako na šídlech, hněv hryzl, ale dokud jej truňkem sytě nepodlil, nemohl vybuchnout. Poledňa, když zpozoroval, že kněz nehodlá přisednout, urazil se a přestal si jej všímat, počal hovořit o jiném. Poledňa byl z těch nemnoha sedláků, kteří ve všem nešli s farářem a neplazili se před měřínskou kněžskou vrchností, před třebíčskými klášterníky a jejich sluhy. Ačkoli poddaný, zachoval si trochu samostatnosti, temenící z prostého úsudku: nic tobě nejsem dlužen, velebáčku, cos' měl dostat, dostals, proč bych se tedy před tebou hrubě ponižoval. A když takto hleděl na svět, nejednu věc uhlédl, která se mu nelíbila. Někdy i slůvko řekl, byť zvyklý: co v srdci, to na jazyku. Ale nebyl Husitou, o tom novém učení nevěděl hrubě víc, nežli Jíra Vích a ostatní sedláci.

Brňák se přikodrcal opět ze sklepa s nápojem a hned počal se divit, proč veleba stranou sedí, proč ne s ostatními.

Popek se napil hořkého... Polkl veliký doušek, pak ještě jeden, hrubě mocný, neboť se až zajikal... Teprve po chvíli zabručel nehrubě přívětivě:

— Nechci.

— Ale proč, velebáčku, proč?

— Já s každým nesedím!

To slovo hodil jako rukavici přes celou jizbu. Nikoli příliš hlasitě ale přece tak, aby všichni slyšeli a rozuměli. Vacek Roh pohodil hlavou jako člověk, jenž přijímá urážku, na niž nemíní odpovídat a za kterou nemíní se mstít. Ale Poledňa se napolo obrátil ku knězi a přes rameno řekl:

— To jsi snad mínil mne, velebáčku?

Popek dopíjel hořké pálené a sáhl po korbeli piva. Ale hned ruku odtáhl, urazilo jej, že Poledňa promluvil na něho jako na čeledína, ani se k němu pořádně neobrátiv. Vysykl:

— Kdo se cítí, ten se vtípí... A uchopiv korbel, napil se hlubokým douškem, jazykem i dlaní stíral hustou pěnu s nedávno oholených, masitých rtů, tmavých jako nejtmavší lhotecké granáty. S truňkem rostl hněv a s hněvem odvaha.

Poledňa se ku knězi úplně obrátil:

— To jako že já jsem se cítil?

— Vtípil ses' — odsekl páter.

— Ale proč ty proti mně? Vždyť nevím, že bych ti byl ublížil, faráři.

— Protože sedíš se špatným člověkem — vybuchl kněz a pěstí na stůl uhodil.

Nyní i dvořák se ozval:

— Tím špatným člověkem jsi po mně hodil?
Kněz odpověděl prudce, jako když kovář na kovadlinu bije:

— Ano, brachu. Na tebe!

— Nezačínej tu vády. Ostatně, překážím-li ti, mohu odejít, kněže faráři.

— Abys všude rozhlašoval, že jsem pijanda, gryc duspivo, že kocanda mou farkou i kostelíčkem? Aha? Mně se nevykroutíš!

— A co chceš, kněže? Co?

Popek se opět napil. Vacek Roh na něj hleděl s nevolí v oku. Neměl jej rád, když se vrátil ze škol, někdy s ním mluvíval, jako studovaný se studovaným, s větší otevřeností, ale Popek už tehda byl životem v zapadlé dědině otráven; už se spouštěl, Roha do hospod vábil, mezi pochybné lidi. A to se dvořákovi nelíbilo. Kněz občas bodl jej posměškem, že se pinty bojí, dráždil jej a Roh se víc a více stranil. Tak rožešli se lidé, kteří mohli si být hodně blízkými. Vacek Roh nelitoval, avšak farář leckdy dvořáka slovem bodl. Záviděl mu uklidnění, snad i štěstí rodinného krbu. A nyní, poštván Jírou Víchem, rozhněvaný až do krajnosti, volal bouři na hlavu, již nedovedl pochopit. Napil se po chuti a posměšně hleděl na dvořáka. Smích byl jen lehkou maskou rozpoutané vášně.

— Co chci? — opáčil.

— Ano. Řekl jsi několik slov, jež volají po vysvětlení. Nejsem tvým čeledínem, faráři, a i kdybych čeledínem byl, zůstanu člověkem. Rozumíš-li —

— Ničemou a ne člověkem! Repeto: Ničemou, ze všech nejpodlejším.

— Vidím, že jsi opět mnoho pil a truňk z tebe mluví. Nebudu se s tebou hádat, počkám, až vystřízlivíš — řekl Vacek Roh a hodiv na stůl peníz, vstal, sáhl po čapce.

Farář vyskočil jako starý kanec, jenž v pelechu byl šípem zasažen. Zařval a vrhl se na dvořáka, odhodlán vyzkoušet na něm svoji sílu, pěstí pomstít se za veškerá domnělá příkoří. Avšak dvořák odhodil čapku a stál před ním, ruce na prsou zkříženy, jako dub. Zasvítil očima, ozvala se v něm krev Rohů, kteří několikráte ve vojnách dobyli veliké cti. Leč ovládl se a řekl:

— Jeden z nás půjde domů, buď ty, nebo já. Měl bys ty, kněže, neboť pohoršení dáváš lidem a běda tomu, z koho pohoršení!

— Ty půjdeš! Vyhodím tě! — zarykl Popek a uchopil dvořáka za ramena, počal jím vztekle cloumat. Ale jen okamžik. Roh strašlivě kopl tlustého Oharce, jenž také po něm skočil a uchopiv kněze, otočil jej, zvedl ohromnou silou a vynesl až před práh. Jen mžik trvala půtka a nikdo z přítomných neodvážil se ani hlesnout, překvapila je farářova bojechtivost i dvořákova obromná síla. Teprve když se vrátil do piterny pro odhozenou čapku, šenkýř zabručel:

— Smělý. Na kněze ruku vztáhl.

— Ale je silný jako zubr. Jako s děckem si s ním hrál a přece jsme velebu považovali za nejsilnějšího člověka v celé krajině — řekl sedlák Poledňa s obdivem v očích.

— Viděli jste oba, že mne napadl. A já jej

neuhodil, ačkoliv mohl jsem — prohodil dvořák, čepici sbíraje se země, kam padla během krátkého zápasu.

— To dosvědčíme!

— Ano — přisvědčil také šenkýř, jenž faráře neměl rád, ačkoliv na kocandě kde jaký groš nechal. Brňák zahlédl některý pohled, jejž kněz v nestřeženém okamžiku na hezkou šenkýřku vrhl a od té doby faráře pilně střehl. Avšak bál se ho a teprve rázný čin dvořákův i jemu dodal srdce.

VI.

Pověst o srážce brzo roznesla se po vsi. Kde kdo o ní věděl a mluvil, jedni, nejpravověrnější knězovi sloupové dvořáka odsuzovali: i kdyby prý byl farář v neprávu, je přece duchovní vrchností a člověk má něco od vrchnosti strpět. Byl to názor, po léta hlásaný v kostelích, úsilovně lidu vemlouvaný a prosté ovečky přijaly jej za svůj bez dlouhého uvažování. Vrchnost je na to, aby lidu křivdila, co naděláš, trp a mlč. Ale našli se v kolatuře také lidé, kteří — aspoň potichu — s dvořákem souhlasili. Co by se nechal týrat, však hospoda není kostel.

Převládlo mínění, že farář byl hodně podroušený, když k svádě došlo a někým poštvaný. I jindy, když měl v hlavě, lidi dráždil, avšak nikdy tak ostře: hned je z šenku vyhazovat. Něco tu muselo být, nějaká starší příčina. Šeptalo se, že kterýsi stařeček viděl faráře krátce před tím se starým Vichem, že spolu horlivě vy-

kládali a kněz že pěstí hrozil. Mnozí hned prorokovali, že tu svádu Vích nadrobil a že nezůstane při tom, co se stalo. Vích je svárlivec a mstivý, dvořákovi nemůže zapomenout, že je dvořákem. A kněz nyní také potupu nespolkne, když ví, že kde kdo o ní mluví.

Hádalo se, co farář učiní. Lidé tušili, že kněz je mocný, vztáhnout na něj ruku, to může pro dvořáka špatně dopadnout; vždyť onen betlemský kazatel jen mluvil o knězích a byl za to upálen až kdesi daleko, za několikerými horami. I dvořák... skočí-li na něj páter... může putovat na hranici. Rozumnější se pouze usmívali, Rohovi přátelé krčili rameny. Avšak utekl měsíc a druhý — a Rohovi se nic nestalo.

Farář jej neobžaloval. Měl dost na jedné ostudě a nechtěl ji rozmíchávat, bylo by šetření a kdo ví, co by se neproneslo. Vždyť Roh by nemlčel... ne, lépe být ticho, spolknout menší ostudu, aby z ní nebyla větší. Ale veleba Popek, mlčel-li mlčel z chytrosti a neodpustil. Naopak, po onom neslavném vyhazovu dvojnásob nenáviděl Roha a v duchu sliboval mu ukrutnou pomstu. Čekal, že se příležitost brzo udá. Je-li dvořák tajným Husitou, prozradí se, ano, šídlo vždycky z pytle vyleze a pak by nebyl souzen výstupník proti řádně posvěcenému knězi, ale kacíř, pak by se nemluvilo o Popkovi a jeho praktikách, ale o Husitech a toto thema už ledakomu zlomilo vaz. S kacíři nikdo nedělá okolků, ani k slovu se nedostanou a to je dobré, to velebovi lahodilo. Takhle vidět palicatého Roha v okovech a na hranici! A kata s pochodní!

Knězova duše byla kdysi zoufalstvím naplněna až na dno a zoufalství po čase změnilo se v nenávidění lidstva, především v nenávidění všech šťastnějších. Truněk umlčel všechny lepší pocity, posílil všechny horší, v každé duši od počátku rozumu jsou dva póly, jež vábí k sobě skryté síly jako magnety železnou drť, ale časem jeden nad druhým převahy nabývá. Nikdo není od přirozenosti úplně špatným a nikdo úplně dobrým, ani dědičnost určitých vlastností zúplna nerozhoduje; dobrý může se pokazit ve špatné společnosti, nebo může jej neštěstí svrhnout do propasti mravní i tělesné bídy, jež nezřídka vede na cestu zločinnou. V páterovi, když klec těsná a nemohl z ní ven, špatné vlastnosti nabyly převahy; kdo nešťastný a nespokojený, hrubě často jiným štěstí nepřeje. Bylo by přirozenější, kdyby veleba Popek obrátil se proti systému, jenž jej deptal, držel v otroctví a věznil v horách, jež se mu protivily, kdyby byl počal tepat prodejnost úřadů, hrabivost sluhů oné společnosti, jíž tělem i duší patřil. Ale právě že jí patřil i duší, neodvažoval se na ni, na její vady bručel pouze v samotě svojí farky. Ostatně věděl, že nesnadno bylo by bojovat s onou společností. A pak — nejeden otrok touží být dobrým sluhou otrokáře. Má radost, svěří-li mu pán bič, aby mrskal spoluotroky a nakládá jim na hřbet více, nežli sám pán by dal. Popek byl z takových povah, jež nalezly potěšení v týrání slabších, protože jsou také týrány silnějšími.

Dva měsíce Popek vyčkával. Chtěl, aby se na příhodu na kocandě pozapomenulo. Ani do šen-

ku často nechodil, avšak posílal si pro truňk a pil doma dvojnásob. Někdy kvasil s ním starý Jirka Vích, ovšem, za páterovo, neboť sám za nápoj denáru nevydal. Sedali spolu dlouho do noci a radili se o čemsi. Farář rukama šermoval a staroch horlivě přisvědčoval.

Jednoho dne — počasí bylo opět překrásné, avšak den parný jako před bouří — veleba Popek putoval do Měřína. Valil se po úzké, špatné, hluboce vyjezděné cestě, jež spojovala Netín s Blízkovem — cesta vedla prořídlým lesem a pražné slunce zalévalo ji znojem ne právě příjemným. Rumný páter šátkem pot s čela stíral a v duchu klnul na počasí, na sedláky, mrchy, kteří cestu rozjezdí, ale neopraví. Byl by nejraději uvázl v Blízkově, v šenku na rychtě, ale nemohl posedět a popít si v bázni boží, neboť v Měříně očekával jej probošt Matias, nazvaný Fides. Probošt jej pozval k rozhovoru o záležitostech klášterních poddaných v Netíně a veleba Popek při této příležitosti chtěl se poradit v těch věcech zkušenějšího a vlivného muže, jak dokročit na Roha dvořáka.

V Blízkově pouze jednu pintu vypil a lítostivě na dno nádobě hledě, zaplatil, spěchal do Měřína, rovnou na proboštví.

Probošt Matias přijal jej hned. Seděl ve svojí studovně, obklopený balíky spisů, většinou týkající se světských záležitostí proboštví. Když Popek podal informace, o něž byl žádán, počal poposedávat na řezané židli jako člověk, jenž má něco na srdci, ale neví, kterak s tím ven. Probošt Fides, vysoký, hubený a holohlavý pán

zpozoroval knězovy rozpaky, mhourl očima a řekl:

— Ty máš ještě něco na srdci?

— Mám. Ano. Mám.

— Tedy pověz.

— Nebudu tě dlouho týrat, reverendissime. Ty víš, jak se všude rozmáhá ten duch husitský; jako houby po dešti. Rostou, Húskové.

— Což i u vás, v Netíně?

— Žel, i u nás, nejdůstojnější otče. Já dělám co mohu, abych onoho ducha stavil v prostřed cesty, ale on jako vítr letí.

— Žel, žel, jako vítr a všude profoukne, i za hory, za lesy, do těch nejzapadlejších dědinek. Prokletý duch, nám škodí, nás dusí a nepřítel roste. Nadešel čas velikého soužení a přísné zkoušky. Tedy i u vás, pravíš?

— Tak jest.

— A kdo u vás, kdo?

— Ten dvořák, víš-li, slyšel-li jsi, reverendissime, ten Vacek Roh, bývalý studios.

— Hm. Ten.

— S Husity se slízá. Onehdy dva táborští světoběžníci u něho spali a dlouho do noci s nimi besedoval. Je to bezpečné, soused Jíra Vích svědkem, viděl je a viděl v noci světlo ve dvorci. To jistě něco umlouvali.

— Mh. Roh. A co víc?

— Lidi mi svádí. Už souseda Poledňů dostal na svoji stranu a dva, tři jiné. Za pár týdnů bude mít pul obce. Ano. A co dělat? Co podniknout?

— Co chceš podniknout? — optal se probošt,

— Nevím. Co ty radíš, reverendissime? Jsi daleko starší a zkušenější, moudrostí široko daleko proslulý, poraď. Snad jej obžalovat z kacířství a hrdelním právem stíhat. Já aspoň jiné rady nevím.

— Hrdelním právem?

— Kterým jiným tedy? Tys' ovšem, reverendissime, daleko moudřejší a já poslechnu tvého rozumu. Jak poradíš, tak učiním.

Probošt, jemuž zalichotila Popkova pochvala, usmal se, pohladil holou lebku a chvíli mlčky hleděl na faráře. Posléze řekl:

— Nech zatím práva právem.

Popek div nevyskočil s židle. Zbrunátněl, avšak opanoval se, jen řekl:

— To mi radíš?

— Řekl jsi, že jsem zkušenější. Nuže, po mém rozumu tato rada opravdu nejlepší. Čeho chceš právem docílit?

— Odsouzení.

— Aha! A čeho dál?

— Trestu!

— A trestem?

— Zastrašit ostatní!

Probošt se usmál, jakoby se usmál filosof, když mu školní pachole předloží dětinskou otázku. Opět pohladil pleš a usedl pohodlněji v kožené křeslo, dlaní podepřel bradu, zarostlou sporým vousem.

— Tedy zastrašovat chceš. Ale brachu, ta hůl má dva konce! Uvaž, v zemi nyní jako v interregnu. Král Zikmund králem a vévoda Albrecht správcem země, avšak co u nás znamenají? Na

Žďársku a na Jihlavsku jsou téměř všechny hrady v rukou Husitů, Třebíč drží i pevný Sádek, u nás máš je v Meziříčí, v Křižanově, v Uhřinově a leckde jinde. Stoupni některému jejich člověku na prst a hned zvedne se čtvrtina Moravy; chceš pro jednoho člověka začínat novou vojnu? Víš-li, že my třebické husitské posádce museli berni odvést, abychom od nich měli na čas pokoj? Ale kdyby o to neběželo: ten Roh je resolutní člověk, strhne křik a teprve bude zle. Místo abychom husitství omezili, ještě na ně upozorníme. To by byla hrubá chyba! Věř mi, že také já rád bych viděl všecky Husity na ohni, v plamenech časných i věčných, ale přes to radím: nech Roha.

— Nechat jej...

— Na čas. Na čas. Abych potěšil tvoje srdce: mám zprávu bezpečitou, že vévoda Albrecht přitáhne v náš kraj s velikým vojskem. Jakmile po žních bude, máme jej tu a pak pod ochranou jeho vojska počneme se s tajnými i zjevnými Husity pořádat. Pak i na tvého Roha dojde. Pax tecum!

VII.

Veleba Popek šel z Měřína loudavě a dýchal, jakoby lezl na Dědkovskou hůru. Ani doušek, jímž jej na proboštství uctili, hrubě nepochválil, zahořkl mu v ústech i v žaludku, jakoby v malvazi peluň byli močili. Netěšilo jej, že má Roha zatím nechat na pokoji. Dva měsíce pomstu nosil v sobě uzavřenou, dnem i nocí o ní přemýšlel

a nyní cítil, že déle mlčet nedovede, že se zalkne, pakli hněvu rázným činem neodleví. A probošt radí čekat. Že se s ním radil! Mohl udat Roha bez radění se a bylo... nyní už nemůže, probošt by se hněval, že neposlechl jeho rozumu. Tedy Roh ještě bude chodit svoboden po dědině, jako vítěz nad ním...

Jen jedno Popka těšilo: že vévoda Albrecht přijede už na podzim. Pak dojde na všechny hrdopyšky, zkrotnou, přilezou ku kříži. Farář cítil, že i v Netíně vzmáhá se strana, jemu nepřející, strana, jež se odvažuje posuzovat jeho činy. Jíra Vích leccos mu donesl a kněz v duchu žral se, leč zatím porady nebylo.

Zastavil se v Blízkově, v šenku na rychtě a tentokráte vzdal plnou čest chmelnému. Sám nevěděl, kolik korbílků pohřbil v útrobách.

Když stoupal k Netínu, šel všelijak, nohy vypovídaly službu a v hlavě šumělo, jako když všechny čtyři větry na Křibech ruce si podávají. Slunce zapadlo, počalo se stmívat; pastýř Mach přehnal kolem něho stádo, pozdravil, promluvil o počasí, než farář odpovídal jen tak na půl úst a Mach hnal domů, ostřejším tempem, aby klinkání dobytčích zvonců nerušilo velebu v jeho přemýšlení. Po chvíli ukázal se na silnici Jíra Vích; starý sedlák, ačkoliv ledva nohy vlekl, nemohl se dočkat faráře a šel mu do půle cesty naproti. Když došel, místo „pochválen" hodil otázku:

— A jak bylo, velebáčku?

— Všelijak — zabručel farář.

— Probošt —

— Nechtěl na Roha skočit.
— Nechtěl — podivil se Jíra Vích.
— Ano. Začal o opatrnosti —
— A co my? Co teď? Roh už něco čije a když pozná, že jsme opuštění, slabí, sám uhodí. Couvnout nemůžeme.
— Necouvneme, ale —
— Pověz! Pověz! — dychtil sedlák, očima ulpívaje na knězových rtech.
— Počkáme. Na Husity metla přijde. Vévoda Albrecht. A pak budeme na koni, pak s dvořákem budeme hromem disputovat.
— A což, kdybychom sami a hned —
— Nejde to, probošt by se hněval.
— Vztek mám. Považ, onehdy mne Roh potkal a hned mi v oči vmetl: to ty, strýčku, farářovi na mne donášíš? Považ, on všechno ví, nejspíše nás špehuje, ano, strahuje nás, jinak nemožno, aby věděl. Udeří-li, udeří nejen tebe, ale i mne. Ej, vlezl jsem do kaše a jen proto, že tě mám rád, že jsem dobrý křesťan.
— Však na tom neproděláš.
— Ouve, ouve, jak bych neprodělal!
— Nepřetvařuj se, Víchu, myslíš, že nevím, kam biješ? Ty máš zálusk na Rohův dvorec, zavoněl ti a proto dvořák musí z dědiny. Ale já ti pomohu v tomto punktu, když zase ty mně budeš užitečný, ruka ruku myje.
— Ale probošta nechápu.
— Já také ne, sedláče, avšak proti němu nic dělat nemohu. Víš?
— Hm, ano. Tedy čekat. Ale trapno čekat. Málem bych ti byl zapomenul říci, že u Rohů

dnes opět nějaký cizí pobuda. Nestarý, vousatý, možná že nějaký jejich kněz. Oni už k Rohum jako domu chodívají a uvidíš, nic dobrého z toho nepojde.

Farář něco zabručel. Se soumrakem ochladlo a chlad na mysl dobře působil. Popek trochu vystřízlivěl cestou, avšak čím více blížil se k Netínu, tím žahavěji rostla nová žízeň.

V té době Vacek Roh seděl u dubového stolu, na němž blikal olejový kahanec, postavený na obráceném hrnku a hleděl na hosta, nevysokého, velmi hubeného muže, hustým, tmavým plnovousem zarostlého. Paní Elška přecházela sem a tam drobnými, plavnými kroky, chystala večeři. Nedaleko hrubých, kachlových kamen hrály si dvě dítky, ještě košiláčkové, z halouzek chyšky skládaly, občas na matku zavolaly, aby popatřila, dílo pochválila. A paní Elška, usmívajíc se oním nenápodobitelným úsměvem šťastných matek, pochválila, děti po vlasatých hlavinkách pohladila a opět cosi u kamen počala kutit. Opozdila se s večeří a nyní zameškané doháněla, aby host dlouho nečekal. Občas letmo ohlédla se po něm, seděl vážný, jakoby v sebe zabraný. Byl celý uprášen a jistě přišel zdaleka.

Dobře paní hádala. Bakalář Jan Třebovský připutoval z Čech, šel oklikou kolem Jihlavy na Třebíč a nyní mířil nahoru, do hor, k Žďáru a k Jimravovu, k Poličce, k Litomyšli, co tam, věděl pouze on sám. Jan Třebovský studoval na pražské universí a hodnosti bakalářské dosáhl, avšak tu jej uchvátil proud života, unesl jej zápas za svobodu svědomí. Kalamář a brk zaměnil za poutnickou hůl, chodil po Čechách,

po Moravě a nikoli nadarmo. Třebovský byl spolužákem Jana Rokycany, mistra, jenž po vlastech proslul v mladých letech řečí, kterou od Prahy odvrátil hněv Žižkův. Rokycana, mladý, čilý kněz, učený i velmi výmluvný, působil i na soudruhy, uchvacoval je, zdál se být zjevem nevyrovnatelné, ale dosud nevyrovnané síly. Byla v Rokycanovi úžasná odvaha i veliká opatrnost, vybuchávající síla i zkoumavá šetrnost, fantasie, zabývající se ohromnými plány i smysl pro skutečné poměry, fanatism náboženský i mírnost, jež fanatism dusí v zárodku. Směs protilehlých vlastností, z nichž v mladých letech hned ta, hned ona se uplatňovala a činila jej záhadným, nedohádatelným. Dnes v Týně hlásal boj na nuž všem nepřátelům pravdy boží a zítra klidně hlasoval s Pražany, horujícími pro nejmírnější formy boje, ale pozítří opět hřímal jako kdysi Jan Želivský. Podléhal náladám, velmi proměnlivým, ale nebylo v něm nepoctivosti, to věděli všichni jeho spolužáci a proto k němu lnuli, že duchem je převyšoval jako Saul ostatní syny lidské. Bakalář Jan Třebovský snad ze všech nejvíce k Rokycanovi přilnul, avšak přece, když naskytla se příležitost, opustil Rokycanu i Prahu a odešel na venkov, pracovat slovem i rozumem pro obrodu. Neobmezoval se na jedno místo, na jeden kraj, neboť v Třebovském bylo cosi Ahasverského, věčná touha po změnách prostředí i vzduchu.

Vacek Roh viděl bakaláře poprve, avšak zajímal jej, tvář, oko i pohyby prozrazovaly nevšedního ducha. Hleděl na něho mlčky — bakalář první ticho přerušil:

— Tys' tedy studoval, dvořáku?

— Ano. I do Prahy jsem se chystal, avšak okolnosti nedovolovaly.

— A zde jsi šťasten?

— Šťasten, ano — řekl dvořák.

— Vidím. Hodnou máš ženu a hodné děti. Mohl bys volat s oním velkým básníkem Latiníků „beatus ille, qui procul negotiis, paterna rura bobus exercet suis... nezapomenul-li jsi dosud latinsky.

— Ej, brachu, už mnohé se z hlavy vytratilo s větry na poli nebo při rubání lesa.

— A nelituješ, žes zůstal sedlákem?

— Řekl jsi, že jsem šťasten. Proč bych tedy litoval? Mám hodnou ženu, děti jsou zdravé a práce mne těší. Co víc chtít? Nevím!

— Och, ano. Krásně je tu, zdrávo, hrubě pěkný kraj. Útulný. Zde bych chtěl zůstat.

— Tys' tu poprve?

— Ano. A do Žďáru jdu, pak i dál.

— To tedy hor užiješ. I tam v létě radostno, ráj na pohled, ale v zimě, v zimě tam sněhu na člověka a fujavice řádí téměř neustále, tam tvrdý život, ale také otrdlí lidé. Však poctivci, pokuď je znám.

— Ano, poctivci jsou.

— I ty je znáš? — podivil se Roh.

— Trochu, neboť jsem už potuloval se kolem Svojanova, Bystrého i kolem Jimramova. Tam už mnozí přijali učení Husovo a já je navštěvoval, ovšem, tehda šel jsem z Pardubic a rovnou dolů, k horám.

— Husovo učení se tedy hodně šíří. Myslím,

že v pravou chvíli Hus přišel. Otevřeně mluvil a poctivě jednal, to se nám všem líbí.

— Ty s ním také souhlasíš? — polo ptal se, polo svědčil bakalář. V Meziříčí mu pověděli, že je u Roha bezpečen jako v lůně Abrahamově, tam ať se staví, Roh že také z těch, kteří bystřeji myslí.

— Souhlasím. Nemohu jinak a kdo poctivý, jinak nemůže. Spasení věc vážná a člověk musí o ní uvažovat, ať chce, nebo nechce. A co platí u Boha slovo kněží, v hříchu žijících? My zde máme také takového a věř, já bych, umíraje, nespolehl se na jeho modlitby a mše. Špatný je to služebník Páně a když takového vidíš, myslit počneš. Avšak mne i zprávy o Husově životu a jeho postilla vedly na lepší cestu. Souhlasím s ním, avšak kalich dosud jsem nepřijal.

— A proč ne, dvořáku? Člověk má být důsledný ve všem. Tak, ano!

Vacek Roh se lehce zarděl a sklopil oči. Teprve po chvíli odpověděl:

— Protože od úplného poznání k uskutečnění neuplynulo mnoho týdnů a práce stále, času na to nezbylo. Mnoho práce!

Bakalář pohleděl na Roha. Chtěl něco říci, rty už se pootevíraly, ale vtom zachytil dvořákův pohled, na děti upřený a na ráz pochopil: Roh obává se o ty děti, jež příliš miluje (to vyčetl z jeho pohledu), bojí se, aby odpůrcové za otce na dětech se nemstili. Věděl, že novověrci jsou na Moravě všude pronásledováni vrchností duchovní i světskou a že pouze tam volněji dýchají, kde nad nimi bdí husitský velmož. Odpůrci jsou

nemilosrdní. Bakalář neschvaloval, že v duši Rohově láska k dětem nabyla vrchu nad vším ostatním, ale mlčel, neboť věděl, že dvořák už přemýšlí o pravdě a že čas je mocnějším apoštolem, nežli člověk. Však uvidí, kam Roh dospěl, až tudy půjde po druhé.

Paní Elška nesla na stůl večeři.

VIII.

Celý kraj dychtivě na žeň se těšil; měsíc máj byl dosti vlhký, právě dle pranostiky, že pastýřovi hůl v máji osýchat nemá, ale v červnu opět prahlo a obilí dozrávalo na pohledění pěkně, i sláma bujná i klas veliký a těžký; červnové teplo s několika mírnými přeháňkami vykonalo své poslání; staří sedláci vyprávěli, že nepamatují tak příhodného roku; teplo v čas oraček, sucho v čas první senoseče, žádné krupobití, ani škodlivý lijavec, po němž úroda polehává.

Celý kraj se radoval jako bibličtí mládencové, avšak radost neměla dlouhého trvání; v čase, kdy sedláci počínají kosy naklepávat a brousit a hospodyně dosouší homolky na žně, zlé mračno objevilo se na obzoru: na Moravě po sjezdech a disputacích opět začínala vojna. Zahájil ji olomoucký biskup Jan Železný útokem na dědiny severomoravských zemanů, věrných Husitů; útok byl odražen a šlechta, posílená lidem pana Petra Strážnického z Kravař i Jana Tovačovského z Cimburka, jemuž také bratr Miroslav pomáhal, napadla sama lví doupě, Olomouc, jenž

v těch časích stále více nabýval rázu německého města. Kdo Čech v Olomouci, byl očitě i tajně podezírán z husitského smýšlení a ostře šlakován, město hemžilo se biskupovými špehy i řemeslnými udavači a proto Čechové, neustále pronásledovaní biskupem i Němci, kteří radnici opanovali, buď zapírali svoji národnost, anebo prodávali domy i živnůstky a s rodinami opouštěli město, kdež jejich dědové a pradědové nabývali cti i bohatství.

Jan z Cimburka nemohl pomýšlet na dobývání Olomouce, neboť chybělo mu na hrubé střelbě, proto olomoucké obránce posměšky a zdánlivými útoky před pevné hradby vábil, na volné pole. Nadarmo jim bitvu nabízel, nešli, necítili se, avšak Jan Tovačovský nezahálel. Jeho lid spolu s lidem Smila z Moravan a Jana Parduse z Horky podnikl útok na opevněný klášter Dolanský a opanoval jej. Nyní Olomoučtí byli sevřeni jakoby v kleštích a troufalost Čechů rostla. I na Valašsku a doleji, na Brodsku, na Strážnicku, na Kyjovsku počínalo být živo, celé kraje chystaly se k válce s Němci a Uhry.

Vévoda Albrecht pozoroval hnutí a počínal se chvět o svoji novou državu. Na podzim chtěl s velikým vojskem vtrhnout na Moravu, ale když husitské hnutí vzmáhalo se vůčihledě, rozhodl se nečekat na podzim, na čas, kdy jeho vojsko bude pohromadě; s pomocí Znojemských, Brněnských a Jihlavských hodlal vést partyzánskou válku. Magdeburský purkrabí Jan hrabě z Hardeka, pán na Reci a Sonnensteinu,

poslán s velikým houfem dolnorakouských Němcu a trochou Kumánu již na počátku července na Moravu; sesílen žoldnéři brněnské německé rady, táhl k Ivančicím a odtud rychlým pochodem nahoru do hor, k Třebíči, kdež ležela četná husitská posádka.

Hrabě Hardek chtěl napadnout město nepřipravené, zmocnit se ho lstí, nebo překvapením, avšak Husité bděli a hrabě Hardek byl s velkou škodou odbit od hradeb. Nepoštěstilo se mu ani po druhé, když na klášter udeřil. Zatím uchýlil se do hor za Třebíčí, kdež s Husity drobné putky sváděl. Jeho Kumáni, nejsurovější lid krále Zikmunda, plenili kraj a pálili dědiny... Místo ženců smrt chodila po polích a žala velikou kosou, hrubě ostrou, neboť Husité nechtěli mlčky trpět sršatost nepřátel, pustošení krajiny. Vybíhali z města a lid zpravoval je o všech pohybech Hardekových rot. Nejednou vyjeli Němci nebo Uhři na lup a sami stali se kořistí číhajícího houfu husitského. Nejednou i s kořistí již na vozy naloženou zmizeli, jakoby se byli do země propadli a snad jen Vlček z Okarce, jenž nejčastěji velel husitským výjezdám, nebo smělý Hynek z Rokštejna byl by sto podat o nich nějakou zprávu.

Husité krutě trestali záškodníky. Hardekovi žoldnéři, jakmile zaslechli že se blíží Vlček z Okarce, mentem kořistění nechali a radili se s Vaňkem, avšak často nadarmo, neboť Vlček, starý Husita, vojenským věhlasem vynikal. Stejně obávaným byl smělý pán Rokštejnský, nazvaný „Se železnou kapsou". Přezdisko tehlo, pan Hynek nikdy v kapse či mošně mnoho nemíval,

ale co měl, nerad vydal. Za to odvahy měl dost, mečem Němcům platil a štěstí mu přálo, neboť znal celý kraj od pramenu Dyje až po tok Svratky jako svůj vlastní kapsář železný.

Těžko bylo hraběti Hardekovi na kopcích za Třebíčí, neboť Husitům i vesnický lid pomáhal, i drobná šlechta okolní. Ze všech vrchností snad už jediný Hynek Sádecký z Ungeršperka věrně stál k Albrechtovi a králi Zikmundovi; Sádecký seděl na pevném Ungeršperku jako ostříž a nedal se, klofal, avšak ostatní pánové, rytíři a zemané tehda Němcům opověděli vojnu na nůž. Jim v čele šel mladý, udatný pan Václav z Kravař, pán na Meziříčí, a Jan z Lomnice, pán na Křižanově; z drobné šlechty k Husitům lnuli Ješek z Náramče, zeman starší, ale bojovný a výtečný lučištník, pan Jaroslav z Uhřínova, dictus Osolsobě, starý, proslavený Grunevalďan Budiš Holoubek z Budišova, jenž pod panem Sokolem z Lamberka v Polsku sloužil a u Grunevaldu mnoho Němců pobil, dále Michal Sele z Bransud, Jan Tasovský z Lipoltic, Velen Chrásť, dictus Posměvák, Bohuněk z Hořovic, pán na Brtničce, dále Hron Sádlo z Čechočovic, Hynek z Valče a jiní, zvláště pak mladá, bojovná šlechta ze Ždárských hor, z kraje, který prostírá se mezi Jihlavou, Polnou, Přibyslaví, Žďárem, Jimramovem, Bystřicí, Stražkem a Moravcem. Bydlili tam horalé dobře urostlí, hrubě otužilí, smělí a ve zbrani vycvičení; dusil je žďárský klášter, ale v Pernštýnech, kteří tehda byli nejmocnějším panským rodem v oněch končinách, drobná šlechta nalezla oporu proti klášterským. Jan z Pernštýna, vladař domu, jenž zubří hlavu měl

ve znaku, byl cele oddán husitskému hnutí a jeho bratr Bavor z Pernštýna bojoval v nesčíslných bitvách pod Janem Žižkou, Švamberkem i Prokopem Holým a byl jedním z proslulejších hetmanů obce polem pracující.

Hardek očekával posilu. Jihlavští slíbili tři sta pěších a půldruhého sta jízdných oděnců, avšak Rokštejnský přepadl je nedaleko jihlavských bran a rozprášil, hejtmana jejich Volfa z Neueneggu zajal a do Třebíče v poutech dovedl. Také Brněnští slíbili, že ještě něco lidu pošlou, leč neposílali, verbuňk žoldnéřů v Němcích neslavně dopadl, Sasům a Braniborům nechtělo se okoušet husitských cepů.

Zikmund Uhrů také neposlal.

Zdálo se, že Hardek bude Husity v horách tak dobře obklíčený, jako olomoucký biskupec Jan Železný v Olomouci. Vlček z Okarce už si na něho zuby brousil.

IX.

V době, kdy Češi s Němci a Kumány v okolí Třebíče bojovali, starý Jíra Vích, řečený Čumák přišoural se na faru; veleba Popek seděl nad korbílkem, podmračný, jakoby měl žábu v žaludku. Jíra hnal se po velebné ruce, políbil a hned na lavici dopadl, ani nečekal na pozvání, aby si sedl. Čepici vedle sebe, hleděl na Oharce, který si široký hřbet vyhříval na slunečním paprsku, dopadajícím v jizbu otevřeným oknem.

— Tobě je na světě nejlíp — zabručel starý

sedlák a psa po hřbetě popleskal. Oharec pohnul vlhkými pysky, ukázal zuby, dosud bílé a lesklé, avšak mlčel, popleskání nestálo mu za projev radosti, nebo hněvu.

— Ba, tomu dobře — přisvědčil veleba a napil se zhluboka. — Nu, a co jsi přinesl, Víchu? Pověz, pověz, co na srdci.

— Vždyť víš!

— Ach, ty už nemůžeš se, brachu, dočkat chvíle, kdy budeš dvořákem?

— Rohova zpupnost vůčihledě roste. A co nejdůstojnější pan probošt?

— Stále radí čekat. Byl jsem onehdy opět v Měříně a zmínil jsem se o té věci, ale starý slyšet nechce. Opatrný je.

— Hm. Hm. Divím se...

— Jsi, brachu, příliš nedočkavý. Ale mne urážka také ostře hryže, proto chápu tvoji nedočkavost, je spravedlivá.

— Jářku, Roh o tobě, velebáčku, stále neuctivě mluví. Jako o... stydím se říci... A co vojna, co tam dole?

— A nic, co by za řeč stálo. Našim se vede bledě, Husité vyhrávají.

— Což by nás Pánbůh opustil —

— Nepleť do toho Pánaboha, Čumáku, nic platno, když ti Husité mají lepší hetmany i vojsko. To dnes platí. To.

— A kdyby Husité v téhle vojně vrch obdrželi?

— Pak nad námi takoví Rohové budou panovat. Jezdili by po nás —

— Panebože, to nedej —

— Nu, však ještě nezvítězili. Nechval dne před večerem, říká se. Zatím Husitům štěstí přeje, avšak na podzim přijde sám Albrecht, ba i císař Zikmund a pak, možná, fortuna se obrátí. Ještě nejsme nadobro poraženi, ještě Rohové jásat nesmějí.

— Pravda, pravda, velebáčku. Jářku, svatá pravda, očitá.

— Teď musíme tiše sedět.

— A co, kdyby tak přitrhl nějaký houf — —

— Husitský? Ti k nám zatím nemohou, neboť Hardek by výjezdu mohl zaskočit. Slyšel jsem, že leží mezi námi a Třebíčí — řekl kněz.

— Nemyslím husitský —

— Náš?

— Ano, náš.

— A co by tu naši dělali?

— Jářku nevím, ale snad by takového Roha vzali na examen. Co ty s Húsky, voškrte nekolný. A kdyby mu i někierý... kdo za to? My přece ne, my ne.

— Hm... Kdyby přitrhli naši... prali by takové Rohy... Ochránili by hnedle boží stádečko před vlky. Avšak to je to, brachu, oni nepřijdou. Proč by až k nám, na ztracenou vartu lezli? Och ano, kdyby náhodou přišli, Roha by vzali na paškál, heja, slyšel by andělíčky zpívat!

— Náhoda...

— Žel, jen náhoda..

Sedlák Vích úkradkou hleděl na faráře. Mlčel, jakoby o čemsi uvažoval čelo krabatil, nosem

nad ústy švihal. Teprve po hodné chvíli prohodil:

— A co, velebáčku, kdybychom si tu náhodu zavolali? Heja... pojď!

Kněz udiveně pohleděl na sedláka:

— Zavolali? Nerozumím.

— Jářku, tak: někdo by mohl poprosit velitele Albrechtových vojsk, aby sem poslal menší houfek. A ukázat rovnou na dvořáka, ten že Husita; ať jej trestají.

Kněz okamžik hleděl na sedláka. Najednou luskl prsty a křikl:

— Heja, to jde, to ano! Tys, brachu, mazanější, nežli já. Nám, ve víře pevným, naši přece neublíží a na Rohovi a Poledňovi ať si postihnou. Aspoň bychom tu plevel měli s krku. Ano, tenhle nápad, sedláče, není špatný. Jen jak jej provést. Hm, panu hraběti bych mohl sám list napsat. Ale, kdo jej donese?

— Jářku, velebáčku, napíšeš-li psaní, dobře, o dodání se už postarám. Janek s ním zaběhne, víš-li, syn.

— Ale aby nic neprozradil! Nikdo v obci nesměl by nic tušit. Jakživ tušit! Ani naši lidé... rozumíš?

— Janek je mlčenlivý, hlavou za něho ručím, velebáčku.

— Pravda, Janek se tě bojí, nic neprozradí, dobřes' jej vychoval. A bude-li jednou dvořákem, pánem, sám bude rád, že k dílu svojí hřivnou přispěl. Ale tvoje dcera Luda... víš... zdá se mi, že nějaká hovorka... Aby někde něco nevybreptla!

— Před dcerou ani slova.

— Hm, ano. Kdo nic neví, nic nepoví. Tak, tak! Dnes večer k tobě přijdu s psaním, Janka doma zdrž, avšak Ludu pošli někam na táčky, aby nenaslouchala.

— Ano. Ano.

— A nyní mne nech přemýšlet.

Jíra Vích usmál se, hlavou pokývl, že učiní, jak farář radí. A sebral se, políbil knězovi ruku, pohladil měchatého Oharce a odešel domů, veselý, jakoby už byl dvořákem, vladařem nad nejkrásnějším kusem netínské půdy.

Farář osaměl. Zamyslil se — když sedlák zmizel za dveřmi, na okamžik ozvalo se v něm svědomí, počalo mu vyčítat, že nepěknou zbraní bojuje. Ozvala se minulost, ta dávná, čistá, poctivá. Farář již již chtěl vstát a oknem zavolat na Vícha, aby jej večer nečekal, že z toho, co umluvili, nic nebude, avšak jiný pocit jej zadržel. Dva hlasy v něm zápasily o primát, první varovný, druhý výsměšný; ten druhý byl prosycen ohromnou hořkostí, která skrze smích prosakovala jako voda skrze písek; vypočítával faráři všechny domnělé křivdy, jichž Roh dle všeho byl původem. Pomlouval jej. Vyčítal mu, že v šencích nad míru střebá, že je pijanda pijavičný. Že úřad zanedbává. Ani na tu krčmářovu ženu, chlap, nezapomenul! Přemohl jej a z krčmy vyhodil. Farníci si jej už téměř nic neváží. Dřív mnozí přinesli tu groš na mši, nebo na světlo, tu máslo, vejce, i nějaké to kozlátko nebo jehně a nyní, žel, nic, pranic, jakoby se umluvili, že desátek má faráři stačit na obživu. Kdo v tom?

Jistě pouze ten Roh nekolný a snad i Poledňa.

Všecko jej tu múčí.

Radostí nemá. Hoře zapíjí-li, i to lidem solí v očích. I to. I to...

Ej! Když sám radosti nemá, ať jí také druzí nepoznají. Hříz v ně!

První dobrý hlas umlkl.

Farář rozhodl se, že list napíše. Když vojna, tedy třeba s celým světem.

Vstal, počal hledat péro a kalamář; škartice prachem zšedlého pergamenu ležela na velkém žaltáři už několik neděl, vzal ji, kapkou vody rozmíchal ssedlý inkoust a brkem čerstvě přiříznutým počal malovat veliká, solidní písmena. Psal hraběti latinsky, avšak bědnou latinou, kterou byl by Cicero nebo Plinius jistě nepoznal. Prosil jej a zapřisáhal, aby poslal do Netína nějaký menší houf, na dvořáka Roha, který obec kazí a husitské špehy u sebe přechovává; líčil Roha jako zločince, ničemu a pobuřovatele krajiny. Zapotil se, nežli složil hrubě obšírný list, leč posléze spokojeně oddychl si nad hotovým dílem.

Napil se a zasmál:

— Počkej, Rohu! List jako hrom udeří.

Večer navštívil sedláka Vícha a vyložil Jankovi, kam hned po kuropění má jít a jak si má cestou počínat. Kdyby uviděl nějaké vojsko s kalichem, to že nepřítel, aby se schoval za strom, nebo do obilí; uvidí-li vojsko s kříži nebo s kostkovanou orlicí, to že přítel, aby zdaleka ukazoval dopis farářův, tenť že jeho ochranou. Janek mrkal očima, že rozumí, neodmlouval,

avšak misse nabízená mnoho se mu nelíbila. Jít někam do horoucích pekel a mezi vojsko, o němž nic pěkného neslyšel — proč farář nejde sám? Také má nohy.

Veleba Popek odcházel z domu sedlákova jist, že nikdo nic neví. Ale mýlil se. Víchova dcera Luda slyšela všechno; bylo jí nápadno, proč otec ji dnes neustále z domu vypravuje; to jistě něco chystá. Znala jej a neduvěřovala. Co jen strojí? Zvědavost se v ní probudila, napadlo jí, že ony večerní tajnosti snad jí se týkají nějak, snad nějaký ženich je tu a otec vše chce udržet pod pokličkou. Odešla k sousedům, jak jí poručeno, avšak hned vrátila se kolem záhumení a skryla se v zahradě, pod oknem, zpola zastíněným starým lískovým křem. Nikdo ji nezpozoroval. Viděla ducatého velebu Popka a vyslechla hovor. I to slyšela, co Janek nevěděl, neboť jej pryč poslali, když dostal psaní a instrukci: slyšela, že běží o dvořáka Roha, o jeho statek a bylo jí Roha trochu líto. Nechápala plně, co se mu stane, jaké ďábelství otec s knězem osnují; nedomyslila následků Jankovy misse, leč to jí napadlo, že Vacek Roh zažije pár neveselých dnů.

Luda byla od maličkosti vychovávána v nenávisti k dvořákovu rodu; nic pěkného doma neuslyšela ani o starém dvořáku, nebožci, jemuž Vích lál do cizáků, přiběhlíků, voškrtských běžců, ani o jeho synovi a o jeho ženě; sedlák Vích žárlil na dvořáky více, nežli slovy prozrazoval, žárlil pro ten dvorec, pro tu úrodnou půdu a proto, že v dědině ještě někdo nad ním, nad Víchem, co do majetku. Dvořák Roh je svobodný

a Vích přece jen poddaným kněžské vrchnosti a tu aby klaněl se hodně hluboko, aby poníženě ruce líbal, nejen měřínským, ale i tomu domácímu, aby na něho do Měřína či do Třebíče nedonášel. Ej, mohlo být jinak! Mohl být svobodným dvořákem, jen zde se vyplatit a koupit onen dvorec. Sedlák nedával sobě viny, nevzpomenul, že měl tedy rozhodnout se, když kupoval, nečekat, až snad přijde jiný kupec a něco přihodí — všechnu vinu mentem svalovaľ na Rohova otce: ten voškrt mu vešel do cesty, přeplatil jej, dvorec mu před nosem urval. Nebýť starého Roha, byli by nyní ve dvorci seděli Víchové, pěkně v teple, v pokoji, v blahobytu. Och, to by si teprve nacpal truhly stříbrem!

Starý Roh dlouho netušil, že ve Víchovi má nepřítele na smrt. Byl to hodný muž, rozumný, nevypínavý, říkalo se o něm, že ani pýchy ani žluče nemá. Netušil, že lidé, jimž přímo a vědomě neublížil, by jej nejraději na lžíci vody utopili, že by mu střechu nad hlavou zapálili, kdyby mohli.

Sedlákova bezmezná nevraživosť i na děti působila. Dokud byl Vacek Roh chlapcem, Janek Vích, o nějaký rok starší, vyhýbal mu, anebo poštíval na něho vesnické kamarády. Naváděl je, aby Vackovi říkali Pyšná Kůže a říkali mu tak mnozí, ačkoliv dvořákův synek nebyl pyšný a za nikoho se nestyděl. Víchova Luda, když po čase Vacek dorostl, ani jednou s ním netančila, nechtěla, ačkoliv ostatní netínská děvčata pokládala sobě za poctu, vyzval-li je mladý Roh k tanci. Vyhýbala mu i na poli, i v kostele. Než

po letech Luda trochu vystřízlivěla, neboť o Rohovi se nyní všude mluvilo a většinou dobře. Chválili jeho přímost, dobrotu, pořádkumilovnost, rozum. To na ni působilo, avšak přece nemohla úplně zapomenout na vliv otcův. Když slyšela, že Rohovi bude ukřivděno, politovala jej v duchu, zamrzela se, že právě od nich má křivda vyjít, leč nenapadlo ji varovat jej, upozornit, že se něco nekalého chystá. Následujícího dne už na vše pozapomenula v klopotné práci a ve vlastních starostech.

X.

Den uběhl, uběhla noc, avšak Janek se nevracel. Do večera sedlák Vích klidně seděl před statkem, staré údy vyhříval, ale když slunce naklonilo se za Strážnici, za Křib, za Dědkovskou hůru, když sklouzlo za mohutné temeno Kyjova, sedlák nepokojně počal přecházet před statkem; na západě zahořely červánky, dlouhé, ohnivé pruhy, podobny ohromným jazykům, semo tamo se zmítajícím. Prostřed nebe, právě nad starochovou hlavou plul drobný, miniově nadýchlý obláček, jakoby ověšený stříbrnými třásněmi. V dálce ozvalo se troubení, mocné, hlaholné, to pastýř vracel se z Křibu a dědině oznamoval, že dobytek za okamžik bude před vraty. Nějaký soused zastavil se před Víchovým statkem a řekl:

— Vyhlížíš počasí?

— Ano — zabručel Vích.

— A co myslíš?

— Zítra jih, anebo prší. Ale po jihu nejčastěji také prší. Když červánky takto se po nebi rozprostrou, je déšť jistý.

— A já jsem posekl dnes žito na kněžatkách.

— Mh. To ti zmokne v hrstích.

Soused zpozoroval, že Vích mluví neochotně, jakoby stál na trní. Že hledí jinam, nežli na oblohu. Že čelo krabatí. Nechtěl obtěžovat, otočil se, šel po svých a sedlák Vích mrzutě zalezl do chalupy. Nemohl pochopit, kde Janek uvázl. Posléze vzal hůl a spěchal k faře. Už se hodně setmělo, avšak sousedé a sousedky dosud seděli před chalupami, tu po dvou, tam v hloučcích, dvě tři rodiny pohromadě. Leckdo křikl na Vícha, kam jde tak pozdě, leč sedlák hrubě neodpověděl, starost nedala pouštět se do dlouhých hovorů.

Farář svítil. Pil jako obyčejně kořalku, — když uviděl Vícha, křikl:

— Nu, co Janek? Našel hetmana?

— Nevím. Právě proto jdu k tobě.

— Nepřišel?

— Bohpomozi, nepřišel a noc na krku.

— To nic. To snad vojsko jinam odtáhlo a on je hledá, chodí za ním.

— Jen aby mi chlapce někde nezabili.

— Kdo?

— Vojsko, anebo stupkové, jářku.

— Nesmysl, hloupost očitá. Co brebceš? Vojsko můj list uvidí a vyslance všude šanují, i pohané, natož tedy křesťanský lid. A stupkové tu nejsou patrní, brachu, na zbojníky trhlo,

vojska jim řemeslo kazí. Nestarej se o chlapce a běž klidně domu, však on šťastně se vrátí.

— Já nevím. Já nevím — zavzdychl Vích Čumák. — Cosi mně říká, velebáčku —

— Co ti říká?

— Že jsme se nejspíše unáhlili. Aby to můj synek neodstonal.

— A dvorec? Není Rohův dvorec slušnou cenou za trochu starostí?

— Pravda. Dvorec. Jářku, dvorec za něco námahy stojí. Pěkný je.

Jíra Vích šoural se domů hrubě nepotěšen. Otevřel dvéře, mrkl okem na lavici, na níž Janek obyčejně seděl — avšak lavice prázdná. Selka s Ludou seděly na druhém konci stolu a potýkaly se s mísou kucmochu. Vích, ačkoliv pozoroval, že synek tu není, přece se dcery optal:

— Jankas neviděla?

— Neviděla.

— Myslil jsem, že dávno bude doma. Eh, eh, už tma jako v měchu a hoch nejde. Že by se stavil někde v šenku?

Luda neodpověděla. Otřela světidlo, blikající nad stolem a vyšla z jizby, selka za ní, neboť nerada se starcem seděla a poslouchala jeho bručení. Vích zlobně za nimi pohlédl a usedl na lavku. Zamyslil se. Strach, co se stalo s Jankem, hrubě jej v duši hryzl. Ačkoliv se synem zacházel tvrdě jako s čeledínem, ačkoliv po celý věk laskavého slova mu nedal, přece jej měl rád, ba raději, nežli kdykoli si doznal; nesnesl by, kdyby se chlapci něco lidského přihodilo. V duchu viděl v něm dědice nahromaděného majetku,

dědice, jenž v přísné škole vychován, v tuhé kázni, nesejde na scestí, nerozhází majetek. Nejednou už mu nevěstu vybíral, nejednou rozvažoval, která by se nejlépe hodila do statku. A nyní... Jestli se hochovi něco stalo... Pravda, jde mu už na třicátý rok, není chlapec chlapcem, avšak i rozumným se leccos přihodí.

Vích se nějak hluboce zamyslil.

Světidlo blikalo, posléze zhaslo. Nezpozoroval toho, seděl potmě, přemýšlel, hlavu v dlaních potopenou. Dlouho přes půlnoc seděl tak v polodřímotě, v polobdění. Očekával synka a nešel. Posléze zatřásla ním zima. Chlad zahnal jej do postele, pod duchnu a hrubý dek.

Tou dobou Janek spal na tvrdé zemi, ruce svázané, mezi dvěma Kumány. Chodil od časného rána, když přišel za Vlčatín, uviděl nejednu vyplundrovanou a spálenou ves; tu už vojna zuřila, už furie lidské zloby přeletěly nad krajem hrubě spanilým. Chodil po cestách, na nichž tu a tam ležely mrtvoly, havrany orvané, avšak po vojsku nikde ani potuchy; viděl stopy, leč neuhlédl toho, jenž je zůstavil. Chvěl se děsem a šel dál nevesele, s hrubou nechutí; napadalo mu, že by nejlépe učinil, kdyby se vrátil, kdyby doma řekl, že vojsko už nadobro odtáhlo. Ale bál se kněze, jeho očí, jeho otázek. Několikráte se zastavil, rozhlížel se po kraji očima sedláka, jenž zná cenu každého klasu. Co viděl, srdce drásalo. Úroda místy úplně zničená, podupaná koňskými kopyty, pováléná, jakoby na polích tisíc ďáblů tancovalo dupáka. A obyvatelů nikde. Dědiny většinou dávno opuštěny, chalupy prázd-

ny, dobytek pryč. Neslyšet štěkotu psů, bučení krav a volů. Janek marně hledal člověka, jehož by se poptal po vojsku. Nikde pasáka, nikde žence. Měl hlad, neboť tatík dal mu na cestu neveliký, suchý kus chleba a ten dávno snědl.

Posléze došel do pěkného údolí, skalnatého, prorvaného potokem. Zde se zastavil, neodolal, upoutalo jeho pohled několik mladých smrčků, vrhajících libý stín za vodu, na kyprý, neposkvrněný trávník.

Nevábily jej smrčky, pěkné, jakoby neznámý sadař nebo lesník je pěstil, ale stín, stín hrubě vábil uondané tělo. Zazdálo se mu, že dosud neviděl tak milého stínu. Janek se buchl do čela:

— Hlupáku, plahočíš se po světě a tu by jsi sobě zdravě mohl schrupnout. Jen potok přeskočit a už spíš.

— Ale to psaní — říkal mu jiný hlas.

— Psaní čert nevezme — odpovídal si chutě. — Záleželo-li na něm páterovi, mohl sám v parnu běžet, však beztak nic kalého nedělá.

— Rozkaz!

— Pohodlí!!

Janek neodolal sladkému pokušení. Bylo příliš mocné, příliš svádělo. Stín jakoby jej rukou k sobě táhl.

Napil se z potoka a ulehl do chládku, unavený, spal jako doma. Najednou se mu zazdálo, že tatík leze k němu do komory, že jej holí dloubá, napomíná, že čas vstávat, nakrmit voly a koně. Žebro zabolelo. Protáhl se, protřel oči a vytřeštil je jako v horečce: co uviděl, v prvém

okamžiku jej nevýslovně polekalo. Asi deset osmahlých, divokých mužů, brebentících jazykem, jemuž nerozuměl, stálo kolem, jeden, chundelatý jako dvořákuv hafan, jej ratištěm dlouhého kopí rýpal do žeber, druzí aspoň zuby cenili jako vlci a pokřikovali.

Jaktěživ neviděl takových lidí. Měli kosé oči, palčlivý, nepříjemný pohled, pleť nepopsatelnou, dlouhý, svislý knír pod nosem. Na hlavách železné kapalíny s nánoscem, plechové točenice nebo karmazínové kalpaky s peřím, na těle hrubé, huněné kabátce, špinavé, pomazané ssedlou krví, za pásy nože a palcátky, po boku nedlouhé, křivé šavle, na plecích luk a toul, plný šipů. Jejich koně stály opodál, byly malé, hubené a nevzhledné, s dlouhou hřívou a dlouhým ohonem; někteří ani sedla neměli, sedlo nahrazovala jim přehozená vlčí nebo rysí kožešina.

Janek vyjeveně hleděl na divný lid. Napřed se polekal, jakoby se polekal každý, kdo znenadání uvidí nad sebou takovou chasu, pak se víc divil, nežli bál. Napadlo mu, že je to nějaké vojsko, když zbraně má i jízdní herky, snad ono, jež hledá, ale neviděl ani kalicha, ani kříže, nebo orlice. Nevěděl, co dělat. Utéci nemohl, jezdcové by jej brzy dohonili a pošavlovali. Nemohl se nijak s nimi domluvit, neboť křičeli na něho drsným jazykem, znějícím, jakoby člověk ořechy z pytle sypal na kamennou podlahu, snad řečí ďáblů z pekla. Nevěda, co činit, sáhl do mošny, zavěšené na řemínku u pasu a vyňal farářův dopis. Vojáci hleděli na něj udiveně, hlavami kroutili, obraceli jej s líce na rub, zdálo se, že ani jeden

číst neumí. Avšak nejstarší pochopil, že psaní má nějakou cenu, strčil je za široký, mosazí pobíjený pás a Jankovi hodil provaz na krk. Ostatní mu naznačili posuňky a štulci, aby vstal, že musí s nimi kamsi běžet. Janek oči poulil, nechápal, chvěl se. Napadlo mu, že jej chtějí oběsit — avšak nevedli ho ke stromu. Posedali na koně a vyrazili z údolíčka, hnali pryč, kamsi nahoru do skal a na rozlehlou planinu. Koně letěly jako vítr, Janek jim stačit nemohl, volal, prosil, však jezdcové nedbali, nechtěl-li se udusit na provaze, musel běžet s koni o závod. Aby se mu lépe běželo, občas některý z jezdcu přetáhl jej karabáčem z býčí kůže tak dukladně, že Janek Vích i v letu andělíčky slyšel zpívat.

Na štěstí divoký hon dlouho netrval; Janek najednou zahlédl borový lesík a pod ním tábor; bylo tu asi třicet až čtyřicet koní, většinou malých, hubených, nevzhledných, ale podobných těm, jejichž letu byl by se upřímne obdivoval, kdyby na obdiv času bylo. V popředí hořel oheň a na něm osmahlí vojáci pekli celého vola, jehož kůže ležela opodál. Nabodli jej na ohromný kůl, jejž upevnili v rozsochách dvou stromů; občas dva vojáci kulem otočili, aby se maso se všech stran opeklo. Nedaleko ohně seděl starý, bělovlasý člověk v kabátci premovaném a v kalpaku, na němž repytalo se zlato i stříbro jako na monstranci; vedle něho, o borovici opřen, stál ohromný, ramenatý rytíř, Hermann von Löve, dobrodruh, jenž meškal mezi Kumány jako splnomocněnec vévody Albrechta. Byl vysoký a neobyčejně svalnatý, ocelově šedých očí, z nichž hleděla veliká zarputilost; zarostlý ru-

sým vlasem a dlouhým vousem, byl spíše loupežníku podoben, nežli rytíři, zvláště proto, že jeho oděv nebyl o nic čistší, nežli krzna i attily Kumánu. Opodál, na mechu ležel jeho krunýř a černý šalíř bez chocholu, vedle něho štít koží potažený a dlouhý, široký meč, jímž pouze obr dovedl by vládnout. Svuj štít Hermann von Löve pozbyl v nedávném boji s Husity a musel se nyní spokojit s prostým, jejž Kumáni v šarvátce ukořistili. S rytířem Hermannem dlel v táboře jeho sluha Guntram, Rakušák z Lávy, jenž uměl trochu česky a proto zastával úřad tlumočníka.

Vudce Kumánu pozvedl těžké, zarudlé klapky, na nichž nebylo už ani jediné brvy a lhostejně pohleděl na zajatce. Podali mu dopis, bělovousý vudce jej několikráte obrátil, zavrtěl hlavou a nesrozumitelný list podal Hermannovi von Löve, avšak ukázalo se, že ani německý rytíř není obeznámen v tajemství čtení a psaní. Teprve žoldnéř Guntram listu porozuměl, neboť byl nějaký čas frátrem v Klosterneuburku a naučil se tam nejen číst a psát, ale i trochu latiny pochytil; řeč latinská byla tehda nejen jazykem kněží, ale i vzdělancu a velkých pánů. Guntram tedy listu porozuměl, nevalně, avšak přece tolik, aby mohl rytíři Hermannovi říci, oč běží. Vůdcové se chvíli radili. Pan z Hardeka poslal je pro špíži, hlavně pro dobytek, ale Kumáni dva dny brousili po krajině a všeho všudy nalezli pouze ono hovádko, jež si nyní pekli. Sedláci s dobytkem zmizeli jako kámen ve vodě a nepodařilo se jim některého lapnout, aby jej mukami přinutili k prozrazení lesních úkrytů. Nyní ale měli Janka, jenž je dovede do krajiny, kde

všeho dost. Rytíř Hermann navrhoval, aby táhli s mladým sedlákem; Kumán však hlavou pohazoval, namítal, že by zajatec mohl být vyslán Husity, aby je zavedl někam do léčky. Hermann pokynul Guntramovi a zbrojnoš přistoupil k Jankovi.

— Tys' tam odtud? — řek! a rukou ukázal na sever, k horám.

— Ano. Ano — přisvědčoval mladý Vích.

— Daleko tam? Pověz, ale nelži.

— Tak den cesty.

— A mnoho tam dobytka? Volů? Co?

— Mh. Jsou.

— A vojsko žádné?

— Nikoho jsem neviděl.

— Klameš-li nás, lotře, lžeš-li, jako hada tě zašlápneme. Lžeš-li, s kůže tě vysvlečeme a pak tě na ohni budeme opékat, potvoro mořská. Povedeš nás, avšak běda ti, pakli nás někam do zálohy zavedeš. Chraň se!

Jankovi bylo úzko. Nechápal, proč jej chtějí kůže zbavit a na ohni opékat, vždyť neučinil nic jiného, nežli že farářův list odevzdal. A o tom opékání, běda, veleba Popek nemluvil. Nyní litoval na běda reta, že kdy z domu se vydal, ale už byl tu, mezi hordou a kdo mezi vlky, aby s nimi vyl.

XI.

Toho dne, kdy Janek Vích, celý svět proklínaje, klusal na hubeném kumánském valachu, jehož hřbet mu stehna do krve odřel, za sebou

hordu, před sebou známé hory, dvořák Roh vzpomenul si, že potřebuje sloup, nebo dva, neboť kůlna, v níž vozy schovával, povážlivě se nachylovala; jeden ze sloupů uhnil a druhý už také nestál za mnoho. Dvořák vzal sekeru a pilu.

— Půjdu do lesa — řekl ženě — k obědu mne však nečekej, chci až na Kamenný a to je svět cesty. Kdo by se vracel.

— A proč tak daleko? — zeptala se dvořka, jež právě máselnici vymývala.

— Proto, že nyní čas a že z tamtoho lesa skorem nic nebéřeme. Nač má dřevo hnít? Škoda ho, po vojně bude drahé.

— Po vojně. Dočkáme-li se toho.

— Blázínku, proč by ne. Nic věčně netrvá, ani lidská sršatost. Po bouři vždycky slunce svítívá. Teď, milá, hlavy nevěs, není proč.

— Ale tam dole prý nepřítel.

— Ano.

— Jdou strašné zvěsti. Přeukrutně prý naši zemi plundruje a ohněm hubí.

— Pravda. Němci obyčejně za bituňk slouží, víš-li, za kořist a Uhři museji holdovat, i kdyby jedna krupka za kopu groší byla. To je jejich přirozenost. Musí loupit. Kocour myši chytá a Maďar holduje.

— Avšak... kdyby se odvážili až k nám...

— K nám? — podivil se Roh.

— Ano. Tak mi to jen napadlo. Dnes v noci. Nevím ani, proč a jak.

— Nepřijdou. Naši je nepustí. Zaskočili by

je, pobili. My jsme za větrem. Hardekovi lidé neznají krajiny a budou se bát zásady. Z nich malý strach, ostatně větší houf nejde tak daleko a kdyby přišel nějaký menší, poradili bychom si, máme cepy a vidle. Tedy žádný strach, milá ženo.

— Ty jsi ovšem zkušenější.

— Věřím, že Němci a Uhři budou ze země vyhnáni. Král Zikmund už tolik let namáhá se, aby Čechy přemohl, potřel a vždycky s ostudou s pole utekl. Povede se mu tak i nyní. Neradno zvát v křížek Táborce a Sirotky. Ej, však česká věc dobrá, poctivá a proto úspěch na naší straně.

— Avšak mnoho krve už vyteklo.

— Za pravdu. Za poctivost. Za svědomí. Nelze jinak, když o to běží, každý má nějakou oběť přinést. Bude-li třeba, i já vezmu cep a pavezu.

— Ty? — zděsila se paní Elška.

— Ano. Proč ne?

— A co my?

— Blázínku, vždyť každý neumírá ve vojně, kdo silný, ubrání se. A co tam otců rodin! Za nás život nasazují. Ale však ještě nejdu vojovat, však ještě uvidíme. Netrap se, to nepomůže. Netrap se, drahá, nerad tě vidím tak zasmušilou.

— A k obědu se tedy dnes nevrátíš?

— Ne. Přijdu až večer.

Dvořka už mlčela. Roh vzal mošnu s chlebem a sýrem, zavolal pohunka a šli. Na Kamennou daleko, les až za úbočím Křibu, vklíněn mezi panské. Dvořák šel vesele, občas okem po úrodě mrskl, těšila jej, dávno už takového požehnání

nikdo neviděl. Po chvíli zmizel s pohunkem v hustých lesích, příjemně vonících ozónem a čertvě vyroněnou pryskyřicí. Mech zmizel i kapraď, pod nohama šelestilo a křupalo pouze drobné, zarudlé jehličí, do něhož nohy se bořily jako do sypkého písku. Les táhl se do daleka, přes zmoly, temné rokliny a omšelé balvany, hustý, koruna v korunu vpletená; dole panovalo věčné šero a hrobové ticho; ani pták se tu neozval, ani krok zvěře nezašustil v jehličí; zvěř spala někde v roklinách — Vacek Roh zahlédl pouze jednoho kance samotáře, ohromné, černé těleso, odírající štětiny smolou umazané o kmen staleté borovice. Roh sáhl po sekeře, naplil do dlaní, avšak veliký, starý kňour tvářil se, jakoby chodců neviděl.

Posléze dvořák octnul se ve vlastním lese; nebyl zde už dávno, neboť les byl velmi vzdálený a cesta neschudná; jelikož měl u Netína ještě jeden les a po ruce, bral všechno dřevo pro domácnost tam, ale nyní, když procházel Kamennou a viděl ohrovské, rovné kmeny, zdravé jako všechno na horách, umiňoval si, že na podzim kus Kamenné svalí a prodá. Začal počítat, mnoholi kmenů porazí a mnoholi strží, v počet zabral se tak hluboce, že si ani nepovšiml, jak čas prchá. Teprve hlad jej vytrhl z počítání. Sáhl do mošny, rozdělil se o zásobu s pohunkem a po jídle oba dali se do díla. Širokozubá pila zaskřípěla ve zdravém dřevě.

Práce šla oběma lidem od ruky. Roh si pohvizdoval, byl vesel, život jej těšil, měl ženu, již nadevše miloval, zdravé děti, pěkný statek,

nepoznal, co je hlad, běda, co tělesná nebo duševní trýzeň. Spor s farářem jej netrápil, byl jist, že veleba Popek nemůže mu na kožich, ačby třeba rád. Stála za ním řada sousedů a za farářem pomalu nikdo, snad ještě jen závistivý Jíra Vích a dva tři svedení sedláci. Ej, však i ti brzo prohlédnou svého vůdce, obrátí a pak bude v dědině pokoj na dlouhé časy.

— Půjdeme domů — řekl po chvíli.

— Však jsme hotovi, pojďme — ochotně přisvědčoval pohunek. A hodiv sekeru i pilu na rameno, vykročil za hospodářem.

— Ráno zapřáhneš siváka s hnědkou a pojedeš pro sloupky. Nejlíp Žlebem, tudy nejsnáze projedeš — řekl dvořák.

— Ano. Rozumím.

— Čeledín Světák pojede s tebou, však jej doma nepotřebuji a jeden by sloupky nenaložil, jsou dosti těžké, fládrové.

— Jsou. Pravda.

Dvořák počal stoupat do kopce; přišli na mýtinu, ozářenou zapadajícím sluncem; bylo tu krásně jako na prahu ráje; mýtina byla prostorná, zarostlá malinim, lískami, jalovčím a kapradinami hrubě bujnými, lidem až po pás dosahujícími. Tu a tam z houštiny vykukoval klobouk hřibu nebo modráku. Motýli kroužili nad keři, zlaté mušky mihaly se, lehce bzučíce, sem a tam jako živé drahokamy. Zapadající slunce zlatilo svěží zeleň a ptáci, radující se z té milé záplavy, zpívali, cvrlikali, pískali, pokřikovali ve všech tóninách, tu kos nebo skvrnitý drozd, jinde pěnkava, sýkorka nebo čížek v zeleném kabátku.

Zpod křovisk vyskakovali tuční zajíci, kteří ihned zase zmizeli v záplavě slunečního zlata a bujné zeleně, rozchvívané mírným větříkem. Dvořák se na okamžik zastavil, rozhlédl, jakoby očima objímal veškeru tu krásu. Obzor se tří stran zavíral hustý, vysoký les, pokrývající všechna úbočí dědkovských kopců. Šikmé sluneční paprsky praly v jeho koruny a lámaly se v úžasném jiskření, jež oslňovalo. Prostředkem lesa, rovná jako když bičem mrskneš, nahoru do vrchu a s vrchu dolů, běžela prorubaná alej. Tudy dvořák vracel se k domovu. Šel křepce a v uších dosud zvonila mu veselá píseň kosů. Pomalu se už blížil k vrcholu hory. Najednou se zastavil a ukazuje rukou před sebe, na oblohu, řekl:

— Co je to tam?

Pohunek vyvalil oči: — Nevím. Nějaká zář, myslím — řekl, hledě na oblohu.

— Přece nemožno, aby to byly červánky.

— Červánky. Hm. Zdá se mi, že jsem zahlédl nějaký tmavý chuchval.

— To jakoby hořelo.

— A zrovna nad Neúnem, hospodáři.

— Ba právě. Zrovna nad dědinou. Snad doopravdy nehoří? Nedej Panebože, to by bylo zlé, to by málokterá chalupa zůstala neporušena. Všecko je v jedné kupě.

— Sucho je.

— A větřík se vzmáhá!

— Ano. Fouká.

— To zlé. Když oheň a vítr, ouvé sedláku. Popilme si, však hned jsme na kopci a pak uvidíme, co to je. Poskoč.

— Oheň, hospodáři, oheň. Opět jsem zahlédl čoud. Netín hoří!

— Uvidíme…

Oba poskočili… Za okamžik stanuli na kopci a zastavili se, zapotáceli, jakoby každý palicí dostal do hlavy. S onoho místa bylo vidět do daleka; Netín ležel před nimi jako na dlani a co uzřeli, bylo tak děsivé, že v obou dech se zatajil. Z moře čoudu, lehkým větrem sráženého, vyskakovaly dlouhé, rudé jazyky.

— Půl dědiny v plamenech — zajektal dvořák Roh, bledý, vyjevený.

— Od Víchova gruntu všecko až dolů po Tejralův podsedek. Všecko. Chalupy. Stodoly. Kůlny. Myslím, že ani dobytek nezachránili. Ba, těžko, vždyť tam všecko v jedné kupě. A jak se to jen mohlo stát? Dozajista přepouštěné máslo. Enu, jaká pomoc.

Roh mlčel. Hrůza jej obešla. Tam dole, nad rybníkem, jehož hladina zrudla, jakoby krví politá, syčely a řvaly plameny svoji příšernou píseň, bezuzdnou, drsnou, nezapomenutelnou. Hlučely jako velká voda, jako les, v nějž vichřice pere. Doch, šindel, krov i sláma od loňska zbylá, i letošní seno, všechno v jednom plameni, jenž hned v podobě sedmnácti ohromně vysokých sloupů zvédal se k nebi, hned se zase nížil, sléval proud s proudem, plamen s plamenem jako řeka s řekou v jedno úžasně široké ohnivé těleso, žárem a dýmem zakrývající vše, co bylo pod ním. Obloha zrudla i černala, rudla zeleň stromů, dědinu obklopujících. Opodál kolem požářiště lidé pobíhali, bylo vidět, že rukama lomí v bezmez-

ném zoufalství — a nic jiného jim nezbývalo, s takovým ohněm zápas marný. Pouze na opačném konci dědiny horlivě pracovalo několik lidí; seděli na střechách a trhali kryt, shazovali všecko hořlavé. Na štěstí vítr táhl od nich a snopy jisker padaly do zahrad, za dědinu. Několik holubů kroužilo nad požárem; co chvíli některý jako bleskem zasažený zřítil se do plamenného moře, ale ostatní spěšně lítali dál, stále v užších a užších kruzích.

XII.

Vacek Roh odhodil mošnu i hůl a hrubým skokem sbíhal s vrcholu hory; letěl jakoby s větrem o závod, za ním pohunek těžce dýchal. Po několika minutách praskot ohně byl zřetelnější, žár patrnější. Posléze dvořák uviděl několik lidí, kteří uprchli z ohnivé pece; stáli nad dědinou, malomocně ruce spínajíce; hleděli na neštěstí, s nímž nedovedli zápolit. Dvořák zavolal — odpovídali mu zmateně:

— Uhři! Němci! Uhři!

Roh slyšel, avšak nechápal. Uhři? Němci? A co by zde Uhři nebo Němci robili? Netín daleko od bojiště, kolikatery hory a doly jej chrání, až sem tak brzo nepřítel nepronikne, vždyť ani cesty nezná. Avšak lidé stále cosi o těch Uhrech volali a Vacek Roh, zmatený, vběhl do dědiny. Zde zastavil jej děsný žár; jakoby vkročil do pekla. Rudá zář jej oslepovala, dým hrubě dusil, než Roh přece hned na kraji dědiny postřehl tři lidské trupy; přiskočil k jed-

nomu — poznal sedláka Poledňu; ležel tu s hlavou rozťatou v tratolišti krve. Jiný byl proboden kopím, jež se v ráně zalomilo. Třetí ležel opodál a ještě dýchal; byl to Jíra Vích; oči vytřeštěné, na rtech kalnou pěnu, hleděl na svůj statek, už už dohořívající. Dvořák přiskočil k němu, postřehl, že žije.

— Víchu!

Sedlák namáhavě pohnul osivělou hlavou, z níž krev crčela.

— To ty, Vacku? Ty ještě žiješ? — řekl hlasem, v němž zlost s podivením se mísila v jedno vlčí chrčení.

— Já. Ano. A co ty?

— Tak ty žiješ, dvořáku... Tobě se tedy nic nestalo. Tobě nic... šeptal Vích.

— Nestarej se o mne, ale o sebe. Vždyť ledva dýcháš. Kdo tě tak dorasoval?

— Uhři.

— Tedy přece Uhři. Nechtěl jsem věřit.

— Přihrnuli se, čtyřicet koní.

— Počkej, nemluv, donesu tě někam k vodě, vymyji ti ránu, snad ještě pomoc možná. Podej mi ruku, Víchu.

— Nechci.

— A proč? — divil se Roh.

— Ty žiješ a já musím do hrobu.

— Opakuji, nestarej se o mne, ale o sebe. Podej mi ruku, vstaň.

— Nechci a nechci. Nech mne zde, jářku, už pozdě, už cítím, že doklepávám. Jeden mne bodl píkou do plic a jeden sekl do hlavy. A jsem

starý, starý, to marná rada, žádný prostředek mi na nohy nepomůže. Ba, vidím, už ta zubatá s kosou jde pro mne. Ani ve snách mi nenapadlo, že jednou takhle budu járku umírat. Ej, ti lotři zvyjedění. Hříz je, psy psovské, hříz a třikrát hříz! Ať z nich čert za živa kůži dře. Statek pryč. Takový statek! A na sýpce jsem měl sedmdesát korců starého žita, všecko v pekle. Seno shořelo. Dobytek odehnali do posledního kousku. Nač bych žil, když jsem věčným žebrákem? Nech mne být a táhni po svých.

— Máš syna —

— Čert ví, kde je nyní.

— Máš dceru —

— Unesli ji, dáblovi chámi. Jeden ji na koně vysadil a pryč s ní. Hříz je všecky a třikrát hříz, je, i jejich parchanty do sedmého kolena! Na takovou spoustu Pánbů nemůže se dívat. Všechen dobytek nám odehnali. A Janek, synek, Bože, toho už víckrát neuvidím. A kdyby se vrátil, žebrákem bude, náchlebníkem kohokoli, psíčkem u vrat. Járku, zle!

— Nestarej se, pole mu zůstanou a my mu pomůžeme. Vystaví si chalupu, i nějaký kus dobytka půjčím, co na tom.

— Ty že bys —

— Dám Jankovi, co budu moci. Vždyť jsme jedné obce synové a jednoho národa, čepčit se nebudeme, když všem běda.

— Ty bys' zapomenul na všecko —

— Už je zapomenuto, brachu.

— Tedy vrátí-li se Janek —

— Budu mu bratrem — vážně řekl dvořák Roh. Vích hleděl nedůvěřivě.

— Ruku na to?

— Ruku!

A dvořák vztáhl pravici. Najednou zazněl za ním drsný hlas:

— Nepodávej, Rohu, nevíš, co děláš!

Roh se obrátil. Poznal jednoho ze sousedů, jimž všecko zhořelo. Stál tu bledý, vyděšený, s očima, z nichž hleděla horečka. Pokračoval:

— Rohu, odvolej! Slovo zpět vezmi, neboť my Janka ubijeme, vrátí-li se někdy do dědiny. Jako psa jej budeme tepat. A kdo s ním drží, toho také tepat budeme. Pomstu za všechny, kteří dnes trpí!

Vích na souseda vytřeštil oči a zasténal:

— Pomstu. Pomstu že přisaháš! Běda!

— Ano. Pomstu! — syčel sedlák.

— A proč? Proč? — ptal se Roh, zřejmě překvapený vším, co nyní slyšel.

— Protože jeho čistý synáček ty Uhry na nás přivedl. Proto! Nyní víš —

— Janek že by —

— Ano. Viděl jsem jej a poznal, ještě chvála Bohu nejsem slepý. Janek. Ptal jsem se také sousedů. Včera Janek šel kamsi přes pole, na noc se nevrátil, ani ráno, teprve podvečer přijel s těmi Uhry a vodil je od statku ke statku. Dobytek, máslo a sýr nám brali, chléb, mouku, všecko vařivo. Někteří se počali vzpírat a tu oni šturmem na nás, počali rubat lid, ženy, děti, nás staré sousedy. A červeného kohouta posa-

dili na střechu prvně tomuto. Ale my hyneme s ním a proto pomsta. Padne-li nám do rukou, ubijeme jej jako prašivého psa a mrchu rybám hodíme.

Vích se zachvěl. Ač tvrdý, měl rád Janka, v duchu se těšíval, že synek jednou bude pánem, dvořákem, nejbohatším člověkem široko daleko. A nyní boží kletbu lid na něj volá... Zajektal:

— Mlč, mlč, Janek je nevinen.

— Takhle je nevinen, takhle... A sedlák ohnul se, učinil posměšný, odmítavý posuněk. Vích opět promluvil:

— Vždyť's viděl, že jej na provaze drželi. Co měl dělat, nebožátko.

— A kde byl' včera a v noci? Heja, pověz, staříku. Ty čert na lidi a on také čert, ale nepomyslili jste si, že se na vás náš osud smekne. Hledal ty Uhry, dovedl a nyní máte. Och, už jsme tě prohlédli, farářův mišku, nám nic nenalžeš, ba ne, my nejsme tak hloupí. Tebe už jiný soudce volá a Janka my si podáme.

— A přece je nevinen. Zbytečně krev prolejete, svědomí hříchem obtížíte.

— O vlastní se starej!

— Bývali jsme tak dlouho dobrými sousedy. Cožpak já mohu za to, že nyní takové časy? I jinde vsi pálí.

— Ale náš člověk jinde je nevodí na vlastní bratry! Na sousedy!

— Janek je nedovedl. On za nic nemůže. Jako že smrt už předemnou, přisám, Janek nic, Janek jen s listem šel.

— S listem?

— Ano. S farářovým. Nevím, co Popek psal a komu, Janka s ním poslal a oni jej chytili. Nic víc mu nepřisuzujte, jářku.

— Zaklej se na to!

— Zaklínám se. Jako že smrt přede mnou. Už věříš, sousede milá?

— Počkej, s tím listem, to by mohlo být pravda. Jeden z nich tu na dědině mošnu s nějakým listem ztratil, když jej Mikulka praštil cepem. Počkejme, ten list přinesu, hned budeme vědět, co a jak, neboť Roh číst umí.

Soused ruče odběhl a po chvíli vrátil se s nezapečetěným listem. Roh pohleděl a hned poznal, že to ten pravý, poznal farářovo písmo. Sedlák nedočkavě na něho patřil a Vích se strachem, čekal, co řekne. Co farář napsal, nevěděl, ale bál se, že něco o něm, o jeho popudu. Roh zahleděl se na litery a najednou zatmělo se mu před očima, zbledl. Teprve po chvíli řekl:

— Braši, to bylo na mne nachystáno. Farář Popek Němcům i Uhrům píše, aby na nás přišli, na mne, na Poledňu. Popek je v tom a tenhle jistě o všem věděl, neboť s knězem farářem rozmišky pekl. Ej, věru, kletba na takové!

— Ne, ne, Rochu. Jen farář, já nic —

— Tedy kněz farář! Ten vinen vší pohromou! Pojďme na něho! — vykřikl sedlák. A hned dva, tři sousedé se připojili. Sedlák horlivě a hněvně jim vykládal, co v listě, kdo Uhry objednal a proč všechna ta prolití krev i soužení, jakého ani nejstarší nepamatují. I ženy přiběhly a zástupec hned počal faráři klnout. Najednou kdosi

zvedl kámen a rozběhl se k farce. Za ním ostatní jako vlna za vlnou, když vítr zaduje. Kamení počalo crčkem pršet na faru.

Roh nešel s ostatními. Stál nad Víchem, více překvapený svým objevem nežli pohněvaný. Tolik zloby neočekával od Popka od Vícha. Hle, oba křesťany se zovou, do kostela chodí, jeden lásku káže a druhý má v ni věřit, a přece jednají huře, nežli pohan. Sršatci. A proč medle, proč? Co komu trnem v oku?

Vích těžce chroptěl, skonával. Naposledy zvedl hlavu, jakoby chtěl cosi říci, ale jen zablekotal a s chuchvalem krve z úst vydávené i duše vyšla. Obličej počal modrat.

Dvořák obrátil se a spěšně odcházel ke dvorci. Najednou strašlivě vykřikl: srazil se s pohunkem a ten mu do ucha houkl, že ve dvorci zle, že jsou tam divoši z Kumánské pusty. Roh zbrunátněl v tváři a skočil vpřed jako vlčice, jíž vlčata odnášejí. Nedaleko ležel těžký, dubový kůl; zvedl jej a zamával ním nad hlavou jakoby proutkem. S kůlem v hrsti, oči blýskající, hrubým skokem hnal se ke dvorci. Když přiběhl na sto kroků, spatřil sloup dýmu, s něhož jiskry sršely. A hned vyletěl druhý, třetí. Zatančily nad střechou v komíhavém poskoku.

Dvorec počal hořet.

Zástup jezdců vyvalil se z vrat. Hnali před sebou dobytek, ujížděli pryč s větrem o závod; buď si nevšimli člověka s kyjem, nebo myslili, že nestojí ani za šíp, za úhoz křivou šavlí. Minuli jej a Roh vpadl do dvora jako bouře. Na prahu chalupy spatřil ženu Elšku kopím k zemi při-

bitou, dodýchávající a vedle ní obě děti s uťatými hlavami. Zaryčel jako střelené zvíře a padl na mrtvoly svých drahých. Nad ním plameny zpívaly svoji strašlivou píseň.

XIII.

Několik dní Vacek Roh potácel se mezi životem a smrtí; blouznil, ženu, děti stále volal, chtěl z lůžka vyskočit, duchny škubal až peří lítalo, plakal a smál se podivným, dusícím smíchem; lidé myslili, že se dvořák minul smysly, avšak posléze přece zdravá přirozenost zvítězila nad nemocí. Roh počal nabývat rozumu, ale zároveň tak seslábl, že nemohl rukou pohnout, neboť po mnoho dní ničeho nepožil. Přepadl se a zdálo se lidem, že sestárl aspoň o dvacet let. Upamatoval se na všechno, co viděl onoho osudného dne a hoře ho dusilo. Dobrá žena mrtva, děti mrtvé, dvorec spálený. Ležel v sušírně, náhodou pohunek jej nalezl v okamžiku, kdy už trámy počaly se dolu sypat a odtáhl jej, starý čeledín Jakeš pomohl mu pána odnést do sušírny, kdež nad ním po řadu dní i nocí bděli.

Když dvořák rozumu nabyl, počal se vyptávat, kterak Uhři do dvorce vnikli a čeledín Jakeš vypravoval, jak se ukryl pod kolnou, za starou košatinou a odtud všecko pozoroval. Uhry Janek Vích přivedl, vpadli do statku jako zvěř, vyli a klnuli, šavlemi nad hlavou potřásali; vedl je nějaký ohromný rytíř, Němec v pancíři a helmu, paní vstříc jim vyšla a on na ni po německu křičel. Zatím Uhři vpadli do stáje i do chléva,

dobytek vyháněli a statek drancovali. A pak jeden Kumán vrhl se na paní, co chtěl, Jakeš neví, avšak paní se bránila, kousla jej a děti křičely. Tu Uher šavlí je po hlavinkách tepal a paní vrhla se na něho s nožem. Jiný po ní kopím hodil a ten veliký Němec se přeukrutně smál, když smrtelně vykřikla. Pak Uhřatum na střechu ukázal a za malou chvíli plameny vyšlehly.

Roh zatínal pěstě, hryzl rty. V duši bouřila ohromná bolest, drtící, bezuzdná. Spát mu nedala, jíst, ani myslit, opanovala jej a sílu podlamovala huře, nežli nemoc. Avšak po několika dnech v duši ještě jeden pocit počal rust: Rohovi napadalo, že všechnu tu křivdu mlčky nemuže spolknout, že musí za ni zaplatit strašlivou mincí. Pomstí se, bolest v krvi uleje.

Kněz farář unikl, Janka odvedli Uhři, nejspíše proto, aby jim ukázal zpáteční cestu. Sousedé vypravovali, že farář onoho dne, kdy nepřítel vtrhl do dědiny, opil se tak velice, že z šenku domu nedošel, spal kdesi v obilí a to mu život zachránilo. Když pobouřený lid vnikl do fary, shledal, že kněze nikde. Ráno jej nalezl jeden z jeho bývalých stranníků a pověděl mu, že všecko prozrazeno, že lid vzbouřen a po hrdle baží. Aby utekl do lesů a nevracel se, je-li mu život milý. Veleba Popek vyskočil jako jelen a umetal k lesu, avšak sedlák zapálil svíčku nejen čertu, ale i Pánubohu: ruče běžel do dědiny a vypravoval, kde velebu Popka viděl; hned zástup z dědiny vytrhl a za tlustým knězem; po lesích jej honili kolik hodin, kamenovali jej, avšak na konec přece se zachránil; když už bylo nejhůře,

když nejeden kámen jej zasáhl, podařilo se mu uskočit do téměř neprostupné houštiny a zde sedláci stopu ztratili; až do noci strahovali v okolí, avšak když vlci počali výt k lovu, sebrali se a šli domů. Snad faráře medvěd nebo vlk nalezne... To mu všichni přáli, i jeho bývalí nejvěrnější; hrozná rána, jež obec stihla, všem oči otevřela.

Jednoho dne Roha navštívil bakalář Třebovský. Ruku mu podávaje, lítostně na něho patřil. Teprve po hodné chvíli řekl:

— Nemyslil jsem, že se takhle sejdeme.

— Já také jsem se nenadál, brachu.

— Ti Kumáni rota jedna! Všude takhle řádí, kdo Čech, ten bit a pálen, ať věrný Římu, ať Husita. Neptají se, kde kříž, kde kalich, ale jen kde kořist.

— Tak, tak — svědčil Roh.

— Než ti vaši nepochodili. Rozjeli se dvěma proudy, však pan Vlček z Okarce na ně uhodil, jeden houf pobil, druhý rozehnal a sebral mu všechen dobytek. Jen s nějakou dívkou ujel vůdce Kumánů, měl nejrychlejšího koně a vyvázl z leče. Rytíře Němce, jenž jel s nimi, Hermanna van Löve, zajali a přivlekli do Třebíče. Van Löve se přiznal, kde všude s rotou byl a pan Václav z Kravař chtěl jej jako loupežníka šibenicí trestat bez ohledu na jeho šlechtický původ, leč v oné době Hardekovi Němci zajali jednoho z našich, pana Budiše Holoubka z Budišova; tedy jsme poctivého Holoubka za ryšavého lva vyměnili.

— Ej, ej! Že jsem tam nebyl! Kumánům se

nedivím, toť rození loupežníci, ale když křesťanský rytíř vraždění žen a nevinných dítek schvaluje, když pokojné dědiny pálí, měl by viset. Avšak až okřeji, toho Němce budu hledat. Pravil jsi, že se jmenuje Hermann —

— Hermann von Löve.

— Toho naleznu a pomstu na něm vezmu, přisám, ano!

— A dobře učiníš. Praví sice Pán: Má jest pomsta... leč zahubíš-li van Löva, zároveň jednoho z úhlavních nepřátel kalicha zahubíš a jiné před pohromou zachráníš. Zmije zajisté je také božím tvorem a přece ji každý ubije; kdo zmije hubí a všelijaké potvory, dobře činí a myslím, že také špatné lidi nutno pobíjet, aby se zlo příliš na světě nerozmohlo.

— Kam jdeš, bakaláři?

— Nikam. Vrátil jsem se z Čech a nyní šel jsem do Křižanova. Odtud oklikou k tobě, neboť jsem slyšel, že tě neštěstí potkalo.

— A já s tebou půjdu, bratře Jene. Husitům pomáhat, dobrým Čechům sloužit a křivdy mstít. Půjdu, bratře, den-li počkáš.

— Myslil jsem si to. Ale co tvoje hospodářství, bratře Vacku? Opustne —

— Ať! Když jsem ženy a dětí pozbyl, už po ničem netoužím. Už můj život jako staré koryto, v němž voda neplyne.

— Nezoufej. Nevíš, co tě čeká. Bůh milosrdný, snad ti opět nové štěstí pošle.

— Nečekám na ně. Všecko, po čem člověk baží měl jsem a hle, nic nemám, nic a ještě

dýchám. Během jedné hodiny všecko bylo smeteno. Nadarmo bys' mne těšil, bakaláři. Nadarmo, pravím!

Jan Třebovský řeč obrátil, aby Roha trochu povyrazil; začal o hraběti Hardekovi, že se mu špatně vede, lid mu hurtem utíká, bojí se nejvíce pana Vlčka z Okarce a pak toho divocha Rokšíýnského. Nejeden houf Němců a Kumánů už načisto pobit, Husitům lidu přibývá a Němci vaří z posledního. Také jinde živo, zpráva zprávu stíhá a všechny dobré. V Čechách strany o čas příměrný smlouvají a pak všichni udeří buď na Slezáky Němce, nebo na Uhry. Však už jednou nebožtík Jan Žižka slavně až k Dunaji se protepal, až skorém k Ostřihomu. Tentokráte snad Švamberk, snad Prokop Holý vojsko povede. Ten Prokop Holý kněz, ale ze Žižkovy školy a velký vojevůdcovský talent v něm vězí.

Vacek poslouchal, rozhovořil se a toho dne mu i jídlo chutnalo. Po dvou dnech tak dalece pookřál, že mohl vydat se na cestu do Třebíče. Bakalář vedl jej velikou oklikou, dbal, aby v německou nástrahu neupadli. Přešli mnohé hory a doly, přespali dvakrát u dobrých lidí, nežli třebíčské věže uhlédli. Když došli do města, zaslechli novinu: magdeburský purkrabí se vším lidem ustoupil do Rakous. Hlídky oznamovaly, že Němci hrubě zle kraj spustošili, mnoho dědin popálili a spousty selského lidu odvlekli do otroctví. Kde tábořili, všude kraj holé poušti podoben. A ještě zlým časům konce nebylo. Neuplynuly plné dva měsíce, když v okolí Třebíče objevily se hlídky nového vojska. Tentokráte při-

táhl sám vévoda Albrecht s velikou mocí a za ním král Zikmund s Uhřaty. Přitrhli k městu a počali kopat příkopy, vršit hráze, stavět děla a praky. Jízdné hordy rozlévaly se po celém kraji, od Znojma po Telč, po Jihlavu, po Žďár, po Tišnov. Bylo po žních a roty pobraly co mohly, ostatní zničily. Na sedláky šklebila se příšera hladu. Tu a tam už proskočily zprávy o moru.

XIV.

Vévoda Albrecht mocí dobýval Třebíče, den po dni zasypával město koulemi z hrubých pušek, střílel z háků i půlháků na posádku, jeho praky a totachy metaly kamení a šípy na klášter, avšak posádka, měšťany podporovaná, udatně se Němcům i Uhrum bránila. Kolikrát Albrecht šturm na hradby pustil, tolikrát byl odbit s hrubou škodou na lidech i válečných strojích, neboť posádka, útok odrazivši, sama na Němce útočila a hlavně obléhací stroje a pušky jim kazila. Vévoda Albrecht zuřil a zapřisahal se, že na Třebíčských krutou pomstu vezme za všechny škody, leč Husité nedbali. Byl tu sám pan Václav z Kravař v čele nějakých čtyř set Táborů, kteří pod Žižkou sloužili, pak Jan Křižanovský v čele svého selského houfu, Rokštejnský se železnou kapsou, smělý Vlček z Okarce, na nějž Rakušané s hrůzou vzpomínali, výborný lučištník pan Ješek z Náramče, jenž s valů samého vévodu Albrechta šípem na rameni poranil, Jaroslav z Uhřínova, zvaný Osolsobě, proslulý gruneval-

ďán Budiš Holoubek z Budišova, Michal Sele z Bransud, Jan Tasovský z Lipoltic, Velen Chrást, dictus Posměvák, Bohuněk z Hořovic, jenž na Brtničce seděl, Hron Sádlo z Čechočovic, Hynek z Valče, Ondra Tuch, řečený Podejto, Hroch z Jezerné, Stach z Jablonného a mnozí jiní rytíři a zemané ve zbrani vyškolení. Někteří na hradby vycházeli a nejudatnější německé rytíře v bitvu zvali, v souboj před očima obou vojsk. Avšak po čase i Třebíčským počínalo být úzko, neboť Albrecht pevně obklíčil město a nedostávalo se potravy.

Vůkolní krajina byla vojnou spustošena a sedláci z krajů, nepřítelem dosud nedotčených, nepřijeli v pravý čas. Město bylo zásobeno prachem i koulemi na dlouho, také duch husitské posádky byl dobrý, leč to neméně k vítězství důležité, proviant, chybělo. Skladiště se vůčihledě prázdnila, bylo mnoho hladových žaludků, mnoho rukou, jež se po chlebu vztahovaly. Vévoda Albrecht doslechl o nouzi Třebíčských a ještě nepronikuutelněji obklíčil město hlídkami, strahujícími všechny silnice i pěší cesty. Ani myš byla by do obleženého města neproklouzla. Nouze rostla, tu a tam ozývalo se už reptání. Vůdcové marně lámali si hlavy, kterak čelit nejhoršímu nepříteli — hladu, jenž už už klepal na všechny dvéře.

Denně rozdělovány menší dávky masa, chleba i kaše, posléze byl poražen poslední kus dobytka. Obležení ještě spoléhali, že pánové z Pernštýna a z Kunštátu pošlou succurs, vojsko a potravu, avšak císař Zikmund s houfem Uhrů táhl k Tiš-

novu a položil se u Drásova táborem, jako živá hrozba všem, kdož by Třebíčským pomoc chtěli poslat. Bylo zle v Třebíči, leč přece nikdo nemluvil o poddání se, naopak, Husité častěji a častěji napadali Albrechtův tábor. Obě strany bojovaly s velikou rozhořčeností, lidských životů nikdo nešetřil.

V době, kdy bylo nejhůře, proklouzla do města zpráva, že pomoc se blíží; přinesl ji z Čech bakalář Jan Třebovský, jenž hned na počátku obležení v přestrojení z města ušel a nyní v přestrojení hrubě potrefném vracel se středem německého tábora. Bakalář vyprávěl, že ve Vožici došlo k dohodě mezi stranami a že Pražané pod Zikmundem Korybutem Litevským spolu s Táborci pod Bohuslavem Švamberkem na Moravu táhnou, obě strany s mocí, jíž Albrecht neodolá. Novina jako páněří vichrem vzedmuté rozletěla se po městě a lid počal jásat, že konec nouzi; v zvony udeřil radostně, trubači v trouby a bubeníci v bubny zahráli a hetmané nařídili střelbu ze všech kusů, aby se Rakušanům pochlubili, že o pomocném vojsku už vědí, že už marno všechno strašení hladem. A Rakušané opravdu pochopili, následujícího dne, po nezdařeném nočním šturmu, vyzvedli obležení a odtáhli od města. Spěchali k jihovýchodu a za nimi valily se hrubé vozy Pražanů a Táborských. Během několika dnů Husité postoupili hluboko do Moravy, k Moravským Budějovicím a odtud ke Znojmu. 12. listopadu 1425 dobyli pevného kláštera luckého a od Luk obrátili se přímo k Reči v Rakousích, sídlu hraběte Hardeka, s nímž nejedny účty Husité chtěli rovnat. Jako povodeň děsnou

bouří zplozená valily se husitské voje do Rakous. Napřed jeli končberkové v slídnících, za nimi v posilcích těžší, panská jízda, za tou valily se, čtyřem úžasně dlouhým hadům podobny, husitské válečné vozy s praporci a hrubou střelbou. Za vozy šla práčata v hustých houfcích a zbytek jízdy ve ztracencích jel na poslechy —.

Mezi těmi, kdož pod velkou husitskou korouhví táhli na Němce, nalézal se i dvořák Vacek Roh. V Třebíči bojoval udatně proti sršatým nepřátelům kalicha i národa a vynikaje neobyčejnou sílou i zručností ve zbrani, při výpadech vyznamenal se tak velice, že Hynek z Valče jmenoval jej padesátníkem nad jedním ze svých houfů. Vacek Roh vypadal mnohem starší, nežli skutečně byl, avšak bývalá síla se opět vrátila do kostí, jakmile husitský cep v hrsti ucítil. V bojích tlačil se vždy na první místo, v řad, na nějž nejvíce nepřítel dorážel; zdálo se, že pohrdá životem a smrt hledá. I v dobách oddechu sedával opodál ostatních bratří, zabrán v hluboké myšlenky. Ze zapadlého oka a přísného, téměř kamenného výrazu obličeje všichni vyčetli, že nikoli pýcha, ale hluboká bolest jej vyhání z kruhu veselých lidí

Roh ani v boji, v hluku nemohl zapomenout na ztracené štěstí.

V Reči, považované za jeden z nejpevnějších hradu rakouských, zavřel se sám purkrabí magdeburský, Jan hrabě z Hardeka, starý pán, ale proslulý voják; četná posádka hradby ostříhala v zámku i ve městě, rovněž dobře opevněném. Husité rozložili se po okolních kopcích, po-

dobní ohromné, zlověstné chmuře. Následujícího dne po příchodu honci přiblížili se k městu, počali příkopy kopat a vršit hráz na ochranu děl i obléhacích strojů. Pracovali hbitě, neboť byli v podobné práci vycvičení a jejich padesátníci řídili veškeré dílo více očima, nežli slovy. Obležení s úděsem pozorovali s cimbuří věží husitské vojsko, pracující na poli, zvaném Neueck s pilností ženců, obávajících se změny počasí. Jedni zem kopali a velkými lopatami vršili v hráz, již druzí udupávali, aby pevnější byla, třetí vlekli hrubou střelbu a vozy s prachem i koulemi.

Vacek Roh pracoval se svojí rotou na východním cípu Neuecku; proto, že ono místo zdálo se mu obzvlášť důležitým, sám ruce k dílu přiložil, kopal zem a lopatou házel jako prostý bojovník. Násep rostl; však ale každá hrst země byla potem zalitá. Rečtí pokoušeli se rotě v práci bránit, stříleli na ni pilně z děl i z půlháků a kuší, avšak i koule, i šípy nejčastěji míjely se cíle. Husité jen se usmívali, když pozorovali to zbytečné plýtvání střelivem. Pracovali až do tmy a teprve když člověk na krok příkop od náspu nerozeznal, ulehli opodál navršeného valu, aby si odpočinuli. Jelikož pracovali po celý den, jiná rota pošinuta mezi ně a město, aby ležení střežila. Kolem půlnoci Vacek Roh byl probuzen strašlivým křikem. Rakušané se potichu vykradli z Reče a prudkým šturmem napadli náspy na Neuecku. Tma je podporovala, husitské stráže je zpozorovaly teprve v okamžiku, kdy s hrozným křikem udeřili na ležení. Chvíli bylo slyšet pouze hesla Rakušanů a Husitů, třesk mečů,

svistot šípu, dunění cepu, rozbíjejících železné kapalíny. Hluk se blížil, zdálo se, že Husité ustupují.

Vacek Roh vyskočil, houkl na svoji rotu a v jedné ruce meč, ve druhé těžký řemdih, v čele nevelkého houfce vrhl se v boj. Brzo nalezl Rakušany, kteří, obrovskému klínu podobni, stále hloub a hloub zadírali se do husitského masa. Vedl je urostlý, ramenatý rytíř, který strašlivě kolem sebe mečem tepal. Roh udeřil na Rakušany z boku, prudce jako vlna vichrem poháněná, rozrazil je a na okamžik zastavil, jelikož neočekávali útoku s oné strany, ale brzo se jim podařilo Vackovu rotu obklopit přesilou. Roh postřehl nebezpečí, ale nemohl uhnout; věděl, že obětuje svůj lid, ale touto obětí mohl bitvu zachránit. Hlavní voj táborský se sebéře a uhodí na Rakušany, zadrží-li je, svým prospěje. Zaryčel jako zubr v lesích a vrhl se na houf, jenž mu cestu zastupoval, drtil Němce mečem i řemdihem jako mlatec obilí a za ním ostře postupovala jeho rota. Němci dotírali na ni se všech stran, dusili ji, avšak Husité neznali ani bázně, ani únavy. Vacek Roh, podobný obru z bájí, tepal nepřátele, jednoho po druhém porážel; mnozí Němci uhnuli, jakmile uhlédli před sebou obrovského, prostovlasého člověka, zarostlého dlouhým vousem. Jiní odvážili se zápasu, nastavili zbraň, ale hynuli, jako holoubě ve spárech mocného orla. Leč pojednou Vacek Roh padl jako bleskem zasažený. Jeden z Hardekových knechtů připlížil se k němu ze zadu a provazem strhl jej k zemi. Ostatní hned se vrhli na poraženého, vyrvali mu zbraň a spoutali

jej, ačkoliv dosud jako lev se bránil. Šest lidí nadarmo pokoušelo se zdolat obra i když na zemi ležel; teprve když jej kdosi uhodil palcáten, Roh byl přesilou zdolán. Bitva ještě zuřila na všech stranách, leč jádro Tábora už doběhlo a Rakušané počali ustupovat.

XV.

— Vacku! Je-li možná!

Dvořák spěšně otočil hlavu.

— Ludo! Ty zde?

— Ano. Zajali mne a odvlekli do ležení, tam od pana Hermanna von Löva koupil mne jeden bohatý recský měšťan a nyní jeho ženě posluhuji. Nenadála jsem se, že se tak daleko ocitnu, mezi cizími, kde našeho slůvka neuslyšíš. Tu všude Němec a laskaví nejsou, více ran dají člověku, nežli chleba. Ale jak ty zde —

— Vidíš pouta?

— Ano. Vidím, že tu nejsi dobrovolně.

— Zajali mne také, onehdy při výpadu a nyní jim robotuji, hradby, naší střelbou porouchané, musím opravovat, vodu nosit do kádí, pro případ ohně. Naši ostře na Němce dotírají a bohda zlomí.

— A co otec? Zdráv-li?

— Mrtev. Nevíš? Uhři jej ubili.

— Tedy mrtev. Janek už také nebožtík. Rozbili mu hlavu, když jej nepotřebovali.

— Uhři?

— Ano. Chtěl jim utéci a jeden jej dopadl. Nadarmo jsem ruce spínala. Ach, Bože, co vše jsem viděla a zažila v těch několika dnech! Statek spálený, otec mrtvý, bratr někde krkavcům na pospas a já v nevoli. Že na nás přišlo tolik soužení...

— Slyšelas', že Janek na nás Uhry dovedl?

— Ano, ale nevěděl, co činí; farář mu nic neřekl, pouze list mu dal a nařídil, komu jej má dodat. Janek nevěděl, že to proti tobě, proti dědině. A tys —

— Jsem žebrákem jako ostatní; dvůr spálený, děti mrtvy, žena mrtvá, dobytek už dávno snědli Kumáni. Jen pomsta mi zbyla. Ten Hermann van Löve —

— Je velitelem v Reči; hrabě Hardek si jej oblíbil a svěřil mu hájení nejdůležitějšího místa. Však hle, tamo jde. Vidíš?

— Vidím...

A Vacek Roh zahleděl se na Němce, jakoby si jeho podobu chtěl navždy v mysl vštípit. Upjatě hleděl na něho, dokud nezašel. Teprve po chvíli prohodil:

— Musím jít, Ludo, stráži bylo by nápadno, že tak dlouho u studny stojím. Však již se po mně ohlíží. A kde ty sloužíš?

— Zde za rohem, v domě s velikými okny; nad vchodem jsou vytesány veliké váhy, neboť můj pán je kupcem. Snad se ještě uvidíme, Vacku. A mne, prosím tě, nehněvej se, já za nic nemohu, za otce, ani za bratra.

— Na tebe se nehněvám, Ludo. Vždyť jsi také v bídě, myslím.

— Ano. Ano. S počátku jsem Němcům nerozuměla a ukrutně mne bili, pán i paní, ba i děcka, co v ruce měla, na hlavu mi hodila. Ani nevíš, Rohu, jak mi tu zle. Nyní hladu nemám a lépe se mnou zachází, avšak kdybych mohla, hned bych utekla.

— Neboj se, nezůstaneš tu.

— Myslíš? Stýská se mi po domově.

— Ano, Ludo, ano. Korybut s Pražany a Táborci města dobude a pak budeme oba svobodni. Uvidíš, dočkáš se, jen trpělivost!

— Ach, kéž bych se dočkala! Vacku —

Nedopověděla. Hlídač se obrátil, cosi po německu zařval a Luda, poděšena, uskočila stranou jako srna, když psí štěkot zaslechne. Vacek Roh naplnil puténky vodou a odcházel za hlídačem, poslední v řadě. Tlupa vězňů nosila vodu, naplňovala veliké džbery a kadečky, postavené ve všech ulicích, aby v případu ohně dost vody na hašení bylo. Vězňové, na nohou okovy s těžkou, železnou koulí, namáhavě vlekli se ulicí téměř liduprázdnou a strážník, ramenatý, surový Němec, občas některého býkovcem přetáhl. Pracovali od kuropění, bez oddechu, o suché kůrce chlebové, solené bitím — Rečtí šetřili zásobami pro sebe, nechtělo se jim krmit české hřbety. Všem žaludek hrubě kručel, v řadě občas někdo potichu zaklnul na tu psotu, než hlas lidský řinčení okovů přehlušilo. Když se vězňové ke studnici vraceli, dvořák Roh opět uzřel rytíře Hermanna von Löva. Vlámský dobrodruh vykračoval ještě s jedním, bělovlasým, hodně otylým pánem v nádherném pancíři a Vacek hleděl na

ně, div si očí nevyhleděl. Soudruh, jenž za ním kráčel, broukl:

— Ty ještě neznáš hraběte Hardeka?

— Neznám.

— Ten starý, tlustý v pozlaceném pancíři, toť Hardek, magdeburský purkrabí. A pravda, ty jsi tu, brachu, teprve několik dní, tys' nováček mezi námi, ale já už dobrých pět měsícu vzdychám na řetěze. Ba, ano. Mne zajali hned u Třebíče.

— Pět měsíců že jsi zde —

— Nevěříš-li, pohleď na mne lépe a uvidíš. Býval jsem chlap jako hora a dnes na mně masa nenajdeš. Hladem nás Němci umučí a bitím. Ej, psiny, duše křesťanské v nich není. Jen tvrdost a msta.

— Odkud jsi?

— Ze Starče, mlynářův.

— A o útěk jsi se nepokusil?

— Kam utečeš a jak? Nelze, brachu, nelze. Ukrutnou smrtí hrozí každému, kdo by se o útěk pokusil. Holemi bude uprán, kyji, však nebál bych se holí, taková smrt snad lepší, nežli smrt hladem. Nebál bych se, kdyby nebylo naděje, že naši město oboří a nás bědné vysvobodí.

— Dočkáme se toho — řekl dvořák.

— Prve jsi hovořil s nějakou děvou. Znáš ji?

— Ano, z naší dědiny je, také ji zajali Kumáni a prodali Němcům.

— Buď opatrný, milý brachu, aby jí, ani tobě nebylo hůře, než je.

Hlídač zaslechl poslední slova. Nerozuměl, avšak podle přízvuku soudil, že jeden druhému

si stěžuje. Zaklel a počal oba nemilosrdně býkovcem prát. Starečský se ohnul jako na povel a přijímal rány jako člověk, jenž dávno na ně uvykl. Vacek Roh zbrunátněl, zaťal zuby; mlčel, ale z očí vyrážely zlověstné plamínky.

Luda stála opodál a všechno viděla; bylo jí úžasně líto dvořáka, vzpomínala, jaký to byl zdravý a hezký hoch, nejpěknější z celé osady, silný, že by s medvědy se mohl do křížku brát a hle, nyní je na řetěze a lecjaký dráb smí jej do krve sprát, kdykoli se mu zachce, aniž by mohl mu rány oplatit. A čí to vinou? Jejich rodu. Kdyby otec byl s farářem cosi nepekl, jistě všem nyní lépe bylo; nechutné krmě starý navařil sobě i jiným, hle, to z rozmíšek pošlo, ze závisti. A nemuselo. Co komu po ostatních. A ten kněz... ďábel aby s něho za živa kůži dřel. Ten má na svědomí ještě více, nežli otec, ten všeho nejhrubší příčina... Luda po očku hleděla na Vacka a slzy vyskočily na tvář. Vacek je zahlédl a lehce se usmál. Hřbet bolel, ale nedbal toho, projev soustrasti jej hrubě potěšil. Jako když člověk pohledí na pěkný květ: hnedle bolest menší je a méně osobní.

Na večer Luda opět se točila okolo studny a když Roh přišel, nenápadně podstrčila mu kus pečeně, zamotané v bílé plátno. Nechtěl přijmout, leč dívka vložila mu dárek do ruky a ruče odběhla s konévkami. Měl ukrutný hlad, proto snáze smířil se s darem. Pak ji vídal den co den a častěji spolu vyměnili několik slov o dědině, o rodném kraji. Vacek poznával, že Luda je dobrá, srdečná, jakoby ani nepocházela z ro-

diny Víchovy. Soudruh, jenž s Rohem nejčastěji chodil, povšimnul si, že Luda nápadně často k studni přichází. Jednou prohodil:

— Zdá se, Vacku, že to není jen tak nebo onak. Že tě ta šelma černooká návidí, krk bych vsadil. Ba, pravím, krk!

— A prohrál bys'. To nic jiného, nežli drtivá opuštěnost v cizině a trocha soustrasti; jsme z jedné dědiny, proto se mnou raději nežli s jinými hovoří. Ale já na milování už dávno nemyslím, co jsem rád měl, všecko už pod drnem.

— Ej, po nějakém čase na všechno zapomeneš jako na loňskou zimu a pěkná sýkorka ti život osladí. Jen jestli se odtud ve zdraví dostaneme. Zdá se, že naši něco chystají. Nemyslíš? Od předvčerejška ze všech kusů neustále v hradbu pálí. To jistě lochy k šturmu potřebné probíjejí. A smolné věnce házeli na střechy.

— Jisto, že nechtějí tu dlouho ležet. Kdyby přitrhl vévoda Albrecht, možno, museli by upustit od Reče a to hetman Švamberk nerad činí.

— Ty nevíš —

— Co?

Že Švamberk šípem střelen do hrudi? Vlastníma očima jsem na to hleděl, když jsem včera hradbu opravoval. Postřelili jej, myslím nebezpečně, neboť na znak padl. Táborští hned přiskočili a odnesli jej pryč, do ležení. Ale myslím, že naši za Švamberka krutou pomstu na Hardeka pustí. Že už od zdí neodstoupí.

— Pravda, pravda. Nemohou se ctí odstoupit, dokud Švamberka nepomstili. Nezoufejme tedy, svobody se jistě dočkáme. Táboři už dobyli

pevnějších měst a tentokráte jich síla! Neviděl jsem ještě takového vojska!

— Tak, tak! A co až vyjdeme? Naše statky spustošeny, spáleny, úroda v pekle. Co počneme, Vacku?

— Já půjdu s vojskou, do světa, kalich hájit. Kalich teď naší pavezou.

— Co zbývá...

Rohův druh umlkl a dvořák zabral se v myšlenky. Čelo se krabatilo, na rtech usadil se trpký úsměch. Vacek Roh myslil na Ludu, na to, co mu o ní soudruh pověděl. Jak se lidé klamou. Proč se nejraději o druhé starají? Což spolu nesmějí promluvit dva lidé, krajan s krajankou, aniž by jim byly podkládány všeliké osobní pohnutky?

XVI.

Když Husitům podařilo se podkopat pod rečské hradby, velkolepým útokem zmocnili se města i zámku; Němci bránili se chlapsky, sám hrabě Hardek řídil obranu do poslední chvíle, avšak město už nebylo možno udržet; s jednoho konce dotíral Zikmund Korybut, s druhého Prokop Holý s nejlepšími houfy táborskými a sirotčími. A Němce hned na počátku boje nehoda potkala: čeští zajatcové se vzbouřili, rozbili okovy a všelijak ozbrojení, napadli svoje strážce. Vacek Roh mezi prvními Němci, kteří přiběhli vzpouru dusit, řádil jako raněný zubr, jednoho po druhém kladl na zem strašlivými údery bur-

díře, jenž mu padl do rukou. Ostatní následovali Vackova příkladu a byť hladem a strádáním vysílení, bojovali přece jako lvi, neboť šlo o svobodu a touha po ní jejich pážím síly dodávala. Sám Hermann van Löve udeřil na vězně v čele vybraného houfu, leč Vacek Roh poznal vůdce Němců, uhodil jej sekerou v kolčí helm a rozbil kovové hledí, okrvavil jej, uhnul jeho meči a druhou, lépe naměřenou ranou porazil silného Němce na zem. Von Löve ležel na dlažbě, podoben poraženému dubu, jejž drvoštěpové oklesťují; četné rány sypaly se na hlavu, na modrý pancíř; ze dvou ran krev proudem valila, z úst dralo se už smrtelné chroptění. Zástup von Lövův, podšený pádem svého vůdce, poradil se ruče s Vaňkem a Husité jej ostře pronásledovali. Na všech stranách slyšet ukrutný křik a třeskot zbraní. V to mísilo se dunění reckých zvonu, zvonících na poplach a hukot husitských děl vřavu sesiloval. Měšťané vybíhali z domu, jedni ve zbrani, jiní rukama lomili a naříkali, nebo klnuli.

Hardek ustupoval.

Ulice byly už plny krve.

V hluku boje Vacek Roh vzpomenul sobě na Ludu. Spěchal do uličky, v niž ji vidíval mizet a v brzku nalezl dum, označený velikými, v kameni vytesanými vahami; dvéře byly opřeny závorou, leč Vacek Roh rozbil je ohromným úderem sekery a skočil v chodbu, za ním dva, tři soudruzi. Luda, jakmile zaslechla praskot dveří a Vackuv hlas vyběhla ze svojí komurky a letěla vstříc osvoboditelum. Poznala Vacka

po vysoké postavě i vpřítmí chodby a hned k němu přiskočila, ruce tiskla.

— Konečně volná — vydechla.

— Ano, Ludo, ano, rečtí Němci už jsou poraženi, naši drží polovici města a stále postupují. Pojď do ležení, tam bezpečno.

— Myslila jsem, že na mne zapomeneš.

— Vždyť jsme krajani!

— Ba, pravda. Ale... tys', brachu, plný krve — křikla hlasem, z něhož vyznívalo hrubé uleknutí, nenadálá starost.

— To nic, to nic...

— Nejsi raněn?

— Jen lehce, do ruky. Nestojí to hrubě za řeč. Pojď, Ludo, chceš-li. Pospěš.

— Ano. Ano. Jdu s tebou.

— V husitském táboře jsi bezpečna.

— A neublíží mi —

— Neublíží. Nejsou Němci.

Mnoho strašného jsem o Táborcích slyšela, doma i zde. Bojí se jich jako ohně a mluví o nich jako o sršatých ďáblech.

— Lhou. Avšak pojď.

Vacek vykročil a Luda běžela za ním. Hluk boje vůčihledě se vzdaloval. V ulicích bylo plno mrtvých a raněných, místy kupily se vysoké hromady mrtvol, štítů, rozbitých zbraní, šalířů, kapalínů.

— Strašné. Strašné — jektala Luda.

— Co chceš. Vojna. Avšak hle, už jsme u brány. Už nebudeš patřit na ono strašné divadlo. My jsme vojnu nevymyslili, my si jí nepřáli;

kdyby nám Uhři a Němci pokoj dali, nikdy by nám nenapadlo táhnout do jejich země. Ale sama viděla's, jak u nás řádili. Zde oko za oko, zub za zub.

— Vacku! Ty se chvěješ!

— To nic! To nic! Jen rána se otevřela a znovu pálí. To nic, to přejde.

— Ale pobledl jsi. Vrávoráš!

Vacek už nevrávoral; už seděl na hromádce země, sinavý jako mrtvola, oči zavřené. Luda vykřikla a z nedalekého tábora vyběhla stráž, již vedl starý grunevalďan Budiš Holoubek z Budišova. Osvědčený voják hned pochopil, co se stalo: Roh dýchal, avšak slabě.

— Byl raněn a omdlel — řekl pan Budiš.

— Nezemře?

— Táborci, milé děvče, tak snadno neumírají. Počkej, prohlédnu mu ránu a uvidíme. Tys' jeho sestra?

— Ne, jen krajanka — řekla Luda a zapýřila se. — Jsme z jedné vsi a já zde u Němců v zajetí seděla.

— Mh, mh, tak... A pan Budiše počal ohledávat rány. Seznal, že Vacek byl z kuše postřelen pod žebro a seknut mečem do ruky; obě rány byly celkem neškodné, avšak mnoho krve ušlo.

Táborci odnesli Vacka do ležení a pan Budiše vymyl mu rány, přiložil obvazy. Vacek po chvíli probral se z mdloby usmál se, prohodil několik slov. Po chvíli usnul a Ludiše bděla nad ním, ošetřovala jej jako vlastní sestra. Roh

spal celou noc, teprve k ránu se probudil a volal po nápoji. Luda podala mu nádobu s vodou, napil se a opět ležel jakoby v dřímotě. Posléze vyšlo veliké, bílé podzimní slunce. Luda odhrnula plátěnou oponu a slunce vniklo do stanu, ozářilo prosté lůžko i dívku nad chorým skloněnou. Vacek Roh probral se z dřímoty a hleděl na Ludu, dlouze, upjatě, jakoby ji dnes viděl poprve. Teprve nyní poznával, že má pěkné oči, pěkné líce. Oči jako trnky a líce, třeba trochu pobledlé, přece hrubě spanilé. A bylo mu příjemno, že vidí u sebe tvář tak pěknou, známou a přece do té chvíle neprozkoumanou. Hleděl na ni a znovu mu v mysli zatanula nedávná soudruhova slova o milování. Zapuzoval je a ona se vracela stále houževnatěji, jako pýr na pole; rvi, škubej, nič ho sebe více, na rok ho opět všude plno. Soudruhovy myšlenky zdály se mu takovým pýřím, škodlivinou, nezmarem. Avšak trochu přece lahodily znavenému duchu.

Vešel pan Budiš Holoubek a ptal se, jak se krajanovi daří. Korybut nařídil pochod, vojsko vytrhne dnes nebo zítra, ale nikoli proti Albrechtovi. Domů. Pan Budiš na to bručel, zdálo se mu, že zbytečno bylo táhnout tak daleko a mořit se před Rečí, když nic z toho. Korybut ovšem praví, že je zima na krku a v zimě že vojna těžká — ale má být dobytí Reče a zajetí hraběte Hardeka jediným ovocem namáhavého tažení? Když vojsko jednou zde v Rakousích, nechť ukáže svoji moc! Budiš hodnou chvíli huboval na Korybuta, že lid příliš nápadně šetří, nelíbilo se mu, grunevaldanovi, že tažení nekončí velikou, rozhodnou bitvou.

Následujícího dne skutečně koněberkové sedli na koně a honci seřadili se kolem vozů. Prapor zavlál v ranním větříku a mocný husitský sbor vydal se na pochod, spustošené město zůstavuje za sebou. Vacek Roh jel na voze a s ním Luda, jež o krajana pečovat nepřestala. Teprve když oba ve zdraví dostihli města Třebíče, rozloučili se — Vacek táhl dál s Tábory a Ludu poslali domů. Šla spustošeným krajem, skrze spálené dědiny, kolem prázdných stodol a sýpek.

XVII.

Uplynula tři leta. Jednou, právě v neděli, zvanou Laetare, objevil se v Netíně zvláštní člověk: ohromný, jednoruký, zarostlý hrubým vousem, až na prsa splývajícím. Pravé oko zakrýval černý klípec, nos byl rozťat šavlí, také jedno ucho mu chybělo, avšak přece mnozí tvrdili, že jednorukého obra kdysi viděli; nikdo však nemohl se upamatovat, kdy a kde. Teprve Luda jej poznala. Vyběhla z nově zbudované chalupy a rovnou spěchala k neznámému. Uzřel ji a zastavil se.

— Vacku! Takhle jsi se tedy vrátil!

— Ano. A nikdo mne z našich nepoznal — řekl s přídechem trpkosti.

— Jen já.

— Tak. Tak. Ty, Ludo...

— Dorasovali tě, Vacku. Nediv se, že lidé se mýlili. Nejsi sobě podoben.

— To Němci ve Slezích. Pro mne už konec

vojny, už jednou rukou mnoho nesvedu. Musím doma sedět. Nu, co se naprotivím...

— Němci! Ej, ej, hříz je! Ale pojď dál. pojď do stavení, však jistě jsi vyhladověl a bohudík, u mne nouze z mísy nejí.

— Máš pěkný dům.

— Sousedé mi pomohli stavět. Nalezli se mezi nimi přece lidé milosrdní. Začínala jsem od srpce a otky, avšak už všecko překonáno. Pojď, Vacku, pojď!

— A sama jsi?

— Sama. Nebylo proč, vdávat se. Hospodářství trochu rozumím a není mi zle. Nějak bylo, nějak bude. Posaď se, posaď, abys' mi spaní nevynesl... Za řeči vešli do jizby a Luda hned ke stolu přistavovala řezanou stolici, snášela chléb, máslo a sýr, nutila dvořáka, aby si ukrojil, aby jedl jako doma.

— U tebe beztak prázdno. Chalupa dosud spáleniště, ničeho nemáš. Jen sušírna ti zbyla, budou to těžké začátky.

— Prve jsi řekla: nějak bylo, nějak bude. Nebojím se práce, začnu také pěkně od začátku. Chalupu vystavím, však dřeva v mých lesích dost, koupím nějaké dobytče, pravda, nebude všechno takové, jako bývalo. Myslil jsem, že se zalknu, když jsem se blížil k Netínu. A vidíš, přešlo to. Naši kněží kážou: nezoufat, doufat. A tak doufám, že bude tu pro mne dost chleba, dokud se k hrobu nedoplazím. Kus chleba a klid, více nepotřebuji. Na to, co bylo, musím zapomínat.

— A co vojna?

— Och, té ještě konce není. Ale Češi stále slavně vyhrávají. Bál se nás Němec i Maďar, sršatý nepřítel víry i jazyka. Jak zaslechli naši píseň, rachot našich vozů, radili se s Vaňkem a my i do jejich zemí vpadli. Nejedno slavné vítězství nad nepřátely zákona Páně viděl jsem a těšila mne nad všecko na světě.

— U nás o vojnách málo slyšet. Jsme tu jakoby za větrem.

— A co veleba Popek? Ještě u vás farářuje?

— Ne. Ne. Hned tehda, jak jej ze vsi vyhnali v les, Popek zmizel a nikdo více o něm neslyšel. Pak tu byl jemu podobný, ale musel pryč a nyní fara opustla. Na Popka lidé ani vzpomenout nechtějí. Už tu vládne jiný duch, nežli kdysi. A ty, Vacku, z kalicha přijímáš?

— Ano.

— Myslím, že není špatné to, co dobří lidé hlásají. A tys' dobrý... Odmlčela se a zapýřila, jako člověk, jenž řekl více, nežli chtěl.

— Máš pravdu. My chceme, aby člověk žil dle toho, več věří. Aby nevyznával Boha pouze ústy, ale i skutkem. To Hus kázal. A hle, co už stoupenců! Snad celý svět proti nám povstal a my Čechové tomu světu odolali!

— To chválím.

— Odpůrci drží se ornátů, honosných obřadů, latiny, ale jejich duch schátral. U nás naopak všechno jako na jaře: všude plno mízy a květy budou, i ovoce.

— Pravda. Ale co vidím: ty už chceš, Vacku, odejít? Vždyť jsi teprve přišel!

— Musím, Ludo, musím! Chci pole obejít, pohlédnout, co a jak.

— Uvidíš pouze úhor. Dá to práce, nežli opět budeš bývalým dvořákem. Pamatuji, na tvoje pole se lidé jako na zázračný obrázek dívávali. Ba, ano, pamatuji to.

— Už myslím, nebudou se dívat. To jisté, na všechno sám nestačím. Novou hospodyni si už nepřivedu, na nebožku Elšku těžko bylo by zapomenout. A pak: kdo by mne takhle zmrzačeného chtěl. Marno... S Bohem, Ludo, mívej se tu dobře!

Vacek Roh vzal čepici a odešel. Kráčel pomalu, kolem opustlé fary, nahoru ke kocandě. Luda za ním dlouho patřila a v očích zaperlily se slzy. Bylo jí opět tak líto dvořáka, líto všeho, co se událo. A také Vacek Roh cestou myslil na Ludu. Je moudrá. Dobrá. Jakoby ani nebyla z Víchovy rodiny. A čisto má v chalupě. Sama je a přece bídy nevidět. Jistě i s čeládkou dovede vyjít. Někdo s ní bude šťasten... Roh pohleděl na svůj pahýl a zamračil se, odplivl.

Po několika dnech se očitě oteplilo, kočičky rozkvetly, sedláci vyjížděli na pole; bylo slyšet pouze protáhlé pokřikování na koně, na volky a práskání bičů; pluhy rozrývaly slehlou zem a lidé, za rataji postupující, hrubší hroudy kopáči rozbíjeli. Kdesi vysoko, v jasném, sluncem ožíhlém azuru zpíval skřivánek jako pobláznený a jeho trylky zvonily, řinčely, ševelily jako hudba srpů a kos, porážejících lány boží úrody. A lidem bylo veselo. Zapomínali na přestálé útrapy, na vojnu, na všechny starosti; bylo tu nové jaro

a s ním jako ptáci zpěváci přišly nové naděje, země opět voněla chlebem.

Vacek Roh právě vstával, myl se, když někdo zabouřil na dvéře sušírny. Otevřel a překvapen ustoupil — na prahu spatřil Víchovu Ludu. Zasmála se mu:

— Pozdě vstáváš, hospodáři. My už posnídali, už jsme přišli na robotu a ty ještě spíš jako dudek. Křivánci, brachu, jsou už dávno na poli, už vesele zpívají.

— Nerozumím ti.

— Přišli jsme ti pomoci. Zatím já s čeládkou, snad později přijdou i jiní. Víme, že jsi sám, že nemůžeš orat a sít a jeden druhému přece musíme pomáhat. Však potahu neubude. Ukaž nám, které pole máme ti zorat a osít.

— To jsem opravdu neočekával, Ludo. Opravdu ne. A vždyť ani nemám osiva.

— Já mám dost a půjčím ti, po žních, budeš-li chtít, můžeš oplácet.

— A co, kdybych zapomenul? — zažertoval. Mávla rukou.

— Tož bys' zapomenul. Také bych proto hladem neumřela. Náš rod je tvému zavázán. Tvého neštěstí ouplná příčina.

— Toho nevzpomínej — řekl.

— Pravda. Pravda. Co tam, to tam. Slovem umrlých nevzkřísíme. Pole nám ukaž, Vacku, abychom s potahem nadarmo nestáli. Je pěkně na odiv, zištný čas a nikdo neví, zdali potrvá, zdali nepřijdou deště.

— Tedy doopravdy chceš —

— Vždyť vidíš koně a čeleď.

— Toho opravdu jsem se nenadál. Jsi dobrá, Ludo, a dej Pánbů nebeský, abys takovou ostala. Pojďme tedy na pole, když chceš.

Jakmile Roh vyšel z nízké prostory, jako by všecek jas jarní pohody přelil se do jeho srdce. Křepce vykračoval po boku Ludy, ba i zažertoval o počasí, o práci. A když šel vedle ní, opět si všiml, že Luda má pěkné oči, hrubě spanilá líčka. Jako to jaro je, svěžest a síla z ní dýše. Oráči zarazili pluhy v zem, přitlačili na habrové kleče a volci zabrali. Nad rataji hned zakroužily houfy vran a spadly na pole, v černou, pluhy rozhrnovanou zem. Vacek Roh rozhlédl se kolem a zaždálo se mu, že celý kraj se usmívá jako dítě, jež matka celuje. Slunce zářilo a jeho jas odrážel se od hory k hoře...

* * *

V čas žní Luda už byla Vackovou ženou. Podmanila dvořáka svojí dobrotou; dlouho uvažoval, nežli s ní promluvil, avšak posléze cit zvítězil nad rozvahou. A neprohloupil, v novém spojení dvořák opět nalezl kus bývalého štěstí. Tam daleko, za horami, za lesy, zuřily velké bouře, český národ bojoval dosud svůj slavný, heroický boj proti všem, rval se za svobodu svědomí i svobodu jazyka. Časem i na Meziříčsko dolehla zlá vlna — Němci přepadli Meziříčí, holdovali v Třebíči, spálili Křižanov — ale vlna po čase opadla pod lijav-

cem ran, zasazovaných Němcům husitskými cepy a řemdihy, vlna opadla a slunce opět svítilo. Konečně zjednán mír. V lůně národa, v odlehlých dědinkách rodilo se zatím nové pokolení, jehož úkolem bylo sílou ducha to zachovat, čeho národ mečem i cepem dobyl.

Vacek Roh vychovával venkovský lid. Fara opustla na dlouhé časy, ale dvorek opět vyrostl z trosek a dvořák zval sedláky k sobě, učil je číst, přemýšlet o světě, srovnávat skutky lidí se slovy Písma. A lidé mu porozuměli; Netín brzo byl ohniskem písmáků, rozšafných lidí, dobrých hospodářů, jichž si každý vážil, neboť jednali vždy uvážlivě a pod zorným úhlem plné mravní zodpovědnosti za každý čin . . .

MOENCH.

Bohatýrská rapsodie.

I.

Jmenoval se Armand Silvestre de Courtaldrie, ale jelikož nižádný jazyk německý nedovedl jedním dechem vyslovit jména tak dlouhého a protože býval smuten jako člověk, jenž stále něco hledá, avšak ničeho nenalezá, jmenovali jej Němci, usazení v krajině daleko nad Toruní nerytířským přízviskem Moench. A pan Armand Silvestre de Courtaldrie byl skutečně vážný a v sebe uzavřený, jako starokřesťanský mnich, jenž polovici svého života protrávil nad knihami a prostřed nerozřešitelných filosofických záhad. Jmenovali jej mnichem, protože opravdu žil přísně, asketicky jako starokřesťanský poustevník. Byl človíčkem ještě mladým a plným síly, neboť dosud nepřekročil třicátého roku věku svého; proto jeho uzavřenost byla více nežli podivnou v krajině, kde lidé žili jen proto, aby užívali. Tam nad staroslavnou Toruní, v državách pyšného křižáckého Řádu, sedláci robotovali do úmoru, v nejtěžší nevoli, jen aby rytíři pohodlně mohli užívat světa, oddávat se zábavám, lovům, rytířským hram a dobrodružstvím, jejichž účelem je získání

slávy a podmanění krásných žen. Tam kupci směli obchodovat, jen když zaplatili vysokou berni rytířstvu, řemeslníci směli pracovat pouze tehda, když byli ochotni dělit se o zisk úmorné práce s lidmi širokého meče. Nepracoval, kdo nemusel a kdo mohl, peníz lehce získaný obracel na koupi chvilkové rozkoše. Leč statisíce lidí muselo pracovat do poslední špetky síly, neboť zákon žádal, aby jedni pracovali a jedni pouze světských rozkoší užívali. Podobenství o vinici už neplatilo, neboť kmenum neplodným nyní dařilo se nejlépe. A bylo všelijak na božím světě. Po éře veliké přísnosti mravů následovala rychle dekadence, jež připomínala biblické časy sodomské a volala po síře, po všestravujícím ohni, po nových potopách; hřích světem chodil, už tváře vráskami vášní rozryté neukrývaje za masku líčené pokory a zdrženlivosti. A nebylo možno ani vyjmenovat všechny hříchy, které zahnízdily se během posledního století na území Řádu. Po veliké bitvě u Tannenberga, v níž pyšný křižácký Řád byl na hlavu poražen topory a meči Slovanu, Prusy byly podobny dubu, červem rozhlodanému a sněti setlelé. Úpadek mravního názoru byl patrný všude, v Marienburku, ex luto zbudovaném, v Marienverderu, i v řádových komturiích, na zámcích, obývaných pyšnými běloplášťníky i jejich západními hostmi. Rozklad pokračoval přímo úžasným krokem a lide vymýšleli stále nové neplechy. Bída prostého lidu rostla jako vody v mazurských jezerech, když polské sněhy jihnou a rostla požívačnost urozených a silných pánů. Zdálo se, že rytířstvo tuší blízký zánik Řádu, jeho smrt a že všichni před

smrti chtějí se hodně vybouřit, v číš
utopit všechen vnitřní zmatek. Niko
na zítřek. Každý jakoby se bál mysl
se bál naslouchat hlasům, které snad o
mžik, ozvaly se v duši. Ženy, kostky, sc
lovy měly umlčet svědomí, rozum, dneše
všem proslulým zákona původcum, nebo
zdál se bezbarvým jako větrná podzimn
smutným jako hrob.

Armand Silvestre de Courtaldrie,
Moench, odrážel se od soudobé rozkošnic
lečnosti jako světlo ode tmy propastné
kvapoval, jako lidi překvapuje náhlá
světla, vycházejícího z malého, ve tmu p
ženého ohniska. Byl všem nápadný neje
vysokou, štíhlou avšak svalnatou postav
dobře slušel modrý, po otci zděděný b
ský pancíř, leč i způsobem řeči a mrave
nápadný každému, kdo jej uzřel; poddan
neměl mnoho, jej milovali a šlechta jej
děla, nebo se mu vysmívala; jedněm zdál
nebezpečným novotářem, protože poddan
neutiskoval jako ostatní a druhým byl
ným bláznem; o jeho domnělém šílenstv
valo několik podařených historek, nejpove
z nich vymyslil opat neuenburského l
otec Gerhard von Siglingen. Moench v
advacíti letech oklamaný láskou, v niž v
vší zaujatostí mladého srdce, ve čtyřiac
zrazený svým nejlepším přítelem, barone
Boernem, v šestadvacíti připraven sou
Němcem, jemuž velmi důvěřoval, o pol
svého nevelkého majetku, pohroužil se v
jako hlemýžď ve svoji skořepinu, hledal s

čených knihách, v poesii dávno za-
odu, v pohlížení na nekonečné bo-
prostírající se na hranicích jeho ma-
na sivá oblaka, plující kamsi do daleka.

dvěma sty lety byli by jej považovali
ka.

sto lety byly by jej nazvali učencem,
1.

asy minuly. Moench byl současníkum
snílkem a neškodným šílencem, jenž
e využitkovat oněch daru, které mu po-
říroda. Byl velmi krásný, podlouhlého
velikých, aksamitově lesklých očí, dlou-
adeřeného vlasu a vousu, lepý krasavec.
ho krása zanikala v osamělosti jako po-
alní prorvě zaniká. Mohl dobývat srdcí
ných německých žen, jež nejednou se
ohlédly, než Moench měl dost na jednom
zklamání v lásce. Mohl hýřit bez ohledu
, jako hýřili jiní a přece nechtěl, stranil
é společnosti. Mnich... Kartusián...

ch narodil se v Prusích, v území Řádu,
Francouze a matky Polky, plavovlasé Ma-
e šlechtického rodu Ostroleckých, zpříz-
s bojovnými Grzymaly. Jeho otec Ar-
René de Courtaldrie pocházel ze země
ské a byl druhým synem starého, slav-
odu de Courtaldriu, Francouzů, po leta
ch v rovinatém Brabantě. Roku 1392, když
i chystali výpravu pod Kovno, Armand
de Courtaldrie s dvěma služebníky přijel
arienburku a bojoval ve službách Řádu

proti Litvínům. Když později sjednán čas příměrný mezi Vilnem a Marienburkem, René de Courtaldrie súčastnil se loupežných vpádů pohraničných komturů do Mazurska a odtud přivedl si překrásnou nevěstu. Zajali ji Křižáci a de Courtaldrie si ji vyprosil. Dali mu ji, neboť prokázal Řádu veliké služby a pan René zakoupil si v Prusích statek, oženil se s lepou mazurskou dívkou bez ohledu na její příbuzné, kteří o sňatku se nedověděli. Nevěsta s počátku nedovedla se domluvit s rytířem, plakala, vzdorovala, avšak jeho laskavost a krása později zvítězily nad vzdorem! Z manželství po několika letech pošel jediný syn, Armand Silvestre, jenž přežil matku, která zemřela krátce před bitvou u Grunevaldu, i otce, jenž právě v oné bitvě zahynul. Osiřelý Moench byl odvezen do Marienverderu a vyrůstal u komtura Konrada z Bredy, jenž jej nechal vyučit nesnadnému umění liternímu a všemu, co rytíř musí umět. Armand Silvestre de Courtaldrie brzo patřil mezi nejsmělejší jezdce a nejproslulejší šermíře, jakoby Prozřetelností ku velikým věcem byl vyvolen, všechny soudruhy překonával sílou, statečností i rozumem. A podivovali se mu tehdá i proslulí rytíři, kteří navštívili Marienverder. Ale později, když mu bylo dvaadvacet let, ukrutně se zamiloval do pruské šlechtičny, avšak žena jej oklamala a když i jiné rány na něj dolehly, zavřel se v samotu a žil v odříkání, jako mnich opravdový. Jeho příbytek byl prostý a jeho smečka prodána Marienverderskému komturovi.

II.

Jednoho dne, když Moench seděl nad německým překladem Skutků Apoštolských, velmi krásně opsaných nějakým chudým žákem, na nádvoří ozval se dupot koňských kopyt. Moench se velmi podivil, neboť po několik roků už nezavítal k němu host, sousedé mu vyhýbali a cizinci, projíždějící krajinou, volili bližší cestu, nepřišli k jeho ohraženému dvorci. Kdo to? pomyslil si. Člověk. Nebo lidé. Přítomnost lidí jej dráždila, nejraději byl by zapomenul, že jsou na světě. Moench vyhlédl oknem a poznal přítele, rytíře Kurta von Haslingen, s nímž dlouho žil v Marienverderu a s nímž neviděl se už dobrých šest let. Kurt se trochu změnil, zmužněl, ztučněl a když sundal čapku, Moench poznal, že mu vlas hodně prořídl, ale přece jej na první pohled Moench poznal, když stanul na dvoře. Po chvíli Kurtův krok zaduněl v prázdné chodbě a Moench spěchal mu vstříc.

— Dlouho jsme se neviděli!

— Dlouho.

— Buď mi vítán, příteli!

— Ukaž se, jak vypadáš — řekl Kurt von Haslingen a otočil Armanda ku světlu, vpadajícímu do chodby velikým klenutým oknem. — Opravdu vypadáš jako mnich, pověst nelhala. Mnoho jsem o tobě slyšel a je škoda, že takto, v nečinnosti, maříš vzácný čas.

— A co dělat? — řekl Moench, hosta uváděje na mazhauz. Řekl to, jen aby vůbec něco řekl, ale Kurt hned celou rukou uchopil se podávaného prstu:

— Co dělat? Něco užitečného!

— A co je užitečné?

— Ožeň se!

— Nemohu...

— Složil jsi, bratře, slib věčné čistoty?

— Nesložil, ale —

— Nemůžeš zapomenout na tamtu. Bláhovost přeukrutná!

— Prosím, nedotýkej se oné rány.

— Dosud bolí? Tedy starej se o remedium, něco podnikej, neseď doma jako nějaký hloupý Mazur, jeď do světa, na vojnu. Jeď někam.

— To mne nebaví.

— A co tě tedy baví?

— Přemýšlení o podstatě všeho, co lidským rozumem je možno ovládnout.

— Přemýšlení! O podstatě! K šlaku! Dovol, abych ti řekl, že takové přemýšlení je rytíře nedůstojno. To ponech starým školometům.

— A proč?

Kurt udiveně pohlédnul na Moencha:

— On se ptá proč! Což jsi už nadobro zapomenul na všechno, co v nás v Marienverderu vtloukali? Rád bych věděl, kterak rytíř mohl by oddat se nudné práci magistrů.

— A co ty děláš?

Kurt opět pohlédl na Armanda očima, z nichž nejen podiv vyzíral, ale i pohrdání.

— Co já dělám? Světa užívám, bojuji a když není s kým rvát se, v kostky hraju, nebo při číši ohnivého moku velebím svět, jenž statečným ry-

tířům popřává všeho, co jim k duhu jde. Nyní právě chystám se na novou vojnu.

Armand mžikl očima. To znamenalo, že probouzí se v něm zájem o věc.

— Nová vojna? A s kým? — řekl.

— S Čechy.

— S Čechy... Nevím o tom.

— Čechové jsou kacíři. Měli nějakého Husa, mistra, nebo kněze, sám nevím a ten celý svět chtěl opravovat, papeže, kardinály, biskupy mistrovat, církev.

— Smělý člověk.

— A v Kostancii jej upálili. Je tomu asi dvanáct let. Nevíš o tom?

— Nevím.

— Já bych také nevěděl, avšak poučili mne jiní. Braniborský svolává lid proti Čechům kacířům a Řád slíbil mu větší houf. Já jej povedu spolu s komturem Bredou. Rovnou do Čech vpadnem.

— To někde velmi daleko?

— Daleko. Pravda. Ale však my trefíme. Slezané také pujdou na Čechy i Míšňané a Durynkové, Švábové z polední strany i Pomořané od studené půlnoci. Mohl bys' i ty s námi, nezapomenul-lis', jak meč nutno v pěsti sevřít a jak štítem zatočit, když topor dopadá. Mohl bys' s námi.

— Nezapomenul jsem, co mistr šermíř nám v Marienverderu ukazoval, avšak do Čech s vámi nepojedu. Nevím, proč bych —

— On neví! K smíchu! Což není povinností rytířů potírat bludy?

— Ano.

— A jsi ty dosud rytířem?

— Soudím, že ano.

— On soudí! Divný jsi pavouk, bratře! Jsi-li rytířem, žij opět jako rytíř a ne jako mnich šerou kutnou oděný. Tak!

— Vojna mne neláká.

— Podivno! Já bych bez ní nedovedl žít.

— Lidské povahy jsou různé.

Kurt pichlavě pohleděl na Armanda:

— Brachu, mně se zdá, že se bojíš o krk. Je pravda, vojna lidi požírá a nejeden rytíř neodejde s pole, když trouby k útoku zazněly.

— Nebojím se, ale —

— Mlč. Mlč. Zdá se, že v tvoji hlavě není všecko v pořádku.

— Neurážej, Kurte.

— Slyšel jsem, že lidé tě považují za blázna, za hlupáka.

Armand vyskočil.

— Mne?

— Ano. Ale netrhej sebou. Lidé skutky posuzují a tvoje, zdá se mi —

— Co komu do mých skutků?

— Pravda, ale nezavřeš lidem úst, dokud bojovně na meč neuhodíš.

— Abych ti pravdu řekl, já nestojím o dobrodružství, nestojím o marnou slávu. Příliš jsem trpěl na světě a toužím jen po klidu.

— Nebudu tě tedy dlouho obtěžovat.

— Ne. Ne. Rád tě vídim. Aspoň povíš mi něco o světě. Já nic nevím, s nikým se nestýkám, všecko mi nové. A kdy na tu vojnu pojedeš?

— Za nějaký měsíc. Škoda, že nechceš s sebou. Škoda pro tebe, neboť uviděl bys pořádný světa kus a rozplašil trudy. V táborech bývá hrubě veselo. Ale Češi umějí se rvát, už několikrát naše potloukli a proto se nedivím, že nemáš chuti měřit se s nimi — bodl Kurt.

Moench mlčel, po očku prohlížel si hosta, přítele. Kurt byl oděn přímo nádherně, jako nějaký vévoda, ale tvář svědčila o předčasném sestárnutí. Nebylo mu více, nežli třicet let, vypadal jako dobrý čtyřicátník. Oči byly zapadlé, bodavé a vlas prořídlý, vous štětinatý a tvrdý. Nezměnila se jen tvář, také povaha se změnila. Z Kurta dobrotiska během let stal se Kurt požívač a Kurt cynik. Moench počal se zlobit na hosta i na sebe. Na hosta proto, že jej z klidu vyrušil, že jej podráždil sršatými poznámkami o statečnosti a rozumu, na sebe zlobil se proto, že Kurtovi nedovede stejně sršatě odpovědět. Není hloupý, ale přece mu odpověď napadne až po chvíli, až ji těžko udat. Míval kdysi Kurta rád, miloval jej nejvíce ze všech soudruhů v Marienverderu, ale nyní se mu skorem protivil. Hleděl na jeho zapadlé oči, na široké ruce s krátkými prsty, posetými vzácnými prsteny a mrzel se, nepokojně poposedával na svojí stolici. Host přihnul si vína a rozpovídal se o světě, jak tam veselo, živo, ba hrubě veselo a rozkoš za rozkoší jde jako husa za husou.

III.

Po několika dnech Kurt von Haslingen odjížděl do světa a s ním odjížděl v plné zbroji, s důkladným šaršounem po boku a burdířem i štítem u sedla pan Armand Silvestre de Courtaldrie, řečený Moench. Kurt poseděl u něho několik dní, počínal si jako doma, klnul, až se zdi chvěly, proháněl služebnictvo, vytáhl Armanda s kuší do lesa, do starého, téměř neprostupného hvozdu a po několika dnech ubodal jej svými poznámkami tak, že Armand, aby nebyl jmín zbabělcem, odhodlal se jet s ním do světa, na vojnu s Čechy. Ostatně, výprava začínala se mu trochu zamlouvat. Kurt má pravdu, pozapomene na všechno zklamání, pozná také nové lidi, nové krajiny. Kurt byl jako nemoc, nemohl se ho zbýt a podlehl mu, překonal jeho důvody, ale nemohl překonat i jeho posměch. Ten byl jako dýka břitký.

Jeli napřed do Marienverderu a pak dolů, do země braniborské. Moench ani nemohl poznat město, v němž ztrávil několik let. Snažil se co nejméně připomínat si onu dobu a nyní připadalo mu vše jako nové, divil se a hlavou kroutil. Z Marienverderu do Branibor jel známou krajinou, ale pak už všecko jinačí, nová země, překrásná. Houf Křižáku s houfem Braniborů jel do Slezska a za krátko uzřeli v dálce pyšné kupy a homole krkonošské.

Armand jakoby se octnul v jiném světě. Prve, když na svém dvorci oddával se filosofickým studiím, ještě úplně nepřemohl v sobě

rytíře, tradici rodu, jenž staletí oddával se dobrodružnému životu, holdoval vojně. Armand přemáhal v sobě choutky rodu, říkal si, že to nic, marnost, ale jakmile ucítil na hlavě kolčí helm s chocholem a po boku široký meč, filosof ustupoval rytíři a Moench vypadal ve svém odění stejně bojovně, jako kdokoli jiný. Ještě občas potýrala jej myšlenka, zda učinil dobře, že na vojnu jel, avšak zaháněl ji, odstrkoval: dobře, nedobře, už se stalo, už nemožno se ctí ustoupit. Aspoň jej lidé nebudou považovat za zbabělce, za blázna. A konečně: potírat kacíře je povinností každého, kdo pod erbem sedí. O těch Češích Husitech slyšel tolik, že se opravdu těšil na první utkání.

Vojáci hovořili jen o nastávající vojně. V Braniborsku doslechli nových zpráv a Němci zajásali, že tentokráte nenáviděný český národ, jenž tolikráte už v bitvách zvítězil, přece bude potřen. Zdálo se, že celé Německo pozdvihlo se jako jeden muž proti Čechum. Arcibiskup Trierský Otto hlásal křížovou válku po celé říši, všichni faráři, všichni mnichové kříž hlásali, kříž a meč, záhubu Čechu. Po tři měsíce ve všech kostelích stejná řeč. Z Říma přijížděli vzácní legátové, kteří povzbuzovali knížata i rytíře. Vévodové bavorští, saští, brandeburští, knížata slezská, to všechno vzhůru, všechno na vojnu jede. Bylo usneseno Čechy napadnout se tří stran, od bavorských hranic, od saských i ze Slezska; sám kardinál Jindřich biskup Winchesterský, nejvyšší papežský legát, schvaloval tento plán a schvaloval jej i Jan z Dalberga, dědic slávy condottiera Pipa Spana z Osory,

i rytíř Kamrovec i pan Jindřich Žito z Jivián, Čech, jenž Němcům proti Čechum sloužil. Třemi ohromnými proudy mělo německé vojsko vpadnout do českého království a zhubit je k nepoznání, zdeptat, aby nikdy více z ruin nepovstalo. A o tom hovořili vojáci, dohadovali se, jakým zpusobem Husité budou se bránit, kde se postaví. Mnozí ani přemoci nevěřili, ukazovali, že ti Husité jsou hrubě stateční a že hetmany mají výborné, po Žižkovi kněze Prokopa Holého a ten nad všecky německé čerty.

Moench táhl s houfem, určeným do Slezska; poblíže Nisy spojil se lid knížat slezských s křižáckou pomocí a táhl dál, k strmým českým horám; bylo usneseno v radě postoupit Kladskem a napadnout město Náchod, bráněné sirotčím lidem pana Jana Čapka ze Sán, upoutat Sirotky bitvou, aby nemohli na pomoc Táborům. Po několika dnech Armand Silvestre de Courtaldrie stanul na českých hranicích a uviděl první Husity, dva bradaté koněberky z družiny pana Smila z Moravan, jenž ustupuje před přemocí k Náchodu, svoje ztracence rozsel po hranicích, aby o pohybech Němců nezůstal beze zpráv. Koněberkové, když Slezané přiblížili se na dobrý dostřel z kuše, obrátili svoje koníčky a ujížděli tak rychle, že obrnění rytíři, klusající na ohromných, ale železem pobitých koních, nemohli jim stačit. Moench se zájmem hleděl na Husity — představoval si, že je to lid ohromný, od paty k hlavě železem obitý, sedící na devítihlavých dracích, zlých šarkanech — a zatím uviděl dva

neveliké bradaté sedláčky v prostých krznech, bez helmu, bez předního plechu, bez holenic a náramenníků. Každý měl pouze dlouhou sudlici a velikou pavezu, jíž se kryl, když mrak německých šípu letěl k jejich koním. A ty koně... ubohé selské koně, na pohled ubohé, ale klušou jako nejlepší běhouni. Koněberkové jakoby se Němcům posmívali, jakmile ujedou z dostřelu, zůstanou stát, hledí na korouhve, vynořující se z kladských roklin a dále klusají, když nové šípy vzduchem počnou syčet. Moench vyptával se na Husity, jsou-li všichni takoví a ti, kdož už ochutnali husitských cepů, přisvědčovali: skorem všichni takoví, málo mezi nimi rytířů. Tu a tam někdo vznešenější v kolčím helmu a dobré brni plátové, tu a tam někdo v kapalínu a předním plechu, ale nejvíce jich v pouhých čapkách, soukenných kloboucích, v kuklích a v prostných krznech kožených nebo huněných. Ale rvát se umí znamenitě a neuhnou, dokud v nich jiskra života. Moench poslouchal, hlavou kýval, divil se, kterak takový lid nad rytíři vítězí. Řekli mu, že jeden ten sedláček postaví se ochotně dvěma i třem obrněným rytířům a že nejednou už je pobil. Moench divil se ještě více a chtěl něco zvědět o jejich náboženství i o jejich králi. Řekli mu, že Čechové krále neuznávají a jejich náboženství že nikdo nerozumí, ale že nejspíše ďábla vzývají, neboť bez pomoci nečisté síly nedovedli by tak slavně vítězit nad nejproslulejšími Němci a Uhry.

Následujícího dne Slezané dolehli k Náchodu a zpeřili se s lidem proslulého Jana

Čapka ze Sán, hejtmana Sirotků, hranice české chránících. V harcích před městem Čechové nad německou přesilou vítězili, ale když i záloha Vratislavských uhodila, Sirotci ustoupili do města a Němci hradby osypali, když strašlivě zpustošili náchodská předměstí. Moench nesúčastnil se pustošení, trnul, když viděl, že Němci i bezbranné starce, ženy a děti pobíjejí, to neschvaloval, to není vojna, rytířů dustojná. I nemocné ve špitálích Němci pobili, předměstí a kolik okolních dědin vypálili, avšak když se na ně pan Čapek znovu obořil, uhnuli k hranicím. Husité rozhorlení zádavami v Náchodě, vysuli se z hradeb a dotírali na Slezany jako lítí, dlouho bylo slyšet jen třeskot mečů, svist kalených střel a dunění husitských cepů, rozbíjejících kapalíny i dobré vratislavské kolčí helmy.

IV.

Moench nepředstavoval si takto válku, nelíbilo se mu vraždění bezbranných a pálení vesnic; řekl to hetmanům slezského vojska, avšak vysmáli se mu, řekli mu, že je hloupý, citlivý, že by měl jít do kláštera, mezi skutečné mnichy, když jej pohled na krev děsí. A Moench odpověděl ostře, málem bylo by došlo k svádě, tu však na srázích objevila se práčata pana pana Smila z Moravan a cepníci Jana Pardusa z Horky. Na českých hranicích strhl se nový boj, neboť obojí lid Němce z boku ohrožoval a hetmané počali se obávat, že budou zasko-

čeni, v horách uduseni vojskem páně Čapkovým. Veleli k útoku na sirotčí oddíly, avšak Moench bojoval s jistým odporem, v srdci nepokoj a zmatek pojmů. Kurt von Haslingen, potící se pod těžkým pancířem a šalířem, bojoval nedaleko Moencha, občas vykřikl potupné slovo, koně pobodl, mečem nad hlavou zamával, ale brzo počal mu docházet dech; cepník páně Pardusův uhodil jej cepem v rameno, štít mu vyrazil z ruky a nežli Kurt mohl jej probodnout, uhodil znovu, tentokráte přímo na tvář. Okovaný cep, vedený svalnatýma rukama, tentokráte roztříštil železo šalíře jako hoch prutem vaječnou skořápku rozbíjí. Kurt, zbrocen krví, úzkostí řval jako raněné zvíře, snažil se otočit koně, odrazit z bitevní vřavy, ale nemohl pro druhé a již opět nová rána jej zasáhla. Řičel stále úzkostlivěji a Moench vzpomínal, jak ještě před chvílí Kurt posmíval se Husitům, jak je dráždil sršatými poznámkami, hlučnými výkřiky. Napadlo mu, že by mu měl skočit na pomoc, avšak von Haslingen už padl, zasažen strašlivým úderem cepu. A pak Němci začali prchat jako šílení a Moench, jenž nepostřehl, že všichni utíkají, octnul se prostřed zástupu Husitů. Rozťal bradatého, velkého cepníka, ale z nenadání obdržel ránu v plece a byl stržen s koně. Omdlel a když se probudil, zpozoroval, že leží na mezi, plné chrp a planoucích vlčích máku. Okolo stáli páně Smilovi Sirotci, Němců nikde nevidět. Zmizeli.

Moench byl zajat několik dní po slavném českém vítězství u Tachova, o němž dosud nevěděl. Teprve když jej odvedli do Náchoda,

slyšel, kterak zbaběle německá přemoc z Čech utekla, pořádné bitvy ani nedočkavši. Moench seděl v bytě pana Smila z Moravan, jehož byl zajatcem, když přijel Vacek Hora, posel táborských k panu Čapkovi. Čapek ze Sán dosud Němce stíhal, posel uveden k panu Smilovi a vyprávěl, kterak německé vojsko vniklo do Čech k Tachovu, k Plané, ku městu Stříbru; jako ohromný had valilo se po málo schůdných horských cestách, nesčíslný počet jezdců i pěších, dobře vymustrovaných. Křižáci rozlili se kolem Stříbra do daleka, do široka, ale jakmile doslechli, že blíží se od Rokycan české vojsko, bojovnost poklesla a němečtí páni poradili se s Vaňkem. Rychle ustupovali k Tachovu, když byli krajinu spustošili, dědiny popálili. U Tachova strojili se k bitvě, stavěli děla, praky a totachy, sám kardinál Jindřich je povzbuzoval k odporu, avšak jakmile došla zpráva, že Čechové blíží se k Tachovu, přes noc z ležení uprchla polovice německého lidu a zbytek utekl ráno, kardinál, biskupové, preláti, vévodové i knížata i obecný lid, všechno prchalo v jednom chumlu, jako by živý oheň je stihal. Německá vojska mizela bez oddechu, bez ustání, ve strašlivém zmatku a Čechům bez boje do rukou padlo mnoho zajatců a mnoho vozů se vzácným nákladem, střelba, praky, kterými nyní nepřátelé kalicha budou hubeni. Hned na to dobyli Čechové města i hradu Tachova, kdež zajali na 1.400 mužů a dobyli královy pušky, řečené chmelík. Snad ještě nikdy nebylo lehčeji dosaženo vítězství dalekosáhlejšího, strach padl na Němce

a strach hnal je daleko do Bavor. Zástupy skvělých oděnců podobaly se stádům ovcí, vlky honěných a na cestách nalezeno plno mrtvol, neboť Němci ve strachu a zmatku navzájem se pobíjeli. Kalich opět slavnější a věc Páně v Čechách jistá...

Moench naslouchal velmi pozorně, ale rozuměl tak desátému slovu; polské řeči matka jej učila a dosud v jeho službách nalézal se zajatý Mazur, s nímž občas hovořil v jeho jazyku, avšak česká řeč přece jiná a pan de Courtaldrie spíše z tvářnosti pana Smila, nežli ze slov poslových seznal, co se u Tachova událo. Pan Smil z Moravan tvářil se neobyčejně vesele, v kolena dlaněmi bil, křičel radostí a když posel domluvil, počal se vyptávat na podrobnosti. Také Moench v hovor se vmísil, pan Smil hovořil dost dobře německy a horlivě vyprávěl zajatci, že u Tachova německá moc nadobro zlomena, že utekli biskupové a velmožní páni, jakoby je povodeň hnala. Moench hlavou vrtěl, divil se hrubě té novině, slyšel, že vojsko, nad nímž nejvyšší poručenství drželi bavorský vévoda Jan a trevírský Otto, je velmi početné a hrubě bojovné, že Čechy tentokráte potře do posledního muže. Těžko uvěřit, že by takové vojsko ani bitvy nedočkalo, než pan Smil z Moravan zaklínal se rytířským slovem, že všechno pravda, táborský posel že muž bezpečný a že všechno vlastníma očima uzřel. Moench hlavu sklopil, dlaněmi ji sevřel, dlouho seděl jako neživý. Přemýšlel o těch Češích. Není možná, aby takové vítězství bylo přirozené. Někdo jim pomáhat musí, buď sám Ho-

spodin, anebo ďábel. Avšak ďábel... vždyť tam ti u Tachova měli v čele kardinály, arcibiskupy, biskupy a preláty, vždyť měli kříže a posvěcené korouhve. Co by ďábel pořídil proti tolika mužům v Písmě sběhlým a tolika svatým předmětum? Hrubě nepatrná jeho moc, když posvěcenou vodou možno jej spoutat, zlomit. Kterak by ďábel mohl se odvážit na více, nežli na kolik jeho síla stačí? A pomáhá-li těm Čechům sám Pán Zástupu: proč svět proti nim, proč papež i jeho legáti? Tato záhada dlouho vrtala mozkem de Courtaldriovým. Jiný byl by myslil na sebe, na svůj osud, byl by se staral, kterak ze zajetí uniknout po dobrém nebo lstí, ale Moench na sebe nemyslil. Náhodou osud postavil jej tváří v tvář záhadě, která plně zaujala jeho mysl a všechny jiné myšlenky zatlačila daleko do pozadí. Tuto záhadu chtěl by rozluštit. Proč? Nevěděl, jeho konání leckdy nemělo zřejmého účelu. Filosof na chvíli zatlačil rytíře.

V.

V zajetí nevedlo se Moenchovi špatně; pan Smil z Moravan uvolil se, že jej propustí za výkup a bez výhrady, jakmile požadovaný obnos bude vyplacen. Obnos nebyl přílišný a sluha pana de Courtaldrie odejel do Němec, sehnat peníze. Nesl mnohé listy a jel spěšno, avšak dlouho se nevracel. Nedaleko Vratislavi postřelili jej zbojníci z kuše a sluha ležel mnoho

týdnů v selské chatě jako lazar. Moench čekal na jeho návrat, ale nebyl netrpěliv, neboť byl zajatcem na rytířské slovo a směl se volně pohybovat ve městě i v okolí. Náchod jej zajímal, dosud neviděl krajiny tak úchvatně krásné; počínal podzim, buky v lesích počaly rudnout a stráně sežloutly, jako by byly sírou poprášeny. Moench často vycházíval do lesů, ale častěji sedával s panem Šmilem nebo Pardusem a s husitským knězem Kojatou. Kojata byl muž vysoký, na pohled přísný, tváře dlouhým vousem zarostlé; byl učený, v Písmě sběhlý a hovořil uvážlivě, dovedl uhodit nejen na cit, ale i na rozum. Kdysi naučil se německy a Moench v Náchodě učil se česky, neboť nebylo zde Němců. Mohli se tedy dohovořit a hovořívali často, Kojatu zaujal rytíř, Němec, jehož názory byly hrubě odlišny od běžných názorů německých rytířů a Moench rád byl by poznal podstatu husitství. Napřed jej k tomu poháněla pouhá zvědavost, avšak později dostavil se i vyšší zájem. A Kojata vyprávěl o Husovi, jejž byl poznal v Praze, o jeho učení, o čtyřech pražských artikulích, o návratu k Písmu, k základu, v němž třeba hledat poučení. Ukázal Moenchovi dva světy, český, táborský, oprostěný, silno věřící a svět vůkolní, požívačný, nespravedlivý k slabým. A Moench viděl najednou obě protivy tak zřetelně, jako vídáme slunce na nebi. Seznal, že mnohé z toho, co Kojata hlásá, nápadně srovnává se s tím, co už dříve sám vyznával v tichu svých čtyř zdí. Jen že to vše, co Kojata praví, je určitější, promyšlenější. Jas, který celý obzor

člověkův zaplavuje a upoutává svojí pronikavostí.

Hus Němců, Křižáků, mnichů, Hus, o němž hovořil Kurt von Haslingen, byl strašlivou příšerou, polofantastickou mátohou, polo fanatikem démonického vzezření, jenž Němce hubil bez příčiny a kněze požíral, panstvo týral, hlásal vzpoury sedláků. Hus Kojatův byl mírný člověk, střídmý v požitcích, avšak pevný v předsevzetích, pravý apoštol Páně. Miloval dobré a zlé káral. Nalezl cestu ku spáse lidstva a ukazoval na ni s tvrdošíjností, již nic nemohlo překonat. Moench znovu zkoumal podstatu husitství, probíral slovo za slovem, divil se a na konec sobě řekl, že by chtěl být Husitou. Viděl ty lidi stále a nic špatného o nich nemohl říci. Žili prostě a střídmě, pán se nevypínal a sedlák v prach nekrčil se před rytířem, neboť z jednoho kalicha oba pili, ale v tom přece nic zlého. Naopak. Že hájí svoji víru? Proč jim ji tedy ostatní chtějí brát? Proč svět chce být soudcem nad jejich svědomím? Že tu a tam upálí nepřátelského kněze? A což jejich Hus nebyl v Kostnici upálen a napřed? Což nebyl upálen mistr Jeroným? V Praze husitští mládenci stínáni, v Olomouci upalováni, ve Vratislavi je koňmi trhali. Kdo začal s hranicemi, s násilím, s hněvem a nenávistí, jež ani nemluvňat neušetřila? Kdo sije vítr, klidí bouři! Že zbořili nějaký výstavný kostel, obořili nějaký hrad? A kdo ničil jejich kostely, útočil na Betlem, pálil jejich dědiny? Kdo mečem a kopím rozháněl pokojná husitská processí? Běda tomu, skrze koho pohoršení pošlo, běda tomu, kdo na důvody mravní začal odpovídat zaťatou pěstí!

Když argumenty českých mistrů duseny interdikty a hranicemi, když vypukla vojna a země zaplavena hordami Kumánů, Jazygů, rotami Křižáků, Čechové museli se bránit a pak zub za zub, krev za krev! Ostatně, Moench viděl Němce a domyslil si, že Husité podobných ukrutností nebyli by schopni. Je v nich více smilování, nežli v kterémkoliv jiném národě a více poctivosti, nežli jinde. Že hájí to, co za dobré uznali i cepem a mečem, nikdo jim nesmí vytýkat. Zdaliž meč nebývá dost často z pochvy tasen i když jde o věci daleko menší, podřadnější, hrubě osobní a světské? Tasí-li jej na obranu svých ideí, dobře činí, neboť pouze mořem krve jde se vždy ku svobodě duchovní i tělesné...

Tak uvažoval Moench, když procházel se v pěkných údolích kolem Náchoda, podél Metuje, divoce šumící. Liboval si v duchu, že jeho dny neplynou nadarmo, že opět něco nového poznal. Co vidí a slyší, nutí k přemýšlení a srdce uklidňuje.

Když se po měsících vrátil z Němec sluha de Courtaldriův, nalezl pána k nepoznání změněného. Nikoli tělesně — Moench byl dosud hezkým mladým mužem kadeřavého vlasu i vousu — ale duchovně. Pán zpřísněl, mnoho se modlil, více nežli kdykoli jindy, celé hodiny poslouchával kázání husitských kněží. A když Moenchův sluha výkupné složil do rukou pana Smila z Moravan a husitský rytíř propouštěl německého rytíře ze závazku, Moench řekl:

— Zůstanu zde!

— Zůstaneš? — podivil se pan Smil.

— Ano. Nic mne domů nevábí.

— Tedy zpět peníz vezmi. Nechci jej. Nepotřebuji. Však se ti zde groš hodí.

Moencha překvapila Smilova šlechetnost. Zůstal v Náchodě, poznal, že kalich věc dobrá, spravedlivá a stal se Husitou tělem i duší. Konečně nalezl cíl života: ideu, kterou nutno nejen milovat, hlásat, ale i bránit proti všem, nejvíce proti oněm, s nimiž nedávno do Čech přitáhl...

VI.

Uplynul rok. Čechové stále bojovali za svobodu národní i duchovní, potřeli Slezany i Uhry, až k Prešpurku přitáhli a veliký strach přepadl všechna uherská srdce.

Moench už rok nosil rudý kalich na pancíři a se Sirotky páně Čapkovými účastnil se několika menších výprav proti domácím nepřátelům pravdy boží. V bojích s pány pod jednou ukázal velikou statečnost i rozvahu. V polou létě, protože landfríd ujednán v mnohých krajích, vrátil se na zámek náchodský jako podvelitel sirotčí posádky. Místo bylo důležité, neboť Slezanům nebylo lze věřit i když sami o mír prosili, ale Moencha do Náchoda táhlo i něco jiného, nežli vyhlídka na brzké utkání s nepřítelem.

Pan Smil z Moravan měl dceru, ještě poupě, ale poupě ohnivé, hovorné, velikých krásných očí, z nichž hleděla odvaha, hrubá smělost. Byla tmavovlasá, lepého vzrůstu a Moenchovi padla

do oka. Dokud žil v Němcích, nemohl zapomenout na pannu, která jeho srdce oklamala; plných osm let přemílal svůj bol ve mlýně-mozku a stále srdce pobolívalo. V Čechách, v jiném kraji, v jiném prostředí, na ráz pozapomenul, že býval kdysi k smrti zamilován. Přestal myslit na to, co bývávalo a staré palčivost vzbuzující obrazy se neukázaly. Nemyslil na ženy a nevšímal si jich, teprve po měsících, když se ctí kalich na pancíři nosil, potkal dcerušku páně Smilovu a na ráz nalezl v ní zalíbení. Mladé tělo, když zdolalo všecko, co bylo dříve, když bolest zapudilo, počalo toužit po novém vzrušení a s tělem duše toužila. Moench zahleděl se v krásné oči panny Evy a pak vídal je ve snách po mnoho a mnoho dní. Když mu později pan Čapek ze Sán nadhodil, že by mohl do Náchoda, k posádce, Moench ochotně přijal, neboť doslechl, že panna Eva dlí v Náchodě. A jel od Kolína téměř bez oddechu, div koně neuhnal.

Pan Smil z Moravan dlel v Náchodě, neboť na výpravě do slezské země utržil si ránu do slabiny; byl nedaleko Minsterberka postřelen a jeho lidé odvezli jej do Čech v bezvědomí, ale už okříval, už mohl o holi chodit. Radostně uvítal pana de Courtaldrie.

— Aj! Aj! Ty? Nu, vida! Jsi hodný, že jsi sobě na mne, lazara, vzpomenul. Vítej mi, brachu milá!

— Přijel jsem —

— Vidím a těším se. Hříz do Němců Slezanů, třikrát hříz, škaredě mne spořádali. A dlouho tu pobudeš?

— Nevím.

— Chystáš se někam?

— Nikam, pane Smile. Zatím tu pobudu, neboť jsem podvelitelem zdejší posádky — řekl pan de Courtaldrie.

— U Pároma! Ty rychle postupuješ! Náchod, pane, kout pro nás velmi duležitý! Nu, půjde-li to tak dál, jednou budeš velikým hetmanem. Blahopřeji napřed.

— Neposmívej se, pane Smile.

— A kdo se směje? Já ne. Víš, kdo byl do nedávna nejvyšším hetmanem všech Sirotku?

— Velek z Březnice.

— Ano, Velek Koudelník. Skutečný koudelník, pražský měšťan. A hle, celému vojsku velel, ne špatně. Nebo nejproslulejší táborský hetman, Prokop Holý, mnichem býval, knězkem a hle, sláva jeho jména celý svět naplňuje!

— Ano, o Prokopovi se mnoho mluví.

— A bojí se ho nepřítel, když on stojí v čele husitského vojska, nikdo se s odvahou proti němu nepostaví. Pamatuješ, jak spěšno od Tachova Němci utíkali?

— Ovšem. To bylo v době, kdy jsem upadl do vašich rukou.

— A není ti někdy teskno po otčině?

— Je a není. Je, protože jsem v onom kraji vyrostl, není, protože není mojí pravou otčinou a protože bych tam dnes nemohl žít podle svého přesvědčení. Muj otec pocházel ze země brabantské a matkou byla šlechtična mazurská. Ale v Prusích jsem vyrostl, to je

pravda a třeba zdejší kraj hrubě pěknější, občas přece mne tam něco táhne — řekl Moench.

— Hm, ano. Člověk touží po domovině.

— Pravda. Pravda.

— Ale také pravda, že tam bys', pane, žít nemohl, jako zde žiješ. Cum lupis ululandum est, říkal nám před lety kněz latiník a tam bys' musel výt s Křižáky, jinak by tě udusili. Jsou nesnášenliví.

— Ano. Znám je.

— A my také. Než na nás už nestačí, už jim zašla chut českou zemi obrátit v ssutiny. Hnali jsme je a ještě poženeme!

— Tedy myslíš, že nová vojna na obzoru? — řekl Moench.

— Stále a stále. Dokud král Zikmund nepozná marnost svého počínání. Řím neustane proti nám popouzet národy, Řím je hrubě sršatý, nesmiřitelný, ale kdyby Zikmund nechal boje. Řím by tak brzo nikoho proti nám nezískal. A byl by na čas pokoj.

— Vojna i české zemi škodí.

— Škodí, avšak co počít. My ji nezačali a my v ní přestat nemůžeme. Nesmíme dopustit, aby nepřítel sesílil. Ze všech nepřátel nejhorší ten, který doma sedí, páni jednotníci, otrokové Říma. Ty nutno napřed zdolat, Čech Čecha, jinak stále meč nad hlavou nám visí.

— Čech Čecha...

— Ano. Trpké je to. Ale co navždycháš! Hříz a třikrát hříz do těch, kteří Čechy rozdvojují — bouřil pan Smil z Moravan. A te-

prve po chvíli dodal: — Řím nás dělí. Káže nesnášenlivost, co mne se týče, mně jedno, zdali muj soused modlí se jako já, zdali přijímá pod obojí, nebo pod jednou, jen když mi dá pokoj, když se nestará o moji víru, moje svědomí. Ale jednuškové, Římem popichovaní, starají se o nás, chtějí Zikmunda králem a toho my nechceme, protože Husa a Jeronýma obětoval, protože sršatý nepřítel našeho rodu. Ale abych pravdu pověděl, vítr je otcem bouře a naši kněží lecky nesnášenlivost nesnášenlivostí oplácejí. Než nelze jinak, přílišnou dobrotu vykládal by sobě nepřítel jako bázeň, jako slabost a větší rohy by mu narostly. Ale, nechme toho, my dva běh věcí veřejných nepřevrátíme. Hříz do Slezanů, hříz, noha opět bolí. A bok také. Nesmím se rozhorlit, hned mi ouve. A co ty? Zůstaneš s námi, statek v Prusích zanecháš?

— Prodám jej a v Čechách něco snad koupím, nejraději bych zde, poblíž Náchoda, kraj tu hrubě pěkný — řekl Moench.

— Ano, ano. To učiň. A víš-li co? Měl bys' nějakou pannu sobě najít. Neradno býti člověku samotnému na světě — řekl pan Smil.

Moench se zarděl. Právě do komnaty vběhla panna Eva. Jako když ptáček sladce zazpívá, jako když májové slunce ukáže se na obzoru.

VII.

Armand Silvestre de Courtaldrie mluvil s pannou Evou několikrát, ale dosud nezpo-

zoroval nějakého většího, živějšího zájmu. Pravda, prohlížela si jej, neboť otec jí o něm vyprávěl a leccos také slyšela o jeho statečnosti v bojích s nepřáteli kalicha, ale zdali za těmito pohledy tají se nějaký hlubší zájem, Moench nevěděl, pochyboval, tápal v rozpacích. V prsou srdce nepokojně bušilo, touha mladého rytíře hrubě sžírala, ani spát mu nedala. Stále musel na pannu Evu myslit a mnohokráte mu napadalo, že by lépe učinil, kdyby se netrápil bláhovými vidinami, ale hned hřebíku na hlavičku uhodil. Jít přímo k cíli. Avšak statečný rytíř stále a stále nemohl se odhodlat, bál se, že záporná odpověď by mu život zhnusila.

Panna Eva zpívala, smála se, náchodský zámek byl jí plný. Každý na ni pohlížel s obdivem a de Courtaldrie počínal žárlit na všechny, s nimiž panna Eva se tu a tam stýkala.

Jednou zahlédl ji v zahradě pod zámkem, byl pěkný podzimní den, klidný a teplý a panna Eva procházela se po cestičkách, pískem posypaných. Moench zahlédl ji s bašty a náhle mu napadlo seběhnout dolů, do zahrady a promluvit s pannou vážně o svých citech.

Mlčení nepomůže.

Z mlčení jen zmatek.

De Courtaldrie pohladil vlnivý, hnědý vous a seběhl po několika kamenných stupních na širé nádvoří, malou brankou vklouzl do zahrady. Proběhl dlouhou alejí, v níž plno velikých, už valně sežloutlých lip a zahlédl bělavé roucho panny Evy; zmírnil krok, po chvilce potkali se a oba na ráz pohlédli na sebe. De Courtaldrie,

řečený Moench, dvorně pozdravil — nikdo byl by v něm nepoznal onoho zamlklivce s okraje mazurských jezer. Panna sličnou hlavinkou pokývla a de Courtaldrie hned řeč počal zapřádat, napřed o věcech vzdálených, o zprávách z obce, polem pracující, o životě v Náchodě, o rybolovu, a již se — velikou oklikou — blížil k tomu, co chtěl říci. Najednou v aleji objevil se mladý, veselý, hezký muž v aksamitovém birýtu s perem, v hedvábném kabátci, v pásu, zlatem vybíjeném, poutajícím krátkou brokatovou sukníci a úzké nohavice ruzných barev. Panna vytřeštila oči a rychle zvolala:

— Hanuši!

Mladík poskočil. Také ona popošla mu vstříc a opět řekla:

— Tys' tu? Nečekala jsem tě.

— Právě jsem přijel.

— Zdaleka?

— Rovnou z Moravy. A rovnou k tobě.

— Na dlouho-li?

— Do jara.

— A otec ví —

— Že jsem tu? Ví. Sám mne poslal do zahrady. Ale ze zábavy jsem tě vyrušil — řekl mladý muž a trochu divně pohlédl na pana de Courtaldrie, jenž stál tu, pod dubem, s pootevřenými ústy.

— To nic, to nic, Hanuši.

— Myslil jsem —

— Snad se nehněváš? A hle, jak jsi se vyfintil! Vidět tě otec Kojata, týden bude chodit a bručet jako medvěd. Otec Kojata odsuzuje

nádheru a ty, Hanuši, jako princ z pohádky. Ale jsem ráda, že jsi přijel...

De Courtaldrie déle neposlouchal. Obrátil se a odcházel, stačilo mu, co viděl a slyšel. Oči panny Evy prozradily více, nežli ústa mohla — Moench pochopil, že panna miluje tam toho nastrojeného panáčka. Jaké pohledy na něj vrhala! Za jeden takový de Courtaldrie dal by život.

Obrátil se po chvíli — dosud spolu stáli, ruce tiskli si, ústa div úst se nedotýkala. Oba byli červení jako růže.

Na nádvoří Moench potkal pana Smila z Moravan, jenž jako mimochodem sdělil mu, že dnes přijel od bratří z Moravy vzácný posel a vzácný host, rytíř Hanuš z Opolna, syn páně Smilova nejlepšího přítele.

— Viděl jsem v zahradě nějakého nastrojeného panáčka — mrzutě prohodil de Courtaldrie. — Točil se jako holub na střeše, věru směšný chlapík.

— To byl Hanuš. Jak se ti líbil? — opakoval pan Smil.

— Nehrubě.

— A přece statečný to brach. Když naši dobývali Ivančic, první vpadl do města a posekal spoustu nepřátel. Jednou jej v lese u Mikulova překvapili Rakušané, ale on jim ujel, jednoho po druhém pobíjeje, neboť hnali se za ním na nestejně rychlých koních a on, prchaje, najednou se obracel, počkal na nejrychlejšího, položil jej několika strašlivými údery šaršounu a opět jel dál. Šermíř je hrubě proslulý, snad nejproslulejší

ze všech, jež znám a při tom veselý společník a má dcera si jej váží.

— Pozoroval jsem — řekl trpce Moench.

— A co je ti, rytíři? — podivil se pan Smil, jenž postřehl trpkost v pohledu i v tónu řeči.

— Nic. Nic. Avšak nejspíše musím vzduch změnit. Zdejší už mi neslouží... A Moench odvrátil tvář, neboť slzy najednou počaly se valit do očí. Pokynul rukou panu Smilovi v pozdrav a dlouhým krokem odcházel do svojí smutné komořice. Tam bolest jej přemohla, tam počal slzet a štkát jako malé děcko. A nad ním smál se veselý podzimní den, červený barvou rudnoucích buku, jasanů a bříz, svěží a milý jako panenka, jež milému slibuje, že mu dlouho a dlouho bude věrná...

VIII.

Moenchovi bylo těsno v Náchodě, neboť často potkával pannu Evu, nebo Hanuše z Opolna a tu vždy bylo mu hořko, jakoby peluněk polykal. Nemohl pochopit, proč v lásce štěstí naleznout nemá jako mnoho jiných a vyhýbal místům, jež mu připomínala blahé sny. Nejčastěji s kuší v ruce pouštěl se do lesů, prostírajících se za Náchodem, táhnoucích se daleko, daleko po strmých pohraničních horách. V lese bylo mu volněji, tam probouzel se v něm lovec, jejž stopa zvěře na chvíli zaujala. Hledal ji, šlakoval s napětím vší duševní síly, aby zapomenul na ostatní svět. A bylo tu zvěře dost, mnohá vzácná, avšak kdy-

koli ji položil, radost ihned pominula, mysl ochabla a znovu cítil svůj veliký trud. Znovu kladl si otázky, na něž nedovedl odpovědět. Časem také vyjel obhlížet sirotčí hlídky, rozestavené po hranicích. Sirotkové stále počítali s možností vpádu slezských knížat a nemínili nechat se překvapit a zdolat prvním návalem. Důležitější přechody pohraniční byly střeženy menšími hloučky a nepřítel byl by zpozorován i kdyby v noci hvozdy chtěl prorazit.

Jednou pan de Courtaldrie v plné zbroji, jak hetmanovi patřično, vyjel si obhlédnout stráže. Hodný kus cesty, klusal po silnici, byl za ním, když napadlo mu zabočit do řídkého háje, kterým vedla poboční cesta, málo znatelná. Opodál oné cesty nalézal se pramen znamenité vody a de Courtaldrie k němu zaměřil; jelikož koni haluze svislých bříz a habříků přece překážely, de Courtaldrie slezl dolů, oře k stromu uvázal a pěšky šel ku studánce. Najednou zaslechl lidské hlasy. Drsné. Známé...

Němci... Ano...

Poznal řeč, kterou do nedávna sám hovoříval doma, v Prusích.

Němci hlasitě hovořili. Co si povídají, rozeznat nemohl, byl příliš daleko, jen tu a tam slovo zachytl. Ale když pozoroval, že jsou úplně bezstarostní, napadlo mu připlížit se, jako se k zvěři často plížíval. Přidržuje dlouhý, široký meč, aby o kořen nezavadil, nezazvonil, Moench, opatrně kráčel vpřed a brzo stanul za bukem, obrostlým velmi hustým, zrudlým podrostem. Zde se ukryl, neboť studánka byla nedaleko a Němce viděl

před sebou. Devět jich sedělo v trávě, opodál stály jejich koně. Nevypadali jako rytíři, spíše jako obyčejní kupci, ale všichni měli dlouhé meče, tulichy a kuše s korbami, v toulech po několika opeřených střelách. To nebylo divno, neboť v oněch časích i kupci a řemeslníci zbraň nesili; kdyby nemluvili německy, de Courtaldřie byl by si jich vůbec ani nepovšimnul. Němci hodovali, krájeli chléb, šunku, pečeni a veliká sousta zapíjeli velikými doušky z opletených lahvic. Jeden, kolozubý, odporného obličeje, veliký, jako liška rusý, vedl hlavní slovo.

— Opravdu, to nebyl špatný nápad, Ulrychu, sjet s cesty. Aspoň si odpočineme a pronásledovatelé utrou nos. Jistě už co koně stačí ženou se za námi a kdyby nás dopadli —

— Běda našim hlavám.

— Ba, pravda, Ulrychu, běda našim hlavám. Ale nechytnou nás.

— Nechytnou, Klause.

— Náchodu jsme chytře vyhnuli a naši pronásledovatelé se tam hodnou chvíli zdrží. A pak, jed na to vezmu, poženou se jako diví po hlavní cestě. A my zatím do bezpečna touto postranní, o níž málokdo ví, unikneme.

— Chytře jsi to navlekl, Klause. Avšak je mi divno, že tak dobře znáš hranice.

— Kterak bych neznal! Každý kámen tu znám! Tu za lesem stával můj hrad, ale Čechové mi jej sbořili, proto je mám v žaludku. Nu, oplatíme jim, braši!

— Oboříme jim Náchod.

— Náchod málo. Náchod nic. Tentokráte doopravdy půjde o celé Čechy, o tu kacířskou víru. Všechno je připraveno.

— Hm. Já nevím —

— A co, Ulrychu?

— Past na Čechy byla už tolikráte nastražena a vždycky my v ní uvázli.

— Hloupost. Tentokráte je to chytře navlečeno. Rozumějte, žádná veliká výprava, v níž legáti lid v kostelích zvou, o níž se všude po měsíce mluví a na niž Čechové mohou být připraveni.

— Vím, že jsi o tom jednal s Městeckým z Opočna, ale —

— Nic ale, Městecký slíbil i Smiřický, i Puta z Častolovic slíbil, Menhart z Hradce také a Rožmberk je už také napolo náš. Opakuji, tentokráte žádná veliká výprava, tentokráte povstání v zemi.

Jeden z Něniců pokrčil rameny:

— Povstání? Jako to před rokem? Víš, Klause, jak dopadl pokus o mocné opanování Prahy? Kdo se znovu odváží?

— To není tvoje starost.

— Není, vím.

— Tentokráte všechno daleko lépe navlečeno! Slezané bez křiku a rabování, v menších hloučcích přitáhnou k českým hranicím, nikdo nic neví, dokud tu nebudou. Na dané znamení napadnou město Náchod a všechny dědiny, zámky, všechno, co lze napadnout, překvapit, hurtem ovládnout. Hurtem, prachu! Nikdo nás čekat

nebude. Zatím čeští páni pod jednou nenadále, v noci, udeří na Prahu a opanují město na ráz, neboť pašiou tam už nyní trochu žoldnéřů v přestrojení a jejich lidé otevrou jim některou bránu, tu nebo onu. Táborité a Sirotci jsou rozlezlí po celé zemi a nežli se opět shluknou, uplyne měsíc, snad i dva, podaří-li se všechno, jak si představuji. Dobře jsme věc dojednali se Smiřickým a Opočenským. Východní Čechy budou zaplaveny Slezany, do Moravy vtrhne vévoda Albrecht spolu se Zikmundem uherským, napadnou české hranice od jihovýchodu a Rožmberk s Menhardem Hradeckým napadnou Husity na poledni, s pomocí Rakušanů a Bavorů. Nepřipravené s malým vojskem spíše potřeme, nežli připravené velkou kruciatou. Jakmile Praze hlava useknuta a Tábor na jihu svázán, je po Husitech, po kalichu, po bejlí a hojná kořist nás nemine. Já nezapírám, že mi o dobrou kořist jde více, nežli o víru —

— Mně také!

— I mně!

— Mně též — volali ostatní.

— Bituňk hlavní věc. Víra, to nic, máš-li dukát v kapse, dáš jej mnichovi a on ti nebe vymodlí, nebo plnomocný odpustek z Říma přinese, čerta a pekla se nebojím, ale kdo chce žít po rytířsku, bez peněz, věru, neobejde se. Marno. Dukát všeho základ. A tam v Čechách, soudruzi, dosud všeho dost.

— Hm... Nevím.

— Ty pochybuješ, Ulrychu?

— Tak trochu, Klause. Vím, že ty jsi hlava

bystrá, ale pomni, že i Čechy jsou dlouholetou vojnou vyčerpány. Neslyšels', jak si nám v Kolíně kupci stěžovali? Co vojna trvá, groš v zemi vzácný!

— Kupci! — pohrdlivě zasykl rytíř Klaus. — Kupci! — opakoval ještě pohrdlivěji a zasmál se, žluté, vykotlené zuby na ostatní vycenil.

— Ty jim nevěříš?

— Ne. Kupci vždycky stejnou hudou, vždycky jim zlé časy, ale peněz plno mají. Jen považ, co vzácné kořisti Čechové v jiných zemích pobrali! Mnohé a mnohé vozy. To všechno je tam — Klaus ukázal žilnatou rukou kamsi do neurčita.

— Hm. Pravda.

— Ano, všeho dost je tam dole, ve městech, v zámcích. A my něco shrábneme i u katolíků. Nebudeme se mnoho vyptávat po víře, ale po zlatě, po stříbře. Kdo má, dá, nebo s něho kůži sedřeme. Hola, nebudeme Čechů šanovat!

— Co vzali, opět jim pobereme. A budou Čecháčkové koukat! — zařehtal se rusý Němec. Znělo to lesem jako bujný, vzdouvavý řehot kobylí. Ostatní vpadli a les hodnou chvíli ozýval se jejich divokým smíchem. Zdálo se, že truňku přebrali, že více obírali se zásobou vína i páleného, nežli radno. Pouze jeden prohodil:

— Což, kdyby nás někdo vyslechl?

— A kdo?

— Hm, nevím. Člověk nějaký —

— Blázínku, zde nikoho není. Všichni sedláci na mlatech, lesy jsou nyní pusté. A kdyby tu

přece někdo byl, což rozumí německé řeči? Marné strachy. Ale za chvíli vyrazíme, koně si už asi odpočaly. Další cesta není příjemna, ani čertu by se po ní koňmo nechtělo...

IX.

De Courtaldrie zvěděl náhodou dost a počal se opatrně vracet ku svému koni. Hněv jím zalomcoval, když poznal, že má před sebou divnou, bohopustou rotu, která jen intriky snuje, rytíře tuláky, o nic lepší silničních lapků, krvavých zbojníků, co kupce na cestách obírají. Hoj, kterak usilují o českou zem, o kalich — a jistě ne zadarmo, jistě jim někdo námahu dobře zaplatil. Buď vratislavský biskup, sršatý odpurce Husitů, nebo minsterberské kníže, možno, že oba na ráz. A tito jeli pikle kout. V přestrojení. Se zrádci se puntují! Moench se velmi rozhněval, když Němce vyposlechl a nejraději byl by na ně skočil s mečem v ruce, avšak hned pochopil, že taková věc nemožná. Jednoho by zabil a druzí by jej obsypali se všech stran jako sršni, anebo vyskočili by na koně a unikli přes hory a doly. Nikoli, prohloupil by, kdyby na mýtince boj začínal. Jde o to, aby ani jeden z nich neunikl, aby těm, kdož je poslali, nedonesl žádoucích zpráv.

Moench stanul u svého koně. Napřed mu napadlo, že by měl do Náchoda zajet a přivést bratříky, hbité koněberky, ale když povážil, jak daleko do Náchoda, uznal, že by Němci zatím unikli a ve Slezsku těžko je honit; uniknou do

Minsterberka, nebo do některého hradu, ležícího za hranicemi kladské země a kdo je nalezne? Ostatně i v kladském hrabství naleznou hojně pomocníků, ten kout Čech Čechům stále sršatě nepřátelský. A najednou Moenchovou hlavou proletěla jako blesk myšlenka velmi smělá: aby sám jediný, bez cizí pomoci, zachránil kalich, jejž přijal. Aby Němce předjel a postavil se jim v cestu v takovém místě, kde by jednoho po druhém přemoci mohl.

Myšlenka probleskla a zalíbila se. Co může ztratit? Nic více, nežli holý život. Ale život ceny už nemá, když člověk váhal položit jej za věc dobrou. Už je břemenem, když člověk musí sobě vyčítat, že kdysi mohl vykonat velikou věc, ale že zbabělost mu ruce svázala. De Courtaldriové nikdy nebyli zbabělci. Pajde... A snad panna Eva o něm pěkné slovo poví, až ho tu nebude. Až roznese se po kraji zvěst o jeho slavném skutku.

Rytíř opět mnicha přehlasoval.

Kalich stojí za oběť.

Rytířská sláva za život.

De Courtaldrie znal pohraniční hvozdy a věděl, že cesta, kterou Němci musejí sledovat, prochází skalnatou úžlabinou, s obou stran sevřenou velkými balvany a neprostupným lesem. V oněch místech není možno sejít s cesty ani na krok, pěší lesem nepronikne, natož jezdec a cesta je tak úzká, že pouze jeden za druhým postupovat může. Oné rokli říkalo se Čertova rokle a lid jí vyhýbal, bývalo tam i ve dne temno, vlhko a pochmurno jako v hrobě, avšak de

Courtaldric směle k ní zabočil. Jel hustým, černým lesem, trochu rozechvělý, leč odhodlaný ke všemu. Věděl, že před nepřáteli má dvě výhody: je obrněn a oni jen v lehkých kabátcích, jimiž ocel snadno proniká — a pak pouze jeden po druhém proti němu jít může. Tak snad všech devět pobije, aniž by při tom života pozbyl. Nad ním trčely ohromné, zarudlé kmeny, podobné massivním pylířům chrámovým, nahoře rozkládaly se a v sebe splítaly staleté koruny. Kam oko dohlédlo, nikde nevidět stopy sekery nebo dřevorubecké píly, nikde dýmajícího milíře. Hustými korunami dolů téměř ani jediný paprsek nepronikne, panuje tu ustavičné šero, hluboké ticho a šero i ticho lid odpuzují. Zde ďábli prý svoje kousky provádějí a běda člověku, jemuž na paty se pověsí. Moench několikráte ohlédl se kolem sebe očima, prozrazujícíma, že lidí nebojí se, ale s ďábly přece nerad by sobě něco začal.

Konečně stanul prostřed Čertovy rokle, kde prostor nejužší. Vytasil široký, dlouhý meč, políbil kalich, na jeho rukojeti vytepaný mistrem zbrojířem, přichystal kuši a střely, spustil hledí a čekal. Němci patrně vyjeli nedlouho po něm, neboť brzo zaslechl temný dusot kopyt a hlasy, obrážející se od husté, takměř neprostupné klenby lesa. Moench zavěsil štít na sedlovou hrušku a napjal kuši, založil kalený šíp. Toulec k štítu zavěsil, aby ostatní střely měl po ruce. Rozhodl se, že napadne Němce, pakli se nevzdají a zbraň neodhodí, střelbou, aspoň dvou tří nejpřednějších se zbaví a jejich šípy mu neublíží, neboť oděni je výborné, pravé milánské.

Němci se blížili. Jeli za sebou jako husy, neboť jinak nemohli; první, onen rudovousý hranáč, uhlédl rytíře v plné zbroji a strašlivě zaklel. De Courtaldrie, v levici kuši k střelbě přichystanou, výstražně zvedl pravici a vzkřikl:

— Stůjte!

— A proč nám cestu zastupuješ?

— Ani krok dále, jinak střelím!

— Kdo jsi?

— Hejtman pohraničních posádek českých a mám právo každého podezřelého člověka zastavit, zadržet, zpátky obrátit.

— My ale, brachu, nejsme podezřelí. My jsme obyčejní kupci — drze řekl ryšavý.

— A proč jedete cestou, kterou nikdo nejezdí?

— Pověděl nám o ní jeden sedlák. A je tu příjemný stín, pane.

— Když jste kupci, kde máte vozy se zbožím?

— Teprve ve Vratislavi zboží nakoupíme a do Čech povezeme — řekl jiný.

— Jaké zboží?

— Sukna, zbraně, co bude lze koupit.

— Pro biskupovy vojáky?

— Nevím, o jakých vojácích mluvíš.

— Moench už hněv ukrotit nedovedl. Vzpřímil se v sedle, jako sosna vysoký, štíhlý, podobný rozhněvanému božstvu války a zahřměl:

— Nepřetvařuj se, Klause! Vím všechno!

— Cože... On ví — uleknul se rudobradý.

— Vím, jaké pletky snovali jste, ale bohda nepodaří se vám! Vyslechl jsem vás v lese!

— Pak musíš zemřít! Na něj!

A Klaus vytasil meč z pochvy, pobodl koně k útoku. Moench pozvedl kuši, tetiva zadrnčela, šíp zasvištěl vzduchem. Klaus uhnul na půl kroku, avšak střela zasáhla soudruha, který za ním klusal. Němec uchopil se za prsa a klesl s koně jako bleskem sražený. Moench znovu napjal kuši a přiložil šíp. Znovu tetiva zadrnčela...

Dlouho trval zápas. Němci dotírali chlapsky, sršatě, zarputile, jako lidé, kteří vědí, že není jiné cesty, avšak Moench bránil se stejně udatně. Jejich střely odrážely se bezmocně od výtečného brnění a ostří jejich mečů otupovalo se na Moenchově štítu. Jeden po druhém klesal na zem, krví zbrocenou; hynuli pod ohromnými údery Moenchova šaršounu s kletbou a sténáním, často přehlušujícím třesk zbraní. A Moench, potýkaje se jako lev s Němci, myslil na kalich, jejž zachraňuje svojí odvahou, na kalich, který byl mu nyní vším, když lásky nemá a ničeho, co by duši slastí naplnilo. Kalich jej upoutal, přiblížil k ideálu života, o němž síval tam daleko, na chladných pruských pláních a když mečem drtil hlavy sršatých nepřátel, pocítil ono prudké, strhující vytržení, které Žižkovi boží bojovníci pocítili, když na Vítkově hoře drtili přemoc křižáckou. Jeho srdce vzplanulo rudým ohněm a žár umdlévající ruce posiloval. Byl již raněn a krvácel, kůň pod ním klesl, ale de Courtaldrie bojoval dále pěšky a neuhnul, ačkoliv chvílemi už hlava točila se závratí a před očima jakoby mha rozprostřena. Rudý požár srdce ještě prošlehával mlhami. Vzpamatoval se, rozhlédl. Osm nepřátel už leželo na zemi a devátý otočil koně, chtěl ujet, vrátit se do Čech,

hledat jinou cestu. Moench skočil za ním a ťal s boku. Meč hluboko zabořil se v tělo a jezdec klesl, avšak Moench, úplně vyčerpán a zbrocen krví nepřátelskou i vlastní, klesl též a mlhy před očima houstly. Byl dvakrát nebezpečně uhozen a nebylo tu nikoho, kdo by mu rány obvázal, krev zastavil. Věděl, že zemře, že bez pomoci vykrvácí na trupech nepřátel, hlava už klesala na zem a ruce nedovedly hadřík uzvednout. Šílený vír myšlenek proletěl hlavou a ustal. Moench duševním zrakem zahleděl se v mlhu, stále houstnoucí.

Jakoby ji nějaká vzdálená zář pronikala, rudá a jako blesk rychlá.

Blížila se.

Rostla jakoby v nekonečno.

Moench uviděl prostřed mlh ohromný, rudý kalich, skvějící se jako krvavé slunce; úžasná zář z něho vycházela, pronikala mlhy a zapuzovala je, šeď a temnotu proměňovala v světlo ohnivé, rudé, hrající kovovým leskem a rozlévala se do daleka, do nekonečna, za mnohé a mnohé lesy, hory, vody. A z de Courtaldriových žil ucházel poslední zbytek krve, ale nedbal toho, necítil bolesti, duchovním zrakem hleděl na tu ohromnou, rudou zář, světy prozařující a bylo mu příjemno, jakoby stanul na prahu ráje.

OBSAH.

Str.

Tiskem K. Šolce v Hoře Kutné.